

שבוע פרשת כי תשא

(17-23 February 08)

י"א - י"ז אדר א' ה'תשס"ח

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עזר ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:

א הַלְלוּהָ | הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסִדּוֹ: ב מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת יְהוָה יִשְׁמִיעַ כָּל־תְּהִלָּתוֹ:
 ג אֲשֶׁר־י שִׁמְרֵי מִשְׁפָּט עִשָּׂה צְדָקָה בְּכָל־עֵת: ד זָכַרְנִי יְהוָה בְּרָצוֹן עֲמָךְ פִּקְדֹנֵי בִישׁוּעַתְךָ:
 ה לְרָאוֹת | בְּמִוֶּכֶת בַּחֲרִיד לְשִׁמְח בְּשִׂמְחַת גִּוִּיךָ לְהַתְהַלֵּל עִם־נַחֲלֶתְךָ: ו חֲטֵאֵנוּ עִם־אֲבֹתֵינוּ
 הֶעֱוִינוּ הִרְשָׁעֵנוּ: ז אֲבֹתֵינוּ בְּמִצְרִים | לֹא־הִשְׁכִּילוּ נִפְלְאוֹתֶיךָ לֹא זָכְרוּ אֶת־רַב חֲסִדֶיךָ וַיֹּמְרוּ עַל־יָם
 בְּיַם־סוּף: ח וַיִּוְשִׁיעֵם לְמַעַן שְׁמוֹ לְהוֹדִיעַ אֶת־גְּבוּרָתוֹ: ט וַיַּגְעַר בְּיַם־סוּף וַיַּחַרֵּב וַיִּזְלִיכֵם בְּתַהֲמוֹת
 כַּמְדָּבָר: י וַיִּוְשִׁיעֵם מִיַּד שׁוֹנָא וַיִּנְאַלֵּם מִיַּד אוֹיֵב: יא וַיַּכְסֹּף־מַיִם צָרִיהֶם אֶחָד מֵהֶם לֹא נֹתַר:
 יב וַיֹּאמִינוּ בְּדַבְּרֵי יִשְׁרֹו תְהִלָּתוֹ: יג מָה־רוּ שָׁכְחוּ מַעֲשָׂיו לֹא־חָכוּ לַעֲצָתוֹ: יד וַיִּתְּאוּ תַאֲוָה בַּמְדָּבָר
 וַיִּנְסוּ־אֶל בִּישִׁימוֹן: טו וַיִּתֵּן לָהֶם שְׁאֵלָתָם וַיִּשְׁלַח רִצּוֹן בְּנַפְשָׁם: טז וַיִּקְנְאוּ לְמֹשֶׁה בַּמַּחֲנֶה לֹא־הָרִן
 קְדוֹשׁ יְהוָה: יז תִּפְתַּח־אָרֶץ וַתַּבְלַע דָּתָן וְאֶת־חֶמֶד עַל־עֲדַת אֲבִירָם: יח וַתִּבְעַר־אֵשׁ בַּעֲדָתָם לְהַכָּה
 תַּלְהֵט רָשָׁעִים: יט יַעֲשׂוּ־עֵגֶל בַּחֲרֵב וַיִּשְׁתַּחֲווּ לְמַסַּכָּה: כ וַיֹּמְרוּ אֶת־כְּבוֹדֶם בַּתְּבִנִית שׁוֹר אֹכֵל
 עֵשֶׂב: כא שָׁכְחוּ אֵל מוֹשִׁיעֵם עִשָּׂה גְדֻלוֹת בְּמִצְרַיִם: כב נִפְלְאוֹת בָּאָרֶץ חָם גְּזֵרָאוֹת עַל־יַם־סוּף:
 כג וַיֹּאמֶר לְהַשְׁמִידֵם לוֹלֵי מֹשֶׁה בַּחֲרִיו עָמַד בַּפָּרָן לִפְנֵי לְהָשִׁיב חֲמָתוֹ מִהַשְׁחִית: כד וַיִּמָּאֶסוּ
 בָּאָרֶץ חֲמֹדָה לֹא־הֶאֱמִינוּ לְדַבְּרוֹ: כה וַיִּרְגְּנוּ בְּאֹהֲלֵיהֶם לֹא שָׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה: כו וַיִּשָּׂא יְדוֹ לָהֶם
 לְהַפִּיל אוֹתָם בַּמְדָּבָר: כז וַלְהַפִּיל זֶרַעַם בְּגוֹיִם וּלְזֹרוֹתָם בָּאֲרָצוֹת: כח וַיַּצְמִדוּ לְכַעַל פַּעֲוֹר וַיֹּאכְלוּ
 זִבְחֵי מֵתִים: כט וַיַּכְעִיסוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם וַתִּפְרֹץ־אֲפָם מִגִּפָּת: ל וַיַּעֲמִד פִּינָחָם וַיַּפְלֵל וַתַּעֲצֹר הַמִּגִּפָּת:
 לא וַתַּחֲשֹׁב לוֹ לְצַדִּיקָה לְדָר וְדָר עַד־עוֹלָם: לב וַיִּקְצִיפוּ עַל־מִי מְרִיבָה וַיִּרַע לְמֹשֶׁה בַּעֲבוּרָם:
 לג כִּי־הִמְרוּ אֶת־רוּחוֹ וַיִּבְכָּא בִּשְׁפָתָיו: לד לֹא־הִשְׁמִידוּ אֶת־הָעַמִּים אֲשֶׁר אָמַר יְהוָה לָהֶם:
 לה וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מַעֲשֵׂיהֶם: לו וַיַּעֲבְדוּ אֶת־עֲצָבֵיהֶם וַיִּהְיוּ לָהֶם לְמוֹקֵשׁ: לו וַיִּזְבְּחוּ
 אֶת־בְּנֵיהֶם וְאֶת־בָּנוֹתֵיהֶם לְשִׁדִּים: לז וַיִּשְׁפְּכוּ דָם נָקִי דַם־בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם אֲשֶׁר זָבְחוּ לַעֲצָבֵי כְנָעַן
 וַתַּחֲנֹף הָאָרֶץ בַּדָּמִים: לט וַיִּטְמְאוּ בְּמַעֲשֵׂיהֶם וַיִּזְנוּ בְּמַעַלְלֵיהֶם: מ וַיַּחֲרֹאֲף יְהוָה בְּעַמּוֹ וַיִּתְּעַב
 אֶת־נַחֲלָתוֹ: מא וַיִּתְּנֵם בְּיַד־גּוֹיִם וַיִּמְשְׁלוּ בָהֶם שְׁנָאֵיהֶם: מב וַיִּלְחָצוּם אוֹיְבֵיהֶם וַיַּכְּנוּ תַּחַת יָדָם:
 מג פַּעֲמֵים רַבּוֹת יִצְלָלם וַהֲמָה יִמְרוּ בַּעֲצָתָם וַיִּמְכּוּ בַּעֲוֹנָם: מד וַיֵּרָא בָצָר לָהֶם בְּשָׁמְעוֹ אֶת־רִנָּתָם:
 מה וַיִּזְכֹּר לָהֶם בְּרִיתוֹ וַיִּנְחָם כָּרַב חֲסִדּוֹ: מז וַיִּתֵּן אוֹתָם לְרַחֲמִים לִפְנֵי כָל־שׁוֹבֵייהֶם: מח הוֹשִׁיעֵנו |
 יְהוָה אֱלֹהֵינוּ וְקַבְּצֵנוּ מִן־הַגּוֹיִם לְהוֹדוֹת לְשֵׁם קְדוֹשְׁךָ לְהִשְׁתַּבַּח בְּתִהְלַתְךָ: מח בְּרוּךְ־יְהוָה | אֱלֹהֵי

יִשְׂרָאֵל מִן־הָעוֹלָם | וְעַד הָעוֹלָם וְאָמַר כָּל־הָעָם אֲמֵן הַלְלוּהָ:

קז

זה המזמור נאמר על ארבעה שיצאו מצרה לרוחה צריכים לתודות לה/ כי בעונש חטאם היו בצרה ובחסד אלהים נצלו ומהראוי לשבח ולספר בפני רבים:

א הָדָו לַיהוָה כִּי־טוֹב כִּי לְעוֹלָם חֲסָדָו: ב יֹאמְרוּ גֵאוּלַי יְהוָה אֲשֶׁר גָּאֲלָם מִיַּד־צָר:
ג וּמֵאֲרָצוֹת קִבְּצָם מִמִּזְרַח וּמִמַּעֲרָב מִצָּפוֹן וּמִיָּם: ד תָּעוּ בַּמִּדְבָּר בִּישִׁימוֹן דֶּרֶךְ עֵיר מוֹשֵׁב
ה מִצָּאוֹ: ה רַעֲבִים גַּם־צִמְאִים נַפְשָׁם בָּהֶם תִּתְעַטֵּף: ו וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם
מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם יִצִּילֵם: ז וַיִּדְרִיכֵם בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל לֵלֶכֶת אֶל־עֵיר מוֹשֵׁב: ח יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו
וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: ט כִּי־הִשְׁפִּיעַ נֶפֶשׁ שְׁקָקָה וְנֶפֶשׁ רָעָבָה מִלֹּא־טוֹב: י יֵשְׁבִי חֹשֶׁךְ
וְצִלְמוֹת אֲסִירִי עָנִי וּבְרוּל: יא כִּי־הִמְרוּ אִמְרֵי־אֵל וַעֲצַת עֲלִיּוֹן נֶאֱצוּ: יב וַיִּכְנַע בַּעֲמֹל לָבָם
כָּשְׁלוּ וְאִין עֹזָר: יג וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: יד וַיֹּצִיאֵם מִחֹשֶׁךְ
וְצִלְמוֹת וּמוֹסְרוֹתֵיהֶם יִנְתֵּק: טו יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: טז כִּי־שָׁבַר דִּלְתוֹת
נְחֹשֶׁת וּבְרִיחֵי בְרוֹזַל גִּדְּעַ: יז אוֹיְלִים מִדֶּרֶךְ פֶּשַׁעַם וּמַעֲוֹנֹתֵיהֶם יתַעֲנוּ: יח כָּל־אֶחָד תִּתַּעֲב
נַפְשָׁם וַיִּגִּיעוּ עַד־שַׁעֲרֵי־מוֹת: יט וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם מִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיִּשְׁיַעֵם: כ יִשְׁלַח
דְּבָרוֹ וַיִּרְפָּאֵם וַיִּמְלֹט מִשְׁחִיתוֹתָם: כא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם: כב וַיִּזְכְּחוּ
זִכְרֵי תוֹדָה וַיִּסְפְּרוּ מַעֲשָׂיו בְּרִנָּה: כג יוֹרְדֵי הַיָּם בָּאֲנִיּוֹת עָשִׂי מְלָאכָה בַּמַּיִם רַבִּים: כד הִמָּה
רָאוּ מַעֲשֵׂי יְהוָה וְנִפְלְאוֹתָיו בְּמִצְוָה: כה וַיֹּאמֶר וַיַּעֲמֵד רוּחַ סַעְרָה וְתִרְוֹמָם גָּלְיוּ: כו יַעֲלוּ
שָׁמַיִם יִרְדּוּ תַהוֹמוֹת נַפְשָׁם בָּרַעַה תִּתְמוּגֵג: כז יִחוּגּוּ וַיִּנּוּעוּ כִּשְׁפּוֹר וְכָל־חֲכָמָתָם תִּתְבַּלַּע:
כח וַיִּצְעְקוּ אֶל־יְהוָה בָּצָר לָהֶם וּמִמִּצְוֹקוֹתֵיהֶם וַיֹּצִיאֵם: כט יָקָם סַעְרָה לְדַמְמָה וַיַּחֲשׂוּ גְלִיהֶם:
ל וַיִּשְׁמְחוּ כִּי־יִשְׁתָּקוּ וַיִּנָּחֵם אֶל־מְחוֹז חִפְצָם: לא יוֹדוּ לַיהוָה חֲסָדָו וְנִפְלְאוֹתָיו לִבְנֵי אָדָם:
לב וַיִּרְוּמוּהוּ בְקֹהֶל עָם וּבְמוֹשֵׁב זִקְנִים יִהְלֹכוּהוּ: לג יֵשֶׁם נְהָרוֹת לְמִדְבָּר וּמִצְאֵי מַיִם
לְצִמְאוֹן: לד אֶרֶץ פָּרִי לְמִלְחָה מְרַעַת יֹשְׁבֵי בָהּ: לה יֵשֶׁם מִדְבָּר לַאֲגַם־מַיִם וְאֶרֶץ צִיָּה
לְמִצְאֵי מַיִם: לו וַיּוֹשֶׁב שָׁם רַעֲבִים וַיִּכְוֲנוּ עֵיר מוֹשֵׁב: לז וַיִּזְרְעוּ שָׂדוֹת וַיִּטְעוּ כִרְמִים וַיַּעֲשׂוּ
פְּרִי תְבוּאָה: לח וַיְבָרְכֵם וַיִּרְבּוּ מְאֹד וּבָהֱמָתָם לֹא יִמְעִיט: לט וַיִּמְעֹטוּ וַיִּשְׁחוּ מַעֲצָר רָעָה
וַיִּגְזֹן: מ שִׁפָּךְ בּוֹז עַל־גְּדִיבִים וַיִּתְּעַם בְּתַהוֹ לֹא־דֶרֶךְ: מא וַיִּשְׁגֹּב אֲבִיוֹן מַעֲוִי וַיִּשֶׁם כְּצֹאֵן
מִשְׁפָּחוֹת: מב יִרְאוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמְחוּ וְכָל־עוֹלָה קִפְצָה פִּיהֶם: מג מִי־חֲכָם וַיִּשְׁמְרֵהוּ וַיִּתְּבוּנֵנוּ
חֲסִדֵי יְהוָה:

מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ו ק"ז ב
- ב) מאמר ד"ה כי תשא וגו' ט"ז אדר ה'תשכ"ח ה
- ג) משיחות שבת פרשת כי תשא י"ד-י"ח אדר-ראשון, ה'תשנ"ב ט
- ד) לקוטי שיחות פרשת כי תשא (בלה"ק) יט
- ה) שיעורים בספר התניא (מוגה) לשבוע פרשת כי תשא כד
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת כי תשא לא
- ז) הלכה יומית לעיון ברמב"ם לד

שיעורי רמב"ם – ע"פ נוסח כתבי יד תימן מדויקים (קאפח):

- ח) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת כי תשא לו
- ט) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת כי תשא נה
- י) – ספר המצוות לשבוע פרשת כי תשא סב

מתורת נשיאי חב"ד:

- יא) שולחן ערוך הלכות שבת - אדמו"ר הזקן סג
- יב) שולחן ערוך הלכות תפילין - אדמו"ר הזקן סד
- יג) תורה אור מבואר - ד"ה חייב אינש - אדמו"ר הזקן סה
- יד) מאמרים קונטרסים - אדמו"ר האמצעי סט
- טו) דרך מצותיך – ספר המצוות - אדמו"ר ה"צמח צדק" סט
- טז) המשך והחרים תרל"א - אדמו"ר מוהר"ש ע
- יז) קונטרס ומעין - אדמו"ר מוהרש"ב עא
- יח) ספר המאמרים תרצ"ב - אדמו"ר מוהרי"צ עב
- יט) לקוטי דיבורים - אדמו"ר מוהרי"צ עד
- כ) אגרות קודש – אדמו"ר מוהרי"צ עו

- כא) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס לשבוע פרשת כי תשא עח
- כב) לוח זמנים לשבוע פרשת כי תשא קג

בס"ד. ש"פ תשא, ט"ז אדר, ה'תשכ"ח*

(הנחה)

כי תשא גו', הנה בפרשה זו¹ מבואר ענין העבודה במשכן ובמקדש דאקרי משכן², ענין מעשה הקטרת, שזה הי' מהעבודות העקריות במשכן, ואעפ"י שגם בפרשה הקודמת, פ' תצוה³, מדובר מענין הקטרת, וכן בפרשה הבאה, פ' ויקהל⁴, אבל שם מדובר רק בכללות, ובפרשה זו מבואר הענין בפרטות, דהיינו ההכנות לזה, וממה שהי' הקטרת נעשית, וכן גודל הענין שבזה, והלאוים הקשורים בזה וחומר הענין שבהם ועד לענין של היפך החיים להעובר עליהם, אשר גם ענין זה דהיפך החיים מבואר דוקא בפרשה זו מאחר שכאן מבואר חומר הענין, והגם שגם בקרבנות ישנם כו"כ לאוים כמו חולין בעזרה ושחוטי חוץ וכו', אך אין זה מגיע לקטרת שחמורה כ"כ עד לענין של היפך החיים להעושה במתכונתה.

והנה ענין הקרבנות ומעשה הקטרת ה"ז עבודת המשכן, וכמשנ"ת במאמר דיום ההילולא שעיקר העבודה במשכן ומקדש הו"ע עבודת הקרבנות (שכולל גם מעשה הקטרת), ולכן הי' המשכן מעצי שטים דוקא וכו' (כמבואר שם) ועיכ"ז נעשה הושכנתי בתוכם, דהנה כללות ענין הקרבנות הו"ע קירוב כל הכחות ועד להקירוב אשר רזא דקורבנא עולה עד רזא דא"ס⁵, אך ישנו חילוק בין קרבנות סתם למעשה הקטרת, דקרבנות נקראים אכילה וכמ"ש את קרבני לחמי לאשי גו', ולכן נקראים ישראל רעיתי⁶, דפי' רעיתי פרנסתי בשני תמידין כו' וכדאיתא במדרש⁷ ישראל מפרנסין לאביהן שבשמים, משא"כ מעשה הקטרת הו"ע הריח, ואע"פ שמצד ענין ההתכללות שבקדושה הנה גם בקרבנות ישנו ענין הריח, וכמ"ש ריח ניחוח לה'¹⁰ אך בעיקר הקרבנות הם ענין האכילה, וע"כ היכן מחלקים בין נוקבא דפרדשקא הימנית לפרדשקא השמאלית, גבי קטרת דוקא, כיון שדוקא בקטרת הנה עיקר ענינה הוא הריח, וע"כ הנה בכח הקטרת דוקא הוא להפך הלעו"ז, דהנה הקרבנות צ"ל מן המותר בפיו דוקא, משא"כ בקטרת ישנו גם ענין המור שזהו"ע הלעו"ז וכמו שמבאר אדמו"ר הזקן¹¹ בענין ששה חדשים בשמן המור ומרדכי מירא דכיא, ולא רק שהמור הוא מלעו"ז, אלא שכל אחד ואחד מסממני הקטרת קשור עם ענין הלעו"ז, שהרי בקטרת דוקא י"א סממנים (ואם חסר א' כו'), היינו שכל אחד מסממני הקטרת הוא אחד מן י"א, שיי"א הוא ענין הלעו"ז שאינו (כמו בקדושה ששם הוא) עשר ולא אחד עשר, ועוד שהרי י"א סממנים אלו הם כנגד י"א אלופי עשו, דהיינו שכל אחד מסממני הקטרת הוא כנגד

(* המאמר הוגה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א וי"ל בשעתו.

(1) ל, לר ואילך.

(2) עירובין ב, א. וש"נ.

(3) ל, ז ואילך.

(4) לז, כט.

(5) ספר הבהיר סמ"ו.

(6) זח"ב רלט, א. זח"ג כו, ב.

(7) פנחס כח, ב.

(8) שה"ש א, ט.

(9) שהש"ר א' ע"פ לסוסחי. זח"ג ז, ב.

(10) עטרת ראש לו, ב. ד"ה וירח ה' את ריח הניחוח תרד"ע

ואילך (המשך תער"ב ח"א ע' תלו ואילך). זח"ג קל, ב. רפט,

א.

(11) בתו"א דרושי פורים (צב, א. צט, א).

אחד מאלופי עשו, וא"כ כל אחד מן הי"א סממנים קשור עם ענין הלעו"ז, שענין הקטרת הוא להפך את הלעו"ז לקדושה, והכח לזה הוא מאחר שקטרת הו"ע הריח שמגיע למעלה יותר מקרבנות.

והנה מעלת הריח הוא שמגיע בעצם הנפש, וע"כ בכח הריח, ודוקא ריח חזק, לעורר מהשינה, שזה בכח הריח דוקא ואי"ז בכח האכילה, ואדרבה, שאכילה גורמת לשינה, וע"כ איתא במס' יומא¹² שהכ"ג צריך למעט באכילתו בערב יוה"כ, מפני שהמאכל מביא את השינה, משא"כ ריח מעורר מהשינה, מאחר שמגיע בעצם הנפש, וזהו מה שעבודת הכה"ג ביוה"כ אחת בשנה היתה בקטרת דוקא שהו"ע הריח, דכמו באדם למטה הנה הריח בכחו לעורר את עצם הנפש, כמו"כ הוא במקדש שעבודה בריח הוא בקה"ק, ואע"פ שהי' נכנס לשם גם עם דם הקרבנות, אך עיקר העבודה בקה"ק היתה בקטרת, וחדוש מעשה הקטרת ביוה"כ הוא בקה"ק, ומצד מעלת ענין הקטרת ע"כ וכל אדם לא יהי' באהל מועד וגו'¹³, וגם בכל השנה (שבחסידות מבואר ענין זה לגבי יוה"כ¹⁴ – אבל כן הוא בכל השנה¹⁵ מצד מעלת הקטרת), שהו"ע הריח שמגיע בעצם הנפש, והנה כמו שבגשמיות בכח הריח דוקא לעורר מהשינה כמו"כ הוא ברוחניות שבכדי לעורר מהשינה הוא ע"י הריח דוקא, והנה ענין השינה נתבאר במאמר דפורים¹⁶ בענין מש"כ¹⁷ אני ישנה ולבי ער קול דודי דופק וגו', והיינו שהגם דכנסת ישראל ישנה בגלותא, אך מאחר שלבי ער, דהיינו שהיחידה שבנפש היא בשלימות וער אצל כאו"א, ע"כ קול דודי דופק פתחי לי, בכדי שיהי' אחותי רעיתי יונתי תמתי (והנה במאמר הנ"ל נתבאר פסוק זה דאני ישנה וגו' והמשך הפסוקים פשטתי את כתנתי וגו', אשר הביאור בהם הוא דלאחר הקול דודי דופק) הנה ע"ז עונה כנסת ישראל פשטתי את כתנתי איככה אלבשנה, ומביא אדמו"ר מהר"ש ואדמו"ר הצ"צ ברשימותיו לשה"ש (עה"פ¹⁸ דודי שלח ידו וגו') דבמד"ר שה"ש עה"פ פשטתי את כתנתי וגו' איתא, דקאי על בגדי כהונה ובגדי מלכות שפשטו ממנו בגלות, דלכאורה אינו מובן השייכות דבגדי כהונה וכו' לכאן, ומבארים, דמאחר שאני ישנה בגלותא וקול דודי דופק לעורר מהשינה, ע"כ התשובה ע"ז היא דפשטתי את כתנתי, שחסרים לה הבגדי כהונה כו', ולכן אי אפשר שתהי' עבודת הקרבנות שנק' ריח ניחוח לה, ובפרט מעשה הקטרת שהו"ע הריח, והריח מעורר מהשינה, ומאחר דפשטתי בגדי כהונה ואין ריח הקרבנות והקטרת, א"כ איככה אלבשנה להתעורר בבחי' אחותי רעיתי כו', וע"ז משיבה רוח הקדש בשם הקב"ה רחצתי את רגלי איככה אטנפם, דהנה ביהמ"ק נקרא¹⁹ הדום רגליו של הקב"ה, ובביהמ"ק הי' השראת השכינה, כמ"ש²⁰ הנה השמים ושמי השמים לא יכלכלוך אף כי הבית הזה, שזו היא תמיהה קיימת, אך לאחר שרחצתי את רגלי, אז איך האב זיך אפגעוואשן מלהיות מתלבש בבית המקדש, א"כ איככה כו'.

(תרומה).

(12) יח, א.

(17) שה"ש ה, ב.

(13) אחרי טז, יז.

(18) שם, ד.

(14) אוה"ת יוה"כ ד"ה וכל אדם (ע' א'תקנה ואילך).

(19) דברי הימים-א כח, ב.

(15) יומא מד, א.

(20) מלכים-א ח, כז.

(16) ד"ה בלילה ההוא פ"ב ואילך (נדפס ב"דבר מלכות" לפ'.

ואע"פ שגם בזמן הגלות ישנו ענין הקרבנות דתפלות כנגד קרבנות תקנום²¹, וכמו"כ ישנו גם ענין הקטרת עכשיו, שזהו ענין תפלת מנחה, שנקראת מנחת קטרת, וכמבואר בהדרושים המבארים מעלת תפלת המנחה על שאר התפלות, ואף אלי' לא נענה אלא בתפלת המנחה²², כמ"ש בהפטרה דשבת זו²³. אך ההמשכה שע"י התפלה היא רק בפנימיות העולמות, וידוע שההמשכה צריכה להיות גם בחיצוניות העולמות כמבואר בענין התורה שצריך להיות למוציאיהם בפה²⁴ דוקא, וכמו שמאריך אדמו"ר הזקן בתניא²⁵, וכן במצוות צריך להיות מעשה המצוות דוקא, ועד שכללות ענין התורה ומצות הוא דוקא למטה בעוה"ז דלמצרים ירדתם²⁶, ובקרבנות אמנם כן הוא שעל ידם הוא גילוי ההמשכה גם בחיצוניות העולמות, משא"כ ע"י התפלות דבמקום קרבנות תקנום ההמשכה היא רק בפנימיות העולמות, ולהיות שע"י המצוות ההמשכה היא בחיצוניות העולמות, הנה ע"ז עונה כנסת ישראל פשטתי את כתנתי וגו'.

וע"ז ממשיך בהפסוק, דודי שלח ידו מן החור, והיינו שהגם דרוה"ק משיבה בשם הקב"ה רחצתי את רגלי איככה גו', אבל מצד הענין דדודי שלח ידו, אשר דודי הו"ע האהבה עצמית של הקב"ה לנשמות ישראל (וכמו שמבאר אדמו"ר הזקן בהמאמר על הפסוק קמתי אני לפתוח לדודי, ונתבאר בשיחת כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נ"ע²⁷), ומצד האהבה עצמית, הנה שלח ידו מן החור, דחור הוא גם מל' חור כרפס וכן מל' חרות²⁸ ועי"ז נעשה הפתחי לי, ולאחר הפתחי לי הד' דרגות דאחותי רעיתי יונתי תמתי, שאלו הן ד' מדריגות בין בהעבודה בענין האהבה, דלית פולחנא כפולחנא דרחימותא²⁹, ובין בעבודה דקיום המצוות, דד' מדריגות אלו הן כנגד ד' אותיות דשם הוי"ו³⁰, ועי"ז הנה ליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר³¹, אשר בד"א י"ל שהד' ענינים דאורה ושמחה וגו' הם כנגד הד' אותיות דשם הוי', דאורה זו תורה³² וכמ"ש³³ כי נר מצוה ותורה אור, שזהו"ע ספירת החכמה, שמחה הו"ע מועדים³² לשמחה, שהו"ע ספירת הבינה, וששון זו מילה³² שזהו"ע ספירת היסוד שהוא עיקר הז"א, ויקר אלו תפלין³² שהם בחי' המלכות וכמבואר בסוף דשערי אורה³⁴ וכמו שהיא בשרשה בעצמות א"ס ב"ה, שזהו מש"כ בזהר חדש³⁵ שתפלין הם דיוקנאה דחותמי' דמלכא עילאה, דדיוקנא וחותם הו"ע ספירת המלכות, והיינו שע"י הפתחי לי נמשך הד' אותיות דשם הוי' בעבודה, וכן בהאורה ושמחה וגו'.

(21) ברכות כו, ב.

(22) ברכות ו, ב.

(23) מלכים-א יח, לו.

(24) עירובין נד, א.

(25) פל"ז.

(26) שבת פח, סע"ב.

(27) בסה"ש תורת שלום ליל שמח"ת תרס"ו – בהנחת כ"ק

מו"ח אדמו"ר (ע' 59 ואילך).

(28) רשימות הצ"צ (אוה"ת שה"ש ח"ב ע' תקכט).

(29) ראה זהר ח"ב נה, ב. ח"ג רסז, א. לקו"ת שלח מב, ג.

(30) וכמבואר בלקו"ת שה"ש (לד, א ואילך) ובמאמר דאדמו"ר

מוהר"ש דשנת תרכ"ח (ע' פב ואילך).

(31) מגלת אסתר ח, טז.

(32) מגילה טז, ב.

(33) משלי ו, כג.

(34) מח, ב ואילך.

(35) שה"ש עט, ב.

וזהו ג"כ מש"כ ליהודים היתה אורה וגו' וכמ"ש בגמרא³⁶ דכל הכופר בע"ז נק' יהודי, והיינו שקודם ישנו ענין המס"נ שבזה עמדו אז בימי הפורים, וזהו"ע הפתחו לי כחודה של מחט שהו"ע המס"נ, ואח"כ הן הד' מדרי' דאורה ושמחה וששון ויקר, וזהו ג"כ מש"כ³⁷ איש יהודי הי' בשושן הבירה ושמו מרדכי, דמרדכי מן התורה מנין שנאמר³⁸ מר דרור, ומתרגמינן מירא דכיא³⁹, וכמבואר בתו"א⁴⁰, ויהודי הו"ע המס"נ כנ"ל, דיהודי הוא מל' הודאה שלמעלה מטו"ד, וזה פעל כולם את ענין המס"נ שכולם נק' יהודים דוקא וכבמרו"ל שזהו היפך מצבם הקודם שהשתחוו לאנדרטי' כמסופר בגמרא⁴¹, ואח"כ נמשך ממס"נ זה בהד' אותיות דשם הוי', אורה ושמחה וששון וגו' ועד לאורה ושמחה וששון ויקר למטה מעשרה טפחים, כפשוטו של מקרא.

(36) מגילה יג, רע"א.

(39) חולין קלט, ב.

(37) מג"א ב, ה.

(40) מג"א צ, ד.

(38) תשא ל, כג.

(41) מגילה יב, א. תוד"ה שלא ע"ז ג, א.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מיום ד' אדר"ר.

בעת רצון אזכיר את כל אלה שכותב אודותם על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע להמצטרך להם מתאים לכתבו, ובודאי כשיהי' לו בשו"ט בזה לא ימנע הטוב מלהודיעני, והרי זהו אחד מפרטי המצוה היסודית ואהבת לרעך כמוך, לגרום שמחה לאיש הישראלי, אשר אם בכל התקופות נשתוקקו לזה, עאכ"כ בתקופתנו זו רבת התלאות, ורבת היגון, שכל ענין של טוב ושמחה יקר ביותר.

במה שכותב אודות בנו... שי', - מהנכון הי' שיהי' זהיר בהנחת תפילין בכל יום חול, ושהתפילין יהיו בדוקים כשרים לכל פרטיהם, הפרשיות הבתים והרצועות ואופן קשירתן, וכיון שענין התפילין הוא לשעבד הלב והמוח שהן השכל והן הרגש מתאימים יהיו לרצון מצוה המצות ובורא העולם (ראה תניא ריש פרק מ"א). בטוחני שזה יביא שינוי לטוב במחשבת בנו ורגש שלו, ויצליח אז הטפול בדרך הטבע ע"י רופא מומחה במקצוע זה.

ובודאי למותר להאריך לדכוותי' אשר כיון שהשגחה העליונה העמידתו בעבודה בשטח החינוך בתור מנהל בית ספר, הנה ככל שירבה בהשתדלות לקרב לבן של התלמידים לאבינו שבשמים שיהיו תמימים עם הוי' אלקינו בריאים בנפשם, הנה במדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, יתוסף בבריאות בנו ויו"ח הוא.

בברכת הצלחה להעמיד תלמידים ממלאים תפקידם בחיים כדבר משנה (סוף קידושין) אני נבראתי לשמש את קוני ולבשו"ט בכל האמור.

המחכה לבשו"ט בהנ"ל.

בס"ד. משיחות לילות ג', ד', ה' ועש"ק ויום ש"ק פ' כי תשא, י"ד-י"ח אדר ראשון ה'תשנ"ב.

— תרגום מאידית —

"לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה גו' והלוחות מעשה אלקים המה והמכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלוחות"¹⁵, עד שגם בלוחות האחרונות מדגישים את מעלת הלוחות הראשונות — "פסל לך שני לוחות אבנים כראשונים גו'"¹², בכ"ף הדמיון, כי אינם מגיעים למעלת ה"ראשונים" שהם "מעשה אלקים".

ולכאורה: פרטי מעלת הלוחות הראשונות היו צריכים להכתב בסוף פ' משפטים, שם הוא מקום העיקרי המדבר אודות לוחות הראשונות ("עלה אלי ההרה גו' ואתנה לך את לחת האבן גו'"¹⁶). וכאן, בפרשתנו, ה' מספיק שיהי' כתוב בקיצור (כהקדמה למעשה העגל ושבירת הלוחות) "ויתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני שני לוחות העדות לוחות אבן"¹⁴, ולאח"ז "וירא העם כי בושש משה גו'"².

איך מתאים שבמקום המדבר אודות (החטא שהביא ל) שבירת הלוחות הראשונות יוסיפו ענינים חדשים במעלת הלוחות הראשונות — ה"ז ע"ד לועג לרש"י ח"ו?!

— אלא עכצ"ל, שכאן באים הלוחות הראשונות (לא כטפל והקדמה למעשה העגל ושבירת הלוחות, אלא) כחלק מכל הענין ובהמשך אחד — של הלוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות.

אפילו לפי פירש"י¹⁸, ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה, מעשה העגל קודם לציווי מלאכת המשכן ימים רבים ה', שהרי ב"ז תמוז נשתברו הלוחות וביום הכפורים נתרצה הקב"ה לישראל ולמחרת התחילו בנדבת המשכן כו'" (הרי א) לכאורה אי"ז ביאור בנוגע להפרטים המסופרים כאן אודות הלוחות הראשונות, שמקומו הוא בס"פ משפטים, כנ"ל¹⁹. (ב) ועיקר: ע"פ

א. בפרשת כי תשא מצינו דבר חידוש:

בפרשה זו מדובר אודות ענינים מן הקצה אל הקצה — הלוחות הראשונות¹, חטא העגל ושבירת הלוחות², תיקון וכפרה על החטא ע"י תפלת משה³, ראיית משה כבודו של הקב"ה⁴, י"ג מדות הרחמים⁵, נתינת לוחות האחרונות⁶, עד להסיום אודות "קרן עור פני משה"⁷. דאע"פ שענינים אלו הם מאורעות שאירעו בהמשך אחד, הרי נוסף לכך שיש להבין מדוע התורה (מלשון הוראה⁸) מספרת לנו באריכות אודות הענינים הבלתי רצויים (ובפרט דלכאורה: מאי דהוה הוה⁹, ואפילו "בגנות בהמה טמאה לא דיבר הכתוב"¹⁰) ה"ה ענינים שונים לגמרי, מן הקצה אל הקצה, בריחוק הערך הכי גדול ביניהם:

הלוחות הראשונות הם ענין הכי נעלה שניתנו מלמעלה, "הלוחות מעשה אלקים והמכתב מכתב אלקים"¹¹, שבירת הלוחות (בגלל מעשה העגל) הוא ירידה שאין כמותה, י"ג מדות הרחמים וראיית משה בכבודו של ה' — ענין הכי נעלה, ולאחר מכן נתינת לוחות האחרונות — סוג לוחות אחר לגמרי ("פסל לך"¹², מעשה ידי משה), שבאו בגלל החטא ושבירת הלוחות הראשונות, וניתנו בזמן שונה [נתינת לוחות הראשונות בסוף ארבעים יום הראשונים, ונתינת לוחות האחרונות — בסוף ארבעים יום האחרונים, ביום הכפורים¹³], ואעפ"כ באים כאן כולם בפרשה אחת, בהמשך אחד. שמזה מובן שנוגע לידע שכולם הם חלק מהמשך ענינים אחד.

יתירה מזו:

בפרשתנו מדובר אודות הפרטים במעלת הלוחות הראשונות ("לוחות אבן כתובים באצבע אלקים"¹⁴,

(1) לא, יח. לב, טו-טז.

(2) לב, א ואילך.

(3) שם, ל ואילך.

(4) לג, יז ואילך.

(5) לד, ה ואילך.

(6) שם, א ואילך.

(7) שם, כט ואילך.

(8) ראה רד"ק לתהלים יט, ח. ועוד. וראה זח"ג נג, ב.

(9) ע"ד יומא ה, ב. ועוד.

(10) ב"ב קכג, א. וראה פסחים ג, א.

(11) פרשתנו לב, טז.

(12) שם לד, א.

(13) פרש"י שם, כט.

(14) פרשתנו לא, יח.

(15) שם לב, טו-טז.

(16) משפטים כד, יב.

(17) משלי יז, ה. ברכות יח, א. סוטה מג, ב.

(18) פרשתנו לא, יח. וראה גם פרש"י שם ל, טז (בסופו). לג, יא

— כדעת התנחומא תרומה ח.

(19) וכן לפי הרמב"ן (ר"פ ויקהל — כדעת הזהר ח"ב קצה, א) שהפרשיות נאמרו על הסדר (כי חטא העגל ה' לאחר ציווי ה' למשה על עשיית המשכן, וקודם ציווי משה לישראל בפ' ויקהל) — צריך

ישראל", הנשיאת ראש ועליית בני²⁹!

וכן בסוף הפרשה — בענין קרני ההוד — דרוש ביאור: מדוע נוספה במשה המעלה ד"ק"רן עור פניו" דוקא לאחר שקיבל את הלוחות האחרונות, ולא בקבלת לוחות הראשונות³⁰, "והלא³¹ כבר נהנה מזיו השכינה בארבעים יום הראשונים כמו בארבעים יום השלישיים"³²? ואדרבה: הגילוי אלקות בלוחות הראשונות (בהיותם "מעשה אלקים") ה"ה נעלה יותר מהלוחות האחרונות (שהיו מעשה ידי משה), נוסף לכך שנתנית לוחות הראשונות באה לאחר הגילוי הנעלה והקולות וברקים דמתן תורה (משא"כ הלוחות האחרונות ניתנו בחשא)³³ — וא"כ, היתכן שדוקא בקבלת לוחות האחרונות ניתוסף במשה "ק"רן עור פניו"?!

ג. הביאור בכל זה יובן בהקדים שבכל פרשה (מג"ן פרשיות³⁴) בתורה יש ענין מיוחד ובפ"ע בה היא נחלקת משאר הפרשיות. כמובן גם מזה שקורין כל פרשה (מתחלתה ועד סופה³⁵) רק פעם אחת בשנה. ועד"ז בנוגע לפרשת כי תשא: יחד ע"ז שכי תשא היא פרשה בפ"ע, ה"ה פרשה נפלאה שיש בה חידוש (לגבי כל שאר הפרשיות) שהיא כוללת בתוכה את כל סדר ההשתלשלות, מתחלת ועד סופו. החל כפי שהוא בתורה (שממנה הוא סדר השתלשלות העולמות³⁶) — כל התורה כולה מהתחלת התורה עד לסיום התורה. ובמילא כוללת הפרשה את כל הענינים כולם.

היו באמת קרני ההוד בלוחות הראשונות ("דלכאורה אנו אומרים שזכה לה ממעלת הלוחות ולמה יש מעלייתא באחרונות טפי מהראשונות" — דברי דוד שם). ועל זה פירש רש"י "מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר ושכתי כפי" (היינו ש"זה בא לו דוקא ע"י מעשה שהי' קודם אחרונות" (ולא ע"י הלוחות עצמן) — דברי דוד שם).

אבל: מפשטות לשון הכתוב "ויהי ברדת משה מהר סיני ושני לוחות העדות ביד משה גו' כי ק"רן עור פניו בדברו אתו" מובן, שיש לזה שייכות לענין דלוחות האחרונות דוקא (ולא ללוחות הראשונות). ובפרט ש"ושכתי כפי" ה"י דוקא ע"י תפלת משה לאחר שבירת לוחות הראשונות.

(31) לשון הרא"ם שם.

(32) ובפרט לפי פירוש שני בתנחומא שם (אבל פירוש זה לא הובא בפרש"י) "בשעה שהי' הקב"ה מלמדו תורה מניצוצות שיצאו מפי השכינה נטל קרני ההוד". ולכאורה, עיקר לימוד התורה (מפי השכינה) ה"י לפני נתינת לוחות הראשונות בארבעים ימים הראשונים.

(33) ראה תנחומא פרשתנו לא. פרש"י פרשתנו לד, ג.

(34) זח"א קד, ב. זח"ב דו, ב. תקו"ז תי"ג (כט, ריש ע"ב). סידור

הרס"ג — קריאת התורה. ספר האורה לרש"י הל' ספר תורה סי' עג.

(35) משא"כ חלקים מכמה סדרות קורין גם בזמנים אחרים בשנה (כמו הארבע פרשיות, קריאת מועדי השנה וכו').

(36) ראה ב"ר בתחלתו. זח"ב קסא, א"ב.

הידוע²⁰ שגם במקום שאומרים "אין מוקדם ומאוחר בתורה" ישנו טעם לסדר זה (כל דבר בתורה — גם סדר בתורה — הוא בתכלית הדיוק) — צריך להבין מדוע הענינים הנ"ל מסופרים כאן בפ' כי תשא²¹.

נוסף לכך, מובא קרוב לסיום הפרשה עוד ענין שלכאורה אין לו שייכות כלל לכאן — הציווי על שלש רגלים²²!

ב. השאלה מתחזקת עוד יותר מצד שם הפרשה — "כי תשא"²³:

ידוע²⁴ ששם הפרשה מורה על תוכן כל הפרשה. ועפ"י צריך ביאור בנוגע לפרשתנו: שם הפרשה ("כי תשא") קאי בפשטות רק על הציווי בתחלת הפרשה לתת מחצית השקל, ואין לו שייכות כלל לרוב הפרשה — כמדובר לעיל, שרוב הפרשה מדברת אודות ענינים אחרים לגמרי, שלכאורה אין להם כל שייכות להתחלת הפרשה!

יתירה מזו: מעשה העגל — שתופס חלק חשוב מהפרשה — ה"ה ירידה שאין כמותה, עי"ז "חזרה זוהמתן"²⁵ מחטא עץ הדעת²⁶ (לאחרי ש"פסקה זוהמתן" במ"ת²⁷), עד שזהו ראש ושרש דכל החטאים, כמ"ש²⁸ "וביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם", "תמיד כשאפקוד עליהם עונותיהם ופקדתי עליהם מעט מן העון הזה עם שאר העונות, ואין פורענות באה על ישראל שאין בה קצת מפרעון העגל" — בדיוק להיפך מתוכן (שם הפרשה —) "כי תשא את ראש בני

ביאור, מה נוגע לספר כאן הפרטים על מעלת לוחות ראשונות, כנ"ל בפנים.

(20) ראה של"ה תב, ב.

(21) ראה רב"ע ריש פרשתנו: "ואחר כן הזכיר תפלת משה לפני רדתו מן ההר, והצורך להזכיר מעשה העגל בתחלה לדעת למה התפלל כו". היינו שזהו כאילו "מאמר המוסגר" כדי לדעת למה התפלל. אבל מכיון שכל עניני התורה הם בתכלית הדיוק, מובן, שהזכרת מעשה העגל בפרשתנו נוגע לתוכן והמשך הענינים.

(22) פרשתנו לר, יח ואילך.

(23) כן נקראת ברמב"ם בסדר תפלות כל השנה בסו"ס אהבה.

(24) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 57 ואילך. ועוד.

(25) זחר ח"א נב, ב. ח"ב קצג, ב. וראה תניא ספ"ו.

(26) שבת קמו, א.

(27) שבת שם. זהר שם.

(28) פרשתנו לב, לד ובפרש"י.

(29) גם לפי פירוש חז"ל ש"תשא את ראש בני" (ע"י נתינת מחצית השקל) באה לכפר על חטא העגל (ירושלמי שקלים פ"ב סוף ה"ג. תנחומא פרשתנו י"א. ועוד).

(30) ראה פרש"י פרשתנו לד, כט (משמור"ר פמ"ז, ו. תנחומא פרשתנו לז): "ויהי ברדת משה — כשהביא לוחות אחרונות ביוהכ"פ. ומהיכן זכה משה לקרני ההוד רבותינו אמרו מן המערה שנתן הקב"ה ידו על פניו שנאמר (פרשתנו לג, כב) ושכתי כפי". ובמפרשי רש"י (רא"ם. גו"א. דברי דוד) מבואר שקושיית רש"י היא: למה לא

ובפרטיות יותר ישנם ג' ענינים אלו בסדר השתלשלות הבריאה עצמה: (א) קודם כל — עלה ברצונו יתברך לברוא את העולם. (ב) הבריאה בפועל. (ג) שלימות הבריאה — בגאולה העתידה — ע"י "מעשינו ועבודתינו" להמשיך ולגלות אלקות בעולם⁵⁰. ובלשון הקבלה והחסידות⁵¹: (א) לכל לראש, אור אין סוף ממלא כל המציאות — אוא"ס לפני הצמצום. (ב) לאח"ז — צמצום האור כך שנשאר חלל ומקום פנוי. וכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי — שיהי גילוי אלקות בעולם, עד שמגיעים אל ג' שלימות הגילוי, שממשיכים בתוך החלל ומקום פנוי — אוא"ס, עד לאוא"ס הבלי גבול שלפני הצמצום, עד שנעשה — דירה⁵² לו יתברך — לו לעצמותו⁵³ — בתחתונים.

ה. ויש לומר שמכיון שכל הענינים נמשכים ע"י התורה (ה"דיפתראות ופינקסאות" של העולם, ואסתכל באורייתא וברא עלמא³⁶) — לכן נחלקת התורה עצמה בהתאם לג' ענינים אלו:

(א) התחלת התורה היא "בראשית" שזה כולל — לא רק התחלת הבריאה, אלא לכל לראש האל"ף (ראשית) של התורה שקדמה לעולם, שכן "בראשית" פירושו "בשביל התורה שנקראת ראשית" (כנ"ל). וכמודגש גם בבי"ת ("דבראשית") עצמו, שבי"ת "מכריז" שהוא בא כשני לאחר האל"ף — האל"ף (אנכי) דתורה.

(ב) "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ" — בריאת העולם [ובפרטיות — ישנם בזה גופא ג' דרגות, כנ"ל], ולאח"ז המשך כל הפרשיות שבתורה, במדובר אודות המשך סיפור המאורעות בעולם והעבודה למלאות את הכוונה דבריאת העולם (בשביל התורה) — כמסופר ומצווה בארוכה בכל הפרשיות דחמשה חומשי תורה.

— בכל ענין בתורה אפשר למצוא את כל הענינים, כמאחז"ל³⁷ "הפך בה והפך בה דכולא בה", די"ל שקאי לא רק על כללות התורה, אלא גם על כל ענין פרטי בתורה, ועאכו"כ פרשה שלימה — אבל ברוב הענינים ה"כולא בה" נמצא רק ברמז וכיו"ב וצריך למצוא ולגלות זאת (ע"י יגיעה "הפך בה והפך בה"); משא"כ בפרשת כי תשא החידוש הוא, שה"כולא בה" נמצא שם בגלוי, באופן דתורה שבכתב — בכתב בגלוי.

ד. והענין:

הקב"ה קבע שכל הענינים נחלקים בכללות לשלשה: ראש, תוך (אמצע) וסוף³⁸. לכל לראש בא הראש והתחלת הכל — שכולל בתוכו (כוונת ותכלית) כל הדבר. לאחר מכן — בא הדבר עצמו, התוך והאמצע, שעל-ידו נעשה התכלית (כי "סוף מעשה במחשבה תחלה"³⁹).

ובכללות ה"ז נחלק בג' הענינים של (א) תורה — היסוד והתחלת כל הענינים, כדברי חז"ל⁴⁰ ש"תורה נקראת⁴¹ ראשית דרכו", כי היא קדמה לעולם⁴², וזהו התכלית והכוונה דכל הענינים, "בראשית בשביל התורה שנקראת ראשית"⁴⁰. (ב) בריאת העולם (וסדר השתלשלות בכלל) והעבודה בבריאה כדי למלאות את תכליתה (בשביל התורה), גמר ושלמות הכל — בגאולה האמיתית והשלימה, כשמתמלא "תכלית ושלמות בריאת עולם הזה שלכן נברא מתחלתו"⁴³.

ויש לומר, שג' ענינים אלו מרומזים בשלשת האותיות הראשונות א' ב' ג': כל התורה כלולה בעשרת הדברות⁴⁴ הכלולים בתיבה הראשונה "אנכי"⁴⁵ הנכללת ומתחילה באל"ף⁴⁶. בריאת העולם — "בראשית ברא אלקים את השמים ואת הארץ"⁴⁷ — מתחיל בבי"ת⁴⁸, כי ב"בי"ת נברא העולם, כמבואר בחז"ל⁴⁹. וראש התיבה דגאולה — האות גימ"ל.

(37) אבות ספ"ה.

(38) ראה גם שיחת ש"פ בהו"ב תש"ס ס"ד (התוועדות תש"נ ח"ג ע' 206 ואילך).

(39) פיוט "לכה דודי".

(40) פרש"י ורמב"ן ר"פ בראשית. וראה תנחומא שם ה.

(41) משלי ח, כב.

(42) שבת פח, ב. ועוד.

(43) תניא פל"ו.

(44) ראה ירושלמי שקלים פ"ו ה"א. פרש"י משפטים כד, יב. תניא רפנ"ג. וראה תו"ש כרך טז מילואים ס"א. וש"נ.

(45) כידוע שתיבת "אנכי" כוללת כל הפרטים שבדיבור אנכי (ראה פורת יוסף (כג, ד) בשם הבעש"ט), ש"אנכי ולא יהי' לך הם כללות כל התורה כולה" (תניא רפ"כ. וראה תו"ש שם. וש"נ), ויתירה מזו — שדיבור אנכי כולל גם הדיבור לא יהי' לך (ראה תורת מנחם — הדרנים על הרמב"ם וש"ס ס"ע מח ואילך).

(46) ראה פנים יפות (לבעל ההפלאה) יתרו כ, ב.

(47) ר"פ בראשית.

(48) והטעם שהתחלת התורה ובריאת העולם אינה באות אל"ף (דאנכי), ראשון כל האותיות, ואל"ף דאנכי קדמה לעולם והוא תכלית הבריאה — ראה לקמן סעיף ו. והתיוון עם הביאורים בזה במדרשי חז"ל שבהערה הבאה והביאור ע"ד החסידות (אוה"ת בראשית תקסו, א. וראה לקו"ת ראה יט, ב. ועוד) — ראה שיחת ש"פ שלח תשמ"ז ס"ז ואילך.

(49) ירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב. ב"ר פ"א, י. תנחומא (באבער) יתרו טז. ועוד — הובאו בתורה שלימה ר"פ בראשית.

(50) ראה תניא רפל"ז.

(51) ראה ע"ח בתחלתו. המשך תרס"ו בתחלתו. ובכ"מ.

(52) ראה תנחומא בחוקות ג. נשא טז. ועוד. תניא רפל"ו. ובכ"מ.

(53) ראה סה"מ תקס"ה ח"א ע' תפט. הנסמן בסה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא הערה 32.

מהאל"ף ד"אנכי"), הם האל"ף (ההתחלה ויסוד) דכל הענינים, כולל כל בריאת העולם, שנברא "בשביל התורה שנקראת ראשית".

(ב) הירידה דחטא העגל שהביאה לשבירת הלוחות — רומזת על ענין הבי"ת, הירידה הכללית בעולם ("בראשית ברא גו'"), שנותנת מקום לענין החטא והשבירה כו', כידוע⁵⁵ שחטא העגל (שקשור לחטא הראשון, כנ"ל) בא כתוצאה מצמצום הראשון ושבירת הכלים ולאח"ז קטרוג ומיעוט הלבנה, ולאחרי ריבוי השתלשלות וצמצומים ופרסאות כו' — ה"ז נותן מקום לענין של חטא בפועל ר"ל.

והכוונה בזה היא, שע"י העבודה למטה, אפילו במצב של ירידה, ימלאו את כוונת הבריאה, "בשביל התורה" (כדלקמן).

(ג) הלוחות האחרונות מבטאים את ענין הגימ"ל — העל"י שבאה ע"י הירידה ושבירת הלוחות:

מבואר בחז"ל⁶⁶ על "לענין כל ישראל" (בסיום התורה) דקאי על שבירת הלוחות שמשם "נשארו⁶⁷ לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר⁶⁸ ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר⁶⁹ אשר שברת, יישר כחך ששברת". ולכאורה: מהו העילוי משבירת הלוחות עד שהקב"ה יאמר על כך "יישר כחך"?

וי"ל הביאור בזה⁷⁰: כשם שע"י חטא העגל ניתוסף בבני המעלה דבעלי תשובה⁷¹ [ובגלל זה ה"י החטא, כדלקמן], שלמעלה מעבודת הצדיקים ("מקום שבעלי תשובה עומדין צדיקים גמורין אינם עומדין"⁷², עד שאין "יכולין לעמוד בו"⁷³) — כך גם בנוגע לשבירת הלוחות (המסובב דחטא העגל), שהטעם (פנימי) על כך הוא בכדי שע"י תוסוף עילוי בתורה — הלוחות האחרונות שיש בהם מעלה לגבי הלוחות הראשונות, כדברי חז"ל⁷⁴ שהקב"ה אמר למשה רבינו (ע"ז שהצטער על שבירת הלוחות) "אל תצטער בלוחות

עד ג) סיום התורה, בה מדובר על כך שה' מראה למשה "עד היום האחרון"⁵⁴, עד להסיום ממש — "לכל האותות והמופתים גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל"⁵⁵ — סיום ושלמות התורה, שקשורה לשלמות דהגאולה האמיתית והשלמה ע"י משיח צדקנו (שמשם הוא גואל ראשון הוא גואל אחרון⁵⁶), כשיהי' השלמות דגילוי אלקות ("האותות והמופתים") "לענין כל ישראל", כמ"ש⁵⁷ "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות".

כמרומו גם בפרקי אבות: (א) התחלת פרקי אבות היא "משה קיבל תורה מסיני" — כללות ענין התורה (כמאחז"ל⁵⁸ "כל מה שתלמיד ותיק עתיד לחדש ניתן למשה מסיני"). (ב) "ומסרה וכו' והעמידו תלמידים הרבה וכו'"⁵⁹, הסדר דמסורת התורה מדור לדור — אופן התגלות התורה בפרטיות (ע"י "תלמיד ותיק עתיד לחדש"). (ג) סיום כל הפרקי אבות — "ה' ימלוך לעולם ועד"⁶⁰, שכולל כל המשך הזמן עד סוף כל הזמנים — הגאולה האמיתית והשלמה, כש"ה' ימלוך לעולם ועד", "לעתיד לבוא שכל המלוכה שלו"⁶¹ — שלמות מילוי הכוונה דקבלת התורה ומסירת ולימוד התורה במשך כל הדורות.

ויש לומר, שזהו אחד הטעמים לכך מדוע (מתן) תורה קשורה לענין ד"תליתאי" — כדברי חז"ל⁶² "ברוך רחמנא דיהיב) אוריאן תליתאי לעם תליתאי על ידי תליתאי ביום תליתאי בירחא תליתאי" (ור"נ גאון שם מבאר עוד ענינים של שלשה בקשר למתן תורה), כי היות שע"י (מתן) תורה מתמלא תכלית כל סדר השתלשלות — הנחלקת לשלשה (ראש תוך וסוף), לכן נחלקת התורה ל"תליתאי", א' ב' ג'⁶³.

ו. ויש לומר שג' ענינים אלו — נמצאים בגלוי בפרשתנו:

(א) הלוחות הראשונות — שעליהם חקוק עשרת הדברות הראשונות⁶⁴ שנאמרו במתן תורה (החל

(54) ספרי ורש"י ברכה לד, ב.

(55) ס"פ ברכה (לד, יא.יב).

(56) ראה שמו"ר פ"ב, ד. שם, ו. זח"א רנג, א. שער הפסוקים פ' ויחי. תו"א משפטים עה, ב.

(57) מיכה ז, טו.

(58) ראה מגילה יט, ב. ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. שמו"ר רפמ"ז.

הנסמן בלקו"ש ח"ט ע' 252.

(59) אבות פ"א מ"א.

(60) בשלח טו, יח.

(61) פרש"י שם, יז.

(62) שבת פח, א.

(63) ראה פי' ר"נ גאון שם, "תורה שאותיותי' משולשות אלף בית

גימל".

(64) ראה שיחת ש"פ יתרו שנה זו הערה 10 (לעיל ע' 211). וש"נ.

(65) ראה ד"ה על כן יאמרו תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קצא, ב

ואילך). ד"ה באתי לגני תשל"א (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קנה ואילך).

וש"נ.

(66) ספרי ורש"י ס"פ ברכה.

(67) ל' רש"י שם.

(68) עקב ט, יז.

(69) פרשתנו לד, א. עקב י, ב.

(70) ראה גם לקו"ש ח"ט ע' 240 ואילך.

(71) ראה ע"ז ד, סע"ב — נעתק לקמן בפנים.

(72) ברכות לד, ב.

(73) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(74) שמו"ר רפמ"ז.

המעלה שבאה ע"י עבודת האדם למטה (ובפרט ע"י עבודת התשובה) למלאות תכלית הבריאה — "בשביל התורה".

נמצא שבפ' כי תשא נמצאים בגלוי כל ג' הענינים — האל"ף ("ראשית") דתורה, הבי"ת ד"בראשית ברא גו", והגימ"ל — סיום התורה, "לעיני כל ישראל", "ישר כחך ששברת".

ז. וכל ג' ענינים אלו בפ' כי תשא באים בהמשך אחד. ולכאורה: כיצד אפשר להשוות את הלוחות הראשונות (שניתנו מלמעלה) לחטא ושבירת הלוחות שבאה בגלל חסרון למטה (דאע"פ שזה מביא לאח"ז לעלי' נעלית יותר, ה"ז בא ע"י חטא האדם)? וי"ל הביאור בזה:

ג' הענינים ושליבים הנ"ל הם סדר שהקב"ה קבע, שכל הענינים יתחלקו לשלש — אל"ף, בי"ת וגימ"ל (ראש תוך וסוף): שלאחר ראשית הענין (אל"ף) יבוא אמצע הענין (בי"ת) שעלידו מתמלאת התכלית, ודוקא זה מביא לגמר ושלמות הענין (גימ"ל), כמדובר לעיל.

ויש לומר שדרגת הבי"ת היא לא רק בנוגע לכללות הבריאה (הצמצום), אלא גם בנוגע לתוצאות שבאים מזה, עד לענין החטא ושבירה כו' (שנעשה ע"י הצמצום כו', כנ"ל ס"ו),

כפי שחסידות⁸⁴ מבארת את מאחז"ל⁸⁵ עה"פ⁸⁶ "נורא עלילה על בני אדם", שחטא עה"ד בא עי"ז ש"עלילה נתלה בו" (באדם הראשון) — שזה ש"לפעמים גובר הרע דיצה"ר על האדם ויחטא" ה"ז משום ש"מלמעלה הסיתו עליו היצה"ר להביאו לחטא זה"⁸⁷.

שכן בני" מצד עצמם אינם שייכים כלל וכלל לענין החטא ח"ו⁸⁸, וכל הענין בא רק בגלל זה שהקב"ה בחסדו הגדול רצה להביא את בני" לעלי' הכי גדולה (למעלה ממצבם מצ"ע), לכן "עלילה נתלה בו"

הראשונות שלא היו אלא עשרת הדברות לבד ובלוחות השניים אני נותן לך שיהא בהם הלכות מדרש ואגדות. כפלים⁷⁵ לתושי". וכדברי הגמרא⁷⁶ "אלמלא לא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד שנאמר⁷⁷ כי ברוב חכמה רוב כעס", "לפי שבעטו וחטאו נוסף להם רוב חכמה להטריחן יותר"⁷⁸.

וזהו גם העילוי בכך שהלוחות האחרונות היו מעשה ידי משה ("פסל לך"), לא "מעשה אלקים" כמו הלוחות הראשונות:

מעלת הלוחות הראשונות (האל"ף) הוא כפי שהתורה ניתנת מלמעלה וזה נותן כח לעבודה גם למטה (הבי"ת וגימ"ל), כפשטות הענין שאל"ף הוא ראש כל האותיות וזה מוליך לבי"ת וגימ"ל. אבל היות שאל"ף מצ"ע (הגילוי מלמעלה) הוא לא בערך ואינו חודר בגדרי התחתונים (הבי"ת ד"בראשית"), שייך בזה ענין השבירה כו', כי מצד הבריאה לא מוכנים לכך [ולכן התחלת התורה היא אכן בבי"ת ולא באל"ף, כי הכוונה היא שיומשך ויחדור בעולם, שההכנות לזה נפעלו ע"י העבודה בכ"ו הדורות עד מתן תורה]⁷⁹.

משא"כ ע"י לוחות האחרונות, שבאים ע"י עבודת האדם (תשובה), והלוחות עצמן הם מעשה ידי משה — מתמלאת תכלית וכוונת הבריאה, שיגלו בעולם איך שהוא "בשביל התורה". ולכן נפעל עי"ז העילוי בתורה דלוחות האחרונות — ואין בזה שבירה כלל, ואדרבה — מיתוסף בתורה "כפלים לתושי", ובאופן שהתורה (הלוחות) נשארת בשלימות למטה באופן נצחי לעד ולעולמי עולמים⁸⁰.

עד — שזה מביא לשלימות ענין הגימ"ל — הגאולה האמיתית והשלימה, שאז יתגלה בשלימות⁸¹ מעלת התשובה דבני" על חטא העגל⁸² ומעלת הלוחות האחרונות⁸³ (שבאו ע"י שבירת לוחות הראשונות) —

(75) איוב יא, ו.

(76) נדרים כב, ב. וראה אוה"ת פרשתנו ע' בינז. המשך תרס"ו ע' פז ואילך. סה"מ תש"ו ע' 36 ואילך. ועוד.

(77) קהלת א, יח.

(78) פרש"י נדרים שם.

(79) ראה שיחת ש"פ שלח תשמ"ז.

(80) שהרי הארון (עם הלוחות ושברי לוחות שבתוכו) נגנו (יומא נב, ב. רמב"ם הל' ביהב"ח רפ"ד), ויתגלה לע"ל.

(81) ראה לקו"ש ח"ט ע' 241. ושם, שזהו הטעם שפרש"י "ישר כחך ששברת" דוקא בסיום פ' ברכה, כשהקב"ה מראה למשה רבינו "עד היום האחרון", כי אז תתגלה המעלה הבאה ע"י לוחות האחרונות.

(82) ומכיון ש"ביום פקדי ופקדתי עליהם חטאתם" לחטא העגל (כנ"ל בפנים), מובן ששלימות התשובה תהי' דוקא לע"ל כשיבטל

החטא לגמרי.

(83) ראה סה"מ עטר"ת ע' שנט ש"אמית הגילוי דלעתיד" הוא דוקא ע"י הברורים בכח התורה של לוחות האחרונות. וראה ד"ה ויתן לך תרס"ו (ס"ע צב) [בנוגע להמעלה דתלמוד בבלי לגבי תלמוד ירושלמי, שהיא בדוגמת המעלה שבלוחות השניות לגבי לוחות האחרונות (שם ע' צג)] ש"עיקר הגילוי מזה יהי' לעתיד".

(84) תו"ח תולדות ד"ה ויתן לך פ"י ואילך (יג, א ואילך). ובכ"מ (נסמן בלקו"ש ח"י"ח ע' 395 הערה 45).

(85) תנחומא וישב ד.

(86) תהלים סו, ה.

(87) ל' התו"ח שם.

(88) ובלשון הזהר (ח"ג יג, רע"ב. טז, א) "נפש כי תחטא — תוהא".

הביא לאח"ז (גימ"ז) — העלי' הכי גדולה דלוחות האחרונות, כולל — הגילוי הכי נעלה ד"קין עור פני משה" (כדלקמן), עד לשלימות הגילוי שלהם בגאולה האמיתית והשלמה.

ועפ"ז יש לומר גם הטעם לכך שענין הלוחות וכו' מסופר כאן בפ' תשא — לאחר הציווי על מעשה המשכן (אע"פ ששבירת הלוחות היתה מקודם, כפרש"י הנ"ל) — כי, עשיית המשכן ("ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" ⁹⁶) היא הכוונה דכל סדר ההשתלשלות, למלאות את ה"נתאזה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים" ⁹⁷, עי"ז שמגלים בעולם שתכליתו הוא "בשביל התורה ובשביל ישראל" ⁴⁰, כפי שהיה בשלימות בבית המקדש השלישי, "מקדש אד" כוננו ידיך" ⁹⁸.

ומשום כך: לאחר שהתורה מסיימת לספר אודות ציווי ה' למשה על מעשה המשכן (בפ' תרומה, תצוה ותחלת פ' תשא), לפני שמשא מוסר זאת לבנ"י (בפ' ויקהל) — מספרת התורה ג' שלבים כלליים שישנם במילוי הכוונה: אל"ף — הלוחות הראשונות, בי"ת — הירידה ושבירת הלוחות שענינה הוא — להביא עלי' נעלית יותר, ענין הגימ"ל — הלוחות האחרונות.

ט. ובכללות יותר יש לומר, שגם בכללות פ' כי תשא — מתחלתה עד סופה — מרומזים ג' ענינים אלו: א) "כי תשא את ראש בני ישראל" (בתחלת הפרשה) קאי על ה"ראש" (אל"ף) דכל הענינים, שהם ישראל ותורה, שבשבילם נברא העולם, בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ⁹⁹ ראשית ⁴⁰. ועאכ"כ "ראש בני ישראל", וכפי שה"ראש" נמצא במצב ד"תשא".

ובפרטיות נכללים בזה גופא ב' הענינים האחרים (שכן בראש ואל"ף נכלל גם הבי"ת וגימ"ל, האמצע וסוף): הירידה — "העובר על הפקודים" ¹⁰⁰, והעלי' שבאה מזה — "לכפר על נפשותיכם" ¹⁰¹, ע"י "כופר" ¹⁰² נפשו" ¹⁰³.

ונעשית ירידה לפי שעה (ע"ד מש"נ "ברגע קטן עזבתיך" ⁸⁹) ובחיצוניות (רק למראה עינים), בכדי להביא את העלי' שלא בערך, ולא רק עלי' לרגע קטן (כנגד "רגע קטן עזבתיך"), אלא עלי' נצחית שאין אחרי' הפסק כלל. כפי שהיה בגאולה האמיתית והשלמה — שבאה ע"י הירידה הגדולה בגלות — גאולה נצחית שאין אחרי' גלות ⁹⁰, ואדרבה — מתווספות עוד עליות, עלי' אחר עלי' עד אין קץ, "ילכו מחיל אל חיל יראה אל אלקים בציון" ⁹¹.

נוסף להכלל שכל ירידה היא צורך עלי', הרי בנוגע לבנ"י — הירידה עצמה לאמיתתה היא אינה ירידה, אלא הדרך לעלי' נעלית יותר שלא בערך.

ועד"ז בנוגע לחטא העגל (שברוגמת חטא עה"ד) — כמפורש בגמרא ⁹², ש"לא עשו ישראל את העגל אלא ליתן פתחון פה לבעלי תשובה", "לא היו ישראל ראויין לאותו מעשה", אלא "גזירת המלך היתה כו' כדי ליתן פתחון פה לבעלי תשובה" ⁹³.

כמודגש גם בכך שהבי"ת (ד"בראשית") — שכולל את הירידה והחטא — מצד עצם ענינו מבטא שקודם לזה בא האל"ף (דאנכי), היינו שהבי"ת (הירידה בחיצוניות) היא באמת רק שלב שני שבא לאחר האל"ף ומוליך לגימ"ל (הגאולה).

ח. עפ"ז מובן שכל ג' הענינים בפרשה — לוחות הראשונות, לוחות האחרונות ואפילו חטא העגל ושבירת הלוחות שבינתיים — הם חלק מסדר ופרשה אחת "כי תשא", ויתירה מזו — ענין אחד ממש, שתוכנו — "כי תשא", הנשיאת ראש ועלי' דבנ"י ⁹⁴. אלא שהענין נחלק לג' שלבים ודרגות: אל"ף, בי"ת וגימ"ל, ג' ענינים ואופנים בביטוי נשיאת ראש בנ"י: (אל"ף) לוחות הראשונות, שפעלו בפשטות עליית בנ"י במ"ת. (בי"ת) החטא ושבירת הלוחות ("יישר כחך ששברת"), שפעל את ענין התשובה ("פתחון פה לבעלי תשובה"), החל מהתשובה דבנ"י אז, כולל גם — הענין הכי נעלה דגילוי כבודו של הקב"ה למשה וגילוי י"ג מדות הרחמים ("סדר בקשת רחמים" ⁹⁵), וזה

(89) ישע"י נד, ז.

(90) מכילתא בשלח טו, א. תוד"ה ה"ג ונאמר — פסחים קטז, ב. ועוד.

(91) תהלים פד, ח.

(92) ע"ז ד, סע"ב.

(93) פרש"י שם.

(94) והרי "כי (תשא)" הוא גם לשון ודאי (ראה גיטין צ, א

ובפרש"י שם).

(95) פרש"י פרשתנו לג, יט.

(96) תרומה כה, ח.

(97) ראה במדב"ר פ"ג, ב: אימתי שרתה השכינה בארץ ביום

שהוקם המשכן.

(98) בשלח טו, יז.

(99) ירמ' ב, ג.

(100) פרשתנו ל, יגיד. וקאי על חטא העגל כנ"ל הערה 29.

(101) שם, טו.

(102) שם, יב.

(103) ועפ"ז תומתק עוד יותר השייכות דהג' ענינים (לוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות) לשם הפרשה ("כי תשא") — כי בענין ה"ראש" (אל"ף) נכלל גם ענין הבי"ת (שבירת הלוחות) והגימ"ל (לוח"א).

בלוחות הראשונות. שלכן ניתוסף עי"ז במשה רבינו (מקבל הלוחות האחרונות) "קרן עור פניו" (ע"ד "חכמת¹¹⁶ אדם תאיר פניו"¹¹⁷) — שזהו אור עצמי שלמעלה מהתלבשות.

ולאידך: היות שהמעלה דלוחות האחרונות באה דוקא ע"י הירידה והתלבשות למטה בעולם (הבי"ת ד"בראשית"), "פסל לך" דאבנים בעולם (לא כמו הלוחות הראשונות שהם "מעשה אלקים"), עד שמהפכים גם את הענינים הבלתי רצויים — לכן ה"קרן עור פניו" פעל "וייראו מגשת אליו", ולכן "ויתן על פניו מסוה"¹¹⁸, בכדי להסתיר¹¹⁹ גילוי אלקות שבתורה מה"התלבשות בענין הברורים"¹²⁰;

אבל הסתר המסוה הוא לא בנוגע לבני מצד עצמם — שכן "פנים בפנים דיבר ה' עמכם"¹²¹ (בלי הסתר כלל). ולכן, בשעה שמשה "דיבר אל בני ישראל את אשר יצוה"¹²² הוא הסיר את המסוה "וראו בני את פני משה כי קרן עור פני משה"¹²³. ורק בשעה שלמשה ובני יש שייכות לעניני העולם (בכדי לפעול שם את הברור בדרך התלבשות) — אז "והשיב משה את המסוה"¹²⁴, בכדי שהעולם יוכל לקבל את הגילוי ולא להתבטל ממציאותו. כלומר, שגם המסוה כוונתו — לא העלם, אלא בכדי שהגילוי יוכל להתקבל בעולם.

וע"י עבודתו של יהודי בבירור וזיכוך העולם הוא פועל, שגם כפי שיהודי נמצא בעולם הוא יוכל לקבל את הגילוי ד"קרן עור פניו", כפי שהי' בשלימות בגאולה האמיתית והשלימה (גימ"ל) — "ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך רואות את מוריך"¹²⁵ בבני גם כפי שנמצאים ומתעסקים עם העולם, עד שעד"ז יהי' גם בעולם עצמו — "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו"¹²⁶, "אבן מקיר תזעק"¹²⁷, הגילוי דכח הפועל בנפעל.

(ב) המשך הפרשה — מעשה העגל ושבירת הלוחות, ענין הבי"ת.

(ג) סיום הפרשה — לוחות האחרונות (ענין הגימ"ל), עד להסיום ממש — ירידת משה מן ההר עם הלוחות האחרונות עם המעלה ד"קרן עור פניו וייראו מגשת אליו"¹⁰⁴, שזהו ע"ד הענין (בסיום חמשה חומשי תורה) ד"לכל האותות והמופתים גו' ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל"¹⁰⁵ [נוסף על "אעשה נפלאות" המדובר לפנ"ז בפרשה¹⁰⁶].

ועד"ז מרומזים ג' ענינים אלו בשלש רגלים (קרוב לסוף הפרשה): חג הפסח הוא הראשון לרגלים¹⁰⁷, וקשור ל"חודש האביב"¹⁰⁸ (ר"ת אל"ף ולאח"ז בא הבי"ת¹⁰⁹), גילוי מלמעלה למטה¹¹⁰ ("שהתבואה מתבכרת בבישולה"¹¹¹). חג השבועות — השני לרגלים, וקשור ל"בכורי קציר חטים"¹¹² — עבודת האדם מלמטה למעלה¹¹⁰ ו"חג האסיף תקופת השנה"¹¹² — "בזמן שאתה אוסף תבואתך מן השדה לבית", "שהוא בחזרת השנה"¹¹³ — השלישי ברגלים, קשור להאסיפה ושלימות דכל העבודה, ששלימותה הוא בגאולה האמיתית והשלימה, כשהי' אסיפת כל בני (כמ"ש¹¹⁴ "אסף אסיפם נאום ה'"), ושל כל ניצוצי קדושה שבכל העולם כולו.

י. ע"פ הנ"ל יובן ג"כ החידוש דקרני ההוד של משה שניתוספו ע"י לוחות האחרונות¹¹⁵ [שזהו ע"ד העילוי דגימ"ל, שבא ע"י העבודה דבי"ת, חטא העגל ושבירת הלוחות]:

דוקא הלוחות האחרונות — שבאו ע"י הירידה למטה לפעול עבודת הברורים (שזה נפעל ע"י הלוחות האחרונות) — פועלים את הגילוי ד"תעלומות חכמה כפלים לתושי"⁷⁵ בתורה, בחי פנימית ועצמית החכמה, למעלה מחכמה הגלוי

(104) פרשתנו לד, ל.

(105) ראה ספורנו ס"פ ברכה: לעיני כל ישראל, כאמרו וירא אהרן וכל בני ישראל את משה והנה קרן עור פניו וייראו מגשת אליו.

(106) פרשתנו לד, י.

(107) ר"ה ד, א.

(108) פרשתנו לד, יח.

(109) ראה זח"ב קפו, א.

(110) ראה לקו"ש ח"י"ז ע' 148. וש"נ.

(111) פרש"י פרשתנו שם.

(112) פרשתנו שם, כב.

(113) פרש"י שם.

(114) ירמ' ת, יג.

(115) בהבא לקמן — ראה אוה"ת פרשתנו ס"ע ב'עה. ע' ב'עז-עה. סה"מ תרס"ח ע' קלב. המשך תער"ב ח"ב ע' א'קעז. עטר"ת ע' תכ. ועוד.

(116) קהלת ח, א. וראה נדרים מט, ב.

(117) אוה"ת שם.

(118) פרשתנו שם, לג.

(119) ביאור ופירוש ענין המסוה — ראה תורה שלימה כרך כ"א מילואים סימן ו. וע"ד הקבלה והחסידות — ראה שער הפסוקים וס' הליקוטים (להאריז"ל) סוף פרשתנו. אוה"ת פרשתנו ע' ב'פא. המשך תער"ב שם. תורת לוי יצחק ע' קצט. ועוד.

(120) המשך תער"ב שם. וראה פירוש העקידה והאברכנאל סוף פרשתנו (נעתקו בתו"ש מילואים שם).

(121) ואתחנן ה, ד.

(122) פרשתנו שם, לד.

(123) שם, לה.

(124) שם.

(125) ישע"י ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(126) שם מ, ה.

(127) חבקוק ב, יא. וראה תענית יא, א. חגיגה טז, א.

ולאחרי זה באים ברכות השחר ותפלת שחרית, ומביהכנ"ס לביהמ"ד¹³⁵ — כללות האל"ף דעבודת היום.

לאח"ז בא הבי"ת בעבודתו היומית של יהודי — ייצא אדם לפעול ולעבודתו עדי ערב¹³⁶, הוא יוצא (מביהכנ"ס וביהמ"ד) לעולם (הבי"ת ד"בראשית ברא גו") לעשות את העבודה במשך כל היום כולו, "הנהג בהן מנהג דרך ארץ"¹³⁷, התלבשותו והתעסקותו בעניני העולם באופן דמשאו ומתנו באמונה¹³⁸.

לאח"ז, בסיום וחותם היום בא הגימ"ל — גמר ושלמות עבודת היום, כשעושה חשבון הנפש וסך-הכל דכל עניניו ומעשיו במשך היום, ובכללות — הוא עושה זאת בתפלת ערבית, עד לסיומה — "אך צדיקים יודו לשמך גו"¹³⁹, הודאה לה' (כמו "מודה אני" בבוקר), אבל בתור גמר ושלמות העבודה, עד — קריאת שמע שעל המטה, ומוסר עצמו לגמרי להקב"ה — "בידך אפקיד רוחי"¹⁴⁰.

ועד"ז ישנם ג' ענינים אלו בכללות עבודתו של יהודי במשך ימי חייו — לאריכות ימים ושנים טובות — תחלת העבודה, אמצע העבודה, עד סיום ושלמות העבודה. ועאכו"כ בדורנו זה — הדור האחרון בגלות והדור הראשון דהגאולה — לאחר שישנו כבר הריבוי הכי גדול ד"מעשינו ועבודתינו" דבניי במשך כל הדורות והשנים שלפני זה, וכעת סיימו גם את הברורים האחרונים — הרי כעת ההדגשה בעיקר ולכל לראש על סיום ושלמות וגמר העבודה — להביא את הגימ"ל דגאולה האמיתית והשלימה בפועל ממש!

יב. והכח לכך שכל יהודי יכול לפעול את כל הענינים (מתחלתם ועד סופם) בא מהאל"ף הראשון — שה"אני" של כל יהודי קשור ודבר אחד עם "אנכי" שלמעלה, עד שאפילו כפי שיהודי יורד למטה בעולם — הרי כל העולם נברא "בשביל ישראל שנקראו ראשית", הראש וראשית דכל הבריאה כולה. ויש לומר שהכח לגלות זאת בכל יהודי בא ממשו רבינו, ועד"ז אתפשוטא דמשה שבכל דור¹⁴¹, ובדורנו

יא. מג' ענינים אלו בפ' תשא ישנו לימוד בעבודת האדם בכל הזמנים, כאמור לעיל, שבהיותה פרשה שקוראין אותה פעם אחת בשנה, ישנו מזה לימוד לכל השנה כולה, ועאכו"כ בעמדנו בשבת פ' תשא עצמו כשקוראין — וצריך לחיות עם¹²⁸ — כל הפרשה: ליהודי ניתן הכח לפעול את כל הענינים כולם — מתחלתם ועד סופם וכל מה שבינתיים, מ"אל"ף עד תי"ו, ובכללות — כפי שנחלקים בשלשת האותיות הראשונות, אל"ף בי"ת גימ"ל.

החל כפי שכל ג' ענינים אלו נמצאים בעבודתו בכל יום ויום:

מיד כשניעור משנתו (כשנעשה "ברי' חדשה"¹²⁹) הוא אומר "מודה אני לפניך כו' שהחזרת בי נשמת¹³⁰".

האל"ף — היסוד והתחלה — של עבודתו של יהודי הוא: הביטול וההודאה להקב"ה (האל"ף ד"אנכי").

עד שכל מציאותו, האל"ף ד"אני" — "מודה . . לפניך", שכן ה"אני" של יהודי (גם כפי שנמצא למטה) הוא דבר אחד עם ה"אני" ד"אנכי" שלמעלה (ישראל וקוב"ה כולא חד¹³¹) — וכמרומז בצורת אות א': יו"ד (יהודי) למטה ויו"ד (הקב"ה) למעלה וקו המחברם¹³². וכידוע שפשיטות של יהודי היא דבר אחד עם פשיטות העצמות¹³³. וענין הפשיטות בא לידי ביטוי בגלוי באמירת "מודה אני" (ענין ההודאה, למעלה מכל ענין השמות)¹³⁴. שלכן מנהג ישראל שכל בניי — אפילו ילדים קטנים וקטני קטנים — אומרים "מודה אני".

יתירה מזו: אפילו תיבת "מודה" טפלה ובטלה אל (האל"ף של) "אני", שכן העיקר כאן (לכאורה) הוא תיבת "אני" — כי מיד כשניעור משנתו ישנו לכל לראש מציאותו של האדם (עם רמ"ח אברים ושס"ה גידים), ורק לאח"ז הוא (ה"אני") עושה פעולה, החל מהאמירה והפעולה ד"מודה . . לפניך". ואעפ"כ אומרים "מודה אני" ולא "אני מודה" — כי עד כדי כך ה"אני" של יהודי קשור עם הקב"ה, שהגם שבזמן קודמת מציאות ה"אני", אעפ"כ ה"אני" תיכף במצב דהודאה לפניך.

(134) ראה קונטרס הנ"ל סי"א.

(135) ראה סוף ברכות. ועוד.

(136) תהלים קד, כג.

(137) ברכות לה, ב.

(138) ראה שבת לא, א.

(139) תהלים קמ, יד.

(140) שם לא, ו.

(141) זח"ג רעג, א. תקו"ז תס"ט. וראה תניא פמ"ד.

(128) כתורת אדמו"ר הזקן הידועה — "היום יום" ב' חשון. ובכ"מ.

(129) שו"ע אדה"ז או"ח רס"ד. רס"ו.

(130) "סדר היום" — הובא בעט"ז ריש שו"ע או"ח. שו"ע אדה"ז

סי"א ס"ה (ובמהדו"ת שם ס"ו). סידור אדה"ז בתחלתו. וראה קונטרס ענינה של תורת החסידות ס"ט.

(131) ראה זח"ג עג, א.

(132) ראה "היום יום" ח' אדר א'.

(133) ראה כתר שם טוב הוספות סקנ"ד.

רגלו של משה, גופו של משה, עד לראשו וכתרו של משה. ובנוגע ליראה תתאה¹⁴⁶, הקשור עם רגלו של משה (ע"ד "רגלי העם אשר אנכי בקרבו"¹⁴⁷), נאמר הלשון "מילתא זוטרתא". אבל למעלה מזה ישנם במשה ענינים שהם בדרגת בינוני, עד בדרגת רבתי, דרגת הראש ולמעלה מזה — כתר שלמעלה מהראש, שזהו הענין דקרני ההוד של משה — דרגת הכתר¹⁴⁸, כתר מלכות, כידוע¹⁴⁹.

ועד"ז מובן ג"כ בנוגע לבחי' משה שבכל ישראל — שמצד זה יהודי כולל בתוכו כל הדרגות, מ"זוטרתא", "בינוני", עד "רבתי", עד — לענין הכתר (קרני ההוד). והחידוש בדבר הוא¹⁵⁰ — שענין הכתר (אמיתי) לא שייך בלעו"ז וניתן דוקא ליהודי (שכן הם "בני מלכים"¹⁵¹ ויתירה מזו — "מלכים"¹⁵²), שבכל הזמנים ובכל המצבים — אפילו בזמן ומצב הגלות — יש ליהודי את הכתר מלכות דקרני ההוד.

ובכחות הנפש — כתר קאי על כח הרצון עד למסירת נפשו¹⁵³. שהרצון לה' של יהודי נמצא בתוקף בכל הזמנים, שלכן הי' ויש תמיד לבנ"י הכח לעמוד בגלות — כי אפילו כשרצונו בעיני קדושה ותומ"צ לא ניכר — גם אז רצונו האמיתי הוא לקיים את רצון ה', כפס"ד הרמב"ם הידוע¹⁵⁴.

ולא מיבעי בתחלת זמן הגלות, כשעוד הי' הענין ד"ותותר בימי רבי"¹⁵⁵, ובמשך זמן המשיכו לקדש ע"פ הראי'¹⁵⁶, אלא גם לאחר זה¹⁵⁷ — אפילו בעומק הגלות — מאיר בכל התוקף והגילוי הכתר דקרני ההוד בבנ"י.

זה — כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, שעל-ידו נפעלים כל הג' ענינים דלוחות הראשונות, שבירת הלוחות ולוחות האחרונות, יחד עם קרני ההוד.

ועאכו"כ כשנמצאים בשבת שקוראין את כל הפרשה ד"כ תשא את ראש בני ישראל" (תשא — משה רבינו) — שנוסף לכך שבנ"י הם ראש בכלל, נעשה גם — בכחו של משה רבינו — הנשיאת ראש דבנ"י, שזה נותן את הכח לאח"ז לפעול את תוכן המשך הפרשה — הענין דאל"ף (לוחות הראשונות), הענין דבי"ת — העבודה בעולם, עד אפילו במצב דתחתון שאין תחתון למטה ממנו, ולהפכו ולהעלותו להדרגא דלוחות האחרונות, עם הגילוי דקרני ההוד, שבכחו של כל יהודי לקבל, עד שע"י העבודה בעולם הוא פועל שגם בהיותו בעולם יוכל לקבל זאת.

יתירה מזו: נוסף לכך שכל יהודי מקבל את הגילוי דקרני ההוד, נפעל הענין דקרני ההוד ביהודי עצמו¹⁴² — מצד בחי' משה שבקרבו:

אדמו"ר הזקן מבאר בתניא¹⁴³ במאחז"ל¹⁴⁴ עה"פ¹⁴⁵ "ועתה ישראל מה ה' אלקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ה' אלקיך", "אטו יראה מילתא זוטרתא היא? אין לגבי משה מילתא זוטרתא היא" — שמצד בחי' משה שבכל אחד "יראה מילתא זוטרתא" אצלו.

לפי"ז צריך להבין לאידך גיסא: איך מתאים לומר שאצל משה (ומשה שבכל א') ישנו ענין ד"זוטרתא" (קטנות)?

ויש לומר, שבמשה גופא ישנם כמה וכמה דרגות:

(142) ראה איכ"ר פ"ב, ו: עשר קרנות הן כו' קרנו של משה דכתיב כי קרן עור פניו כו', וכולן היו נתונות בראשן של ישראל וכיון שחטאו ניטלו מהן כו', וכשישראל עושין תשובה הקב"ה מחזירן למקומם.

(143) רפמ"ב.

(144) ברכות לג, ב.

(145) עקב י, יב.

(146) ראה תניא שם.

(147) בהעלותך יא, כא.

(148) ועפ"ז יש לבאר הקשר דתחלת הפרשה וסיומה (ד"נעוץ סופן בתחלתן ותחלתן בסופן): ע"י "תשא את ראש בני ישראל" (ע"י משה רבינו) נעשית ההתנשאות והעלי' לדרגת הכתר שלמעלה מן הראש. ושלמות גילוי זה הוא בקרני ההוד של משה (בסוף הפרשה), ומעין זה בבחי' משה שבכל א' מ'ישראל.

(149) ראה תנחומא ישן בהעלותך טו (תורה שלימה פרשתנו אות רלג). וראה פרש"י שבת פח, א (שקרני ההוד באו מכתרים שלקח משה). ובצפ"ע עה"ת כאן, שקרן עור פניו "הוא גדר מלוכה דאז נעשה מלך וכתר מלכות".

(150) תו"א מגילת אסתר צא, סע"ב ואילך.

(151) שבת סז, א.

(152) תקו"ז בהקדמה (א, רע"ב).

(153) ראה תו"א שם.

(154) הל' גירושין ספ"ב.

(155) רות ב, יד. שבת קיג, ב.

(156) ראה רמב"ם הל' קדה"ח פ"ה ה"ג.

(157) ולהעיר שב"ד סמוך אפשר לקדש ע"פ הראי' (גם לאחר החורבן) (ראה רמב"ן בטהמ"צ מ"ע קנג. וראה מג"א שם בסופו). כמו שהי' כנראה בב"ד של הרי"ף (ראה בארוכה שיחות ליל ער"ה ואל"ף ואילך ונ"פ בראשית (התועדות ב') תשמ"ה סל"ח ואילך (התועדות תשד"מ ח"ד ע' 2683 ואילך. תשמ"ה ח"א ע' 466 ואילך)). וידועה שיטת הבי"ב בדברי הרמב"ם (הל' סנהדרין פ"ד הי"א) בנוגע לסמיכה בזמן הזה, ועד שהבי"ב קיבל סמיכה ממנהר"י בי רב (ראה קונטרס הסמיכה שבסוף שו"ת מהרלב"ח. תו"ש ח"ב במילואים. וראה שיחת ש"פ בראשית הנ"ל), וז"ל הרמב"ם: "נראין לי הדברים שאם הסכימו כל החכמים שבארץ ישראל למנות דיינים ולסמוך אותם, הרי אלו סמוכים, ויש להן לדון דיני קנסות ויש להן לסמוך לאחרים". ובפירוש המשניות (סנהדרין פ"א מ"ג) מבאר, שאם לא תאמר כן שאפשר לסמוך גם היום אי אפשר שתמצא ב"ד הגדול לעולם והקב"ה הבטיח שישבו שנאמר "ואשיבה שופטין כבראשונה ויוציץ כבתחלה".

ד"מיסמך גאולה לגאולה".
 ובפרט עי"ז שמוסיפים בקיום הוראת חז"ל¹⁶³ "משנכנס אדר מרבין בשמחה", ובפרט שנמצאים כבר כו"כ ימים לאחר הכניסה דחודש אדר ראשון, ולאחר פורים קטן, ושושן פורים קטן, המהוים הכנה לפורים גדול ושושן פורים גדול — באופן ד"זה הקטן גדול יהי"¹⁶⁴, ולא רק "יהי" לשון עתיד, אלא "הי" לשון עבר והוה, עי"ז שחגגו את פורים קטן ושושן פורים קטן בשמחה גדולה, ומוסיף והולך ואור ושמחה מיום ליום באופן ד"מעלין בקודש"¹⁶⁵, שאז ה"גדול יהי" דפורים גדול ושושן פורים גדול יהיו עוד יותר, גדול למעלה מגדול¹⁶⁶.
 ועי"י שמחה פורצים כל הגדרים¹⁶⁷, עד לעיקר — שמהרגע האחרון דהגלות נעשה הרגע הראשון דהגאולה, ועוד והוא העיקר — תיכף ומיד ממש.

וזה נמצא בגלוי יותר ב"מאן מלכי רבנן"¹⁵⁸, ה"שופטיך" ו"יועציך" בכל דור ודור, עד לדורנו זה, החל מכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו, כהכנה ל"ואשיבה שופטיך כבראשונה ויועציך כבתחלה"¹⁵⁹, ובראשם — מלך המשיח, "וירם קרן משיחו"¹⁶⁰, והוא יחזיר "מלכות בית דוד ליושנה ולממשלה הראשונה ובונה המקדש ומקבץ נדחי ישראל, וחוזרין כל המשפטים בימיו כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות וכו'"¹⁶¹.

יג. ויהי רצון, שבעמדנו בחודש אדר-ראשון, המהווה הכנה לאדר שני — ו"מיסמך גאולה לגאולה"¹⁶², גאולת פורים (באדר שני) לגאולת פסח בחודש ניסן, חודש הגאולה — שתיכף ומיד ממש תבוא הגאולה האמיתית והשלימה, ובדרך ממילא יהיו חודש אדר שני וחודש ניסן חדשי הגאולה, באופן

(158) ראה גיטין סב, סע"א.

(159) ישעי' א, כו. וראה בארוכה שיחת ש"פ שופטים תנש"א (התועדויות תנש"א ח"ד ע' 190 ואילך).

(160) שמואל-א ב, י.

(161) רמב"ם הל' מלכים רפ"א.

(162) מגילה ו, ב.

(163) תענית כט, סע"א.

(164) נוסח סדר המילה.

(165) ברכות כח, א. ושי"נ.

(166) ויש לקשר מועדים אלו (פורים קטן ושושן פורים קטן) עם המבואר לעיל בפרשת השבוע (כידוע שבכל המועדים של השנה יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן — של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א)).

בימי הפורים "קיימו מה שקבלו כבר" במ"ת (אסתר ט, כז. שבת פח, א) עי"י המס"נ של היהודים בזמן ההוא (ראה קונטרס פורים קטן תשנ"ב (לעיל ע' 332). ושי"נ), ע"ד המעלה של לוחות האחרונות לגבי לוחות הראשונות (והרי יום הכפורים, שהוא רק כ"פורים, הוא מ"ת של לוחות האחרונות (משנה תענית כו, ב ובפרש"י. גמרא שם ל, ב)). ובכח זה — מהפכים גם העניינים דלעו"ז (כמו חטא העגל), "ונהפוך הוא".

ועי"ז מובן המאחז"ל (מגילה ז, ב) "חייב איניש לבסומי בפוריא עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי". ולכאורה — היתכן לומר בענייני קדושת שא"פ להבחין בין "ארור המן" ו"ברוך מרדכי"? ויש לומר הביאור בזה (ע"פ המבואר לעיל בפנים), שכל הכוונה ב"ארור המן" היא אך ורק כדי להביא עלי' נעלית יותר, למעלה

מהעלי' בקדושה מצ"ע. וענין זה נעשה עי"י השמחה (לבסומי) בפורים, שמגלים הפנימיות ב"ארור המן" (מעלתו הכי נעלית), עד שמשום זה אא"פ להבחין בינו ובין "ברוך מרדכי" (ע"ד המדובר לעיל שכל הג' עניינים בפרשתנו (גם החטא והשבירה) תוכנם חד הוא — הענין ד"כי תשא את ראש בני"). ולהוסיף, שהבירור של "ארור" (באות אל"ף) הוא למעלה יותר מענין של "ברוך" (הביי"ת של "בראשית"), המורה על הברכה שמצד טבע הקדושה.

ויש לומר שבשושן פורים ניתוסף חידוש נעלה יותר (לגבי פורים) — כמודגש בשמו שנקבע לדורות "שושן פורים" (ולא פורים דמוקפין וכיו"ב), ע"ש עיר הבירה של לעו"ז, אחשוורוש מלך פרס [אף שלדינא ה"ז נוגע לכל עיירות מוקפות חומה מזמן יהושע בן נון, ולא רק עיר שושן. ובפרט ע"פ דברי הרמב"ם (הל' מגילה פ"א ה"ה) "ולמה תלו הדבר בימי יהושע כדי לחלוק כבוד לארץ ישראל שהיתה חריבה באותו הזמן... ויחשבו כאלו הם כרכין המוקפין חומה אע"פ שהם עתה חרביין"] — כי בשושן פורים מודגש שגם הלעו"ז (שושן) הוא ענין של פורים (דקדושה), היינו לא רק הבירור של ק"ג, אלא גם של גקה"ט, ולא רק באופן שדוחים הרע, אלא שהרע עצמו נעשה טוב (ראה לקו"ש חט"ז ע' 413).

ובזה גופא — ניתוסף בשנה מעוברת, שיש בה פורים קטן ושושן פורים קטן, אשר "זה הקטן גדול יהי", כמ"ש (עמוס ז, ב. וראה חולין ס, ב) "מי יקום יעקב כי קטן הוא", שע"י הביטול (תשובה) בדרגא ביי"ת, נעשית העלי' וגדלות יתירה (ע"ד דלוחות האחרונות — ראה לקו"ש חכ"ו ע' 250) בפורים ושושן פורים גדול. [ונכמודגש בלשון "קום" — המורה על אתהפכא ממעמד ומצב בלתי רצוין.

(167) ראה סה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך.

לקוטי שיחות פרשת כי תשא כרך ו

מתורגם ללשון הקודש

ולכאורה: משה צריך היה לרחוץ מהכיוור רק בימי המילואים, לפי הדעה¹³, שלאחר מכן לא שימש בכהונה. ואחר כך, שימש הכיוור רק את אהרן ובניו. אם כך, מדוע צריך הכיוור לדורות להכיל מים עבור ארבעה אנשים, גם כנגד משה, וכפי שמוכח קושי זה במפרשי הגמרא שם?

ויש לומר, שהסבר לכך הוא¹⁴: ימי המילואים היו הכנה לעבודת אהרן ובניו בכללותה מאוחר יותר. וכיון שגם הכיוור מהווה הכנה לעבודה בכללותה, כדלעיל, צריכה מדתו להיות "כדי לקדש ארבעה כהנים", לא רק "כנגד אהרן ובניו", אשר קידשו מהכיוור לאחר ימי המילואים, אלא גם "כנגד משה" – כל¹⁵ הכהנים בזמן חנוכת המשכן – כל אלו אשר קידשו ממנו בימי המילואים, זמן ההכנה.

מכך מובן, שלמרות שהכיוור היווה רק הכנה לעבודה, בכל זאת היתה בו מעלה מיוחדת, מעל כלי המשכן האחרים, שמפני מעלה זו דוקא בו היה רמז למשה, הנעלה גם מאהרן. ויותר מכך: היה בו רמז למשה ביחד עם כל הכהנים שהיו אז.

ג.

הניגודים גם ב"מראות הצובאות"

שני ניגודים אלו בכיוור –

שמצד אחד הוא מהווה הכנה בלבד, ומצד שני דוקא בו נרמז משה (וכל הכהנים) בגלוי, דבר שאיננו בכלי המשכן האחרים –

נרמזים גם ב"מראות הצובאות", שמהן נעשה הכיוור: מצד אחד, המראות הצובאות הן דבר נחות ביותר, עד שאפילו משה רבינו, למרות היותו "אוהב ישראל"¹⁶, מאס בהן "מפני שעשויים ליצר הרע", והן אינן מפורטות בין כל נדבות המשכן שבפרשת פקודי, ואינן נכללות ב"פקודי המשכן". ואף-על-פי-כן, דוקא על ה"מראות הצובאות" הללו אמר הקדוש-ברוך-הוא: "אלו חביבין עלי מן הכל"¹⁷.

א.

הכיוור שונה משאר כלי המשכן

בפרשתנו¹ מופיע הציווי על עשיית הכיוור. בכך נבדל הכיוור מכל שאר כלי המשכן, שאודותם מדובר בשתי הפרשות הקודמות², למרות שגם הכיוור הוא "עיקר בבנין הבית"³, ולגבי משיחה בשמן המשחה הוא מוזכר בהמשך הפרשה ביחד עם הכלים האחרים, ועל כולם יחדיו אומרת התורה "והיו קודש קדשים"⁴. מדוע, אפוא, מופיע הציווי על עשיית הכיוור בנפרד מכל שאר הכלים?

אומרים המפרשים⁵, שזאת מפני שהכיוור אינו עומד בפני עצמו, אלא מהווה הכנה ל"כבואם אל אהל מועד" ו"בגשתם אל המזבח".

הבדל זה בין הכיוור לבין כל שאר כלי המשכן אינו מתבטא רק במקום שבו מופיע הציווי על עשיית הכיוור בתורה, "ועשית כיוור", אלא גם במקום שבו עמד הכיוור במשכן:

מקומם של כל כלי המשכן היה באהל מועד. גם מזבח הנחשת, אשר היה בחצר, עמד בכל זאת "פתח משכן אהל מועד"⁶. ואילו הכיוור לא עמד בפתח המשכן, אלא בצד, עד אשר "אין כיוור לפני אהל מועד"⁷, ומשום כך ניתן היה לגשת אליו לצורך רחיצת ידים ורגלים, למרות ש"בין האולם למזבח" אסור היה, לפי מספר דעות⁸, להיכנס לפני קידוש ידים ורגלים⁹.

ב.

הכיוור - הכנה לעבודה ומעלה מיוחדת

ענין זה, שהכיוור מהווה הכנה לעבודת המשכן בכללותה, מתבטא גם בגודלו של הכיוור:

מן הפסוק "ורחצו ממנו משה ואהרן ובניו"¹⁰, שבו מוזכרים ארבעה אנשים: "משה ואהרן תרין (=שנים) ובניו תרין"¹¹, לומדת הגמרא¹²: "כל כיוור שאין בו כדי לקדש ארבעה כהנים ממנו, אין מקדשין בו".

(1) ל, יז ואילך.

(2) הטעם על זה שהציווי על מזה"פ הוא בפ' תצוה (ולא בפ' תרומה) – ראה רמב"ן וספורנו תצוה ל, א. אוה"ח תרומה כה, ט ד"ה ונראה.

(3) ראה רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א ה"ז. ולהעיר מספחמ"צ שלו שרש יב. מ"ע כ.

(4) ל, כט.

(5) חזקוני וספורנו ל, יח.

(6) פקודי מ – ו, כט.

(7) רש"י פרשתנו ל, יח (מזבחים נט, רע"א). ולהעיר מראב"ע עה"פ.

(8) כלים ספ"א. תוספתא שם (הובא בתוס' שבהערה הבאה ובר"ש כלים שם). פסקי תוס' תמיד טז"ז.

(9) ראה תוד"ה הא מני, זבחים נח, ב.

(10) פקודי מ, לא.

(11) רש"י זבחים יט, ב. ואף שהיו גם נדב ואביהוא – ראה מפרשי הש"ס שם, תורה תמימה פקודי (מ, לא) ועוד.

(12) זבחים שם. אבל ראה רמב"ם הל' ביאת מקדש (פ"ה הי"ג) ובנ"כ שם.

(13) זבחים קב, א. וראה לקו"ש ח"ו ע' 175 הערה 28.

(14) וראה כמה תירוצים: ברש"י, שיטה מקובצת וכו'.

(15) למ"ד דלא נתקנה פנחס עד שהרגו לזמרי (זבחים קא, ב). וכדעת רש"י בפ"י עה"ת (פנחס כה, יג).

(16) מנחות סה, א.

(17) רש"י ויקהל לח, ח. וראה גם תנחומא פקודי ט.

ד.

"דירה בתחתונים" דוקא על ידי המראות הצובאות
ההסבר לכך הוא:

כבר הוסבר פעמים רבות¹⁸, שהחידוש ב"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם"¹⁹ הוא בכך, שישראל יקחו דברים גשמיים ויעשו מהם מקדש לקדוש-ברוך-הוא, עד שבשלשה עשר²⁰ או בחמשה עשר²¹ חומרים גשמיים אלו יהיה "ושכנתי בתוכם", שעל ידי כך תושלם המטרה של "נתאוהב הקדוש-ברוך-הוא להיות לו יתברך דירה בתחתונים".

וכיון שהתכלית של "דירה בתחתונים" היא עד לתחתון ביותר "שאין תחתון למטה ממנו"²³, לכן צריך היה להיות במשכן גם הענין של ה"מראות הצובאות", אשר "עשויים ליצר הרע", כדי שגם דבר נחות זה יהפוך לדירה לה' יתברך.

אך בכל זאת מאס בכך משה, כי משה "נתנבא בזה"²⁴, כלומר, היתה אצלו ראיית מוחות אלקות, והוא רצה שהגילוי של "ושכנתי בתוכם" יהיה באופן של ראיית המוחות. וכיון שהדברים הקשורים לנפש הבהמית וליצר הרע, אף לאחר "בירורם", מעלימים ומסתירים את ראיית המוחות,

[כידוע²⁵ בענין "אספקלריא שאינה מאירה" (זכוית המכוסה ב"דבר דק וקלוש" – מראה), אשר למרות שדוקא באמצעות הכיסוי שבה, יכול האדם לראות מאחוריו, שעל ידי "אספקלריא המאירה" אי אפשר לראות זאת – בכל זאת על ידי אספקלריא שאינה מאירה אין רואים את הדבר

עצמו, אלא "דמות", "השתקפות" של הדבר.

וכך גם לגבי בירור הנפש הבהמית: אמנם, דוקא על ידי בירור הנפש הבהמית, בבחינת אספקלריא שאינה מאירה, נמשך אור חדש הנעלה מהאור הנמשך על ידי מעשה המצוות, בבחינת אספקלריא המאירה, בכל זאת האור אינו בגלוי כל כך, והוא מאיר רק באופן של "דמות"]²⁶.

לפיכך משה, אשר "נסתכל באספקלריא המאירה"²⁶, לא רצה שבמשכן תהייה המראות הצובאות שהן בבחינת אספקלריא שאינה מאירה²⁷, כדי ש"ושכנתי בתוכם" יהיה באופן של "זה" – גילוי המהות²⁸.

אמנם, התכלית היא "דירה בתחתונים", אך לגבי דרגת משה, אשר לדרגה זו הוא רצה להעלות את כל בני ישראל, גם שאר הדברים של נדבת המשכן (ובמיוחד "נחושת"²⁹) הם "תחתון" מספיק, שבאמצעותו תושלם התכלית של "דירה בתחתונים"³⁰.

על כך השיב לו הקדוש-ברוך-הוא, שבמשכן צריך להיות גם "תחתון" כזה, ש"עשוי ליצר הרע", ואדרכה³¹: כאשר משתמשים בדבר הנחות ביותר כדי להקים את "צבאות ה'", כפי שעל ידי ה"מראות הצובאות" העמידו "צבאות רבות במצרים"¹⁵ – אשר צבא מצביע על עבודה של "קבלת עול"³², המאירה בגלוי דוקא כאשר יש יצר הרע וכו', ואז מתגברים³³ עליו בדרך של קבלת עול³⁴ – אלו "חביבין עלי מן הכל".

בוה תאוה (תו"א ה, ריש ע"ד).

וע"פ הידוע שהענין ד"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם" הוא כפרה על חטא העגל (תנחומא תרומה ח) * שאז נתעוררה הזוהמא דחטא עה"ד (תו"א נב, ב, וראה לקו"ש ח"ו ע' 160 הערה 61) – י"ל, שמשם רצה שעשיית המשכן תבטל לגמרי את הפגם שנעשה ע"י חטא העגל, ועד שיהיו ישראל במדרגה דקודם חטא עה"ד (וכמו במ"ת – שפסקה זוהמתן) (שבת קמו, רע"א. זהר שם), ולכן מאס בהמראות שעשויין ליצר בחי' אספשא"מ (וראה זהר שם, שבשעת מ"ת כשפסקה זוהמתן "מתנהרין באספקלריא דתו"א", משא"כ אחר חטא העגל). (31) ראה בארוכה ד"ה באתי לגני תשל"א בביאור העילוי ד"דירה בתחתונים" שע"י העבודה ענשיו (לאחרי החטא והתשובה) לגבי כמו שהי' קודם (או באם לא הי') חטא עה"ד.

(32) ראה המשך דיום ההילולא פ"י ואילך. וראה גם ד"ה בעצם היום הזה תש"א (נדרס בקונט' עז – בסמיכות להקונטרסים דהמשך ה"ל).

ולהעיר מזה שבתחלת המאמר בעצם היום הני"ל, מובאה הוכחה להפ"י צבא מהכתוב "אשר צבאו פתח אהל מועד" שנאמר גבי מראות הצובאות. וראה הערה 34.

(33) וגם הנחשת שבכיוור רומז לענין התוקף – מצחן נחושה (ישעי' מח, ד), העבודה דעז כנמר (אזה"ת פרשתנו ע' א'תתקלח (בשוה"ג). ויקהל ע' ב'רכה).

(34) ולהעיר, שגם הבאת מראות הצובאות לנדבת המשכן, הי' באופן דאתכפאי וקב"ע, וכל' רש"י (לח, ח) "ואף אותן לא ענבו". ובוה יומתק מה שהענין ד"צבא" נאמר (לא רק בענין המראות עצמם – "מראות הצובאות", אלא) גם גבי הבאת המראות לנדבת המשכן – "אשר צבאו פתח אהל מועד".

(18) ראה בארוכה לקו"ש ח"ג פ' תרומה. ובכ"מ.

(19) תרומה כה, ח.

(20) שהש"ר פ"ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה – הובא ברש"י ר"פ תרומה (וראה אזה"ת תרומה ע' א'שפ. א'שצ). ועוד.

(21) בחי' תרומה כה, ז. כלי יקר שם, ג. וראה זהר שם קלה, א.

(22) תנחומא נשא טז. וראה לקו"ש ח"ו ע' 17 הערה 42.

(23) תניא פל"ו.

(24) ספרי ורש"י ר"פ מטות. וראה רמב"ם (הל' יסוה"פ ז"ו ה"ו ועוד. נסמן לקו"ש ח"ו ע' 38 הערה 26). לקו"ת מטות פב, סע"א ואילך.

(25) ראה בכז' תו"א לג, א"ב.

(26) יבמות מט, ב. וראה לקו"ת (נצבים מז, ג. שמע"צ צב, ב. שה"ש כח, ב) שהר"ע אחד עם מה שנתבאר ב"זה".

(27) בתו"א שם [הובא ונתבאר באזה"ת פרשתנו ס"ע א'תתקלט ואילך. ויקהל ע' ב'רכה ואילך]. שמראות (הצובאות) ל' רבים קאי על ב' המראות – אספשא"מ ואספשא"מ. אבל מזה שבפשוטות, מראות הצובאות היו אספשא"מ, משמע שגם ברוחניות בחי' זו היא עיקר ענינם. וראה גם אזה"ת ויקהל שם (רס"ב): בחי' הראיני את מראיך דאו"ח נק' מראות הצובאות. וראה גם אזה"ת בא (נעתק בהערה הבאה).

(28) ראה גם אזה"ת בא ס"ע שכת: ומשה רבינו ע"ה נסתכל באספקלריא המאירה.. וא"צ למראות הצובאות.

(29) ראה לקו"ש ח"ו ע' 158 ואילך.

(30) ובדוגמת האופן ד"דירה בתחתונים" קודם (או באם לא הי') חטא עה"ד – שלא הי' שייך אז הענין ד"עשויים ליצר הרע", שהרי לא ידעו כלל שיש

(* ובפרט הכיוור שנענינו הי' "לדחוק אותנו עון" (ש"ך עה"ת פרשתנו ל, יח), אלא שמשם רצה שרציצת הענין תהי' באופן שלא יהיו שייכים להזוהמא (וכמו "פסקה זוהמתן" בשעת מ"ת). וע"ז אמר לו הקב"ה שאמיתית העילוי הוא – הפיכת (היצה"ד) והחטא עצמו לזכוית (ראה הערה הבאה והערה 35).

ה.

דוקא על ידי הכיור - התבטלות מוחלטת

כשם שבגלוי ה"מראות הצובאות" נחותות מנדרות המשכן (כדלעיל בסעיף ג', שאין הן מוזכרות בין "פקודי המשכן"), אך למרות זאת הן "חביבין מן הכל";

כך גם הכיור העשוי מהן: למרות שהוא מהווה הכנה בלבד, ומשום כך הוא נחות יותר, בגלוי, מכל שאר כלי המשכן (והציווי על עשיית הכיור אינו מופיע יחד עם הציוויים על שאר כלי המשכן³⁵),

בכל זאת ההכנה של "ורחצו את ידיהם ואת רגליהם" – שיהודי רוחץ עצמו מהענינים הבלתי רצויים – רחיצה זו חביבה אצל הקדוש־ברוך־הוא יותר מהעבודה עצמה,

המתבצעת לאחר מכן על המזבח או באהל מועד³⁶,

כי דוקא ברחיצה ישנו הענין של "אתכפיא סטרא אחרא", בדומה ל"צבאות הוי" (קבלת עול), המגיעים באמצעות ה"מראות הצובאות".

זוהי הסיבה לכך שדוקא בכיור נרמז³⁷ גם משה (וכל הכהנים)³⁸ – כי דוקא באתכפיא ובקבלת עול מתגלית האמיתיות והשלמות המוחלטת של ההתבטלות העצמית³⁹, מהותו של משה⁴⁰ (ובצירוף אהרן וכל הכהנים, שעבודתם היא בחשאי⁴¹, התבטלות – ויבדל אהרן קודש קדשים⁴², שנאמר על כל הכהנים).

(ממאמר ושיחת ש"פ ויקהל תש"ט)

(39) ראה לקוטי שיחות ח"ט ע' 73-74 ובהערות שם, שאמיתיות מוחות הביטול הוא בביטול היש דוקא. עיי"ש באריכות.

ו"ל, שע"י שמשו קיבל מהן את מראות הצובאות, נעשה בזה ב' המעלות (ע"ד המבואר בלקוטי שיחות שם ע' 75 ס"ז): המעלה דמוות הביטול שב"ביטול היש" ו"אתכפיא"; ושב"ביטול זה יהי' בגילוי (לא כב"ביטול היש שהביטול אינו חודר בעצם המציאות, לפי שהיש מעלים ומסתיר).

(40) ראה תו"א (צט, ג), שהביטול דמשה הוא בחי' מ"ה דמ"ה והביטול דאהרן ב"ן דמ"ה.

(41) זח"ג לט, א. וראה ביאורי זוהר ר"פ ויצא. לקר"ת ואתחנן, ד"ה וידעת (השני) פ"ב. ושם ד"ה ושאבתם (השני) פ"א.

(42) דה"א כג, יג.

(35) השייכות דכיור לפרשתנו דשמה (– תוכנה) תשא – י"ל, כי ענינו הוא העילוי ד"ושכנתי בתוכם" כמו שהוא לאחר חטא העגל והתשובה ע"ז (ראה לעיל הערה 31).

(36) ראה לקו"ש ח"ו ע' 161 הערה 64. ולהעיר גם מהמשך וככה תרל"ז פט"ו, בענין המעלה שיש בדבר הגורם.

(37) ראה גם אוה"ת ויקהל ס"ע ב'רכט, שהמים דכיור שייכים לבחי' "מן המים משיתיהו" דמשה.

(38) ואף שבתחלה לא רצה משה לקבל – הרי לאחר שאמר לו הקב"ה "קבל" – ובפרט שביאר לו השעם (ע"פ חכמה ושכל) ע"ז "כי אלו חביבין עלי מן הכל" – הרי זה נעשה ענינו של משה (ובדוגמת המבואר לקו"ש ח"ו ע' 39 ואילך, שאחר שאמר הקב"ה "חבל על דאבדין כו", נמשך במשה גם ענין זה – אף שלפנ"ז הקשה "למה הרעותה גו"). וראה הערה הבאה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ד אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

מחות' הווי"ח איי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוהר"ש

שיי הכהן

וזוגתו היא ש"ב מרת דבורה לאה תחי'

שלום וברכה!

כיון שלא הזדמן להתראות ביום ההילולא של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אף ששואל הנני וגם מקבל הנני פ"ש מהנעשה אתם לעתים קרובות.

הנני מנצל הענין וההזדמנות דפורים קטן, שגם הוא והחדש שלו אדר ראשון נכנסים בציווי חז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה, ולאחל אשר השמחה תומשך מחדש וימים אלו על כל השנה כולה, ושמחה מתאימה לתורת הבעש"ט תורת החסידות, שמחת הנפש וגם שמחת הגוף, שמחה מענינים הרוחניים ושמחה מענינים הגשמיים, שתבוא מתוך בריאות והרחבת הדעת אמיתית, ובצחות הלשון דהכתוב זה הקטן גדול יהי', הנה מפורים קטן זה, שגם שמחה קטנה עלי' נאמר שמחה פורץ גדר, יזכו כל בני ישראל וכאוי"א מאתנו בכללם, לקיום היעוד, תשא את ראש בני ישראל להוציאם מן המיצר והגבול – אל המרחב בכל עניניהם.

בכבוד ובברכה.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדר, ה'תשכ"א

ברוקלין, נ. י.

הווי"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ הרב משה שי

המכונה ד"ר מונק

שלום וברכה!

במענה למכתבו מכ' שבט והקודמו, ת"ח על שימת לבבו לכתוב לי בנוגע מוסדות חנוך חב"ד באה"ק ת"ו, ותקותי אשר גם להבא ימשיך כגון דא, ות"ח מראש. ובודאי ובודאי שגם להבא יושיט עזרתו לכל מוסדות אלו ואיביזרייהו ככל יכלתו, ובזה גם להשפיע ככל אשר ידו מגעת על המוסדות ואישים שיש בידם לעשות לביסוס והתפתחות המוסדות האלו. ולדכוותי לא צריך להאריך בגודל הענין של חינוך על טהרת הקדש דוקא.

ובמענה על הנקודות שנוגע בהן -

מה שמגיב שאפשר להיות שבמוסדות חב"ד דורשים מרובה מהתלמידים בנוגע רמת הלמודים ובנוגע להנהגה וכו', ואפשר שיש כאלו שיפחדו לקבל עליהם עול זה וסכנה שילכו לחינוך בלתי רצוי או עכ"פ לא רצוי כל כך.

הנה נוסף על מה שגם כ' כותב שבאם יגרעו בתביעות האמורות ברמת הלמודים וכו' הרי ישפיע זה גם על שאר התלמידים הטובים והבינונים, שקרוב לומר שיצא שכרו בהפסדו, הרי עוד נקודה עקרית בזה. כי הנה מוסדות חב"ד יש להם אופי מיוחד והשם עצמו מורה ומשמיע לכל שומע כי במוסד זה מתנהגים באופן מסויים ולומדים ברמה מסויימת, ובמדה הכי חשובה משתווים בזה, עכ"פ בקוים יסודיים, כל מוסדות חב"ד שבכל העולם כולו. זאת אומרת שהנמכת הקבע והרמה במקום אחד מכריחה תוצאות בכיוון זה בשאר מוסדות חב"ד, ולא רק במדינה זו עצמה אלא גם מחוצה לה.

ועוד נקודה בזה, על פי סיפור ששמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר, שיש השתלשלות מסויימת במבנה חברת בני אדם, ואם בשלב מיוחד מתחילה ירידה בדרגה אחת, עלול זה לגרום לירידה מדרגה לדרגה בכל השלבים שלאחרי זה, ולכן אפילו אם הירידה בשלב הראשון היתה מקדש הקדשים לקדש, הרי באופן אוטומאטי תגרום ירידה בשלבים שלאחרי זה מקדש לחול ולמטה יותר - מהיתר לאיסור. וכ"ק מו"ח אדמו"ר הסביר בהאמור איך שכל אחד במעמדו ומצבו צריך להעלות בקדש ופשיטא שלא להוריד אפילו אם גם לאחרי הירידה עדיין יהי מורס מכל סביבתו. והנמשל בנוגע למוסדות הנ"ל מובן.

כל הנ"ל אמור אפילו באם לא הי' נוהג מסויים במשך כמה שנים שני חזקה על אחת כמה וכמה שמשך הרבה שנים התנהגו באופן מיוחד שאין כדאית כלל ירידה בזה.

ובפרט שקרוב לומר שיפרשוה שנשתנו הזמנים ומשתנים המנהגים וממילא גם הדרישות וכו'. ובפרט באה"ק ת"ו - שבכמה מוסדות חינוך רצויים הנה מסבות שונות אין דורשים מהתלמידים אותם הענינים שמזכיר כ' במכתבו ובמילא אין סכנה ח"ו שהמועמדים שלא יתקבלו לתוך מוסדות חב"ד מוכרחים יהיו להקלט למוסד שונה בתכלית, שהרי אפשר שיקובלו במוסד שרק דרישות האמורות אין בתכניתו.

לפני זמן היתה לי שיחה מעין האמור, ועניתי לשואל שגם בזה הוראה מפורשת בדברי חכמינו ז"ל, וכדרכם בפתגם קצר אבל קולע להמטרה, והוא: רב בקעה מצא וגדר בה גדר. ופירושו, כשראה רב שישנו ענין שמזלזלין בו, החמיר והוסיף בגדר וגזירות דוקא בענין זה. זאת אומרת, שכשרואים שישנו חוג בו נמצאת פרצה בענין מסויים, שלכאורה יש חשש כנ"ל שבאם יקפידו עליהם בענין זה ירחיקום בכלל או ידחפום לענינים גרועים עוד יותר, ההוראה היא לעשות דוקא בהיפך, לזרזם ולהחמיר עליהם דוקא בענין הפרוץ, וק"ל.

אגרות קודש

(ב) בנוגע להסברה לצעירים וצעירות בגיל הבגרות בנוגע לנושא ובעיות הקשורות ביצר וחיי המין, קשה לקבוע עמדה מסויימת בהאמור שהרי למרות מאמרו רז"ל בהפסוק שמצטטו במכתבו דאגה בלב (הנוער) - ישיחנה לאחרים, הרי נראה שבאותו השטח אמרו חכמינו ז"ל אבר קטן יש לו לאדם מרעיבו שבע משביעו רעב, שלכאורה בגדר משביעו הוא גם שיחה ע"ד האמור, פרט באם השיחה מתנהלת ממומחה הכי מצויין למנוע בטויים ואסוסיאציות מסוימות. וכפי שראיתי בכמה מקומות המוצא המתאים הוא שבהתייעצות המורים במקום יקבעו ההנהגה ואופן שיחה עם תלמיד פלוני (או תלמידה פלונית) ולכלל היותר יצרפו ב' או ג' מהם המתאימים זה לזה, כמובן בכל אופן נערים לחוד ונערות לחוד [אבל לא בפרסום כפי שנוהגים בכמה מקומות]. וגם אז צע"ג להזהר מלהכשיל ומלהכשל בהאיסור [מה"ת, ועכ"פ מדרבנן] דאל יביא לידי הרהור כו' (שו"ע אה"ע סכ"ג, ס"ג וראה תניא פי"א).

וכאן עלי להביע צערי העמוק זה מכמה שנים שכשהתחילה העלי בהמונים של אחינו בני ישראל הספרדים לאה"ק ת"ו, מצאו "לנכון" להגבי' גיל הנשואין בהיפך ממה שנהגו בהן בארצות משם באו. ואם כשיצאה גזירה האמורה בספק ה' מה גדול, השכר או ההפסד, הנה התוצאות המרות שהביאה גזירה זו משך שנים אלו בעוה"ר ולצערנו הרב הוכיחו על ההיזק הכי גדול בזה. פשוט שאין כוונתי לצעוק על העבר, אלא שמזמן לזמן מתחדשות סברות בשטח האמור, אם להוריד הגיל או להגבי', ודעתי בהחלט מובנה מהאמור, והלואי שגם האשכנזים היו מתרגלים לנשואין בגיל הכי רך, וכדברי רב חסדא (קדושין כט, ב).

ובהמצאנו בערב ימי הפורים, עת שהיה ונהפוך הוא, יהי רצון שכל העניינים המבלבלים והשליליים יהפכו לאורה ושמחה וששון ויקר כפשוטם וכמשמעם על פי דרשת רבותינו ז"ל: אורה זו תורה וכו'.

בכבוד ובברכת חג פורים שמח.

ב"ה, י"ב אדר"ר, תשי"ז

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ כו' מו"ה מרדכי אהרן שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' אדר"ר, בו כותב אודות עתונים החילונים ואותם הגרועים עוד יותר שנדפסים בהם לא רק עניינים חילונים גרידא אלא גם עניינים האסורים, ואיך שיש להזהר מזה.

והנה המפורסמות אינן צריכות ראי', והרי פס"ד מפורש הוא בשו"ע האיסור לקרות בדברים האסורים, וכמדומה שלאחרונה נתפרסמו באה"ק ת"ו מכתבים וכרוזים בזה.

תקוטי אשר כיון שכותב אלי בהנ"ל בודאי מתענין הוא בלימוד תורת החסידות, והתעניינות כפשוטו שיש לו קביעות עתים בלימוד תורת הבעש"ט ותלמידיו ותלמידיו, וזה מביא ג"כ לידי הנהגה מתאימה לתורת החסידות, וכמרז"ל גדול תלמוד שמביא לידי מעשה, אבל כיון שלכל דבר צריך סייעתא דשמיא ועאכו"כ לזכות לראות נועם ה' בפנימיות התורה, בטח ישפיע עכ"פ מכאן ולהבא בכל מקום שידו מגעת להפיץ לימוד זה, שבמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, יזכוהו לראות פרי טוב בעמלו בתורה ובפנימיות התורה, ויהי רצון שבקרוב יבשר טוב בכל האמור.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

יום ראשון י"א אדר א'

מפשי, בצדיקים. - וממילא, הנפש האלקית היא האדם עצמו בצדיקים. אבל בבינוני, מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמשמרה אחרת, המלכשת בדמו ובשרו, לא נהפך לטוב - הרי היא היא - הנפש הבהמית שמן הקליפה, האדם עצמו. - וכשאדם שובר את עצמו, הוא שובר בכך את ה"סטרא אחרא". להלן, עושה רבנו הזקן חשבוננו של ה"בינוני", כיצד יגיע ללב נשבר - מעובדה זו עצמה, שהאדם שבו הנו מ"סטרא אחרא".

ליקוטי אמרים

וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו כשהיה הולך לאכול היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה הוא גופו כי כמו זר נחשב אצלו ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד כי היא לבדה מחיה גופו ובשרו שהרע שהיה בנפש החיונית המלוכשת בדמו ובשרו נתהפך לטוב ונכלל בקדושת נפש האלהית ממש בצדיקים. אבל בבינוני מאחר שמהותה ועצמותה של נפש החיונית הבהמית שמש"א המלוכשת בדמו ובשרו לא נתהפך לטוב הרי היא היא האדם עצמו

וכמאמר הלל הזקן לתלמידיו, כשהיה הולך לאכול, היה אומר שהוא הולך לגמול חסד עם העלובה ועניה - הוא גופו, כי - הגוף, כמו זר נחשב אצלו, ולכן אמר שהוא גומל חסד עמו במה שמאכילו, - כמו שעושים חסד כשנותנים לאכול לזולת. כי הוא עצמו אינו רק נפש האלהית לבד, כי היא לבדה - הנפש האלקית, מחיה גופו ובשרו, שהרע שהיה בנפש החיונית המלכשת בדמו ובשרו - נתהפך לטוב, ונכלל בקדושת נפש האלהית

יום שני י"ב אדר א'

ממילא גרוע מתולעת, שאין לה בחירה לשנות את עצמה מכפי שבראו אותה. על כל פנים, כל האמור מהווה חשבון נפש, להביא את ה"בינוני" לשבירת עצמו. ברם, יש הרי זמנים בהם אין ל"בינוני" קשר לתאוות, כמו בשעת התפילה, כשהאבהה להקב"ה היא בהתגלות בלבד, כפי שהוסבר בפרק י"ב - ועל כך אומר רבנו הזקן: [וגם כשמתגברת בו נפשו האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה - אינה באמת לאמתו לגמרי, מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה, כנזכר לעיל סוף פרק יג]. - "אמת" היא רק כשהיא נשארת לתמיד, ועל כך נאמר: "שפת אמת תכון לעד"10. ואילו, אם היא מתקיימת לזמן קצוב בלבד - אין זו

וא"כ

הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק שהרי כח המתאווה שבנפשו הבהמית יכול ג"כ להתאוות לדברי' האסורים שהם נגד רצונו ית' אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו רק שאינם מאוסים אצלו באמת כבצדיקים כמש"ל [פ' יב]. ובוה הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנ"ל וכמ"ש ואנכי תולעת ולא איש וגו' [וגם כשמתגברת בו נפשו האלהית לעורר האהבה לה' בשעת התפלה אינה באמת לאמתו לגמרי מאחר שחולפת ועוברת אחר התפלה כנ"ל ספי"ג]

ואם כן - אם ה"אדם" שבו הוא מהנפש של "סטרא אחרא", הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק, שהרי כח המתאווה שבנפשו הבהמית יכול גם כן להתאוות לדברים האסורים שהם נגד רצונו יתברך, אף שאינו מתאוה לעשותם בפועל ממש ח"ו ושלו, רק שאינם מאוסים אצלו באמת, כבצדיקים, - בצדיקים מאוסים באמת הדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, ואילו ב"בינוני" אין הם מאוסים ויתכן שגם יתאוה להם, כמו שנתפאר לעיל [פרק יב]. - שה"בינוני" לאחר תפילתו, כשהאבהה איננה בהתגלות בלבד, יתכן שיתאוה לכל הדברים הגשמיים שבעולם הזה, גם בהיתר וגם באיסור, אלא, כפי שמוסבר שם, התאוה

לדבר של איסור אינה גדולה כל כך שירצה לממשה בפועל, הוא נכשל רק בהרהורי עבירה. וכן - בהתאוותו לדברים שהם נגד רצונו של הקב"ה, הוא גרוע ומשוקץ ומתועב יותר מבעלי חיים הטמאים ושקצים ורמשים כנזכר לעיל, - בפרק כ"ד, שבעלי החיים הטמאים אינם עושים דבר שהוא נגד רצונו של הקב"ה, ואילו האדם שעושה דבר כזה, הוא גרוע מהם, וכמו שכתוב: "ואנכי תולעת ולא איש וגו'" - וכשאדם נמשל לתולעת, הרי הוא

התפילה.

יום שלישי י"ג אדר א'

– נדרש אז ממנו שהתשובה על אותו ענין תהיה גדולה יותר מאשר במקום ובזמן שעליו להיאבק יותר באותם נסיונות, בידוע לידועים. – לכן, יתכן שהתשובה שעשה אי פעם, לא יהיה די בה למצב בו הוא נמצא כיום, והיום נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר; ולכן עכשיו בשעה זו, שרואה בעצמו "דלא סליק ביה נהורא דנשמתא", – שאור הנשמה אינו "נתפס" בו, מכלל – מכאן, שהיום לא נתקבלה תשובה, ועונותיו מברילים, – בינו לבין אביו שבשמים, ואינם מאפשרים לאור הנשמה להאיר בו, או שרוצים להעלותו לתשובה עכשיו יותר, – לתשובה עליונה יותר, מעמקא דלבא יותר. –

מעומק עמוק יותר שבלב, מאשר התשובה הקודמת. כלומר: לא שהיום אין תשובתו מקובלת, אדרבה, מלמעלה רוצים לקרב אותו ולהביאו לדרגה עליונה יותר של תשובה, ולכן מערימים לפניו סיבות והפרעות בעבודת ה', כדי לעורר בו כוחות עמוקים יותר ולהביאו לתשובה עליונה יותר. ולכן אמר ד"ר¹³: "וְנִתְחַתֵּי נִגְדֵי תְמִיד"¹⁴.

ובפרט כשיזכור טומאת נפשו בחטאת נעורים, והפגם שעשה בעליונים, – שם שורש נפשו, ואף שכיום אין הוא שייך לאותם חטאים, אלא התרחשו אצלו לפני שנעשה "בינוני" – אומר על כך רבנו הזקן: וְשֵׁם – בעולמות העליונים, הוא למעלה מהזמן, ובאלו

פגם ונטמא היום הם ושלום ממש. ואף שקבר עשה תשובה נכונה, – על חטאיו, ותשובה הרי מסירה את הפגם, הרי עקר התשובה בלב, – שהחריטה העמוקה בלב על העבירה – מסירה את הפגם, והלב יש בו בחינות ומדרגות רבות, – כפי הידוע¹¹ על מה שנאמר¹²: "ממעמקים קראתיך" – שבלב האדם ישנו עומק לפניו מן העומק,

והכל – תלוי לפי מה שהוא אדם, – בשעה שאדם נמצא במדרגה עליונה יותר – נדרשת ממנו תשובה גדולה יותר וחרטה עמוקה יותר בלבו, ולפי הזמן והמקום, – שבזמן מסויים ובמקום מסויים אפשר שתידרש ממנו תשובה עמוקה יותר מאשר במקום ובזמן אחר, למשל: אם באותו זמן ובאותו מקום קיימים לפניו פחות נסיונות בענין מסויים

יום רביעי י"ד אדר א'

המחשבות והדבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו, – שכן, גם אם אין הם ענינים של עבירה, עצם העובדה שאין מחשבות, דיבורים ומעשים אלה לשם ענינים של קדושה – הרי הם מצד הטומאה. שוהו פרוש לשון "סמרא אחרא", פנופי לעיל [בפרק ו']. – שמשמעות הביטוי "סמרא אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה: אם המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים

שהוא עושה, אין בהם ענין של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה, (גם אם אינם עבירות ממש). ומודעת זאת, – וידוע

וגם מי שהוא נקי מחטאת נעורים תחמודים – הרי כדי להגיע ל"לב נשבר", ישם אל לבו לקיים מאמר זהר הקדוש¹⁵,

להיות מ"מארי דחשבונא", – מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר, שהדבר אינו נוגע לו כל כך, דהיינו לעשות חשבון עם נפשו, מכל המחשבות והדבורים והמעשים שחלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה, או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת

היה, אם היו בלם מצד הקדושה, או מצד הטומאה רחמנא לצלח, דהיינו – צד הטומאה אין משמעו עבירות דוקא, אלא כל

ליקוטי אמרים

וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים החמודים ישם אל לבו לקיים מאמר זה"ק להיות ממארי דחושבנא דהיינו לעשו' חשבון עם נפשו מכל המחשבות והדיבורים והמעשים שחלפו ועברו מיום היותו עד היום הזה אם היו כולם מצד הקדושה או מצד הטומאה ר"ל דהיינו כל המחשבות והדיבורים והמעשים אשר לא לה' המה ולרצונו ולעבודתו שזהו פי' לשון ס"א כנ"ל [בפ"ו] ומודעת זאת

11. לקוטי תורה דברים מה, ד. 12. תהלים קל, א. 13. תהלים נא, ה. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "והנה לכאורה זהו פלא – שאין דבר (עוון) המבדיל, ובכ"ז לא יהא סליק נהורא דנשמתא בהגוף. ולכן מכריח זה מהכתוב ולכן אמר דוד וחטאתי נגדי תמיד, גם לאחר שאמר ולבי חלל – שאין לו יצה"ר רע ועון – מדר' צדיק, כדלעיל פ"א – וא"כ מדוע צריך תמיד להיות אצלו בזכרון ולעמוד לנגדו מה שהוא חטא פעם? ומוכרח לומר שזהו בשביל עלי' במדר' הטוב עצמו, תשו"ע יותר כו". 15. ראה זח"ג קעח, א.

להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר בפרקים הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר על משהו שהוא מסור כולו

ובטל לקדושה – אומרים שהוא "מרכבה" לקדושה.

וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם כשאנו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב נשבר", עלידי שיעשה חשבון נפשו מכל מחשבותיו,

דיבוריו ומעשיו, שבסיכומו ימצא שלא כולם היו מצד הקדושה. ואם הם לא היו מצד הקדושה – הרי שהם היו מצד ה"סטרא אחרא". הרי – שהוא היה אז "מרכבה" לטומאה ול"סטרא אחרא".

הדבר, כי כל עת שהאדם מחשב – חושב, מחשבות קדושות – נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה, שמהן מושפעות מחשבות הללו. – כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה לאהבת ה', הוא מקבל או השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב

מחשבות שיש להן זיקה ליראת ה', הוא מקבל או

השפעה מ"היכל היראה" שלמעלה, וכך הלאה; וכן להפך – כשהוא חושב מחשבות שלא מן הקדושה, נעשה מרכבה טומאה בעת זו להיכלות הטומאה,

שמהן מושפעות – ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן בדבור ומעשה. – שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות הקדושה. כך גם

ליקוטי אמרים

כי כל עת שהאדם מחשב מחשבות קדושות נעשה מרכבה בעת זו להיכלות הקדושה שמהן מושפעות מחשבות הללו וכן להפך נעשה מרכבה טומאה בעת זו להיכלות הטומאה שמהן מושפעות כל מחשבות רעות וכן בדבור ומעשה.

יום חמישי ט"ו אדר א'

האמיתי, ועל ידי כך – יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר

בגופו. והנה, כל מה שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים, – הדנים בענינים הגורמים ל"לב נשבר", לחיות לבו נשבר בקרב, ו"נבזה בעיניו נמאס" כתוב, ולמאס חיו ממש – שחיו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני, הרי בזה ממאס ומשפילה הסטרא אחרא ומשפילה לעפר, ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. – של הנפש האלקית. שכן כאמור, ב"בינוני"

האדם שבו, הוא הנפש הבהמית שמן הקליפה; ועלידי שלבו נשבר בקרבו, נשברת ה"סטרא אחרא". ברם, עד כאן דובר על השפלת ה"סטרא אחרא" באמצעות "חשבונות", עלידי שהוא ישבור את עצמו ויגיע ל"לב נשבר". להלן יוסבר אופן עבודה של השפלת ה"סטרא אחרא", עלידי שירעים על נפשו הבהמית ויצרו הרע, מבלי להיכנס לחשבונות על מעמדו ומצבו. וגם ירעים עליה – על

עוד ישים אל לבו, – כדי להגיע ל"לב נשבר", רב חלומותיו – שכן, יותר ממה שאדם יכול ללמוד על מצבו האמיתי מהזמן שהוא ער – הוא יכול ללמוד אותו מחלומותיו בשעת השינה, שהם הכל ורעות רוחני, – וכל כך למד: משום שאין נפשו עולה למעלה,

– בשעת השינה, וכמו שכתוב¹⁸: "מי יעלה בחר" ה', נקי כפים וגו'", – ואילו, מי שאינו נקי כפים וכו', אין נפשו עולה למעלה בשעת השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו נעלים יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני תורה וקדושה. ואילו חלומותיו הוא הם הכל ורעות רוח. ו"אינו סרין בישין אתיו ומתדבק ביה – ואותם צדי הרע באים ומתדבקים בו, ומורעין ליה בתלמא מלין העלמא וכו', –

ומודיעים לו בחלום דברי חולין וכדומה, ולזמן רחוק ביה ואחזיו ליה מלי שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, ויצעין ליה בתלמיה כו'", – ומצעים אותו בחלום, וכפי שמסים שם ב"זוהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא ליצלן, אלא שכאן הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב בזה ויקרא [רף כה עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. – הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו

ליקוטי אמרים

עוד ישים אל לבו רוב חלומותיו שהם הכל ורעות רוח משום שאין נפשו עולה למעלה וכמ"ש מי יעלה בחר ה' נקי כפים וגו' ואינו סרין בישין אתיו ומתדבק ביה ומודעין ליה בחלמא מלין דעלמא וכו' ולזמן רחוק ביה ואחזיו ליה מלי שקר וצעין ליה בחלמיה כו' כמ"ש בזה ויקרא [ד' כ"ה ע"א וע"ב] ע"ש באריכות. והנה כל מה שיאריך בענינים אלו במחשבתו וגם בעיונו בספרים להיות לבו נשבר בקרבו ונבזה בעיניו נמאס ככתוב בתכלית המיאוס ולמאס חיו ממש הרי בזה ממאס ומשפילה הסטרא אחרא ומשפילה לעפר ומורידה מגדולתה וגסות רוחה וגבהותה שמגביה את עצמה על אור קדושת נפש האלהית להחשיך אורה. וגם ירעים עליה בקול

להחשיך אורה. – של הנפש האלקית. שכן כאמור, ב"בינוני"

הבריאה כמו לפני הבריאה – תראה זאת הנפש האלקית, בְּרִיאָה חושיית, – כאילו ראה זאת בעיניו ממש, וְלֹא בְּחִינַת שְׂמִיעָה וְהִבְנָה לְבָבָה, – כלומר: ענין האחדות, מה שאור אין סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו באותה מדת אמת, כאילו ראה זאת ממש

בעיניו, ולא מתוך הבנת

שכלו בלבד, כְּמֹו שְׂנֵת־כָּאֵר

בְּמָקוֹם אַחֵר, שֶׁהוּא שֶׁרֶשׁ

כָּל הַעֲבוּדָה. – שכן,

ההבנה משפיעה על הרצון

והתשוקה לאלקות בלבד,

ואילו ההכרה באלקות

בצורה של ראייה חושיית –

משפיעה להתבטלות

ולהתמסרות שחן למעלה

מרצון ותשוקה. וְהַטָּעַם, –

מדוע השפלות ושברון לב,

מסייעים להסיר את טמטום

הלב, ולהביא לידי כך שיגיע

לראייה חושית באלקות, לְפִי

שְׂבָאֲמַת אֵין שׁוֹם מְמִשׁוֹת

כָּלֵל בְּסִטְרָא אַחֲרָא, שְׁלֵכֵן

נִמְשָׁלָה – ה"סטרא אחרא",

לְחֶשֶׁד, שְׂאֵין בּוֹ שׁוֹם

מְמִשׁוֹת כָּלֵל, וּמִמִּילָא

נִדְחָה – החושך, מִפְּנֵי

הָאוֹר, – כשמוכנסים אור

במקום מסיים – נדחה

החושך ממילא, מבלי

להזדקק למלחמה, כי

מציאות החושך אין בה

ממשות כלל – ומשמכניסים

את האור, נדחה החושך

ממילא, וְכֵן – גם, הַסִּטְרָא

אַחֲרָא, אֵף שֶׁשֶׁשׁ בְּהַ חַיּוֹת הַרְבֵּה, לְחַיּוֹת כָּל פְּעֻלֵי חַיִּים

הַטְּמָאִים וְנִפְשׁוֹת אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְגַם נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה שֶׁבִּישְׂרָאֵל

בְּנִזְכֹּר לְעִיל²⁴ – שכל הדברים מקבלים חיותם מה"סטרא אחרא"

– הרי, אף שיש ל"סטרא אחרא" הרבה חיות להחיות את כל

הדברים, מִכָּל מָקוֹם, הֲרֵי כָּל חַיּוֹתָהּ אֵינָה מַצֵּד עֲצָמָה חָם

וְשָׁלוֹם, אֲלֵא מַצֵּד הַקִּדְשָׁה – שכן, קדושה מחיה את הכל, וגם

ה"סטרא אחרא" מקבלת חיותה מן הקדושה, בְּנִזְכֹּר לְעִיל²⁵, וְלִכֵּן

הִיא – ה"סטרא אחרא", בְּטִלָה לְנִמְכָּרִי מִפְּנֵי הַקִּדְשָׁה, כְּבִטּוֹל

הַחֶשֶׁד מִפְּנֵי הָאוֹר הַנִּשְׁמִי. – שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן

הקדושה, היא ממילא בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות כלל.

רַק שְׁלֵגֵבִי קִדְשָׁה נֶפֶשׁ הָאֱלֹהִית שֶׁבְּאֲדָם, נִתֵּן לָהּ הַקִּדְשִׁי

בְּרוּךְ־הוּא רְשׁוּת וִיכָלֶת לְהַנְבִּיחַ עֲצָמָה בְּגִידָה, – כנגד קדושת

הנפש האלקית, וזאת – כְּדִי שֶׁהָאָדָם יתְעוֹרֵר לְהַתְגַּבֵּר עָלֶיהָ, –

ה"סטרא אחרא", כְּקוֹל רַעַשׁ וְרִנּוֹ לְהַשְׁפִּילָהּ, כְּמֵאֲמַר ר'ו"ל¹⁹:

"לְעוֹלָם יִרְגִּזוּ אָדָם יֵצֶר טוֹב עַל יֵצֶר הָרַע, שֶׁנֶּאֱמַר²⁰: רִגְזוּ וְגו',"

– ואל תחטאו. דְּחִינוּ לָרְגֹז עַל נֶפֶשׁ הַבְּהֵמָה, שֶׁהִיא יֵצֶר הָרַע,

כְּקוֹל רַעַשׁ וְרִנּוֹ בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, לֹאֲמַר לֹא: – לִיצֵר הָרַע: אֵתָּה רַע

וְרַעַשׁ וּמִשְׁקָן וּמִתְעַב

וּמִנּוּל וְכו', כָּלֵל הַשְּׂמוֹת

שֶׁקֶרָאוּ לוֹ – לִיצֵר הָרַע²¹,

חֲכָמֵינוּ וְל, בְּאֵמַת –

שהאמת היא אכן כך, כמו

כל השמות שקראו חכמינו

ז"ל לִיצֵר הָרַע. כִּי רַבִּינוּ

עומד על המלה "באמת"

ושואל: "לפ"ז צ"ע מאי

קמ"ל"? ואומר: "כנראה

הפ' שהתיבות ככל... ז"ל

הם מאמר המוסגר. לומר לו

אתה הרע באמת ורשע

באמת כו' ודלא (כבשרשו)

הזונה בסוף הפרק – וזה²⁴

מוכרח להצלחת הביטוש".

עַד מֵתִי תִסְתַּיֵּר לְפָנַי²²

אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא,

הַמְּלֵא כָּל עֲלָמִין, –

הממלא את כל העולמות,

אֵין הוּא מִתְכוּחַן כֵּאֵן לְבַחֲנִית

"ממלא כל עלמין", כמו

במקומות אחרים, אלא –

אור אין סוף הנמצא בכל

העולמות, הֵיךְ הֵיךְ וְהֵיךְ

בְּשִׁוּהָ, גַּם בְּמָקוֹם זֶה

שְׂאֵין עָלָיו, כְּמֹו שֶׁהִיךְ

אוֹר־אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא

לְבַדּוֹ כְּדֵם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם,

כְּלִי שׁוֹם שְׁנוֹי, כְּמֹו שֶׁכְּתוּב²³: "אֵין ה' לֹא שְׁנִיתִי", – שאין בו,

כביכול, שום שינוי מלפני בריאת העולם ועד לאחר בריאת העולם,

כִּי הוּא – אור אין סוף, לְמַעַל מִחֻמּוֹן וְכו', – הרי שלא שייך בו

שינוי הנובע מהזמן, מלפני הבריאה ללאחרי הבריאה, וְאֵתָּה –

היצר הרע, מְנוּל וְכו' מִכְּחִישׁ הָאֵמַת הַנִּרְאָה לְעֵינַיִם, דְּכָלֵא

קָמִיָּה כָּלֵא מִכְּשׁ בְּאֵמַת, – שהכל לגבי הקב"ה – כאפס ממש

באמת, בְּבָחִינַת רְאִיָּה חוּשִׁיית. – דבר שיכולים לראות אותו

במוחש, שבמוחשבות האמורות, של רעש ורוגז על הנפש הבהמית

והיצר הרע, יצליח להשפילה מגבהותה כנגד אור הקדושה של

הנפש האלקית, וייקלט בו אור הנשמה. וְהֵנָּה, עַל יְדֵי זֶה – שיגיע

לשפלות ול"לב נשבר" – שבכך, ישבור את רוח ה"סטרא אחרא",

יועיל לְנִפְשׁוֹ הָאֱלֹהִית, לְהַאֲדִיר עֲנִיָּה בְּאֵמַת, – לראות, וְחֹדֵר

אֵין־סוֹף – ההתאחדות של אור אין סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי

19. ברכות ה, א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני - ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי - כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע

במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו. 24. פרק ו - ז. 25. פרק ו ופרק כב.

על ה"סטרא אחרא", להשפילה על ידי שפלות ונמיכות רוחו, ו"נבזה בעיניו נמאס". – שעל ידי כך הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא". ובאתערותא דלתתא – על-ידי ההתעוררות למטה, שהאדם מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אתערותא

דלעילא, – מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא", לקיים מה שנאמר²⁶: "משם אורידה, נאם ה'", – את ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על אלקות וקדושה; דתניו ששםסירה מממשלתה ויכלתה, ומסלק ממנה חכמה ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדשת נפש האלהית, ואזי – כשנוטלים מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת הרשות להתנגד לקדושה, ממילא – היא, כמלה ונדרחית כבטול החשך – ממילא, מפני אור הנשמי. – הרי, שעל-ידי שהוא משפיל את עצמו ושובר את לבו – ניטל ממילא הכוח מה"סטרא אחרא" להסתיר ולהפריע לנפש האלקית בעבודתה את ה'. וכמו שפנינו דבר זה מפרש בתורה גבי מרגלים, שמתחלה הם מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלוכשת בגופם הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגסות רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הס"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א לכדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם

ליקוטי אמרים

להשפילה ע"י שפלות ונמיכות רוחו ונבזה בעיניו נמאס ובאתערותא דלתתא אתערותא דלעילא לקיים מ"ש משם אורידך נאם ה' דהיינו שמסירה מממשלתה ויכלתה ומסלק ממנה הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדושת נפש האלהית ואזי ממילא במילה ונדרחית כביטול החשך מפני אור הגשמי. וכמו שמצינו דבר זה מפורש בתורה גבי מרגלים שמתחלה אמרו כי חזק הוא ממנו אל תקרי ממנו כו' שלא האמינו ביכולת ה' ואח"כ חזרו ואמרו הננו ועלינו וגו' ומאין חזרה ובאה להם האמונה ביכולת ה' הרי לא הראה להם משרע"ה שום אות ומופת על זה בנתיים רק שאמ' להם איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ ומה הועיל זה להם אם לא היו מאמינים ביכולת ה' ח"ו לכבוש ל"א מלכ' ומפני זה לא רצו כלל ליכנס לארץ אלא ודאי מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים רק שהם"א המלוכשת בגופם הגביה עצמה על אור קדושת נפשם האלהית בגסות רוחה וגבהות' בחוצפה בלי טעם ודעת ולכן מיד שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש ורוגז עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו' במדבר הזה יפלו פגריכם וגו' אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו' וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם כדכתיב ויתאבלו העם מאד וממילא נפלה הס"א מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה וישראל עצמן הם מאמינים ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופלים לו במחשבתו ספיקות על אמונה כי הם דברי רוח הס"א לכדה המגביה עצמה על נפשו אבל ישראל עצמן הם

לכנס לארץ? אלא ודאי, מפני שישראל עצמן הם מאמינים בני מאמינים, – הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בהיותם בנים לאבות מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" – האמינו – מצד נשמותיהם – בהקב"ה ויכלתו להביאם לארץ

ישראל, רק שהסטרא אחרא – שמן הנפש הבהמית, המלכשת בגופם הגביה עצמה על אור קדשת נפשם האלהית בגסות רוחה וגבהותה, בחוצפה בלי טעם ודעת, – שהביא אותם לומר "כי חזק הוא ממנו". ולכן מיד שקצף ה' עליהם, והרעים בקול רעש ורוגז: – באמר²⁷: "עד מתי לעדה הרעה הזאת וגו'", "במדבר הזה יפלו פגריכם וגו'", "אני ה' דברתי, אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת וגו'", – שכל אלה, הם הרי, דברים קשים וחמורים, וכששמעו דברים קשים אלו נכנע ונשבר לבם בקרבם²⁸, כדכתיב: "ויתאבלו העם מאד", וממילא נפלא הסטרא אחרא מממשלתה וגבהותה ונפלות רוחה, וישראל עצמן – מצד נשמתם, הם – הרי, מאמינים. – הם האמינו לבתחילה ביכולת ה', ולכן אמרו שהם מוכנים ללכת

לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל את ה"סטרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם: כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני גבהותה וגאווותה של ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש האלקית. ועל-ידי שהוא שובר את לבו – הוא שובר את ה"סטרא אחרא", ואור הנשמה מאיר בו. ומזה יכול ללמוד כל אדם שנופל לו במחשבתו ספיקות על אמונה, כי הם דברי רוח הסטרא אחרא לכדה, – ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות של ספיקות באמונה, המגביהה עצמה על נפשו, – האלקית, אבל ישראל עצמן – מצד נשמתם, הם "מאמינים כו'". – בני מאמינים, ואין

שהמרגלים התכוונו לא רק "ממנו" – מאתנו, אלא "ממנו" – בגוף שלישי, מהקב"ה כביכול, שלא האמינו ביכולת ה', – להכניסם לארץ ישראל, ואחר כך חזרו ואמרו: "הננו ועלינו וגו'²⁹; – לארץ ישראל, כמו שאמר הקב"ה – ומאין תורה וכו' להם האמונה ביכולת ה'? – לומר שהם מוכנים ללכת לארץ ישראל, אף שבתחילה לא האמינו שזה בר ביצוע, הרי לא הראה להם משה רבנו עליו השלום שום אות ומופת על זה בינתיים, – שיביאו אותם לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰ איך שקצף ה' עליהם ונשבע שלא להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה להם, אם לא היו מאמינים ביכולת ה' הם ושלום לכבש ל"א מלכים³¹, – שמשלו אז בארץ ישראל, ומפני זה לא רצו כלל

26. עובדי' א, ד. 27. במדבר יג, לא. 28. סוטה לה, א. מנחות נג, ב. ערכין טו, א. 29. במדבר יד, מ. 30. שם פסוק לא. 31. מפורטים ביהושע יב. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט.

המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא, אין בה שום ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייבשל על ידה. ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע" אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל הרי זה, כשהזונה אותה שבר המלך, ממנה במקומה זונה שניה לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא מתכוונת

באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על כל פנים – כל הספיקות באמונה אינן נובעות מוהיודי עצמו, ובני ישראל מצד נשמתם – הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם, גם של גופם, היא מהנפש האלקית – מעניין להוסיף, שמהתענוג הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על כך³⁵ שמעניית "אמן יהא שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי נחום מצ'רנובל – שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

בהם שום ספיקות באמונה. וְגַם הַסְטֵרָא אַחֲרָא עֲצֻמָּה – שורש הנפש הבהמית, אֵין לָהּ סְפִיקוֹת כְּלָל בְּאִמּוּנָה, – כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רק שֶׁנֶּחֱזַק לָהּ – ל"סטרא אחרא", רְשׁוּת לְבַלְבֵּל

הָאָדָם בְּדַבְרֵי שְׁקָר וּמְרָמָה, – כדי, לְהַרְבּוֹת שְׁקָרוֹ, – ועל-ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו שולל – יקבל יותר שבר, בְּפִתְיוֹ הַזֶּה לְבֵן הַמֶּלֶךְ בְּשֻׁקָר וּמְרָמָה

בְּרִשׁוֹת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּזֶהֱרַר הַקָּדוֹשׁ³⁶: – משל למלך השוכר זונה שתנסה לפתות את בנו ולהטותו מהדרך הישרה, אבל כוונתו של המלך בכך, היא: כדי לגלות את חכמתו של בן המלך, שאינו נותן להוליכו שולל. הזונה עצמה גם כן אינה רוצה באמת, שכן המלך ישמע לדבריה, כי היא הרי רוצה למלא את רצון המלך. כך גם נמשל: ה"סטרא אחרא" עצמה אינה רוצה שהאדם ישמע בקולה ויעשה את ה"רע". אין זה, אלא שזה התפקיד שהוטל עליה, לנסות לפתות את האדם, כדי שיקבל יותר שבר כשלא ישמע בקולה. אלא שדבר זה הוא בדרגת ה"סטרא אחרא"

יום שישי ט"ז אדר א'

מהשני, אלא שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל "והוי", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" – מורה, שאכן יחזיק את עצמו באמת למטה במדריגה, ובפני מי? – בְּפָנֵי כָּל הָאָדָם – מִמֶּשׁ, אֶפְלוּ בְּפָנֵי קָל שְׁבָקָלִים. – כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד תורה

ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? – מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום עבירה, אפשר שיהיו בו

דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו – בכל זאת אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד במלחמתו הוא, הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים". וְהֵינּוּ עַל פִּי מֵאִמָּר רַ"ל: "אֵל תְּדִין אֶת הַכֹּהֵן עַד שְׁתִּינִיעַ לְמִקְוָמוֹ", – אל תשפט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים: המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני – מצבו הרוחני של האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם, ולשני – יצר הרע לא כל כך חזק

פָּרָק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל מטמטום הלב, ואף שבמחמו הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך היא: להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל ידי כך ישבור את חומריות הקליפה של נפשו הבהמית,

ויורידה מגבהותה שהיא רוצה להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם הסביר בפרק האמור – באלו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב נשבר".

עוֹד זֹאת יָשִׁים אֵל לְבֹ, לְקִים מֵאִמָּר רַ"ל: "וְהוּי שְׁפָל רוּחַ בְּפָנֵי כָּל הָאָדָם", "וְהוּי" – לשון המשנה "והוי" מורה שהכוונה היא שיהיה פְּאֻמָּת לְאֻמָּתוֹ, – שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר: חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה עניוּת. עניוּת משמעה: שהוא יודע מעלת ומדריגת עצמו, אלא שהוא סובר, שהוא קבל אותן במתנה, שמלמעלה נתנו לו כוחות והזדמנויות מיוחדות, שיוכל להגיע לאותה מדריגה; ואילו ניתנו כוחות אלה למישהו אחר – היה הלו מנצל אותם יותר טוב ממנו. מאידך, שפלות משמעה: שמחזיק את עצמו נחות ממש מהשני, ומוצא בתוך עצמו, שהוא גרוע מהלו – כיצד, איפוא, אפשר לומר למי שלומד תורה ומקיים מצוות, שיחזיק את עצמו בדרגה נחותה מכל אדם, גם מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות? לכן, יש מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות

להיות כל היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרו הרע בוער בקרבם. **כִּי אֵין הַיָּצָר שֶׁהוּא בְּכָל נֶפֶשׁ, יֵשׁ שֶׁיִּצְרוּ כו',** – יש שיצרו הרע בוער, ויש שאינו כך, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּמָקוֹם אַחֲרֵי. – וכפי הידוע, פירושו של הבעל שם טוב, על המשנה⁵ "איזהו גבור? – הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו

הרע באותם דברים שהוא לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי־היענותו לעצמו באותם דברים. כאן מעיר הרבי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן לתרץ קושיא:

"ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" – אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים – מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע ממנו לחטוא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם. וכך אומר רבנו הזקן:

שאינו בוער כל כך אחרי תאוות. וכך אומר רבנו הזקן להלן: **כִּי מְקוֹמוֹ –** הגשמי וסביבתו, גורם לו לחטוא, להיות פְּרִנְסָתוֹ לִילָךְ בְּשׁוֹק בַּלְהוּת, – באותה שעה שאינו מסתובב בשוק, מְיוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת, וְעֵינָיו רוֹאוֹת בַּלְהוּת, וְהָעֵין רוֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֶה, – כלומר, מקומו

הגשמי יש בו משום סיבה לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא – וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר כְּתִנּוּר בּוֹעֵרָה מְאֹדָה, – כתנור בוער של אופה⁶, אצלו בוער התנור בצורה חזקה יותר ולעתים קרובות יותר מאשר אצל בעל־הבית סתם, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר בְּהוֹשָׁע⁷: "הוא

בּוֹעֵר כְּאֵשׁ לְהִכָּה וְגו'", – הרי שגם מקומו הרוחני, מצבו של יצרו הרע, הוא כזה שגורם ומביא לחטא. מִה שֶׁאֵין בּוֹ מִי שֶׁהוֹלֵךְ בְּשׁוֹק מְעַט, וְרֹב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבִיתוֹ. – שאינו מיושב קרנות, וממילא אינו רואה את התאוות לנגד עיניו, ואין לו אותם נסיונות שיש למי שמתהלך כל היום בשוק; וְגַם אִם הוֹלֵךְ בַּלְהוּת בְּשׁוֹק – בעל עסק שמזדמן לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל שבקלים", וְכֹל לְהוּיָהּ – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו דומה לו, שֶׁאֵינוֹ מְחַסֵּם בָּל כֶּךָ בְּטַבְּעוֹ, – וגם כשעליו

שבת קודש י"ז אדר א'

והנה, בְּאֵמֶת גַּם מִי שֶׁהוּא מְחַסֵּם מְאֹד בְּטַבְּעוֹ, וּפְרִנְסָתוֹ הִיא לְהוּיָהּ לֹא לְהִתְאַפֵּק וּלְמַשֵּׁל עַל רוּחַ ה' הַרוֹאֶה בָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי הַמַּחְשָׁה שְׁלִישׁ עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדָתוֹ.

– האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה' – הרי למרות הנסיבות הגורמות לחטא – היה יכול להימנע מעשית עבירות.

והנה, בְּאֵמֶת גַּם מִי שֶׁהוּא מְחַסֵּם מְאֹד בְּטַבְּעוֹ, וּפְרִנְסָתוֹ הִיא לְהוּיָהּ לֹא לְהִתְאַפֵּק וּלְמַשֵּׁל עַל רוּחַ ה' הַרוֹאֶה בָּל מַעֲשָׂיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאֵר לְעֵיל, כִּי הַמַּחְשָׁה שְׁלִישׁ עַל הַלֵּב בְּתוֹלְדָתוֹ.

ליקוטי אמרים

והנה באמת

גם מי שהוא מחוסם מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות מיושב קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי לנגד עיניו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמש"ל כי המוח שליט על הלב בתולדתו.

לְהוּיָהּ מְיוֹשְׁבֵי קִרְנוֹת בַּלְהוּת – גם הוא, אין לו שום התנצלות על חטאיו, ומיקרי – ונקרא, "רִשָּׁע גְּמוּר" עַל אֲשֶׁר אֵין פֶּחַד אֱלֹהִים לְנֶגֶד עֵינָיו, – שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל יצרו הרע הבוהר – היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל הקשיים; כִּי

יום שלישי	יא אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצוה, שלישי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: וכמאמר הלל . . . "לוי האדם עצמו.		
ידוע ומקובל בענין הכוונות שבתפלה, אשר אלו שאין דעתם יפה לכוון, מפני העדר הידיעה או מפני שאין בכחם לזכור כוונות הפרטיות בעת התפלה, מספיק שיכוונו כוונה כללית: להיות תפלתו נשמעת לפניו ית' עם כל הכוונות המבוארות בספרי קבלה.		

יום ראשון

תהלים:

מפרק ס
עד פרק סה

יום רביעי	יב אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצוה, רביעי עם פירש"י. תהלים: סו"סת. תניא: וא"כ הוא . . . "72" ספי"ג.		
כתיב מתן אדם ירחיב לו ולפני גדולים ינחנו. יש לך אנשים שהם גדולי השם בחכמתם או בעשרם, אבל מתן אדם כשהאדם נותן את האדם שלו באיזה התעסקות בהחזקת הדת, הנה לא זו בלבד כי ירחיב לו, אלא עוד זאת כי לפני גדולים ינחנו.		

יום

שני

תהלים:

מפרק סו
עד פרק סח

יום חמישי	יג אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תצוה, חמישי עם פירש"י. תהלים: סט"עא. תניא: ובפרט . . . "72" נגדי תמיד.		
במנחה אין אומרים תחנון. אאמו"ר אמר: בא מיר איז ברור, אז א חסידישער איד זיצט אין בית המדרש, און לערענט אָדער חזר'ט א חסידות ברבים, איז א שמחה בא די זיידעס, און זייער שמחה איז מספיק פאר איהם, קינדער און קינד'ס קינדער רוב טוב בגשמיות וברוחניות.		

יום שלישי

תהלים:

מפרק טט
עד פרק עא

תרגום חפשי		
אאמו"ר אמר: ברור לי, כאשר יהודי חסידי יושב בבית המדרש ולומד או חוזר חסידות ברבים, הרי זו שמחה אצל זקיניי, ושמחתם מספקת עבורו, לבניו ולבני בניו – רוב טוב בגשמיות ורוחניות.		

יום ששי	יד אדר א, פורים קטן	ה'תש"ג
אין אומרים תחנון.		
שיעורים. חומש: תצוה, ששי עם פירש"י. תהלים: עב"עו. תניא: וגם מי . . . "לז" ומעשה.		
אאמו"ר סיפר לאאמו"ר: די מאמרים וואָס זיינען געדרוקט אין לקוטי תורה, האט דער טאַטע (הצ"צ) אויסגעקליבען פון צוויי טויזענט מאמרים.		

יום רביעי

תהלים:

מפרק עב
עד פרק עז

תרגום חפשי		
אאמו"ר סיפר לאאמו"ר: המאמרים שנדפסו בלקוטי תורה, אבא (הצ"צ) בררם מתוך אלפיים מאמרים.		

יום חמישי

תהלים:

מפרק עז
עד פרק עז

שבת

טו אדר א, שו"פ קטן

ה'תש"ג

אין אומרים אב הרחמים וצדקתך.

שיעורים. חומש: תצוה, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עזרעל.

תניא: עוד ישים . . . כמ"ש בזה"ק.

ורושמים על הלחם קודם ברכת המוציא, אבל נוהרים שלא לחתוך.

גם בקדוש על הפת אומרים סברי מרנן.

אויף לעתיד לבוא שטעהט: אבן מקיר תזעק וכפיש מעץ יעננה. איצטער שווייגט דער דומם, מ'טרעט אויף איהם און ער שווייגט. אָבער עס וועט קומען א צייט אין דעם גילוי פון לעתיד, וואָס דער דומם וועט אָנהויבען ריידען, דערציילען, און ער וועט מאַנען, אויב מען האָט גייענדיג ניט געטראַכט אָדער גערעדט דברי תורה, פאר וואָס האָט מען אויף איהם געטראַטען.

די ערד וואָס מען טרעט אויף איהר, ווארט טויזענטער יאָהרען, פון ששת ימי בראשית, און עס טרעטען אויף איהר דערווייל כמה ברואים בעלי חיים כו', ביז עס וועט דאָרט טרעטען א איד, צוויי אידען, און וועלען ריידען א דבר תורה. ובאם לאו – זאָגט זי: דו ביזט דאָך אויך ווי א בהמה.

תרגום חפשי

אודות "לעתיד לבא" כתוב: "אבן מקיר תזעק וכפיש מעץ יעננה". כעת מחריש ה"דומם". דורכים עליו – והוא שותק. אך יבא זמן בגילוי שלעתיד, שהדומם יתחיל לדבר, לספר, ויתבע, אם תוך כדי הליכה לא הרהרו או שוחחו בדברי תורה, מדוע דרכו עליו?

האדמה עליה דורכים, ממתינה אלפי שנים, מאז ששת ימי בראשית, כאשר בינתיים דורכים עליה כמה ברואים, בעלי חיים כו' עד שיצעד שם יהודי, שני יהודים, וישוחחו בדברי תורה. ובאם לאו – אומרת היא: הרי אתה גם כמו בהמה!

יום ששי

תהלים:

מפרק עט
עד פרק פב

יום ראשון

טז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, פ' ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עט"ב.

תניא: פרק ל. עוד . . . "76" כמ"ש במ"א.

רבינו הזקן אמר: בתרומת המשכן היו זהב וכסף ונחושת. ולא הי' דבר המבריק זולת מראות הצובאות שמהן נעשו הכיור וכנו. הכיור וכנו הם הבאים [בתורה] באחרונה בכל כלי המשכן, ותשמישו הוא בראש [התחלת] כל עבודות המשכן, כי נעוץ תחלתן בסופן.

שבת קודש

תהלים:

מפרק פג
עד פרק פז

יום שני

יז אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: כי תשא, שני עם פירש"י.

תהלים: פג"ז.

תניא: והנה באמת . . . "76" בתולדתו.

א סך יאָהרען נאָך פאַר פעטערבורג (המאסר שם בשנת תקנ"ט), איז דער אלטער רבי אמאָל ארויס צום עולם און האָט געזאָגט: אין גן עדן דערהערט מען די טייערקייט פון עולם הזה. לא מיבעי מלאכי השרת, אפילו נאצלים הראשונים וואָלטען אלץ אוועקגעגעבען פאר א אמן יהא שמי' רבא פון א אידען, אז ער זאָגט בכל כחו כפירוש בכל כוונתו, היינו אז ער איז אינגאנצען אין דעם.

דאָס איז געווען דער גאנצער מאמר, און ער האָט געפועלט אזא התלהבות והתלהטות בא די הערער, אַז א גאנץ יאָהר האָט מען געזאָגט איש"ר מיט א ברען.

תרגום חפשי

שנים רבות עוד לפני פטרבורג (שם היה המאסר בשנת תקנ"ט) יצא פעם רבינו הזקן אל הקהל ואמר: בגן־עדן חשים ביוקרו של עולם הזה; לא רק מלאכי השרת, (אלא) גם נאצלים הראשונים – היו מוותרים על הכל בעבור "אמן יהא שמי" רבא" של יהודי שאומרו בכל כחו, כפירשו, בכל כוונתו – כלומר שכולו מונח בזה. זה הי' כל המאמר. והוא פעל אצל שומעיו התלהבות והתלהטות כזו, שכל השנה אמרו 'אמן־יהא־שמי־רבא' בלהט.

אגרות קודש

בי"ה, י"ד אדר"ר, תשי"ז
ברוקלין.

דודי היקר ווי"ח אי"א נו"נ מו"ה בן ציון שי'

שלום וברכה!

בשמחה קבלתי מכתבו מז' באדר"ר, בו כתב אודות הטבת בריאותו ואשר כבר הסתדרו בדירה, ויהי רצון אשר ההסתדרות בכלל בהנוגע לעניני פרנסה תתגשם ג"כ בקרוב ממש מתאים לרצונו.

במה שכותב אשר כמה ענינים באה"ק ת"ו בכדי להשיגם צריך להזקק להיכירות ופראטעקציע, בטוחני אשר אני"ש שם בודאי יסייעו בידו ככל אשר יציע להם, ומובן ופשוט שאם ביכולתי לעשות מה בזה אעשה בחפץ לב, ובלבד שיודיעני הפרטים למי, ואודות מה.

ומי"ש בהנוגע להשפה, בטח רוב העולים ידיעותם בשפה קלה מאד ובכל זה סו"ס מסתדרים, וכפי הנשמע כאן גם במשרדים השונים ובאחרית השנים מתחשבים עם זה שאי אפשר לעולה בזמן האחרון שתהי' לו ידיעה רחבה בשפה, שהרי זה דורש כמה זמן, ואם במדינתנו לפנינו בה היו קישוים מבהילים ובכ"ז הזן ומפרנס לכל המציא הפרנסה מחיתו ומחית ביתו, בודאי שאין מקום כלל לדאגה בענין זה, וכפי שראינו במוחש, ככל שתתגדל מדת הבטחון גדל ג"כ המרץ, ובמילא מתקדמת ג"כ ההסתדרות.

ת"ח על הפ"ש מכמה אני"ש שמזכירם בסיום מכתבו, ואם לפי דעתו רצונם ומותר ע"פ המצב שם לשלוח להם חבילות, אולי יהי' בטובו להודיעני הכתובת על שמה תושלחנה החבילות, ואשתדל לעשות בזה.

המחכה לבשו"ט בכל האמור, ויהי"ר שכמו שראה הוא וזוגתו תי' חסדי השי"ת עד עתה, כן ימצאם אך טוב וחסד במקומם העכשוי להסתדרות טובה מתוך בריאות והרחבת הדעת.

החותם בכבוד ובברכה.

יום ראשון

כשספרי הקודש טמאו את הידיים...

מסביר רבינו בפרוש המשניות (ידיים פ"ג מ"ג), שאכן, מתחילה לא גזרו שהנוגע בספר תורה יהא טמא. אלא שחכמים רצו לקיים את הגזירה ולתת לה תוקף, ולכן הוסיפו לגזור שהאדם הנוגע בכתבי הקודש יהיו ידיו שניות ופוסלות את התרומה. לאחר מכן חשו חכמים וגזרו גזירה כוללת – שכל הידיים יפסלו תרומה, בין נגעו בספרי קודש בין לא נגעו. הסיבה לכך: "ידיים – עסקניות הן" (שבת יד).

הלכות אבות הטומאות פרק ט, הלכה ה: בְּרִאשׁוֹנָה הָיוּ מְנִיחִין בְּבֵרוֹת שֶׁל תְּרוּמָה בְּצֵד הַסְּפָרִים . . וְכֵאֵין הַעֲכָרִים, וּמִקְרָעִין אֶת הַסְּפָרִים. לְפִיכָךְ נָזְרוּ . . מִי שֶׁהָיוּ יָדָיו מְהוֹרָזִת, וְנָגַע בְּאַחַד מִכְתְּבֵי הַקֹּדֶשׁ . . הֵן מִטְּמָאוֹת מִן הַסֵּפֶר. לכאורה ניתן לתמוה: כדי שאנשים לא יניחו מאכלי תרומה ליד ספרי קודש, וכך יפסיקו עכברים לכרסם בספרים – די בגזירה שספרי קודש מטמאים את התרומה. מה שייך לגזור טומאה על הידיים הנוגעות בספר, שהם יפסלו תרומה?!

יום שני

מה בין כף לקערה?

בכלי הינה מקרית בלבד ואין בו 'צירוף'; השני: "צריך לכלי" במובן עובדתי, היינו, דברים קטנים המונחים בכלי כדי שלא יתפזרו. אבל דברים גדולים הניטלים ביד, אין הכלי מצרפם. וזה בדיוק ההבדל בין שני הפסוקים: אילו דין צירוף בכלי היה נלמד מהפסוק "קערת כסף אחת", אכן היה מקום לומר כמו האופן הראשון, שהצירוף מתבצע רק אם הכלי מקדש את מה שבתוכו; אך היות ואנו למדים זאת מהפסוק "כף אחת עשרה זהב מלאה קטורות", ודאי שאין צורך בדבר המתקדש בכלי, שהרי הקטורת כבר התקדשה במכתשת. אין לנו אלא להניח כמו האופן השני.

[עמק הנצי"ב נשא, ע' קפב]

הלכות אבות הטומאות פרק יב, הלכה ז: וְרָמַז יֵשׁ לְמַעֲלָה זוּ בְּתוֹרָה: "כֹּף אַחַת עֶשְׂרֵה זָהָב, מְלֵאָה קְטֹרֶת" - אֲמָרוּ חֲכָמִים: 'כֹּף מִחַ שְׁכָפָה, הָרִי הוּא כְּנוֹף אַחֵד'. משמעות ההלכה, שחרף העובדה שבכלי מצויים מאכלים שונים, בכל זאת ההימצאות באותו כלי הופכת אותם לדבר אחד. למרבה הפלא, חכמים למדו זאת מהפסוק "כף אחת", במקום ללמודו מפסוק קדום יותר "קערת כסף אחת". מדוע? ויש לומר: להלן (ה"ח) כתב הרמב"ם כי דין הצירוף בכלי מותנה בכך שזהו דבר "הצריך לכלי". ניתן לפרש את דבריו בשני אופנים: האחד: "צריך לכלי" במובן הלכתי, היינו, דבר שהכלי מקדש אותו. ואילו דבר שאין קידושו על ידי הכלי, הימצאותו

יום שלישי

שמונה עשרה... גזירות

תלמידי בית שמאי ובית הלל, עד שלא היה אדם הראוי להוראה שלא שהה שם. החליטו, אפוא, לפסוק בהלכות שטרם הוכרעו, ואכן רוב הדברים הוכרעו מתוך הסכמה רחבה. ואולם, נותרו שמונה עשר נושאים בהם נפלה מחלוקת בין בית שמאי לבית הלל. באורח חריג, היה לבית שמאי רוב כמותי באותו מעמד ביחס לבית הלל, ובהתאם לכלל "אחרי רבים להטות", ההלכה נפסקה כדעת בית שמאי. הלכות אלה נקראות "גזירות י"ח דבר". זהו שהרמב"ם מציין כאן כי שמונה עשר דברים שגזרו חכמים – נקראו "דברי סופרים".

[שבת יג: פירוש המשניות לרמב"ם, שבת פ"א]

הלכות אבות הטומאות פרק טו, הלכה א: סֵפֶק דְּבִרְיָ סוֹפְרִים בִּיצֵד? . . וְכֵן אִם אֵכָל אֶכְלִין טָמְאִין אוּ שְׁתָּה מִשְׁקִין טָמְאִין . . וְכֵן הַאוֹכֵל תְּרוּמָה תְּלוּיָה. חכמים חשבו לגנוז את ספר יחזקאל, שכן כמה פסוקים בו נראו מנוגדים לאמור בתורה. לדוגמה: נאמר שם "כל נבלה וטרפה מן העוף ומן הבהמה לא יאכלו הכהנים" (מד, לא), בה בשעה שבתורה נאמר כי נבלה אסורה לכלל ישראל. כדי ליישב את הסתירות הללו, התבודד רבי חנניה בן חזקיה בעליית גג ועסק בפירוש ספר יחזקאל, וחכמי הדור היו עולים אליו לבקרו. באחת הפעמים, הזדמנה בעליית גגו קבוצה גדולה של

יום רביעי

המציאות חזקה

זה הנוגע טמא, כי בעת שהוברר מצב אותו אדם – בבוקר – היה הוא מת; השני: שראהו חי כמה שעות לפני שנגע בו. כאן הנוגע טהור, כי יתכן שהלה היה חי גם בעת הנגיעה, ומת רק בבוקר. לפי זה מתעוררת שאלה פשוטה: הרי בכל מקרה אותו אדם חי בעבר, ומדוע לא נעמיד על 'חזקת חיים' ונאמר גם במקרה

הלכות אבות הטומאות פרק יח, הלכה יד: נָגַע בְּרִשׁוֹת הָרִבִּים בְּאַחַד בְּלִילָה, וְאֵין יָדוּעַ אִם חַי אִם מֵת, וּבִשְׁחַר עֶמֶר, וּמִצָּאוּ מֵת - הָרִי זֶה טָמֵא: שֶׁכֹּל הַטְּמָאוֹת, בְּשַׁעַת מִצְאָתָן. וְאִם רָאָהוּ חַי בְּעֶרְבֹ, וּבִשְׁחַר מִצָּאוּ מֵת - . . מְהוֹרָ. בהלכה שלפנינו מובאים שני מקרים: האחד: שנגע בלילה בגוף אדם ובבוקר מצאו שמת. במקרה

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כשעת מציאתו" הוא הלכה למשה מסיני דיני טומאה בלבד (שוע"ר במהר"ב שם).
אך למעשה, פוסקים כך גם בשאר איסורים. לדוגמה: אם מצאו חמץ בכלי מלא מים חמים שקודם לכן בישלו בו מאכל בפסח – דנים "כשעת מציאתו", ואומרים שהחמץ היה שם גם בעת שהמאכל התבשל (שוע"ר תסז, לב).

הראשון שמותו אירע רק בבוקר?
מסביר רבינו ה'צמח צדק': העובדה שהלה לא נצפה חי בערב, מחלישה את 'חזקת החיים' שלו. אי לכך, העובדה הנגדית שבבוקר נמצא מת בבירור ("שעת מציאתו"), עדיפה על החזקה (ראה שו"ת צ"צ יו"ד סי' קכו, א).
מן הראוי לציין, כי לדעת הרמב"ם דין זה ש"כל הטומאות

יום חמישי

זה לעומת זה

זה גם ההסבר לכך שטומאת מאכלים הינה רק ב"אוכל המיוחד למאכל אדם":
"אדם" הוא על שם "אדמה לעליון" (ישעיה יד, יד), ו"מאכל אדם" במובן הרחב משמעו – כל צרכי האדם, כולל צרכי הנשמה שהם התורה ומצוותיה, המהווים את מזונו של "אדם העליון", הוא הקב"ה, כביכול (זח"ג ז, ב). לכן ב"מאכל אדם" מנסים כוחות הטומאה לקבל חיות מהקדושה השורה בו. לעומת זאת, כאשר המאכל אינו קשור ל"אדם העליון" והוא מנותק מהקדושה, אין ה"קליפה" מנסה להתחבר אליו, כי אין לה מה לשאוב ממנו, ולכן "הרי זה טהור ואינו מקבל טומאה".

[קוטי שיחות כרך כו, עמוד 174]

הלכות טומאת אוכלין פרק א, הלכה א: **כָּל אֹכֵל הַמִּיָּחֵד לְמֵאֲכָל אָדָם . . מְקַבֵּל טֻמְאָה; וְכָל שְׂאִינוֹ מִיָּחֵד לְמֵאֲכָל אָדָם – הָרִי זה טָהוֹר וְאִינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה.**
יש לבאר הלכה זו בעבודת האדם לקונו:
הטומאה "נדבקת" רק במקום של קדושה, כי חיות ה'קליפות' מצומצמת ביותר והן מבקשות תוספת חיות, אותה ניתן "לשאוב" רק ממקור קדוש.
לכן, גויים אינם מקבלים טומאה (הל' טומאת מת א, יג), וגם לנגיעת גוי לפני נטילת ידיים בבוקר אין השפעה, "כי רוח טומאה זו אינה מתאווה לשרות אלא בכלי של קודש" (שוע"ר אר"ח מהר"ב ד, ב).

יום שישי

הלכות ומקראות

למרבה הפלא, הרמב"ם מביא את הפסוק כראיה רק ללימוד דין טומאה בכל שהוא, ולא ללימוד הדין השני.
ויש לבאר:
יש אומרים (ראה אנצ"ת ח"כ ע' ריח) כי מן התורה אוכל אינו יכול כלל להעביר טומאה לאוכל אחר, כפי שלומדים מהפסוק "טמא הָיָא" (ויקרא יא, לח) – הוא טמא, ואין עושה כיוצא בו טמא. חכמים הם שתיקנו את עצם האפשרות שאוכל יעביר טומאה לאוכל אחר. מובן, איפוא, שהלימוד מהמילים "אשר יאכל" אינו אלא אסמכתא בעלמא, ובגין כך הרמב"ם לא הביאו.

[קורת 190]

הלכות טומאת אוכלין פרק ד, הלכה א: **אִפְּלוּ שְׂמֶשֶׁשׁ אוֹ חֲדָל, מְטָמֵא - שְׂנֵאֲמָר: "מִכָּל הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל", כָּל שֶׁהוּא. וְאִין אֹכֵל טָמֵא מְטָמֵא אֹכֵל . . עַד שִׁתְּהִי בּוֹ כְּבִיצָה.**
דין מעניין כתוב כאן. בעוד שאפילו גרגר קטן של אוכל ("כל שהוא") יכול לקבל טומאה כלפי עצמו, אין ביכולתו להעביר טומאה הלאה עד שיהא בגודל ביצה.
יש לעיין: הפסוק אותו הביא הרמב"ם – "מכל האוכל אשר יאכל" – משמש בגמרא (יומא פ) לשני לימודים: המילים "מכל האוכל" מלמדים שאוכל נטמא בכל שהוא, והמילים "אשר יאכל" מלמדים שאוכל מעביר טומאה בכביצה.

שבת-קודש

עירוי מכלי פרווה לכלי בשרי

המחברם. ובלשון הרמב"ם: "מפני שעשן החמין (האדים) עולה כתמרות עשן ומתערב בנצוק ובמים שבכלי העליון";
ויש המבדילים בין הנושאים: בטומאה ויין נסך הדבר תלוי במגע, והיות שנוצר מגע בין השניים חלים הטומאה והאיסור; ואולם, בבשר וחלב הדבר תלוי בנתינת טעם. למרות שניצוק נחשב חיבור במגע, עדיין אין זה אומר כי החיבור מעביר גם טעם. שתי הדעות הובאו להלכה, ולמעשה לכתחילה יש להחמיר כדעה הראשונה.

[רמ"א יו"ד סי' קה, סי' ובהגר"א שם. שולחן ערוך אדה"ז סימן תנא סיני]

הלכות טומאת אוכלין פרק ז, הלכה ב: **הַמַּעֲרָה מִשְׁקֵין טָהוֹרִין צֻנְן לְתוֹךְ מִשְׁקֵין מְטַמֵּין חֲמִין - תְּרֵי הַנְּצוֹק חָבוּר, וְנִטְמָאוּ הַמִּשְׁקֵין הַצֻּנְן כֵּלָן שֶׁהוּא מַעֲרָה מֵהֶן.**
דין הניצוק – שיציק נוזל מכלי לכלי נחשבת חיבור בין השניים – נאמר גם ביי"ן נסך. ונחלקו הראשונים האם ניתן להסיק מכאן גם באשר לדיני בשר בחלב, כמו במקרה שאדם שופך מים מכלי פרווה לתוך מאכל בשרי העומד על האש.
יש אומרים שעל ידי כך נעשה הכלי העליון בשרי, כשם שלגבי טומאה הכלי התחתון מטמא את העליון בשל הקילוח

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"א-י"ז אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות שאר אבות הטמאות פרק ט

א. הבא ראשו ורבו [רוב גור] במים שאובין, או שנפלו על ראשו ועל רבו שלשה לגין מים שאובין - נטמא, והרי הוא כשני לטמאה עד שיטבל. ואם נגע באכלין, עשה אותן שלישי. ואם נגע במשקין - טמאן, ועשה אותן תחלה לטמא אכלין ומשקין אחרים, אבל לא לטמא פלים. ומפני מה גזרו טמאה על אדם זה? מפני שהיו טבולי יום טובלין במערות שממיהן רעים [מזוהמים], והיו רוחצין אחר פן במים שאובים יפים דרך נקיות; ופשט המנהג כן, עד שהיו רב העם מדמים שמים שאובים שרוחצים באחרונה - הן שטמאיהם, לא הטבילה שבמי המקוה, והיו טובלין בזלוזל בלא פונה [ללא דקדוק]. לפיכך גזרו, שכל בא ראשו ורבו במים שאובין, או שנפלו על ראשו ורבו - נטמא, ונעשה כשני לטמאה. אפלו טהור שאינו טבול יום - אם נפלו על ראשו ורבו שלשת לגין מים שאובין, או שבא ראשו ורבו במים שאובין - הרי זה כשני לטמאה עד שיטבל; טבל - אינו צריך הערב שמש [שקיעה], מפני שעקר טמאה זו מדבריהם. וכן האוכל אכלין טמאים והשותה משקין טמאין, וטבל - אינו צריך הערב שמש; וכן פלים שנטמאו במשקין - כיון שהטבילן, טהרו ואינן צריכין הערב שמש; מפני שעקר טמאות אלו מדבריהם [מדברבן].

ב. מי שנפלו עליו שלשה לגין מים שאובין משני פלים, או משלשה - אם התחיל השני עד שלא פסק הראשון, מצטרפין; ואם לאו, אין מצטרפין. נפלו מארבעה פלים, אינן מצטרפין; ואף על פי שהתחיל זה עד שלא פסק זה, הרי זה טהור. נפלו על ראשו, אבל לא על רבו, או שנפלו על רבו, ולא נפלו על ראשו, או שנפלו על ראשו בלבד מלמעלה, ונפלו על רבו מן הצד או מלמטה - הרי זה טהור; עד שיפלו על ראשו ועל רבו הסמוך לראשו, כדרך. וכן אם בא ראשו במים שאובין, ולא בא רבו, או בא רבו, ולא בא ראשו, או שבא ראשו בלבד, ובא משאר גופו רבו במים שאובין מלמטה או מן הצד - הרי זה טהור; עד שיבוא ראשו ורבו הסמוך לראשו, כדרך.

ג. הבא מראשו ורבו החצי במים שאובין, ונפלו על החצי האחר מים שאובין - הואיל וחציו בנפילה וחציו בכיאה, הרי זה טהור.

ד. היו שלשת לגין שנפלו עליו או שבא בהן, מקצתן שאובין ומקצתן אינם שאובין, או שנתערב בהם יין ושמן ודבש וחלב - הרי זה טהור; עד שיהיו השלשה כלן שאובין. שלשת לגין אלו שנפלו על הטהור או שבא בהן, וטמאיהו - כיון שנעשה כשני לטמאה, הרי המים האלו טמאין, שהרי נגעו בשני; והרי אלו המים אומרים לזה הטהור: 'טמאנו אותך, ונטמאנו'.

ה. בראשונה היו מניחין כפרות של תרומה בצד הספרים, ואומרים: 'זה [התרומה] קדש, וזה [הספר] קדש', ובאין העכברים, ומקרעין את הספרים. לפיכך גזרו שהתרומה שנגעה באחד מכתבי הקדש, נטמאת, והרי היא כשלישי לטמאה, כאלו נגעה בשני; ונמצאו כל כתבי הקדש, פוסלין התרומה כשני. ולא עוד, אלא מי שהיו ידיו טהורות, ונגע באחד מכתבי הקדש - נעשו ידיו שניות, ומטמאין את התרומה ואת המשקין; ואף על פי שאין הידים מטמאות אלא מראשון לטמאה כמו שבארנו, הרי הן מטמאות מן הספר.

ו. רצועות תפלין, עם התפלין, וגליון [הריק מכתובה] שבספר שלמען ושלמשן שבתחלה ושפסוף, כשהן מחברין לספר, וספר שנמחק ונשתר בו שמונים וחמש אותיות, ומגלה שכתוב בה שמונים וחמש אותיות, פפרשת 'וייהי בנסע הארון' - הרי אלו מטמאין את הידים. ולא דברי תורה בלבד, אלא כל כתבי הקדש - אפלו שיר השירים וקהלת, שהן דברי חכמה - מטמאין את הידים.

ז. תרגום שבעזרא ושבעניאל, הרי הוא מכלל כתבי הקדש. אבל תרגום שכתבו עברית, ועברית שכתבו תרגום, או שכתב כתבי הקדש בכתב עברי [כתב עברי עתיק] - אינן מטמאין את הידים; עד שיהיו כתובים אשורית, על העור, ובדיו.

ח. הכותב הלל ושמע לתינוק להחללמו בו, אף על פי שאינו רשאי - הרי אלו מטמאין את הידים.

ט. המשיחות [חוטם] והרצועות שתפרן לספר - אף על פי שאינו רשאי לקימן - כל זמן שהן מחברין לספר, מטמאין את הידים.

י. תיק של ספר, ותבה של ספר, ומטפחות ספרים - בזמן שהן תפורות [לספר], מטמאין את הידים. אבל הברכות - אף על פי שיש בהן מאותיות של שם, ומענינות הרבה של תורה - אינן מטמאין את הידים.

יא. ספרי מינים [האפיקורסים], אינן מטמאין את הידים. פרשת שוטה - הואיל ולמחיקה עומדת, אינה מטמאה את הידים.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק י

א. כל המטמא באב מאבות הטמאות, בין אדם בין פלים - הרי הוא ראשון לטמאה כמו שבארנו, עד שיטבל. טבל - הרי הוא כשני לטמאה, עד שיעריב שמשו, שנאמר: 'במים יבא, וטמא עד הערב, וטהר'; הכתוב קרא לטבול יום טמא.

ב. אחד טבול יום מטמאה חמורה, כגון שטבל מזיבות או מטמאת מת וצרעת, ואחד טבול יום מטמאת שרץ וכיוצא בו. וכל הטעון הערב שמש - בין אדם בין פלים,

לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן שָׁאָר כָּל הַפְּלִים, חוּץ מִפְּלֵי חֶרֶשׁ - יִהְיֶה אֵב טַמְּאָה וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלֹא יִהְיֶה הַפְּלֵי לְעוֹלָם שְׁנֵי לְטַמְּאָה אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; שְׁאֵם יִשְׁמָא בְּמַשְׁקִין טַמְאִים, יִהְיֶה שְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. ח. כָּכָר בִּאֲרָנוּ, שֶׁפְּלֵי חֶרֶשׁ - לֹא יִהְיֶה אֵב טַמְּאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְשְׁנֵי מִדְּבָרֵיהֶם - אִם נִטְמָא בְּמַשְׁקִין כְּשֶׁאָר הַפְּלִים. וְלֹא יִהְיֶה הָאֵדָם וְלֹא הַפְּלִים לְעוֹלָם שְׁלִישִׁי וְלֹא רְבִיעִי, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

ט. הָאֶכְלִים - לֹא יִהְיֶה אֵב הַטַּמְּאָה לְעוֹלָם, לֹא מִדְּבָרֵי תוֹרָה וְלֹא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים. וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן וְשְׁנֵי מִדְּבָרֵי תוֹרָה, שֶׁהָאֵדָם אוֹ הַפְּלֵי שֶׁהוּא רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה - אִם נִגַּע בְּאֶכְל, עֲשֵׂהוּ שְׁנֵי וְיִהְיֶה הָאֶכְלִין שְׁלִישִׁי וְרְבִיעִי לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵי סוּפְרִים.

י. הַמַּשְׁקִין - יִהְיֶה אֵב טַמְּאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן מִי חֲסֵאת [פָּרָה אֲדוּמָה] וְרָקוֹ שֶׁל זָב וּמִימֵי רִגְלָיו; וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, כְּגוֹן שֶׁנִּגְעוּ בְּאֵב מֵאֲבוֹת הַטַּמְּאוֹת. וְכֵן אִם נִגְעוּ הַמַּשְׁקִין בְּוֹלֵד הַטַּמְּאָה, בֵּין אֵדָם בֵּין בָּלִים - נִטְמָאוּ מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְהָרִי הֵן כְּרֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה לְטַמְּא אֲחֵרִים מִדְּבָרֵיהֶם. וְכֵן אִם נִגְעוּ בְּשְׁנֵי, בֵּין בְּאֵדָם בֵּין בְּבָלִים בֵּין בְּאֶכְלִין - נִעֲשֶׂה רֹאשׁוֹן לְטַמְּא אֲחֵרִים מִדְּבָרֵי סוּפְרִים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְיִהְיֶה הַמַּשְׁקִין שְׁלִישִׁי וְרְבִיעִי מִדְּבָרֵיהֶם. כִּיצַד? אִם נִגַּע טְבוּל יוֹם בְּמַשְׁקָה תְּרוּמָה, עֲשֵׂהוּ שְׁלִישִׁי; וְאִם נִגַּע בְּמַשְׁקָה קֹדֶשׁ, עֲשֵׂהוּ רְבִיעִי. וְאֵין אִתָּה מוֹצֵא מַשְׁקִין שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, וְלֹא מַשְׁקָה שְׁאִינוֹ תַּחֲלָה - חוּץ מִמַּשְׁקָה טְבוּל יוֹם אוֹ מִחֹסֶר כְּפוּרִים בְּקֹדֶשׁ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ, שֶׁהוּא פְּסוּל מִדְּבָרֵיהֶם וְאִינוֹ מְטַמָּא.

הַלְכוֹת שָׁאָר אֲבוֹת הַטַּמְּאוֹת פָּרָק יא

א. כָּל מְקוֹם שֶׁנִּגְמַר בְּאֶכְלִין 'פְּסוּל' - הוּא שִׁיְהִיָּה הָאֶכְל עֲצָמוֹ טָמֵא, וְלֹא יִטְמָא אֶכְל אֲחֵר; אֶלָּא אִם נִגַּע בְּאֶכְל אֲחֵר, הָרִי הוּא טְהוֹר.

ב. הָרֹאשׁוֹן שֶׁבְּחִלְיָן, טָמֵא וּמְטַמָּא. הַשְּׁנִי, פְּסוּל וְלֹא מְטַמָּא. וְאֵין שְׁנֵי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּחִלְיָן. וּמִנֵּין לְאֶכְל שְׁנֵי שֶׁהוּא פְּסוּל בְּחִלְיָן? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָל כְּלֵי חֶרֶשׁ אֲשֶׁר יָפַל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ, כָּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא". נִמְצָא הַשֶּׁרֶץ אֵב, וְכָלִי חֶרֶשׁ שֶׁנִּפְל הַשֶּׁרֶץ לְאֹיּוֹ רֹאשׁוֹן, וְהָאֶכְל שֶׁבְּפְלֵי שְׁנֵי, וְהָרִי הוּא אוֹמֵר "יִטְמָא". וְכֵן שֶׁרֶץ שֶׁנִּפְל לְאֹיּוֹר הַתְּנוּרָה - הַפֶּת שְׁנִיָּה; שֶׁהַתְּנוּרָה רֹאשׁוֹן.

ג. הָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי שֶׁבְּתְרוּמָה, טַמְאִים וּמְטַמְאִים. הַשְּׁלִישִׁי, פְּסוּל וְלֹא מְטַמָּא. וְאֵין שְׁלִישִׁי עוֹשֶׂה רְבִיעִי בְּתְרוּמָה. וּמִנֵּין לְאֶכְל שְׁלִישִׁי שֶׁנִּפְסַל בְּתְרוּמָה? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכָא הַשֶּׁמֶשׁ, וְטָהָר; וְאַחֵר יֵאָכֵל מִן הַקֹּדֶשִׁים". נִמְצָא טְבוּל יוֹם אֲסוּר בְּתְרוּמָה עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֶשׁוֹ; וְאִם נִגַּע בָּהּ, פְּסָלָהּ. וְטְבוּל יוֹם, כְּשֶׁנִּי לְטַמְּאָה הוּא. הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהַשְּׁנִי עוֹשֶׂה שְׁלִישִׁי בְּתְרוּמָה.

ד. הָרֹאשׁוֹן וְהַשְּׁנִי וְהַשְּׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ, טַמְאִין וּמְטַמְאִין. הַרְבִּיעִי, פְּסוּל וְאִינוֹ מְטַמָּא. וְאֵין רְבִיעִי עוֹשֶׂה חֲמִישִׁי לְעוֹלָם. וּמִנֵּין לְשְׁלִישִׁי בְּקֹדֶשׁ שֶׁהוּא טָמֵא? שֶׁנֶּאֱמַר:

בֵּין מִדְּבָרֵי תוֹרָה בֵּין מִדְּבָרֵיהֶם - הָרִי הוּא כְּשֶׁנִּי לְטַמְּאָה, עַד שִׁיעָרִיב שְׁמֶשׁוֹ.

ה. טְבוּל יוֹם פּוֹסֵל [מִטְמָא] אֶכְלֵי הַתְּרוּמָה, וּמַשְׁקָה הַתְּרוּמָה, וְאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ, וּמַשְׁקָה הַקֹּדֶשׁ - פּוֹסֵל הַכֹּל. כִּיצַד? טְבוּל יוֹם שֶׁנִּגַּע בְּאֶכְלִין שֶׁל תְּרוּמָה - עֲשֵׂאָן שְׁלִישִׁי לְטַמְּאָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא כְּשֶׁנִּי; וְכֵן אִם נִגַּע בְּמַשְׁקִין שֶׁל תְּרוּמָה - טַמְּאָן, וְהָרִי הֵן שְׁלִישִׁי לְטַמְּאָה. נִגַּע טְבוּל יוֹם בְּמַשְׁקִין שֶׁל קֹדֶשׁ - טַמְּאָן, וְהָרִי הֵן רְבִיעִי לְטַמְּאָה; וְכֵן אִם נִגַּע בְּאֶכְלֵי הַקֹּדֶשׁ, עֲשֵׂאָן רְבִיעִי. אֲבָל אִם נִגַּע טְבוּל יוֹם בְּאֶכְלֵי חֲלִין וּמַשְׁקָה חֲלִין, הָרִי הֵם טְהוֹרִין. וְדִין מִחֹסֶר כְּפוּרִים [- זָב וְכוּ' -] שֶׁטְבַל וְלֹא הִבִּיא קֶרְבָּנוֹ אוֹ טְבוּל יוֹם בְּנִגְיעַת הַקֹּדֶשׁ - אֶחָד הוּא. הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים, שְׁאֵין שֵׁם מַשְׁקִין שְׁנִיּוֹת לְעוֹלָם, אֶלָּא הַמַּשְׁקִין תַּחֲלָה [- רֹאשׁוֹן] לְעוֹלָם; חוּץ מִמַּשְׁקִין שֶׁנִּגַּע בָּהֶם טְבוּל יוֹם - שֶׁהֵן שְׁלִישִׁי, אִם הִיוּ תְּרוּמָה; אוֹ רְבִיעִי, אִם הִיוּ קֹדֶשׁ.

ו. כָּל הַטַּמְאִין, בֵּין חֲמוּרִין בֵּין קִלְיָן - מַשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן, כְּגוֹן רֶגֶן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, הָרִי הֵן בְּמַשְׁקִין שִׁיגְעוּ בָּהֶן; אֵלוֹ וְאֵלוֹ רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - חוּץ מִזָּב וּחִבְרָיו [- זָבָה נֹדָה יוֹלֶדֶת], שֶׁהַמַּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶן אֵב טַמְּאָה. וּמַשְׁקִין שֶׁהִזָּב וּחִבְרָיו נִוְגְעִין בָּהֶן, תַּחֲלָה. אֲפִלּוֹ אוֹכֵל אֶכְלִין טַמְאִין, אוֹ שוֹתֶה מַשְׁקִין טַמְאִין - הָרִי הַמַּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵמֶנּוּ קֹדֶם שִׁיטְבַל, כְּמוֹ הַמַּשְׁקִין שִׁיגַע בָּהֶן, שֶׁהֵן תַּחֲלָה. וְכֵן טְבוּל יוֹם - מַשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵמֶנּוּ, בְּמַשְׁקִין שֶׁהוּא נִוְגַע בָּהֶם; שְׁאֵינָן מְטַמְאִין אֲחֵרִים כָּלֵל. אֶלָּא אִם נִגַּע בְּמַשְׁקָה חֲלִין, הָרִי הֵן טְהוֹרִין; וְאִם נִגַּע בְּמַשְׁקָה תְּרוּמָה, הָרִי הֵן שְׁלִישִׁי; וְאִם נִגַּע בְּמַשְׁקָה קֹדֶשׁ, הוּא אוֹ מִחֹסֶר כְּפוּרִים, הָרִי הֵן רְבִיעִי.

ז. וְעַתָּה יִתְבָּאָר, שְׁאֵין שְׁלִישִׁי שֶׁבְּתְרוּמָה וְלֹא רְבִיעִי שֶׁבְּקֹדֶשׁ מְטַמָּא מַשְׁקָה אֲחֵר אוֹ אֶכְל אֲחֵר; וְאֵין צְרִיף לֹמַר, שְׁאֵין מְטַמָּא בָּלִים. לְפִיכָף, קִדְרָה שֶׁהִיא מְלֵאָה מַשְׁקָה, וְנִגַּע בָּהֶן טְבוּל יוֹם - אִם הִיא מַשְׁקָה חֲלִין, הַכֹּל טְהוֹר; וְאִם הִיא מַשְׁקָה תְּרוּמָה, הַמַּשְׁקִין פְּסוּלִין וְהַקֹּדֶרָה טְהוֹרָה. וְאִם הִיוּ יָדָיו טַמְאֹת - הָרִי הַמַּשְׁקָה טָמֵא, בֵּין מַשְׁקָה תְּרוּמָה בֵּין מַשְׁקָה חֲלִין; וְזֶה חֹמֶר בִּידֵים, מִה שְׁאֵין בְּטְבוּל יוֹם. וְחֹמֶר בְּטְבוּל יוֹם מִיָּדִים טַמְאֹת - שֶׁסֶּפֶק טְבוּל יוֹם, פּוֹסֵל; וְסֶפֶק הַיָּדִים, טְהוֹר כְּמוֹ שִׁיְתְּבָאָר.

ח. וְאַחַד טְהוֹר שִׁיְדָיו טַמְאֹת, אוֹ טְבוּל יוֹם שִׁיְדָיו טַמְאֹת - הָרִי זֶה מְטַמָּא מַשְׁקָה חֲלִין, וְעוֹשֶׂה אוֹתָן תַּחֲלָה לְטַמְּא אֶכְלִין וּמַשְׁקִין כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וּמֵאַחֵר שֶׁמַּשְׁקָה שִׁיְצָא מִטְבוּל יוֹם בְּמַשְׁקִין שִׁיגַע בָּהֶם - טְבוּל יוֹם שֶׁנִּפְל מִרְקוֹ אוֹ מִמִּימֵי רִגְלָיו עַל כָּכָר שֶׁל תְּרוּמָה, הָרִי זֶה טְהוֹר; מִפְּנֵי שֶׁהֵם בְּמַשְׁקִין שִׁיגַע בָּהֶן.

ט. מִכָּל אֵלוֹ הַדְּבָרִים שֶׁהִקְדַּמְנוּ לְבִאָרָם, אִתָּה לְמַד שֶׁהָאֵדָם יִהְיֶה אֵב טַמְּאָה וְיִהְיֶה רֹאשׁוֹן לְטַמְּאָה מִדְּבָרֵי תוֹרָה, וְלְעוֹלָם לֹא יִהְיֶה הָאֵדָם שְׁנֵי לְטַמְּאָה אֶלָּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; וְהוּא הָאוֹכֵל אֶכְלִין טַמְאִים, אוֹ הַשּׁוֹתֶה מַשְׁקִין טַמְאִין, אוֹ הַכָּא רֹאשׁוֹ וְרַבּוֹ בְּמִים שְׁאוּבִין - שֶׁכָּל אֵלוֹ כְּשֶׁנִּי

קלים, וחלות תודה ורקיקי נזיר ורקיקים הם חלות שנילושו במים] שנסחט עליהן הזבח, והמנחות שקדשו בכלי, ושתי הלחם ולחם הפנים שקרמו [השחימו] בתנור. אבל חלות תודה ורקיקי נזיר שלא נשחט עליהן הזבח, והמנחות שלא קדשו בכלי - אינם לא קדש ולא כחלין, אלא כתרומה. יד. החלה, והכפורים, ותשלומי תרומה [שמשלם זר שאכל תרומה] וקמשה - הרי הן כתרומה.

טו. הטבל [פירות שלא הופרשו], והקדמץ [חולין שנפלו לתוכן תרומה], וגדולי תרומה, ומעשר שני, ועסה הטבולה לחלה - הרי הן כחלין; והראשון טמא בהן, ושני פסול, ואין בהן שלישי.

טז. כל דבר שנדאו מטמא את החלין מן התורה - גזרו על ספקו בחלין הטבולין לחלה, שתעשה אותה העסה בטהרה; ומפרישין ממנה חלה, וחלתה תלויה - לא נאכלת, ולא נשרפת.

יום שני

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יב

א. אחת עשרה מעלות [חומרות] עשו חכמים לקדש על התרומה, ואלו הן: יש לאדם להטביל כלים בתוך כלים [קטנים בתוך גדולים] לתרומה, אבל לא לקדש; גזרה שמא יהיה פי הפלי [הגדול] צר, ולא יהיה בו כשפופרת [שבפי הנוד [שיעור עירב מקוואות], ונמצאו הכלים שבתוכו כאלו טבלו במים שבבבלי, לא במקנה. במה דברים אמורים? בשעה הפלי הגדול שיש בתוכו הכלים הטמאין, טהור; אבל אם היה טמא - מתוך שעלתה לו טבילה, עלתה לכלים שבתוכו, אפלו להשתמש בהן בקדש.

ב. פלי שנטמא אחריו במשקין - לא נטמא תוכו, ולא בית אצבע שבבבלי שפתי; והמשקין שבתוכו או שבבית צביעתו [- מקום הנחת האצבע], טהורין; ושוטה בו, ואינו חושש שמא יגעו משקין שבפיו באחורי הפלי ויחזרו ויטמאו תוכו. במה דברים אמורים? בתרומה; אבל לקדש אם נטמא אחריו, נטמא כלל.

ג. הנושא את המדרס [של זב], מתר לו לשא עמו תרומה באחד - הואיל ואין הנושא נוגע בתרומה ולא התרומה נוגעת במדרס, הרי היא טהורה; אבל לא הקדש, אף על פי שלא נגע בו. מעשה היה באחד שנשא חבית לקדש, וטמאה במדרס שנשא עמה. באותה שעה גזרו, שהנושא את המדרס, לא ישא את הקדש; ולא גזרו אלא במדרס עם הקדש, כמעשה שהיה. ואם עבר ונשא - הואיל ולא נגע בקדש, הרי הקדש טהור.

ד. בגדי אוכלי תרומה - אף על פי שהן טהורין ונזהרין מן הטמאות, הרי בגדיהם מדרס לקדש.

ה. פלי שהוא מפצל [מורכב מחלקים], ולוחותיו וקורותיו מקשרות, כגון מטה וכיוצא בה - אם נטמא, וצריך להטבילו לתרומה - יש לו להטבילו כלו כאחת, כשהוא מקשר. אבל לקדש - מתיר ומנגב [- מנקה], שמא יש שם דבר החוצץ; ומטביל, ואחר כך קושר.

"והבשר אשר יגע בכל טמא לא יאכל"; וכבר קרא הכתוב לשני 'טמא', שנאמר: "כל אשר בתוכו יטמא". הנה למדת, שבשר הקדש שנגע בשני, טמא וישרף. ומניין לרביעי בקדש שהוא פסול? מקל וחמר: ומה מחסר כפורים שהוא מתר בתרומה, אסור בקדש עד שביבי כפרתו - השלישי שהוא פסול בתרומה, אינו דין שיעשה רביעי בקדש? אבל החמישי טהור.

ה. בשר תאנה [חולין] - אף על פי שהוא טהור, גזרו עליו שיהיה כשלישי לטמאה, מטמא את הקדש, ואינו פוסל את התרומה. ויראה לי, שלא גזרו עליו, אלא כדי שלא יערבו העם אותו עם בשר הקדש, ויבואו לטעות ולשגג בו, וידמו שהבשר זה חל והוא קדש, ויאכלו אותו בטמאה.

ו. חבורי אכלין על ידי משקין, הרי הם חבור לטמא טמאת אכלין; והדבר ספק, אם הן חשובין כגוף אחד למנות בהם ראשון ושני ושלישי, או חושבין זה האכל שנגעה בו הטמאה ראשון, והאכל המחקר לו שני.

ז. השני שבחלין - פוסל אכלי תרומה, ועושה אותן שלישי. ואם נגע במשקה חלין, טמאן; ואין צריך לומר, אם נגע במשקה תרומה או במשקה קדש - שהוא מטמא הכל. ח. השלישי שבתרומה שנגע באכלי קדש, פסול ונעשו רביעי; ואם נגע במשקה הקדש, טמאן ונעשו תחלה. אבל אם נגע שלישי שבתרומה במשקה תרומה, הרי הוא טהור; וכן רביעי שבקדש - אם נגע במשקה קדש, הרי הוא טהור. ט. חלין שנעשו על טהרת תרומה, השלישי שבהן פסול כתרומה. ואם נגע בקדש, אינו עושהו רביעי; ואפלו משקה קדש, אינו פוסל. וחלין שנעשו על טהרת הקדש - השלישי שבהן טהור כחלין.

י. האוכל רביעי שבקדש, אסור לו לאכל את הקדש; ומתר לגע בקדש [של קודש], ואינו פוסלו. אפלו תבשיל שנתערב בו הקדש, ואין בו כזית בכדי אכילת פרס [- בתוך 3 ביצים של חול] - הרי זה לא יאכל ברביעי של קדש אלא בחמישי, שהוא טהור כמו שבארנו.

יא. האוכל שלישי שבתרומה עצמה, או של חלין שנעשו על טהרת התרומה - הרי זה אסור לאכל את התרומה עד שיטבל; ומתר לגע בתרומה, והרי היא טהורה; באכילה עשו מעלה [חומרה], בנגיעה לא עשו מעלה. במה דברים אמורים? בתרומה עצמה. אבל תבשיל שנתערב בו תרומה - אם אין שם כזית בכדי אכילת פרס - הרי זה מתר לאכל מאותו תבשיל, כדרך שהוא מתר לגע בתרומה.

יב. האוכל שלישי שבתרומה, או של חלין שנעשו על טהרת התרומה - אף על פי שהוא טהור לנגיעת התרומה, הרי הוא כשני לענין קדש; שטהרת התרומה, טמאה היא אצל הקדש. אבל האוכל שלישי שבחלין שנעשו על טהרת הקדש, הרי הוא טהור - שאין לך שעושה רביעי בקדש, אלא קדש מקדש בלבד.

יג. כל 'קדש' האמור בענין טמאת אכלין ומשקין - הוא קדש מקדש המקדשין; כגון בשר קדשי קדשים ובשר קדשים

פיהו - הרי זה אסור. אין צריך לומר, שאם נגעה טמאה באוכלין של קדש שלא הכשרו, שנטמאו - מפני שחבת הקדש מכשרתן.

יד. במה דברים אמורים? לפסל האכל עצמו ולאסור באכילה; אבל למנות בו ראשון ושני, הרי זה ספק. כיצד? נגע אכל זה שנטמא בלא הכשר באכל שני שהכשר - הרי זה השני ספק, מפני שהראשון לא הכשר.

טו. האונן אחר שתמו ימי אנינותו [תם היום שנקבר מתו], ומחסר פפורים אחר שהביא בפרתו - צריכין טבילה לאכילת הקדש, אבל לא לתרומה; שהאונן ומחסר פפורים מתרין לאכל את התרומה. ומפני מה הצריכו טבילה לקדש? שהרי עד עתה היו אסורין לאכל את הקדש, והסיחו דעתם; ושמא נטמא, והם לא ידעו. ולא עשו מעלה זו אלא לאכילה, אבל לנגיעה - נוגעים בקדשים קדם טבילה. ומחסרי פפרה שנגעו בקדש - פסול, כמו שבארנו.

טז. שש מעלות הראשונות - עשו אותן בין לקדש בין לחלין שנגעו על טהרת הקדש. וחמש אחרונות, שהן מן [מהכלל של:] 'הפלי מצרף מה שבתוכו' והלאה - עשו אותן בקדש בלבד, אבל לא בחלין שנגעו על טהרת הקדש, אלא הרי הן בחמש אלו בחלין. לפיכך, חלין שנגעו על טהרת הקדש - הראשון טמא בהן, והשני פסול, והשלישי טהור בחלין, כמו שבארנו.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יג

א. חמש מעלות [חומרות], עשו אותן חכמים בבגדים; ואילו הן: בגדי עמי הארץ, מדרס [כמדרס הזב] - לאוכלי חליהן בטהרה; וכן עמי הארץ עצמן, כזבין לטהרות, כמו שבארנו. ובגדי אוכלי חליהן בטהרה, מדרס לאוכלי מעשר שני. אבל אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין 'פרושים' - אינם כזבים, אפלו לתרומה; והרי זה הפרוש, טהור אפלו אם נגע בה בגופו. ובגדי אוכלי מעשר שני, מדרס לאוכלי תרומה עצמן. ובגדי אוכלי תרומה, מדרס לקדש; אבל אוכלי תרומה עצמן, אינם כזבין לקדש. ובגדי אוכלי הקדש, מדרס לחטאת, כמו שבארנו בהלכות פרה אדמה; אבל הטהור לקדש, אינו כזב לחטאת.

ב. וכן עשו חכמים מעלות בטבילה. כיצד? מי שטבל בלא כונה - הרי זה טהור לחלין, ואסור במעשר שני עד שיתפנן לטבל למעשר. טבל למעשר שני - הרי זה בתוקף טהרה למעשר, ואסור בתרומה; טבל לתרומה - החזק [בטהרה] לתרומה, ואסור בקדש; טבל לקדש - החזק לקדש, ואסור לחטאת; טבל לחטאת - החזק לכל, שהטובל לחמור החזק לקל. טבל סתם, ולא נתפנן לאחד מכל אלו - הרי זה טהור לחלין בלבד, וטמא בפשה אפלו למעשר. וכן הנוטל גזיו, או הטבילן - צריך פונה אפלו למעשר. ומן המעשר ומעלה צריך פונה; אבל לחלין, אינו צריך פונה. וכל המעלות האלו, מדברי סופרים; אבל דין תורה - הואיל וטבל מכל מקום, הרי הוא טהור לכל.

ו. פלים הנגמדין [- גמר מלאכתם] בטהרה - אפלו היה העושה אותן תלמיד חכמים, ונוהר בהן - הרי אלו צריכין טבילה לקדש, ואינו צריכין הערב שמש. אבל לתרומה - משתמש בהן בלא טבילה, שהרי נעשו בטהרה. ומפני מה הצריכו בהן טבילה לקדש? גזרו משום רק עם הארץ שיגע בהן בשעת מלאכה, ויעדין הוא לח אחר שנגמרו. **ז.** הפלי מצרף [מחשיב לגוש אחד] - מה שבתוכו לקדש, אבל לא לתרומה. כיצד? פלי שהוא מלא פרות פרודין זה מזה, כגון צמדין ורגוגרות, ונגעה טמאה באחד מהם - נטמא כל שבפלי לקדש, אבל לא לתרומה. וכל המעלות, של דבריהם הן; ורמז יש למעלה זו בתורה: "כף אחת עשרה זהב, מלאה קטרת" - אמרו חכמים: 'כל מה שבפך, הרי הוא כגוף אחד'. אפלו פלי שאין לו תוף, מצרף מה שעליו לקדש; כגון שהיו צבורין על גבי הלוח או על גבי העור, ואף על פי שאין הפרות נוגעין זה בזה. **ח.** היו שני הצבורין בתוף הפלי, ודבר אחר ביניהן, ונטמא אחד משניהן - אם היה הדבר שביניהן צריך לכלי [כגון לבונה], הפלי מצרף ונטמא הפלי; ואם אינו צריך לכלי, לא נטמא אלא זה שנגעה בו הטמאה בלבד.

ט. היו שני צבורין בכלי אחד, והצבור האחד מחבר למים שאחורי הפלי, ונגע טמא בצבור השני - נטמאו שניהן בצורף הפלי; ונטמאו המים שאחורי הפלי מחמת זה האכל המחבר להן, אף על פי שהן אחורי הפלי. נגע הטמא במים שאחורי הפלי, נטמא האכל המחבר להם; והדבר ספק, אם נטמא האכל השני בצורף הפלי, או לא נטמא מחמת הצורף.

י. אכל קדש שנטמא, והניחו בכלי, ובתוף הפלי אכל קדש אחר טהור, ואין נוגעין זה בזה - הטהור בטהרתו, והטמא בטמאתו. בא טבול יום, ונגע באכל הטמא - יש בדבר ספק, אם נפסל הטהור מחמת מגע טבול יום מפני צורף הפלי, או לא נפסל; שלא נגע טבול יום אלא באכל ששבע מן הטמאה [- כבר נטמא], ולא הוסיף לו כלום.

יא. הרביעי בקדש פסול, אבל בתרומה טהור. וכן השלישי שבתרומה - אם נגע במשקה קדש, הרי זה נטמא כמו שבארנו. והשלישי שבתרומה או שבקדש - אם נגע במשקה תרומה, לא פסול.

יב. מי שנטמא ידו אחת, ונגע בה בידו שניה או ביד חברו - פסל את השניה, והרי היא כשלישי. ואם היתה ידו בלילה [- רטובה] במשקה - אף על פי שלא נגע, נטמאת חברתה; וצריך להטביל את שתיהן, ואחר כך יגע בקדש. אבל בתרומה - אם נטמאת ידו האחת, לא נטמאת חברתה, ואפלו נגע בה כשהיא נגובה; ואינו צריך להטביל ידו שנטמאת, אלא נוטלה ונוגע בתרומה.

יג. אכלין נגובים [יבשים] שלא הכשרו [לקבל טומאה], אוכלין אותן בידיים מסאבות [טמאות מדרבנן]. במה דברים אמורים? בתרומה. אבל בקדש - חבת הקדש מכשרתן, ואסור למי שבידו טמאות לאכל קדש שלא הכשר; ואפלו לא נגע בו אלא בכוש [מקל], או ששתכ לו חברו לתוף

ואין צריך לומר קדשים; אלא תולין - לא אוכלין, ולא שורפין.

יג. על ששה ספקות שורפין את התרומה, וכלם גזרה מדבריהם; ואלו הן: על בית הפסח [שזה שנחרש בה קבר], ועל עפר הבא מארץ העמים, ועל בגדי עם הארץ, ועל הכלים הנמצאים, ועל הרקין הנמצאים; ועל מי רגלי אדם טמא שנתערב במי רגלי בהמה מחצה למחצה, ואין ידוע אם בטלו מראיהן או לא בטלו. כיצד? אם נטמאת תרומה מחמת אחד מששה אלו - אף על פי שעקר טמאתו בספק, הרי זו תשרף; הואיל ונדאי ספקות אלו, טמאתם מן התורה - שהמת והזב טמאין מן התורה. ואחד תרומה שנגעה באחת משש טמאות אלו, או שנטמאת מחמת אחת מהן והרי היא שלישי לאחת מהן - הרי זו תשרף. אבל אם נסתפק לו בכל מקום אם נגע בבית הפסח ובארץ העמים, או לא נגע, אם נגע בכגדים וכלים ורקין ומי רגלים אלו, או לא נגע - הרי אלו תולין; מפני שעקר טמאתן מפני הספק, שמהם טהורין הם או טמאין, ואם תאמר טמאין, שמה נגע שמה לא נגע; ונמצאו שני ספקות, ואין שורפין על שני ספקות, אלא תולין כמו שבארנו.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יד

א. שנים עשר ספקות טהורין חכמים, ואלו הן: (א) ספק מים שאובים למקוה; (ב) ספק טמאה צפה על פני המים; (ג) ספק משקין לטמא אחרים, אבל לטמאת עצמן טמאים מספק; (ד) ספק הידים - בין לטמאת עצמן, בין לטמא אחרים, בין לטהרת ידים מטמאתן; (ה) ספק דברי סופרים; (ו) ספק החלין; (ז) ספק הקרבנות; (ח) ספק נגעים; (ט) ספק עובר ועומד; (י) ספק שרצים; (יא) ספק רשות הרבים; (יב) ספק שתי רשיות.

ב. ספק מים שאובין למקוה כיצד? שלשה לגין מים שאובין שנפלו למקוה, פסלוהו; ספק נפלו או לא נפלו, ואפלו נפלו, ספק יש בהם בשעור או אין בהן - ספקו טהור, והרי המקוה ככשרותו. ואין מורין לו במקוה זו לטבל ולעשות טהרות, לכתחלה; ואם טבל ועשה, טהרותיו טהורות.

ג. ספק טמאה צפה על פני המים כיצד? שרץ שהיה צף על פני המים, בין שהיו המים בכלים בין שהיו בקרקעות, ויבד למים, אפלו אין שם אלא מלא אדם וטמאה - הרי זה טהור, עד שידע בודאי שנגע; ולא אמרו 'ספק טמאה צפה טהור', אלא לשרץ בלבד. וכל הנתלין בנחבל ונוגעים במים] והנגרין [על המים], הרי הם כמנחין.

ד. שרץ שהיה מנח בכלי, וכלי צף על פני המים, או שהיה מנח על המים או על הנבלה, ואפלו נמוחה נבלה או בשר מת שתחתיו, או שהיה מנח על שכבת זרע, הצפין על פני המים - הרי זה כמנח על הארץ, שספקו ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר. היה שרץ על גבי שרץ צף על פני המים - הרי זה כטמאה עבה שצפה על פני המים, וספקו טהור. הנה מנח על גבי מי חסאת, ומי

ג. מי שהיה טהור לתרומה, והסיע את לבו מלאכל - נטמא בהפסח הדעת, ואסור לאכל תרומה עד שיטבל פעם שניה; ואינו צריך הערב שמש [שקיעה]. היו ידיו טהורות לתרומה, והסיע את לבו מלאכל - אף על פי שאמר: 'יודע אני שלא נטמאו ידיו' - הרי ידיו טמאות בהפסח הדעת; שהידיים עסקניות. אם לתרומה בן, קל וחמר לקדש - שכל המסיח דעתו, צריך טבילה. ואם לא שמר עצמו מטמאת מת, ולא ידע בודאי שלא נטמא - הרי זה צריך הנהגה שלישי ושביעי [כטמא מת], מפני הפסח הדעת; ואם ידע שלא נטמא במת, והסיח דעתו משאר הטמאות - צריך טבילה והערב שמש אף לתרומה. ודבר ברור הוא, שכל הטבילות האלו מדבריהם.

ד. וכן גזרו חכמים על הכלים הנמצאים בשווקים וברחובות, אפלו במדברות - שיהיו בחזקת טמאה; שמה בנב נטמאו, או במת. וכן הרקין הנמצאין שם, בחזקת טמאה - שמה רק זב וכיוצא בו הוא הרק הנה.

ה. כל הכלים הנמצאין בירושלים - טהורין, אפלו נמצאו דרך ירידה לבית הטבילה; שלא גזרו טמאה על הכלים הנמצאים בירושלים - חוץ מן הספינין לשחיטת הקדשים, מפני חמרת הקדשים. במה דברים אמורים? בספינין הנמצאת בירושלים בשאר ימות השנה; אבל אם נמצא ספינין בירושלים ביום ארבעה עשר בניסן - שוחט בה הקדשים מיד, ואפלו חל ארבעה עשר להיות בשבת; שלא גזרו על הספינין הנמצאים ביום הנה. וכן אם מצאה ביום טוב - שוחט בה מיד, שחזקת כל הכלים ביום טוב טהורין. ו. מצא הספינין ביום שלשה עשר - מזה עליה ומטבילה, ושוחט בה למחר; מפני שעשו אותה ביום זה, כאלו יום שלשה עשר שביעי שלה.

ז. מצא ספינין קשורה לספינין הידועה אצלו [יודע אם טהורה אם טמאה היא], בין ביום טוב בין בשאר הימים - הרי היא כמות: אם טהורה, טהורה; ואם טמאה, טמאה. ח. כל הרקין הנמצאים בירושלים באמצע הדרך - גזרו עליהם טמאה, כשאר הרקין הנמצאים בכל מקום; וכל הרקין הנמצאים בצדדין בירושלים, טהורים - שהפרושים הם שמהלכין בצדדין, כדי שלא יתטמאו במגע עמי הארץ. ובשעת הרגל - שבאמצע הדרך טהורים, שכל ישראל טהורים ברגל; ושבצדדין טמאים, שהטמאים ברגל מועטין, והן פורשין לצדי הדרכים.

ט. כשם שהראשון עושה שני, והשני עושה שלישי - כן ספק ראשון עושה ספק שני, וספק שני עושה ספק שלישי. תרומה וקדשים שנטמאו בספק אב מאבות הטמאות של תורה - הרי אלו נשרפין בטמאה זו, כגון שנסתפק לו אם נגע באב זה או לא נגע.

יא. ויש שם ספקות שאין שורפין עליהם; ואין אוכלין אותן אכלין שנסתפק לו בהם, אלא תולין - לא אוכלין, ולא שורפין. ויש שם ספקות ששורפין עליהם התרומה, ואין צריך לומר קדשים.

יב. אבל על ספק ספק - אין שורפין עליו תרומה לעולם.

ואחד טהור, ונגע באחד מהם ספק בטמא נגע ספק בטמא נגע, או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו כפר טמא וכפר טהור, ונגע בשניהם, ספק טמאה בטמא וטהורה בטמא או טמאה בטמא וטהורה בטמא - הידים כמות שהיו, והפכרים כמות שהיו. וכן אם היו ידיו טמאות והטבילן או נטלן, ספק שהמים שטהרן בהם כשרים לידים ספק שהם פסולין, ספק יש בהם כשעור ספק שאין בהם, ספק שהיה דבר חוצץ על ידו ספק לא היה - הרי ידיו טהורות.

יב. היתה ידו אחת טמאה, ואינו יודע איזו היא - אומרים לו שלא יעשה טהרות עד שיטל שתי ידיו; ואם נגע באחת מהן בטהרות קדם שיטל - טהרותיו טהורות.

יום שלישי

הלכות שאר אבות הטמאות פרק טו

א. ספק דברי סופרים ביצר? ספק אכל אכלין טמאין ושתה משקין טמאין, ספק שלא שתה ושתה אכל, ספק שבא ראשו ורבו במים שאובין או שנפלו עליו מים שאובין, ספק שלא בא ולא נפלו - הרי זה טהור. וכן אם אכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, או בא במים שאובין או נפלו עליו מים שאובין, וספק נגע בטהרות אלו, ספק לא נגע - הרי טהרות אלו טהורות. וכן האוכל ספק אכלין טמאין, והשותה משקין שהם טמאים בספק - הרי הוא טהור; וכן האוכל תרומה תלויה [טמאה מדרבנן], טהור. וכן כל פיצא באלו מלדי הטמאות שהן מדברי סופרים - ספקו טהור. אבל אם היה עצמו טמא סופרים, ספקו טמא; אלא אם היה האב עצמו טמא בספק, כגון בית הפרס וארץ העמים, שאין שורפין על מגען, כמו שבארנו - ספקו טהור.

ב. ספק חליץ - היא טהרת אוכלי חליהן בטהרה, והן הנקראין 'פרושים' - ביצר? אוכלי חליהן בטהרה שנולד להן ספק טמאה בטהרותיהן - הרי אלו טהורות ככל הספקות פלן, ואין להן טמאה אלא טמאה ודאית.

ג. ספק הקרבנות ביצר? מחסר כפורים שיש עליו ספק חמשה קרבנות - כגון האשה שיש עליה ספק חמש זיבות, או ספק חמש לדות - מביאין קרבן אחד, וטהר לאכל בקדשים; ואין השאיר עליו חובה, כמו שבארנו בהלכות מחסרי כפרה.

ד. ספק נגעים ביצר? עד שלא נזקק לטמאה [- לא טימאו הכהן] - ספקו טהור, כמו שבארנו בפרק ששי מהלכות נגעים.

ה. ספק עומד ועובר ביצר? מצרע שהיה יושב תחת האילן, ועבר הטהור, ספק האהיל עליו האילן ונטמא, ספק לא האהיל, וכן אם היה הטהור יושב תחת האילן והמצרע עובר תחתיו, ספק עמד המצרע ונטמא הטהור, ספק לא עמד - ספקו טהור.

ו. ספק שרצים, זה ספק הנזקקין; ביצר? זרק שרץ או דבר טמא לבין הכפרות, או שזרק כפר טהור לבין

חטאת צף על פני המים - הרי זה ספק אם הוא כמנח, או אינו כמנח; לפיכך יראה לי שספקו טהור.

ה. כדרך שטהרו חכמים ספק טמאה צפה על פני המים, בין בבלים בין בקרקעות - כך טהרו ספק טהרה הצפה על פני המים, בין בבלים בין בקרקעות. ביצר? ערכה שהיא טמא מת, וכבר תרומה פרוץ בסיב או בגיר ונתון בתוכה, ויךדו לתוכה מי גשמים ונתמלאת, ונפשט הגיר, והרי הכפר צף על פני המים, והגיר מבידיל בינו לבין המים, וספק נגע צדו [של כיכר] בערכה ספק לא נגע - הרי הוא בטהרתו, מפני שהוא צף.

ו. שרץ שנמצא צף על גבי בור בתוך הגת [בית דריכת יין] - לתרומה, ספקו טמא; ולפסולין, ספקו טהור, מפני שהיא טמאה צפה.

ז. ספק משקין - לטמא אחרים, טהור; ולטמאת עצמן, טמא. ביצר? היה מקל בידו, ובראשו משקין טמאים, וירקן לבין כפרות טהורות - ספק נגעו, הרי אלו טהורות. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין טמאין בכלי זה, או לא נגעו - הרי הכלי טהור. וכן אם נסתפק לו אם נגעו משקין אלו הטמאין במשקין אחרים, או לא נגעו - הרי המשקין האחרים טהורין. אבל טמא שפשט ידו או רגלו לבין משקין טהורין, או שזרק כפר טמא לבין משקין טהורין, ספק נגע במשקין, ספק לא נגע - הרי אלו טמאין בספק. וכן כל פיוצא בזה.

ח. חבית שהיא מלאה משקין, ופשט הטמא את ידו לאוירה, ספק נגע במשקין, ספק לא נגע - המשקין טמאין והחבית טהורה, שאין ספק המשקין מטמא. וכן אם נכנסו משקין שהן טמאין מספק לאויר החבית - הרי החבית טהורה, והמשקין שבתוכה טהורין, שאינם מטמאין אלא מן החבית. ואם נתערבו משקין אלו הספק במשקין שבתוכה - הרי כל המשקין שבתוכה טמאין בספק, והחבית טהורה. וכן אם נפלו משקין אלו לתוך התנור, הרי התנור והפת טהורין.

ט. המרבץ [- שוטף] ביתו במים טמאים או שזלפן [שפר טיפות טיפות], והיו שם טהרות, ספק נתזו עליהן, ספק לא נתזו - ספקו טהור.

י. זלף משקין טהורין וטמאים בתוך הבית, ונמצאו אחר כך משקין על הכפר של תרומה - נטלה ונשאל עליה, הרי זו טהורה; שספק המשקין לטמא, טהור. הניח הכפר עד שנגבו המים שעליה, הרי זו טמאה בספק; שספק טמאה ברשות היחיד טמא, כמו שיתבאר, והרי אין כאן משקין, אלא כפר שהיא ספק טמאה ספק טהורה.

יא. ספק ידים, בין להתטמא, בין לטמא אחרים, בין לטהרתן - טהור. ביצר? היו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים טמאין, ספק נגע ספק לא נגע, או שהיו ידיו טמאות ולפניו שני כפרים טהורין, ספק נגע ספק לא נגע, או שהיו ידיו אחת טמאה ואחת טהורה ולפניו שני כפרים טהורין, נגע באחת מהם ספק בטמאה נגע ספק בטהורה נגע, או שהיו ידיו טהורות ולפניו שני כפרים אחד טמא

הלכות שאר אבות הטמאות פרק טז

א. מפני מה טהרו חכמים ספק רשות הרבים? שהרי הצבור עושין הפסח בטמאה, בזמן שהטמאים מרבין. אם טמאה ודאית נדחית מפניהם, קל וחמר לספק טמאה - שאסור כל הספקות מדבריהם, כמו שבארנו בהלכות ביאות אסורות. ומפני מה החמירו בספק רשות היחיד? שהרי שוטה שנסתרה - אף על פי שהדבר ספק - הרי היא טמאה לבעלה עד שתשתה.

ב. וכשם שהשוטה ובוועלה שנים, כך ספק טמאה בשנים; אבל אם היו שלשה ברשות היחיד - הרי ספק טמאתם שם טהור, כרשות הרבים. במה דברים אמורים? בשהיה זה שנטמא בספק יש בו דעת להשאל ולדרש ממנו מה שארע לו, בשוטה; אבל אם היה חרש או שוטה, או קטן שאינו יודע להשיב על הענין כששואלין אותו - הרי ספקו טהור. כיצד? חרש או שוטה או קטן שאין בו דעת להשאל, שנמצאו בחצר או במבוי שיש בו טמאה, ספק נגעו ספק לא נגעו - טהורין; וכן כל שאין בו דעת להשאל - אף על פי שנולד לו הספק ברשות היחיד, ספקו טהור. ג. הסומא, והנשן, והמהלך בלילה - ספקו ברשות היחיד טמא, מפני שיש לו דעת להשאל. במה דברים אמורים? שכל שאין בו דעת להשאל, ספקו טהור? בשהיה הדבר שקול ואין שם חזקה; אבל אם היה הדבר ידוע שחזקתו שנטמא, הרי זה טמא. כיצד? תינוק טמא שנמצא בצד העסה, והבצק בידו - הרי העסה טמאה; שדרך התינוק לטפח, ובכף היא חזקתו; ואין שורפין על חזקה זו.

ד. היו משקין טמאין ובצק טהור, ובהמה או חיה או עופות בבית, ונמצא בבצק מקום נשיכתן - חזקה ששתו משקין, ונשכו בבצק ונטמאוהו. ואם היה שם פרה, ובין המשקין והבצק יוש מקום דיו - כדי שתלחף את לשונה - הרי הבצק טהור; ובשאר כל הבהמות, כדי שתנגב את פיה; פחות מזה, הבצק טמא. ואם היה כלב - אפלו היה המשקין בצד הבצק, הרי זה טהור; שאין דרכו של כלב להניח המזון ולילף לו אל המים. נמצא בבצק נקירת התרנגולין - אם יש בין המשקין והבצק כדי שינגבו את פיהן בארץ, הבצק טהור; ואם לאו, טמא - שחזקתן ששתו, ונקרו בבצק במשקין שבפיהן. במה דברים אמורים? בשהיו המשקין צלולין, שבבואה של תינוק נקרת בהן; אבל עכורין - הבצק טהור; שאלו נקרו במשקין, היה מקום המשקין נפר בבצק. ואם היו צלולין - אף על פי שהבצק בחזקת טמאה, אין שורפין על חזקה זו אלא תולין.

ה. איזו היא חזקה ששורפין עליה ברשות היחיד? עסה בבית ושרצים וצפרדעים מנפלין שם, ונמצאו חתיכות מבושרן בעסה - אם רב המנפלין שרצים, העסה טמאה ותשרף; ואם הרב צפרדעים, טהורה.

ו. היו טמאות וטהרות בצדו או למעלה ממנו, ונתעטף בטליתו, וספק נגעו (בטלית), ספק לא נגעו בעת שנתעטף

הטמאות, ספק נגע, ספק לא נגע - טהור, והאיל ומצא הכפר הטהור שאינו נוגע בטמאה; שכל הטמאות - כשעת מציאתן, ואין אומרים: 'שמא נגע בו ואחר כך נפל בצדו', אלא הרי הן כשעת מציאתן.

ז. השרץ כפי החלדה, ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע, ספק לא נגע - ספקו טהור, מפני שלא נחה הטמאה; היתה מהלכת בו, ונגע [השרץ] בכפרות, ספק חי ספק מת - הרי הן טהורות. במה דברים אמורים? בזמן שנטלתו והלכה לה. אבל אם נמצא מת בפיה, הרי הכפרות טמאות; ראוהו חי בפיה - אף על פי שמצאוהו מת בפיה, הרי הן טהורות. וכן השרץ כפי החלדה, והנבלה כפי הכלב, ועברו בין הטהורים, או שעברו הטהורים ביניהן - ספקו טהור, מפני שאין לטמאה מקום קבוע. היו מנקרין בהן על הארץ - הרי הן כמנחין, ומטמאין למפרע מספק אם היו ברשות היחיד, כמו שיתבאר.

ח. ספק רשות הרבים כיצד? טמאה שהיא מנחת ברשות הרבים, ספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טהור; היתה מנחת ברשות היחיד, וספק נגע בה, ספק לא נגע - ספקו טמא. וכל אלו הספקות שטהרו חכמים, אפלו ברשות היחיד, מפני שאין בהם דעת להשאל, כמו שיתבאר. ט. ספק שתי רשיות כיצד? היה דבר טמא ברשות היחיד ודבר טהור ברשות הרבים, או שהיה הדבר הטמא ברשות הרבים והדבר הטהור ברשות היחיד, ונגע באחד מהן, ואין ידוע באיזה מהן נגע, או שהסיט אחד מהן, ואין ידוע איזה הסיט - אם היה הדבר הטמא מטמא במשא, או שהיה אחד מהן מטמא באהל, והאהיל על אחד מהן, ואין ידוע על איזה מהן האהיל - הרי זה טהור. אף על פי שספק רשות הרבים טהור, כשיבוא לשאל, אומרים לו: 'אם טבלת, אין בכך הפסד' [לכן טבול]. אם טבל, הרי זה משבח; ואם לא טבל, ונעשה טהרות - הרי הן טהורות, שספק רשות הרבים טהור.

י. שרץ שנמצא שורף ומנח על גבי אכלין, וכן טלית [שנטמאה] שנמצאת מהוהה [בלויה], ומחט שנמצאת שבוהה או חלודה בין הפלים - הרי אלו טהורין, בין ברשות היחיד בין ברשות הרבים; ואין אומרים: 'שמא אחר שנגע באכלין נשרף, ואחר שננטמא הפלים במגע הטלית והמחט, נשברה או החלדה, ובכלתה הטלית עד שטהרה'; שכל הטמאות, כשעת מציאתן.

יא. שני צדים אומרים לו 'נטמאת', והוא אומר 'טהור אני' - הוא נאמן על ידי עצמו. ואף על פי כן, אין אומרים לו: 'עסק בטהרות'; אלא אם עשה טהרות - הרי הן טהורות, ויחוש [להחמיר] על עצמו. עד אומר 'נטמא', ושנים אומרים 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - טהור. שנים אומרים 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא' - בין ברשות הרבים, בין ברשות היחיד - הרי זה טמא. עד אומר 'נטמא', ועד אומר 'לא נטמא', אשה אומרת 'נטמא', ואשה אומרת 'לא נטמא' - ברשות היחיד, טמא; ברשות הרבים, טהור.

מתחלתו; ואם יש לדללים אגנים, הרי כל הדללים עם כל הפלים טמאים. המערה מפלי לכלי, ונמצא השרץ בפתחון - העליון טהור; ואין אומרים 'מן העליון נפל', אלא שמה בפתחון היה, מפני שהן פלים, ואין להם דעת להשאל. וכן כל פיוצא בזה.

ב. קפה שנשתמש בה טהרות, ונמצא בה שרץ - אם יש לה שולים, או אגנים אף על פי שאין לה שולים - הרי כל הטהרות שנשתמשו בה טמאות, ואפילו היתה בדוקה ומכסה; שמה עם הגבהת ידו מן הבדיקה נפל השרץ. אפילו נשתמש בה בטהרות בזוית זו, וטלטלה לזוית אחרת, ונמצא בה השרץ - כלן טמאות; לפי שמחזיקין טמאה [מעריכים שהיא עברה -] ממקום למקום לתלות טמאה [לטמא מספק], אכל לא לשרף.

ג. הזולף [שואב] את הבור, ומלא ממנו חביות - אם היה משקיע כל חבית וחבית בבור וממלא אותה, ונמצא השרץ בראשונה - כלן טמאות. נמצא באחרונה - היא טמאה, וכלן טהורות; שאני אומר: 'אחר שפלא את הראשונות, נפל השרץ לבור'. היה זולף בכלי, ונותן לתוף החביות עד שפלא אותן, ונמצא השרץ באחת מהן - היא טמאה בלבד, וכלן טהורות; שאני אומר: 'בזו בלבד נפל השרץ, או היה בה עד שלא זלף לתוכה'. לפיכך, אם היה בודק כל חבית וחבית מהן, ואחר כך נותן בה זיין, ומכסה אותה אחר שזולף לתוכה, ונמצא השרץ באחת מהן - כלן טמאות; וכן אם נמצא השרץ בבור או בכלי שזולף בו - הכל טמא.

ד. היה קוצה [מלקט] זיתים מן המעטן [חפירת זיתים], ומעלה אותן לגג, ונמצא השרץ בגג - זיתים שבמעטן טהורין; נמצא במעטן, המעטן טמא; נמצא בין הכתל לזיתים, הזיתים טהורין. נמצא השרץ בתוף גוש של זיתים, והגוש בגג - אם בתוף שלשה ימים, אף המעטן טמא; שאני אומר: 'גוש זה מן המעטן עלה, והשרץ בתוכו'. ואם נמצא אחר שלשה ימים משהעלה הזיתים לגג, הרי המעטן טהור; שמה בגג נתקבצו ונעשו גוש בתוף השלשה ימים.

ה. הקורץ מקרצת [חותך חתיכה -] מן העסה, ונמצא שרץ במקרצת - המקרצת לבדה טמאה; נמצא בעסה, העסה לבדה טמאה; נמצא בתוף המקרצת, אף העסה טמאה. ו. אכל טמא שנמצאת גלעינה שלו בתוף הפכר או על גבי תבשיל רותח - אף על פי שאין עליה משקה טופח, הרי הם טמאים; שאני אומר: 'האכל כלו נפל שם ונמוח בתוף הפכר, או מחמת הרתיחה, ונשארה גרעינתו'. נמצאת הגרעינה על גבי הפכר או בתוף תבשיל צונן - הרי אלו טהורין, אף על פי שיש עליה משקה; שאני אומר: 'גרעינה זו לבדה נפלה אחר שאכד האכל מעליה, שהרי אינה מטמאה'.

ז. היו בפית אכלין טמאין ואכלין טהורין, ונמצאת גרעינה בפית - הולכין אחר הרב; וכן אם היו דמים טמאים ודמים טהורים בתוף הפית, ונמצא דם על האכל

- אם היו ברשות היחיד, ספקו טמא; שספק טמאה הפאה בידי אדם, נשאלין עליה; אפילו בכלי המנח על גבי קרקע, הרי זה טמא כמי שיש בו דעת להשאל. ואם היו ברשות הרבים, ספקו טהור; ואם אי אפשר שלא יגע, ספקו טמא.

ז. כפר של תרומה שנתון על גבי הדף [מדף], ומדרס [הזב] נתון תחתיו, ואי אפשר לו כשיפל שלא יגע במדרס - אף על פי שהוא במקום מדרון [- שיפוע], ובא ומצא הפכר במקום אחר - הרי הוא בטהרתו; שאני אומר: אדם בא ונטלו, ונתנו במקום זה; ואם אמר: 'בריא לי שלא בא אדם לכאן' - טמא, שודאי נפל, ונגע במדרס כשנפל.

ח. תינוק שנמצא בצד בית הקברות, והשושנים בידו - אף על פי שאין שם שושנים אלא במקום הטמאה, ספקו טהור; שמה אחר לקטן, ונתנו לו. וכן חמור העומד בבית הקברות, כליו טהורין; ואין אומרים: 'שמה נתמצף בהן, ונגע בקבר' - מפני שאין בו דעת להשאל, וכשנמצאו לא נמצאו נוגעין, וכל הטמאות - כשעת מציאתן.

ט. תינוק שהיה תופש בידו של אביו, או שהיה רוכב על כתפו של אביו - ספקו ברשות היחיד, טמא; מפני שאביו נשאל עליו.

י. וארבע ספקות אמרו חכמים בתינוק: תינוק שאינו יכול להלך, שהניחתו אמו ובאה ומצאה אותו כמות שהוא במקומו - טהור; ואין אומרים: 'שמה טמאה באה, ונשקתו וגפפתו'. התחיל התינוק לצאת ולהפגס - בגדיו טהורין, ואינו מדרס כשאר בגדי עמי הארץ; ואף על פי שהן טהורין, ואינו מדרס כשאר בגדי עמי הארץ - אין עושין על גביהן טהרות. הגדיל עד שיהיה בו דעת להשאל, ספקו טמא ברשות היחיד. הגדיל עד שיהיה בו דעת לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות; יודע לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות. ביצד בודקין אותו? מטבילין אותו, ונותנין לו חלין לשם תרומה - אם היה יודע לשמר את גופו, אוכלין על גב גופו טהרות; ואם היה יודע לשמר את ידיו, אוכלין על גב ידיו טהרות.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יז

א. בזית מן המת פפי העורב, ספק האהיל על האדם ועל הפלים ברשות היחיד, ספק לא האהיל - הרי האדם טמא מספק; והוא, שיהיה בו דעת להשאל. והפלים טהורין, מפני שאין בהן דעת להשאל. וכן הממלא בכלי, ונתן בעשרה פלים, ונמצא השרץ באחד מהן - הוא טמא וכלם טהורין, אף על פי שכלן ספק שמה השרץ בפלי שפלא בו היה תחלה, מפני שהם פלים, ואין בהן דעת להשאל. ואם היה לכלי שפלא בו אגנים [- שפה כפופה פנימה] - הואיל ואפשר שיצאו המים ויתאחר בו השרץ, כלן טמאין. וכן הממלא בעשרה דללים זה אחר זה, ונתן בעשרה פלים מדלי אחד לכלי אחד, ואין ידוע הראשון מן האחרון [- איזה מילא ראשון ואיזה אחרון], ונמצא שרץ בכלי אחד מהן - הרי תשעה פלים עם עשרת הדללים טהורין, שאני אומר: 'שמה בכלי זה היה השרץ

ד. שרץ שנמצא במקווי - מטמא למפרע, עד העת שיאמר: 'בדקתי את המקווי הזה ביום פלוני, ולא היה בו שרץ'; אפילו כבדו, ולא בדקו - הרי זה מטמא למפרע מקדם הכבוד. במה דברים אמורים? שמצאו יבש; אבל אם מצאו לח - אינו מטמא למפרע אלא עד שעה שאפשר שישמות בה, ויהיה עתה לח כמו שנמצא.

ה. שני רקין ברשות היחיד, אחד טהור ואחד מן הרקין הנמצאין שגזרו עליהן טמאה כמו שבארנו, ונגע באחד מהם או הסיטו, ואין ידוע איזה מהן - תולין עליו את התרומה [מסמאין מספק]; מפני שהם שני ספקות: ספק בטהור נגע, ספק בנמצא, ואם תאמר בנמצא - ספק שהוא טמא, ספק שהוא טהור. היו שני הרקין ברשות הרבים - אם היו נגובין ומנחין שם ונגע באחד מהן, ספקו טהור. נשא אחד מהן, תולין עליו; שהרי משנשא, אינו מנח ברשות הרבים. וכן אם היה אחד מהם לח, ונתלה בו הרק הלח - תולין עליו; שהרי אינו מנח ברשות הרבים כדי שיהיה ספקו טהור, אלא הרי הוא על בגדו. כבר בארנו, שאם נגע ברק הנמצא, או נשא או הסיטו, בכל מקום - שורפין עליו את התרומה, כבית הפרס וכיוצא בו, ששורפין על ודאי מגען בכל מקום.

ו. מי שישב ברשות הרבים, ובא אחד ודרס על בגדיו, או שרקק ונגע בו הרק - על הרק, שורפין את התרומה. ועל בגדיו, הולכין אחר הרב: אם רב העיר טמאין, בגדיו [טמאים בטומאת -] מדרס [הזב]; ואם רב העיר טהורים, טהור.

ז. מי שאבד לו כלי, ומצאו ברשות היחיד - הרי זה טמא מדרס, וטמא טמא מת. אבד לו ברשות הרבים, ומצאו ברשות הרבים - אם אבד ביום, ומצאו בו ביום - טהור; אבד ביום ומצאו בלילה, או שאבד בלילה ומצאו ביום, או שאבד ביום ומצאו ביום שלאחריו - הרי זה בחזקת טמא. זה הכלל: כל שעבר עליו הלילה או מקצתו, טמא. הניח כלי או שכחו ברשות הרבים - אף על פי שעבר עליו הלילה, טהור; הניח או שכח ברשות היחיד - הרי זה טמא מדרס, וטהור מטמא מת. ומפני מה לא החמירו בשוכח ומניח במאבד? מפני שאינו דבר מצוי תמיד, לא גזרו בו. ט. המאבד ומצא בתוך הבית - הרי זה טהור, מפני שהוא בחזקת שמור.

י. השוטח בלים ברשות הרבים, הרי אלו טהורין. וברשות היחיד - טמאים, שמא נגעו בהם טמאים; ואם היה משמך, טהורים. נפלו והלף להביאם - טמאים, שהרי נעלמו מעיניו. וכן מי שאבדו כלי ברשות היחיד, ומצאם אפילו בו ביום - הרי הם מדרס וטמא מת, כמו שבארנו. יא. שוטה אחת בעיר, או נכרית - כל הרקין שבעיר בחזקת טמאה לעולם, בכל מקום.

יב. מי שדרסה אשה על בגדיו, או שישבה עמו בספינה - אם מכירתו שהוא אוכל בתרומה, כליו טהורין; ואם לאו, ישאלנה [אם היא טמאה].

יג. מי שישן ברשות הרבים, ועמד - כליו טהורין. יד. נגע ברשות הרבים באחד בלילה, ואין ידוע אם חי

- הולכים אחר הרב. מעשה בכבד של תרומה שנמצא עליו דם, ובא מעשה לפני חכמים וטהורו; שאפילו נאמר: 'דם השרץ הוא' - אני אומר: 'דם שרץ חי הוא, שהוא טהור'. ח. עיר שיש בה נבלות ושחוטות - בשר הנמצא בה, הולכין בו אחר הרב; וכן אם היה הנמצא ספק שרץ ספק צפרדע - הולכין אחר הרב שיש באותה העיר באותו הזמן. זה הכלל: בנמצא, הלך אחר הרב.

ט. האשה שהיתה מגבבת גבבא [קוצרת שאריות תבואה] בחצר, ונמצא שרץ בתוך הגבבא - הרי זו טהורה; שאין השרץ מטמא במשא. נמצא על גבי הגבבא - הרי זו טמאה, שמא נגעה בו. היתה כוכרת בכברה, ונמצא שרץ בתוך הפרות שבכברה - הרי זו טהורה. נמצא על גבי הכברה - הרי זו ספק טמאה; שמא נגעה בו, וכל ספק ברשות היחיד טמא, כמו שבארנו.

יום רביעי

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יח

א. כל שאותה יכול לרבות ספקות וספק ספקות - ברשות הרבים, טהור; וברשות היחיד, טמא. כיצד? נכנס למבוי והטמאה בחצר, ספק נכנס לחצר ספק לא נכנס; טמאה בבית, ספק נכנס לבית ספק לא נכנס; ואפילו נכנס, ספק היתה שם בעת שנכנס ספק שלא היתה שם, ואם תאמר היתה שם, ספק יש בה כשעור ספק שאין בה, ואם תאמר יש בה, ספק שהיא טמאה ספק שאינה טמאה, ואפילו היא טמאה, צפרדעים ושרץ אחד ברשות היחיד, ונגע באחד מהן, ואינו ידוע איזה הוא - ספקו ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא, שהמבוי רשות היחיד.

ב. תשעה טמא; תשעה שרצים וצפרדע אחד ברשות הרבים, ונגע באחד מהם - ספקו טהור. זה הכלל: כל ספק ברשות הרבים - טהור, עד שיאמר 'נטמאתי בודאי'; וכל ספק ברשות היחיד - טמא, עד שיאמר 'ודאי שלא נטמאתי'. לפיכך, עצמות המת ועצם נבלה ברשות הרבים, או גוש מארץ טהורה וגושים מבית הפרס [שדה שנחרש בה קבר] או מארץ העמים, ונגע באחד מהן או הסיטו, ואין ידוע במה נגע מהן ובמה הסיט; ביטול מן המת ופזיות מן הנבלה, והאהל על אחת מהם ואין ידוע על איזה מהם האהל; שני שבילין אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהם ואין ידוע באיזה הלך; או שנגע באדם בדרך, ואין ידוע אם הוא טמא ואם הוא טהור; או שהיו שני אנשים אחד טמא ואחד טהור, ונגע באחד מהם ואין ידוע באיזה מהם נגע - בכל אלו הספקות, טהור.

ג. המוצא מת משכב לרחבו של דרך - אם היה שלם, והוא מן הקצה אל הקצה - הרי זה טמא לתרומה, שחזקתו שנגע; היה לו מקום לעבר, או שהיה משבר ומפרק שאפשר שעבר בין שוקיו ופרקיו - הרי זה טהור. ואם היה קבר לכל רחב הדרך - הקבר מצרפו [את חלקיו לגוש אחד], והעובר שם טמא; שאין זה כשאר ספקות, אלא חזקתו שנגע.

הראשונים טמאים, שאין להם אנשים אחרים שיתלו בהם [שאכלו הטמא]; והתמשה האחרונים טהורין, מפני שהם תולין בראשונים.

ד. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, והלכו בהם שני אנשים איש אחד טהור ואיש אחד טמא, אפלו היה האחד תלוי [ספק טמא] - הרי זה טהור תולה בתלוי, ואומרין: 'זה טהור הלך בפסיל טהור והרי הוא בטהרתו, וזה התלוי הלך בפסיל הטמא' - ואף על פי שנשאלו שניהם כאחד.

הלכות שאר אבות הטמאות פרק כ

א. כל מקום שהוא רשות הרבים לענין שבת, כן הוא רשות הרבים לענין טמאה.

ב. וארבע אמות הסמוכות לרשות הרבים, הרי הן כרשות הרבים לטמאה; וכן הפקרמלית [- שאינו רח"י ואינו רח"ד], כגון הים והאצטונות [- אולם ציבורי] - הרי הן כרשות הרבים לטמאה.

ג. יש שם מקומות - אף על פי שהן רשות היחיד לשבת, הרי הן כרשות הרבים לענין טמאה; ואלו הן: השבילין המפלשין [פתוחים] לשיחין ולבורות ולגתות; והבקעה [מקום של שדות] המקפת גדר בימי החמה; ובסילקי מלכים - שהוא כגון רחב הרבה לעמד בו אנשי המקרקע [של המלך], ויש לו פתחים הרבה פתוחים לרשות הרבים; והפורן - והוא הכנין הגדול שיש לו שני פתחים זה כנגד זה; וחצר שהרבים נכנסין כפתח זה ויוצאין כפתח אחר. וכן מבואות היודרין לים או לנהר, אף על פי שגדורין מכאן ומכאן ורבים מטפסין ועולין בהן, והבימוסות [ארמונות], והמקצאות - הרי הן כרשות הרבים לטמאה. וכן כל העזרה, כרשות הרבים לטמאה.

ד. גגות העיר שדרך העיר עוברת עליהן, רשות הרבים לטמאה.

ה. הגנה - בזמן שהיא משתמרת, רשות היחיד; ובזמן שאינה משתמרת, רשות הרבים לטמאה. וכן בסילקי גדולה - בזמן שפותחין אותה, רשות הרבים לטמאה; ובזמן שנועלין אותה, רשות היחיד לכל.

ו. הבקעה המקפת גדר - בימות הגשמים, רשות היחיד לשבת ולטמאה; ואם לא היתה מקפת, הרי היא רשות היחיד לטמאה בלבד. ובקעה שעברו עליה ימות הגשמים - הרי היא רשות היחיד לטמאה, אפלו בימות החמה. ואלו הן ימות החמה? משתעקר התבואה מתוכה; ואלו הן ימות הגשמים? משתדד רביעה שניה [הגשם השני]. בין העגולים [ענבים המוכנים לדריכה] של ענבים לזוגין [ענבים שכבר נדרכו], רשות הרבים לטמאה.

ז. כרם שלפני הבוצרים, רשות היחיד; ושלפני הבוצרים, רשות הרבים לטמאה. אימתי? בזמן שהרבים נכנסים ברוח זו ויוצאים ברוח שפנגדה. שאר כל המקומות חוץ מאלו שבארנו דינם - כשם שהם רשות היחיד לשבת, כן הם רשות היחיד לענין טמאה.

ח. ויש מקומות שאינן רשות היחיד לשבת, ואף על פי כן

אם מת, ובשחר עמד, ומצאו מת - הרי זה טמא; שפסל הטמאות, כשעת מציאתו. ואם ראהו חי בערב, ובשחר מצאו מת - הרי זה ספק ברשות הרבים, וטהור.

טו. [חולה] - המסכן ברשות היחיד, ונתעלף ואין ידוע אם עדין הוא חי, והוציאנוהו לרשות הרבים, וחרזו והכניסנוהו לרשות היחיד - כשהוא ברשות היחיד, ספקו טמא; וכשהוא ברשות הרבים, ספקו טהור. מעשה באחד שהיה מסכן, והולכיהו מעיר לעיר במטה, והיו כתות מתחלפות תחתיו, ובאחרונה נמצא מת; ולא טמאו חכמים אלא כת אחרונה בלבד.

טז. טמא שהיה עומד ומדבר על הבור, ונתזה צנוכה [- טיפת רוק] מפיו, ספק הגיעה לבור, ספק לא הגיעה - אם היה בור של שמן, ספקו טמא ברשות היחיד; ואם היה בור של יין, ספקו טהור בכל מקום - מפני ששפת הבור קולטת [מונעת כניסת הרוק לבור].

הלכות שאר אבות הטמאות פרק יט

א. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ואין ידוע באיזה הלך, ועשה טהרות, ונאכלו, והזה שלישי ושביעי וטבל וטהר, והלך בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; ואם קימות הראשונות - אלו ואלו תלויות, שבודאי שאחד מן הטהרות טמא. ואם לא טהר בינתים - הראשונות תלויות והשניות ישרפו; שהרי הן טמאות בודאי, שזה טמא הוא מפני שהלך בשני שבילין. וכן הצפדע והשרץ ברשות הרבים, ואין צורתן נכרת, ואין ידוע איזה הוא השרץ, ונגע באחד מהם ועשה טהרות ונאכלו, וטבל ונגע בשני ועשה טהרות - הרי אלו טהורות; ואם קימות הראשונות, אלו ואלו תלויות. אם לא טבל בינתים - הראשונות תלויות, והשניות ישרפו.

ב. שני שבילין, אחד טמא ואחד טהור, הלך באחד מהן ועשה טהרות, ובא חבירו, והלך בשני ועשה טהרות - אם באו ונשאלו זה את זה - מורין לכל אחד מהן בפני עצמו, שהוא טהור; באו שניהם כאחת, או שבא האחד ושאל עליו ועל חבירו, ואמר: 'שנים היינו, ובשני השבילים הלכנו, ושתי טהרות עשינו' - הרי שניהם טמאין, וטהרות שעשו ישרפו. וכן אם נטמאו בטמאה קלה. כיצד? שני כפרים, אחד טמא ואחד טהור, אכל את אחד מהן ועשה טהרות, ובא חבירו, ואכל את השני ועשה טהרות - אם נשאלו זה את זה, שניהם טהורים; מפני שהן ספק דברי סופרים, שהוא מקלל ספקות שטהרו חכמים, כמו שבארנו. נשאלו שניהם כאחת, או ששאל עליו ועל חבירו - שניהם טמאין מספק, וטהרותיהן נשרפות; שודאי אחת מן הטהרות טמאה. ואפלו כפר אחת טמאה שנתערבה במאה פירות טהורות - הרי כלן טמאין, וישרפו.

ג. כפר טמא שנתערב בתשעה כפרות טהורין, ובאו חמשה בני אדם ואכלו חמשה כפרות מהם, ובאו חמשה בני אדם אחרים ואכלו החמשה הנשארות - הרי

הלכות טמאת אכלין פרק א

א. כל אכל המיוחד למאכל אדם, כגון לחם וכשר וענבים וזיתים וכיוצא בהן - מקבל טמאה; וכל שאינו מיוחד למאכל אדם - הרי זה טהור ואינו מקבל טמאה, אלא אם כן חשב עליו ויחדו למאכל אדם. וזה וזה אינו מקבל טמאה, עד שיכלל [יתרוב] תחלה באחד משבעה משקין; וזה הוא הנקרא 'הכשר', שנאמר: "וכי יתן מים על זרע".

ב. ואלו הם השבעה משקין שמכשירין את האכלין לטמאה: המים, והטל, והשמן, והזיין, והחלב, והדבש, והדבש. ואינו מכשירין עד שיפלו על האכלין ברצון הבעלים; ולא יהיו סרוחין, שמשקה הסרוח אינו מכשיר. ובין שהכשר האכל - אף על פי שביש והרי הוא נגוב, הרי זה מקבל טמאה.

ג. אכל שהיה כלול במי פרות, כגון מי תותים ורמונים - אף על פי שהוא כלול, ונגע בו הזב או בשר המת - הרי הוא טהור, מפני שלא הכשר באחד משבעה משקין.

ד. אין שם משקה שמקבל טמאה, אלא שבעת המשקין שמנינו בלבד; אבל שאר מי פרות - כדרך שאין מכשירין, כן אין מקבלין טמאה כלל.

ה. זיתים וענבים שלא הביאו [גדלו] שלישי - משקין היוצאין מהן אינן מכשירין, ולא מקבלין טמאה; אלא הרי הן כשאר מי פרות, שהן טהורין לעולם.

ו. אלו דברים שאין מקבלין טמאה, ואף על פי שבני אדם אוכלין אותן, לפי שאינן נאכלין להנאת גופן [עצמם], אלא מפני שנותנין טעם במאכלות, או מפני הריח, או מפני המראה; ואלו הן: הקשט, והחמס, וראשי בשמים, והתיה, והחלתית, והפלפלין, וחלות חריע [מיני תבלין], וכן כל כיוצא בהן.

ז. השבת [מין ירק] - סתמו לאכילת גופו, כשאר ירקות שדה; ואם חשב עליו לקדרה [לבשלו בתבשיל], אינו מטמא טמאת אכלין. והשבת - משנתנה טעם בקדרה - הרי היא כזבל, ואינה מטמאה טמאת אכלין.

ח. התמרים והגרוגרות שנתנו לקדרה כתבלין - צדין הן מטמאין טמאת אכלין, עד שיפסדו מלאכל אדם.

ט. הפרשינין [שהם מאכל אדם רק בדוחק] - אם יחדן למאכל אדם, מטמאין טמאת אכלין.

י. הקור [ראש הדקל], הרי הוא כעץ לכל דבר; ואם שלקו וטגנו, מטמא טמאת אכלין.

יא. התרצנין והיוגין [קליפי הענבים] - אף על פי שכנסן לאכלין, אין מטמאין.

יב. זיתים וענבים הקשין שנוצרין ויוצאין מתחת הקורה בשעת הדריכה, אינן מקבלין טמאה. ועד כמה? עד ארבעת קבין לכל כור; הנה הנפרץ יתר מזה, מקבלין טמאה. ואם כנסן לאכלין - אף על פי שהן פחות מארבעת קבין, מקבלין טמאה.

יג. הפפניות [תמרי בוסר] והפגין [תאני בוסר] והפסר [של ענבים] והקצח [כמוון] - הרי הן כאכלין, ומקבלין טמאה.

הרי הם רשות היחיד לענין טמאה - מפני שאין העם משתמשין בהן; ואלו הן: האילנות וחרי [הכתלים של] רשות הרבים, אף על פי שאין בהן ארבעה על ארבעה. כיצד? אילן שהוא עומד ברשות הרבים, וטמאה בתוכו, ועלה לראשו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא; הכניס ידו לחר שיש בו טמאה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

ט. חנות שהיא טמאה, ופתוחה לרשות הרבים, ספק נכנס ספק לא נכנס - ספקו טהור; שכל החנות כמו שרץ המנח ברשות הרבים, שספק מגעו טהור. היו שתי חניות אחת טמאה ואחת טהורה - נכנס לאחת מהן, ספק לטמאה נכנס ספק לטהורה נכנס - ספקו טמא; שזה ספק רשות היחיד, שהחנות רשות היחיד. וכן בקעה בימות הגשמים שיש בה שדות הרבה, ובה שדה אחת טמאה, ואומר: 'ספק נכנסתי לאותה שדה, ספק לא נכנסתי' - ספקו טמא; שספק טמאה ברשות היחיד, אפילו ספק ביאה [כניסה] - טמא.

י. מקום שהיה רשות היחיד, ונעשה רשות הרבים, וחזר ונעשה רשות היחיד - כשהוא רשות היחיד, ספקו טמא; וכשהוא רשות הרבים, ספקו טהור.

יא. דברים שהן ברשות הרבים, הרי הן ברשות הרבים. כיצד? קפה ברשות הרבים גבוהה עשרה טפחים, והטמאה בתוכה, ספק נגע [בידיו בתוכה] ספק לא נגע - ספקו טהור; הכניס ידו לתוכה, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. היתה כפישה [כלי אבן] נתונה על כתפו, וכבר תרומה כרוך בסיב [חוט מן האילן] או בגזר ונתון לתוכה, ספק נגע בה אחר, ספק לא נגע - ספקו טמא.

יב. חמור ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטמאה נתונה על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור; פשט ידו על גביו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא. וכן סלע המנח ברשות הרבים גבוה עשרה טפחים, וטמאה נתונה עליו, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טהור; עלה לראש הסלע, ספק נגע ספק לא נגע - ספקו טמא.

יג. הנה זה רוכב על חמורו וזה רוכב על חמורו, ומהלכין בדרך, ספק נגעו זה בזה, ספק לא נגעו; תינוק טמא מרכב על כתפו של אביו, ותינוק טהור מרכב על כתפו של אביו, והלכו זה בצד זה, ספק נגע ספק לא נגע; תכילה על כתפו, והרק מדבק בכתל, ספק נגע ספק לא נגע; בלים שטוחין ברשות הרבים למעלה מעשרה, והטמא עובר, ספק הסיט [הזיז] ספק לא הסיט - הכל טהור.

ברוך רחמנא דיסינן

יום חמישי

הלכות טמאת אכלין

מצות עשה אחת, והוא דין טמאת משקין ואכלין והכשרן. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

שאינו יכול לחיות [לגדול] ממנה - כל האכלין שבו מטמאין; ויש בדבר ספק, אם יהיה שאר האילן כמו יד [- חיבור לטומאה] לזה היחוד שגשבר, או לא.

ג. ירקות שיכשו באביהן [בעודן מחוברים], כגון כרוב ודלעת - אינן מטמאין טמאת אכלין; לקטן לבישן - הרי הן אכלין כשהיו, עד שייכשו ויעשו כעץ.

ד. אילן שנפסח [נשבר], ובו פרות - הרי הן כחלושין; וכן אם יבש האילן, ובו פרות - הרי הן כחלושין.

ה. תאנים שיכשו באביהן [בעודן על העץ], מטמאות טמאת אכלין במקומן.

ו. כל האכלין שהן מבצלי חיים - אינן מקבלין טמאה, עד שיעמותו. שחט בהמה או חיה או עוף - אף על פי שצדין הן מפרסין, מקבלין טמאה; ודגים מאימתי מקבלין טמאה? משימותו. נולד בהן [- בדגים] טרפה, ונטמאו כשהן מתנדנדין - הרי יש בדבר ספק, אם הן חשובין כמתים, הואיל ונטרפו, או אינן מקבלין טמאה עד שידמו כאבן ולא יתנדנדו. האבר או הפשר המדלדלין בבהמה או חיה שאינן יכולין לחיות [- להרפא] - אם הכשרו - מקבלין טמאה במקומן, מפני שהן חשובין כאכל שפרש. נשחטה הבהמה, הכשרו בשחיטה; שהבהמה בלה כמו יד לאבר זה, ויד שהכשר הכשר האבר בלו, כמו שיתבאר. ויש בדבר זה ספק, אם תהיה הבהמה בחייה כמו יד לאבר או פשר המדלדלין בה.

ז. השוחט בהמה חיה ועוף, הכשר [- לקבל טומאה] כל הפשר בדם שיצא בשחיטה; לפיכך, אם לא יצא מהן דם בשחיטה, הרי כל בשרן צריך הכשר, כמו כל אכלין שלא הכשרו.

ח. אכלין שהכשרו כשהן מחברין לקרקע, או שהכשרו במים שבקרקע - אינו הכשר; עד שייכשו אחר שנעקרו, במים התלושין מן הקרקע או בשאר משקין - שנאמר: "בכל כלי", אינו מכשיר עד שיתלש מן הקרקע כעין המים שבפלים. שאב המים בכלי, ונתנן בקרקע - אינן מכשירין.

ט. קשות [קישוא] שנטעה בעצין [נקוב], והגדילה - אף על פי שיעצת חוץ לעצין, אינה מקבלת טמאה. ועצין שהוא נקוב כדי שיצא בו שרש קטן - הרי הוא כארץ, והנטוע בו אינו מקבל טמאה; וכן אם היו בו מים, אינן מכשירין.

י. עצין שאינו נקוב, הרי הנטוע בו מקבל טמאה; ואם היו מים בתוכו, מכשירין.

יא. כלי גללים וכלי אדמה שהשרשים יכולין לבקע בהן ולצאת, [המים שבהם] - אינן מכשירין את הזרעים; ואף על פי שאינן נקובין, הרי הן כנקובין.

יב. עצין שמלאהו עפר עד שפתו - אינו חשוב כלי, אלא הרי הוא כטבלה שאין לה שפה, שאינו כלי קבול.

יג. משקין טמאין שנפלו על האכלין - נטמאו, אף על פי שנפלו שלא ברצון הבעלים, שהרי הטמאה וההכשר באין כאחת; והוא, שלא יהיו בקרקע [אלא בכלי].

יד. כל אכל שנפסד ונסרח, עד שאינו ראוי למאכל אדם - אינו מקבל טמאה. וכן משקה שנסרח ונפסד, ואינו ראוי

יד. לולבי ורדין [- קצוות עצים דקים], והחרובין, ושל עדל [מין צמח], ועלי הלוף [סוג בצל] השוטה - אינן מקבלין טמאה, עד שיעמתו.

טו. החרדל והתרומסין [מין קטניות] ושאר כל הנכבשין - מטמאין טמאת אכלין, בין משהמתיקו בין עד שלא המתיקו.

טז. זיתים שפכשן בעלין שלהן - אין העלין מקבלין טמאה; שלא כבשן לאכלן, אלא למרעה [לנוי].

יז. כשות [שערות] של קשות, והגץ שלה [פרח שעליה] - אינה מקבלת טמאה, מפני שאינן אכל.

יח. דבש כבויתו, מטמא טמאת אכלין שלא במחשבה. רדה הדבש [הוציא החלות מהכוורת] - משירסק החלות, מטמא משום משקה. דבש הזב מבויתו, מטמא טמאת משקין; חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין אחר שיכשר.

יט. השמן הקרוש - אינו אכל, ולא משקה; חשב עליו כשהוא קרוש, בין לאכלין, בין למשקין - בטלה דעתו. וכן הדם שקרש - אינו אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; חשב עליו למשקין, בטלה דעתו.

כ. חלב שקרש - אינו לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; למשקה, בטלה דעתו.

כא. דבש תמרים - לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, מטמא טמאת אכלין; למשקין, בטלה דעתו. ושאר כל מי פרות בלן - לא אכל, ולא משקה; חשב עליו, בין לאכלין בין למשקין - בטלה דעתו.

כב. השלג - אינו לא אכל, ולא משקה. חשב עליו לאכלין, בטלה דעתו; חשב עליו למשקה, מטמא טמאת משקין. נטמא מקצתו, לא נטמא בלו; העבירו על גבי [- בתוך] כלי חרש הטמא, נטמא בלו.

כג. החלב שבפחל [- דד הבהמה] שחשב עליו - בטלה דעתו, והרי הוא טהור; חשב על החלב שבפקה [- לאוכלו], הרי זה מטמא טמאת אכלין.

כד. ענבים שדרכן - משינהלף בהן הירור שתי וערב, מטמאין טמאת משקין; נשתירו בהם גרגרין שלמות, אותן גרגרין מטמאין טמאת אכלין. וכן הזיתים - משיטענו [- יניחו עליהם הקורה הסוחטת], מטמאין טמאת משקין; נשארו בהן גרגרין שלמים, מטמאין טמאת אכלין.

כה. הערלה, וכלאי הפרים, ושור הנסקל שנשחט, ועגלה ערופה בין שנשחטה בין שנערפה, וצפרי מצרע, ופטר חמור, ובשר בחלב, ובשר פרה אדמה, והפגול, והנוטר - אף על פי שכל אלו אסורין בהנחה, בלן מטמאין טמאת אכלין.

הלכות טמאת אכלין פרק ב

א. כל האכלין הגדלין מן הקרקע - אינן מקבלין טמאה עד שיעקרו; אבל כל זמן שהן מחברין, אפלו בשרש קטן שיכולין לחיות ממנו - אינן מקבלין טמאה.

ב. יחור [ענף] של תאנה שנפסח [נשבר], ומערה בקלפה

לֶהֱנֶה כָּל שֶׁהוּא מִמִּי שְׁפִיכוֹת - הַכֵּל טָמֵא; שֶׁהִמְשָׁקִין הַטָּמֵאִין שֶׁיָּרְדוּ לְטְהוֹרִים, מִטָּמֵאִין בְּכָל שֶׁהוּא.

כז. הַטּוֹרֵף אֶת גָּזוּ [מחליק את הטיט] וְהַמְכַבֵּס אֶת כְּסוּתוֹ, וְהָרִי הֵן מְנַטְפִּין, וְיָרְדוּ גִשְׁמִים עֲלֵיהֶם, וְרַבּוּ [התגברו] הַנְּטִיפוֹת - הָרִי רַבּוּ מִי גִשְׁמִים עֲלֵיהֶן, וְהַנְּטִיפִין מִהֵן טְהוֹרִין.

כח. הַסֹּף שָׁמֶן טְהוֹר, וְנִטְמָא זֶה הָאֵדָם, וְטָבֵל, וְהָרִי הַשָּׁמֶן עַל בָּשָׂרוֹ - אִם הָיָה כְּדִי סִיכַת אֲבָר קָטָן [אצבע קטנה], הָרִי הוּא טְהוֹר כְּשֶׁהָיָה קֶדֶם. סֹף שָׁמֶן טָמֵא, וְטָבֵל - לֹא טָהַר הַשָּׁמֶן שְׁעָלָיו; אֲלֹא אִם נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ מִשְׁקָה טוֹפֶת [- מרטיב את האצבע הנוגעת בו], הָרִי הַשָּׁמֶן בְּטָמֵאָתוֹ; וְאִם לֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ כְּדִי לְהַטְפִּית, בְּטֵל בְּמַעוֹטוֹ.

הַלְכוֹת טָמֵאֵת אֲכָלִין פָּרָק ג

א. כָּכָר בָּאֲרָנוּ, שֶׁאֵין הָאֲכָלִין מִטָּמֵאִין עַד שֶׁיִּכְשְׁרוּ; וְשֶׁכָּל אֶכָּל שֶׁאֵינוֹ מִיָּחֵד לְמֵאכֵל אֵדָם, אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה עַד שֶׁיִּחַדּוּ לָאֵדָם.

ב. אֶכָּל שֶׁהוּא מִיָּחֵד לָאֵדָם בְּמָקוֹם זֶה, וְאֵינוֹ מִיָּחֵד לָאֵדָם בְּמָקוֹם אֲחֵר - בְּמָקוֹם שֶׁהוּא מִיָּחֵד בּוֹ, אֵינוֹ צָרִיף מִחֻשְׁבָּה לִיָּחֵדוֹ לָאֵדָם; וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ מִיָּחֵד בּוֹ, צָרִיף מִחֻשְׁבָּה לִיָּחֵדוֹ לָאֵדָם, וְאֲחֵר כִּף יִקַּבֵּל טָמֵאָה. וְכָל אֶכָּל שֶׁסּוּפוֹ לְטָמֵא אֵדָם וְכָלִים, אֵינוֹ צָרִיף הַכָּשֵׁר.

ג. יֵשׁ אֲכָלִין שֶׁצָּרִיכִין הַכָּשֵׁר [לטומאה] וְאֵינוֹ צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה [לאכילה], וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְאֵינוֹ צָרִיכִין הַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁצָּרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהַכָּשֵׁר, וְיֵשׁ שֶׁאֵינוֹ צָרִיכִין לֹא מִחֻשְׁבָּה וְלֹא הַכָּשֵׁר. כִּיצַד? כָּל הָאֲכָלִין הַמֵּיחַדִּין לָאֵדָם בְּכָל מָקוֹם - צָרִיכִין הַכָּשֵׁר, וְאֵינוֹ צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה. דְּגִים טְהוֹרִים וְחֻגְבִּים טְהוֹרִים בְּכָל מָקוֹם, וְדָגִים טָמֵאִים וְחֻגְבִּין טָמֵאִים בְּכָפְרִים - הָרִי הֵם מִיָּחֵדִין לָאֵדָם, וְצָרִיכִין הַכָּשֵׁר וְאֵין צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה; וְכֵן חֵלֵב בְּהֵמָה טְהוֹרָה שְׁמֵתָה - צָרִיף הַכָּשֵׁר וְאֵינוֹ צָרִיף מִחֻשְׂבָּה, בְּכָל מָקוֹם. וְאֵלוֹ צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהַכָּשֵׁר: בָּשָׂר הַפּוֹרֵשׁ מִן הַחֵי - בֵּין מִן הָאֵדָם, בֵּין מִן הַבְּהֵמָה, בֵּין מִן הָעוֹף; וְנִבְלַת הָעוֹף הַטָּמֵא; וְחֵלֵב בְּהֵמָה שֶׁחֻשָּׁה בְּכָפְרִים - אֵף עַל פִּי שֶׁהַכָּשֵׁר בְּשִׁחִיטָה, צָרִיף הַכָּשֵׁר שְׁנֵי אֲחֵר מִחֻשְׁבָּה; וְשֶׁאֵר כָּל יִרְקוֹת הַשָּׂדֶה כְּגוֹן שְׁמֶרְקֵעִין [בצלים חריפים], וְהַבְּצָלִים הַקָּשִׁים כְּיוֹתֵר, וְהַפְּטִרִיּוֹת, וְכֵן הַחֻגְבִּים וְדָגִים קְטָנִים - צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה בְּכָפְרִים. עֲלִשִׁין [מִיּוֹ יֶרֶק] שֶׁזָּרַעַן לְבִהְמָה, וְנִמְלָף עֲלֵיהֶן לָאֵדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה, עַד שֶׁיִּחַשְׁבֵּשׁ עֲלֵיהֶן אֲחֵר שִׁיפְלִשׁוּ; שְׁמִחְשָׁבֶת [בשעת] חֲבוּר אֵינָה מִחֻשְׁבָּה. עֲלִשִׁין שֶׁלֶקְטָן לְבִהְמָה וְהָדִיחָן [במים], וְנִמְלָף עֲלֵיהֶן לָאֵדָם - צָרִיכוֹת הַכָּשֵׁר שְׁנֵי אֲחֵר מִחֻשְׁבָּה; וְכֵן כָּל כִּיּוֹצֵא בָּהֶן. הָאֵלֵל [נשאריות בשר הדבוק בעור שנפשוט] - אִם חָשַׁב עָלָיו לְאֲכִילָה, מְקַבֵּל טָמֵאֵת אֲכָלִין; וְאִם לֹא חָשַׁב עָלָיו, הָרִי הוּא כָּעֵץ וְאֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה. וְכֵן הַעֲצָמוֹת הַמְּחַפְרִין בְּבָשָׂר, וְהַגִּידִין, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּין מִן הַקְּרָנִים וּמִן הַטְּלָפִים, וְהַכְּנָפִים וְהַנּוֹצָה, וְהַמְּקוֹמוֹת הַרְבֵּים מִן הַצְּפָרְנִים וּמִן הַחֲרָטוֹם הַמְּבַלְעִין בְּבָשָׂר - צָרִיכִין מִחֻשְׁבָּה וְהַכָּשֵׁר. וְאֵלוֹ שֶׁאֵין צָרִיכִין לֹא מִחֻשְׁבָּה וְלֹא הַכָּשֵׁר: נִבְלַת

לְשִׁתִּית הָאֵדָם - אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה, כְּדָרְךָ שֶׁאֵינוֹ מְכַשֵּׁר, שְׁנֵאָמַר: "אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה".

טו. הָעוֹר שֶׁשָּׁלְקוּ [- בישלו], וְהַשְּׁלִיָּה שֶׁחָשַׁב עָלֶיהָ לְאֲכִילָה - מִטָּמֵאִין טָמֵאֵת אֲכָלִין בְּפָנֵי עֶצְמוֹ.

טז. עוֹר חֲמור שֶׁשָּׁלְקוּ - הָרִי זֶה סָפַק אִם מִטָּמֵא טָמֵאֵת אֲכָלִין מִפְּנֵי שֶׁשָּׁלְקוּ, אוֹ אֵינוֹ מִטָּמֵא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְאוּס הַרְבֵּה.

יז. חֲטִין שֶׁבִּגְלָלִי הִבְקָר וּשְׁעוֹרִין שֶׁבִּגְלָלִי הִבְהֵמָה שֶׁלֶקְטָן, אֵינוֹ מְקַבֵּל טָמֵאָה; וְאִם חָשַׁב עָלֶיהֶן לְאֲכִילָה, מִטָּמֵאוֹת טָמֵאֵת אֲכָלִין.

יח. כָּל אֶכָּל שֶׁנִּטְמָא, וְאֲחֵר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - אִם נִפְסַל מִלְּאֲכֵל הַכֵּלֵב, אוֹ שֶׁיִּבֹּשׁ כְּחֶרֶשׁ [- חרט] - הָרִי זֶה טְהוֹר; וְנִפְסַל מִלְּאֲכֵל אֵדָם, וְעָדִין הוּא רְאוּי לְכֵלֵב - הָרִי זֶה טָמֵא כְּשֶׁהָיָה. וְכָל הָאֲכָלִין שֶׁנִּטְמָאוּ, אֵין לֶהֱנֶה טְהוֹרָה בְּמִקְוָה. **יט.** זִרְעִים טָמֵאִים שֶׁזָּרְעָן - הָרִי הַצּוֹמֵחַ מִהֵן טְהוֹר, וְאִפְלוּ בְּדָכָר שֶׁאֵין זָרַעוּ כְּלָה [הגרעין נשאר]; וְהוּא, שֶׁהִשְׁרִישׁוּ. אֶכָּל קֶדֶם הַשְּׂרָשָׁה - הָרִי הֵן בְּטָמֵאָתָן, אִפְלוּ בְּדָכָר שֶׁזָּרַעוּ כְּלָה.

כ. אֲכָלִין שֶׁהֵן מִחֻבְרִין לְכָלִים, בְּטָלוּ מִתּוֹרַת אֶכָּל; וְאִם נִטְמָא הַכָּלִי, הָרִי הֵם מִטָּמֵאִין בְּטָמֵאֵת הַכָּלִי - הוּאִיל וְהֵן מִשְׁמָשִׁין תְּשִׁמִּישׁ עֵץ, הָרִי הֵם כָּעֵץ.

כא. כָּל מִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא, וְאֲחֵר שֶׁנִּטְמָא נִפְסַד וְנִסְרַח - הָרִי זֶה בְּטָמֵאָתוֹ לְעוֹלָם; שֶׁאֵין הַמִּשְׁקָה יוֹצֵא יָדִי הַכֵּלֵב לְעוֹלָם [מלקק כל משקה]. וְאֵין לְמִשְׁקָה שֶׁנִּטְמָא טְהוֹרָה, חוּץ מִן הַמַּיִם בְּלִבְד: שֶׁאִם הִטְבִּיל מַיִם בְּמִקְוָה - בֵּין שֶׁצֶף מִי הַמִּקְוָה עֲלֵיהֶם, טְהוֹר; וּמִטְבִּילִין חֲמִין כְּצוֹנָן, וְצוֹנָן בְּחֲמִין, וְרָעִים בְּיָפִים, וְיָפִים בְּרָעִים.

כב. מִקָּל שֶׁהָיָה מְלֵאָה [רטובה] מִשְׁקִין, וְהִטְבִּיל מִקְצָתָהּ בְּמִקְוָה - לֹא טְהוֹר הַמַּיִם שֶׁעַל מִקְצָתָהּ, עַד שֶׁיִּטְבִּיל אֶת כְּלָה. **כג.** שֶׁלֵּג שֶׁנִּטְמָא, וְהִשִּׁיק מִקְצָתוֹ לְמִי מִקְוָה - הוּאִיל וְטָהַר מִקְצָתוֹ, טָהַר כָּלוֹ.

כד. הַתָּמֵד [מים עם שמרים] הַטָּמֵא, בֵּין שֶׁנִּטְמָא אֲחֵר שֶׁתָּמְדוֹ, בֵּין שֶׁתָּמְדוֹ בְּמַיִם טָמֵאִים - עַד שֶׁלֹּא הִתְחַמֵּץ, מִשִּׁיקוֹ בְּמִקְוָה וְיִטְהַר, שֶׁהָרִי הוּא בְּמַיִם; מִשֶּׁהִתְחַמֵּץ - הָרִי הוּא כִּזְיִין, וְאֵין לוֹ טְהוֹרָה בְּמִקְוָה.

כה. קִדְרָה שֶׁהִיתָה מְלֵאָה מִשְׁקִין, כְּגוֹן דְּבַשׁ וְיֵין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, וְנִתְּנָה בְּמִקְוָה, וּפָשַׁט הָרֵאשׁוֹן לְטָמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ [- במשקוֹן] - הָרִי זֶה מִטָּמֵא אֶת הַמִּשְׁקִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן בְּמִקְוָה; וְנִטְמָאֵת הַקִּדְרָה מִחֲמַת הַמִּשְׁקִין, אֵף עַל פִּי שֶׁהָיָה בְּחוּף מִקְוָה. הִיתָה מְלֵאָה מַיִם - הַקִּדְרָה טְהוֹרָה, שֶׁאֵין הָרֵאשׁוֹן מִטָּמֵא כָּלִי חֶרֶשׁ לְעוֹלָם; וְאֵין הַמַּיִם שֶׁבְּתוֹכָהּ טָמֵאִים, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְעַרְבִין בְּמִי מִקְוָה [- ע"י השקה]. פָּשַׁט אֶב הַטָּמֵאָה אֶת יָדוֹ וְנָגַע בָּהּ - נִטְמָאֵת הַקִּדְרָה, שֶׁאֵין הַמִּקְוָה מְטַהֵר כָּלִי חֶרֶשׁ.

כו. מִי שְׁפִיכוֹת [מי שופכים], הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת טָמֵאָה. יָרְדוּ עֲלֵיהֶן מִי גִשְׁמִים - אִם רַבּוּ עֲלֵיהֶן, הָרִי הֵן טְהוֹרִין; מִחֻצָּה לְמִחֻצָּה, הַכֵּל טָמֵא בֵּין כָּבִלִים בֵּין בְּקַרְקָעוֹת. אֵימָתִי? בְּזִמָּן שֶׁקְדָּמוֹ מִי שְׁפִיכוֹת; אֶכָּל אִם קָדָמוֹ מִי גִשְׁמִים, וְיָרְדוּ

יום שישי

הלכות טמאת אכליו פרק ד

א. כמה שיעור אכלין לטמאה? לטמאת עצמן, כל שהן; אפלו שמשם או חרדל, מטמא - שנאמר: "מכל האכל אשר יאכל", כל שהוא. ואין אכל טמא מטמא אכל אחר או משקין או ידים - עד שיהיה בו כביצה בלא קלפתה. וכן האוכל אכלין טמאים - אינו נפסל עד שיאכל כביצה ומחצה, וזה הוא חצי פרס.

ב. המשקין מטמאין כל שהן, ומטמאין בכל שהן; אפלו טפת משקין טמאים כחרדל שנגעה באכלין, או בכלים, או במשקין אחרים - נטמאו. ואף על פי כן, אין השוטה משקין טמאין נפסל, עד שישתה רביעית, כמו שבארנו.

ג. כל המשקין מצטרפין לפסל את הגויה [גוף האדם], לרביעית. וכל האכלין מצטרפין לכביצה, לטמא טמאת אכלים, ולכחצי פרס, לפסל את הגויה; אפלו חטה עם קמח עם בצק, עם תאנה ובשר וכיוצא באלו - הכל מצטרף.

ד. העור המחובר בבשר, והמרק והתבלין והאכל [שאריות בשר הדבוק בעור שנפשוט], אף על פי שמקצתו חשב עליו [לאכילה] ומקצתו לא חשב עליו, מקצתו פלטתו [השארית שאריות] חיה ומקצתו פלטתו ספין [שאריות שנותרו כשחתכו בסכין], והעצמות המחוברין בבשר, והגידים והמקומות הרפין מן הקרנים והטלפים, והכנפים והנוצות, והמקומות הרפין מן הצפרנים ומן החרטום המבלעין בבשר - כל אחד מאלו מטמאין ומצטרפין ומצטרפין לכביצה, או לכחצי פרס.

ה. כביצה אכלין טמאין שהניחן בחמה, ונתמעטו - אינן מטמאין; וכן פזית מן המת או מן הנבלה וכעצמה מן השרץ שהניחן בחמה, ונתמעטו - טהורין.

ו. פזית חלב ודם ונותר [מן הקדשים אחר זמנו] ופגול [קדשים שנפסלו במחשבה] שהניחן בחמה, ונתמעטו - אין חיבין עליהן פרת. הניחן בגשמים, ונתפחו - חזרו לכמות שהיו, בין לטמאה חמורה, בין לטמאה קלה, בין לאסור. ז. עלי בצלים ובני בצלים [עלי בצלים תלושין] שהן חלולין - אם יש בהן ריר, משתערין כמות שהן; ואם היו חלולין וריקנין, ממצף את חללן.

ח. פת ספגנין [כספוג], משתערת כמות שהיא; ואם יש לה חלל, ממצף את חללה.

ט. בשר העגל שנתפח [בבישול], ובשר זקנה שנתמעט - משתערין כמות שהן.

י. האגוז והתמרה והשקד המתקרקשין [מקשקשים מחמת יובשם], משתערין כמות שהן.

יא. כל שטמאתו ושעורו שוין, מצטרפין זה עם זה; והיו טמאתן שוין אבל לא שעורן, שעורן אבל לא טמאתן - אין מצטרפין, ואפלו לטמא ככל שבהן. כיצד טמאתן אבל לא שעורן? כגון בשר המת ורקב שלו; שעורו ולא טמאתו, כגון בשר [האדם] - המת ובשר הנבלה. ואין צריך

בהמה טהורה בכל מקום, ונבלת העוף הטהור, וחלב בהמה טמאה בפרקים - אין אחד מאלו צריך מחשבה, לפי שהן מיוחדין למאכל אדם; ואינן צריכין הכשר, מפני שסופן לטמא אדם וכלים בכזית, וכל המטמא טמאה חמורה, אינו צריך הכשר. ואלו צריכין מחשבה, ואין צריכין הכשר: נבלת העוף הטהור בפרקים, ונבלת בהמה טמאה בכל מקום; והוא, שחשב על פחות מכזית; אבל כזית, אב טמאה הוא.

ד. ישראל ששחט בהמה טמאה לזכרי, ושחט בה שנים [קנה ושוט] - הרי זו מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקסת; ואינה צריכה מחשבה - שהרי ישראל שחטה לאכילת הגוי, ואין לה מחשבה גדולה מזו; ואינה צריכה הכשר, לפי שסופה לטמא טמאה חמורה. שחט בה אחד, או שנתרה [בכלי חד] - אינה מטמאה טמאת אכלין. וכן גוי ששחט בהמה טהורה לישראל, ושחט בה שנים או רב שנים - מטמאה טמאת אכלין כל זמן שהיא מפרקסת, ואינה צריכה הכשר; שחט בה אחד, או נתרה - אינה מטמאה טמאת אכלין, והרי היא כשאר הנבלות.

ה. החותף בשר מאבר מן החי של בהמה, ואחר כך חשב עליו - צריך הכשר. חשב עליו, ואחר כך חתכו - אינו צריך הכשר; מפני שמטמא טמאה חמורה נבלה, וכל המטמא טמאה חמורה אינו צריך הכשר.

ו. פחות מכזית מנבלת בהמה טמאה שחשב עליו, והשלים עליו כביצה מאכלים אחרים - אין הכל צריך הכשר; הואיל ופחות מכזית שבכלל הביצה, אם השלימו לכזית, מטמא טמאה חמורה. וכן פזית מנבלת בהמה טמאה שחשב עליה, וחפה אותו בבצק עד שהשלים לכביצה - הואיל ואינו מטמא במגע מפני הבצק, הרי זה צריך מחשבה. ואין הבצק הזה צריך הכשר, הואיל וכל השעור הזה מטמא במשא מפני פזית נבלה שבתוכו; אף על פי שאינו מטמא במגע, הרי סופו לטמא טמאה חמורה; לפיכך אין צריך הכשר.

ז. פחות מכזית מבשר המת, שהשלים עליו כביצה משאר אכלין - הכל צריך מחשבה, שהרי בטל הכל אצל כל אדם; ואין הכל צריך הכשר, מפני בשר המת שבכללו. ח. פזית מן המת, שחפהו בבצק - הכל מטמא טמאה חמורה.

ט. החותף בשר מאדם חי להאכילו לכלבים - אם חשב עליו למאכל אדם, הרי זה צריך מחשבה ואינו צריך הכשר. י. גוזל שנפל לגת [בית השמן], ומת - אף על פי שהגת במדינה [בעיר] - הרי נמאס בגת, ולפיכך צריך מחשבה [לאכילה]. חשב עליו כשהעלהו להאכילו לזכרי - הרי זה מטמא, שהרי חשב עליו למאכל אדם; חשב עליו להאכילו לכלב, אינו מטמא טמאת אכלין. הנה זה שחשב עליו להאכילו לאדם חרש שוטה וקטן, הרי זה טהור; העלהו [החרש] כדי להאכילו לאדם, הרי זה טמא - שיש להם מעשה, ואין להם מחשבה.

שומר לפחות מפול [מגודל של פול - סוג שנועית]. ושומר שחלקו [לשנים], אינו מצטרף עם האכל.

ד. ומנין לשומרי אכלין שהן מטמאין עם האכלין כשהן מחברין בהן? שנאמר: "על כל זרע זרוע אשר יזרע" - כדרך שפני אדם מוציאים לזרעה, חטים בשערין [קליפתן], ושעורין בקליפתיהן, וצדשים בקליפתיהן; והוא הדין לשאר השומרים.

ה. ומנין לידות האכלין שהן מטמאות ומטמאות כשהן מחברין עם האכל? שנאמר: "טמא הוא לכם" - לכל שבצרכיכם.

ו. הבורר [ענבים] לגת [לעשות יין] - אין לו ידות; שהרי אין לו צרף ביד, מפני שמוצץ [היד] את המשקה.

ז. הקוצר לסכופ [לסוכות] - אין לו ידות; שהרי אינו צריך ליד.

ח. כל ידות האכלין שבססן [ריסקם] בגרן, טהורין.

ט. פסיגה [אשכול קטן] של אשכול שרקנה [מענביה], טהורה; ואם נשתיר בה גרגר אחד - הרי זה יד לאותו גרגר, ומקבלת טמאה. וכן שרכיט [אשכול] תמרה שרקנו, טהור; שיר בו תמרה אחת, טמא. וכן שרכיט קטניות שרקנו, טהור; שיר בו גרגר אחד, מקבל טמאה.

י. לעולם אין שומר על גבי שומר [כגון קליפה על קליפה]; אלא שומר אחד בלבד הסמוך לאכל, הוא הנחשב עמו.

יא. שלש קלפות בבצל: פנימית [הבצל הנאכל] - בין שלמה בין קדורה [חתוכה], מצטרפת; אמצעית [שאינה נאכלת] - שלמה מצטרפת, קדורה אינה מצטרפת; החיצונה - בין כף ובין כף, טהורה.

יב. כל הקלפין מטמאות ומטמאות ומצטרפות, מפני שהן שומר. קלפי פולין וקלפי תורמוסין [מין קטניות] - וזקן, אינן מטמאין; כנסן לאכלין, מטמאין; ואם נשאר בהן אכל - בין כף ובין כף מטמאין. קלפי מלפפון - אף על פי שאין בהן מתוך המלפפון, מטמאות טמאת אכלין. השעורין - בזמן שהן יבשין, קלפתן מצטרפת עמהן; ובזמן שהן לחין, אין מצטרפת. אבל החטה - בין לחה בין יבשה, קלפתה מצטרפת.

יג. כל הגרעינין - מטמאות ומטמאות ולא מצטרפות, חוץ מגרעיני הרטב [תמר וטוב ודר]; אבל של תמרה יבשה, אין מצטרף.

יד. החותל [קרום שבין הגרעין לתמר] שעל הגרעינה של רטב, אין מצטרף; ושעל גרעינה יבשה, מצטרף - מפני שהוא דבק באכל, נחשב כאכל.

טו. גרעינה של רטב שיצאת מקצתה [מחוץ לתמר] - כל שפנגד האכל מצטרף, והיוצא אינו מצטרף. וכן עצם שיש עליו בשר, כל שכנגד הבשר מצטרף. הנה עליו הבשר מצד אחד, אין מצטרף ממנו אלא העצם שתחת הבשר עד חלל העצם; ואם לא היה לעצם חלל, רואין אותו כאלו הוא כעבי האזוב [שכבה דקה מן העצם מצטרפת], ושאר העצם אין מצטרף, שהעצמות לבשר כמו שומר הן חשוכין.

לומר, שאם לא היו שוין לא בשעור ולא בטמאה, כגון בשר הנבלה ובשר השרץ - שאין מצטרפין.

יב. אכלין טמאים - שעורין שוה, שכל אכל טמא אינו מטמא אלא בכביצה; וטמאתן שוה, שכל אכל טמא אינו מטמא אלא במגע, ואינו מטמא אדם, ולא כלים. לפיכך מצטרפין לטמא ככל שבשניהן. כיצד? כחצי ביצה אכל ראשון וכחצי ביצה אכל שני שכללן זה בזה - הרי זה שני; ואם נגע בתרומה, פסלה. כחצי ביצה אכל שני וכחצי ביצה אכל שלישי שכללן זה בזה - הרי זה שלישי. וכן כל היוצא בזה. אפלו חצי ביצה אכל ראשון וחצי ביצה אכל רביעי של קדש שכללן זה בזה - הרי הכל רביעי.

יג. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שני שכללן זה בזה - הכל ראשון; חלקן [לשני חלקים], כל אחד מהן שני. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על כפר של תרומה, פסלוהו; נפלו שניהן כאחד, עשוהו שני.

יד. כביצה אכל שני וכביצה אכל שלישי שכללן זה בזה - הכל שני; חלקן, כל אחד מהם שלישי. נפל זה לעצמו וזה לעצמו על כפר של תרומה, לא פסלוהו; נפלו שניהן כאחת - פסלוהו, מפני שעשוהו שלישי.

טו. כביצה אכל ראשון וכביצה אכל שלישי שכללן זה בזה - הכל ראשון; חלקן, זה שני וזה שני - שהשלישי שנגע בראשון, נעשה שני.

טז. כשתי ביצים אכל ראשון, וכשתי ביצים אכל שני שכללן - הכל ראשון. חלקן לשנים, כל אחד מהן ראשון; חלקן שלשה חלקים או ארבעה, כל אחד מהן שני. וכן כשתי ביצים אכל שני, וכשתי ביצים אכל שלישי שכללן - הכל שני. חלקן לשנים, כל אחד מהן שני; לשלשה ולארבעה, כל אחד מהן שלישי.

הלכות טמאת אכלין פרק ה

א. ידות האכלין, הן העצים הרפין הסמוכין לאכל, שהאכל נתלה בהן מן האילן, כמו עקצי תאנים והאגסים וקצה האשכול; וכן הגלעינין, וכיוצא בהן מדברים שהאכל צריך להן. ושומרי האכלין, הם הקלפה שעל האכל שהיא שומרת אותו; וכן כל היוצא בזה.

ב. כל שהוא יד, ואינו שומר - מטמא ומטמא, ולא מצטרף [לשיעור טומאה]; וכל שהוא שומר, אף על פי שאינו יד - מטמא ומטמא ומצטרף; וכל שאינו לא שומר ולא יד - אינו מטמא ולא מטמא, ואין צריך לומר שאינו מצטרף. כיצד מטמא ומטמא, ואינו מצטרף? שאם נגעה טמאה ביד, נטמא האכל התלוי בו; ואם נגעה טמאה באכל, נטמאת היד. ואין היד מצטרפת עם האכל, להשלימו לכביצה או לחצי פרס; אבל אם היה שומר, הרי זה מצטרף לכביצה ולחצי פרס.

ג. כשם שיד לטמאה, כף יש יד להכשר [ללקבל טומאה] - שאם הכשר היד, הכשר כל האכל התלוי בו; ויש יד לפחות מפני [אפי' האוכל פחות מכזית], ויש

ב. ביצה מגלגלת [צלויה קצת] - משיקב בה מקום לגמעה ממנו, אין שאר קלפתה חבור. ושלוקה [מבושלת היטב], קלפתה חבור עד שירצץ את הקלפה; ואם נתבלה [נתן בה תבלינים] בקלפתה - אף על פי שרצצה, בלה חבור.

ג. עצם שיש בו מלח, חבור עד שירצץ [ישבר העצם]. צמר שבראשי הכבשים ושער שבזקן התישים - אף על פי שחרכן באור - הרי הן חבור, עד שיתחיל לתלש.

ד. בנפי חגבים וקשקשי דגים - אף על פי שהעביר סבין עליהן [הפרידם קצת], חבור עד שיתחיל לקלף. הרמון שפרדו [לחתיכות], חבור עד שיקיש עליו בקנה.

ה. השרביטין [ענפי האשכולות] של תמרים, אינן חבור זה לזה.

ו. מלפפון שחתכו ונתנו על השלחן [ולא נפרדו הפרוסות לגמרי], חבור עד שיתחיל לפרק; התחיל לפרק - חתיכה וכל העולה עמה [- נדבק בה] חבור, והשאיר אינו חבור. פקה התחתונה [קצה התחתון שלו] - חבור לעצמה, ואינה חבור לחתיכות. היו שנים או שלשה מלפפונות, וחתך כל אחד מהם והניחם על השלחן, והתחיל באחד מהם - זה שהתחיל בו חבור, והשאיר אינו חבור; אפלו אמר: 'חציו אני נוטל שחרית וחציו ערבית' - זה החצי שהתחיל בו חבור, והשאיר אינו חבור.

ז. המחתך ירקות וכיוצא בהן לבשל - אף על פי שלא מרק והבדיל [לא הפריד החתיכות], אינו חבור; אלא אם נטמא זה - לא נטמא זה, אף על פי שהוא מערה [מחובר קצת] בו. חתך לבכש או לשלק או להניח על השלחן - הרי זה חבור, ואפלו התחיל לפרק מה שחתך.

ח. כל אכל שעדין לא פרקו, חבור; ואם נטמא מקצתו, נטמא כולו.

ט. אכל שנפרס [נחלק] ומערה במקצת, ונגע טמא באחד מהם - אם אָחוּז בזה שנגע בו והשני עולה עמו, הרי זה חבור; ואם כשאֹחוּז בזה הטמא ומגביהו, ישמט האחר ויפל - אינו חבור, אלא הרי זה האחר כנוגע בראשון שננטמא.

י. כל האכלין שהיו עלין או קלחין מחברין בהם - את שדרכו להאחו בעלה, אוֹחוּזין אותו בעלה; בקלח, אוֹחוּזין אותו בקלח; אם נתלה עמו - הרי זה חבור בטבול יום [טמא שטבל עד השקיעה], ואין צריך לומר בשאר טמאות. וכן אם היה לו יד, אוֹחוּזין אותו ביד שלו [ובודקין אם עולה עמו]; היה לו יד ועלה, אוֹחוּזין אותו באיזה מהן שירצצה. לא היה לו יד ולא עלה - בזה אמרו: אם אוֹחוּז בנטמא והשני עולה עמו, חבור; ואם לאו, אינו חבור.

יא. האגוזין שקבצן בעקציהן [עם עוקציהם] כשהם רבין ואֲמָנָן [צירופם] בלן כמו חבל [כשרשרת], וכן הבצלים שחבצן בדרך הזאת - הרי אלו חבור. התחיל לפרק באגוזים ולפכל בבצלים [פרקם מהשרשרת], אין השאר חבור; אפלו היו לפניו מאה כור - אין בלן חבור, שהרי הוכיח שדעתו לפרק הכל.

יב. קליפה של [עלי] שום שנפלו משקין על אחד מהן - הוא טמא, וחבורו טהור; שאין חבורי [ידי] אדם חבור

טז. קולית [עצם הירר] שהיה עליה בשר, אפלו כפול - גורר את בלה לטמאה.

יז. גלעיני זיתים וגרעיני תמרה - אף על פי ששלקן [בישולן] לאכלין, אין מטמאין.

יח. גלעיני חרובין - אף על פי שכנסן לאכלין, אין מטמאין; שלקן לאכלין, מטמאין.

יט. אלו מטמאין ומטמאין ומצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות [מיו בצל] בזמן שהן לחין, והפטמה [ראש הבצל] שלהן בין לחה בין יבשה, והעמוד [כעין קנה] שהוא מכון כנגד האכל [- החלק הנאכל בבצל], ושרשי החזרין [חסה] והנפוס [מיו צנון]; ושרשי צנון גדול מצטרף, והסיב [חוטמים] שלו אינו מצטרף; ושרשי המנחה והפיגם [- מיני עשב], ושרשי ירקות שדה וירקות גנה שעקרון לשתלים [לשותלים], והשדרה של שבלת והלבוש [קליפה] שלה, ועקצי תאנים וגרגרות, והכלסין [תאנים דקות] והחרובין.

כ. ואלו מתטמאין ומטמאין ולא מצטרפין: שרשי השום והבצלים והקפלוטות בזמן שהן יבשין, והעמוד שאינו מכון כנגד האכל, ומלעין של שבליים, והן השערות השחרות שבראש השבלת שהן דומין כמו מסר [- משור], ועקצי האגסין והפרישין [חבושים] והקרוסטמלין [תפוחים קטנים] והצורודין, ועקץ הדלעת טפח הסמוך לאכל, ועקץ קונדס [ירק מר] טפח. וכן יד הפרקיל טפח מכאן וטפח מכאן, והפרקיל הוא השריג [ענפי הגפן] שהאשכולות תלויות בו, ויד האשכול [הגפן עצמו] כל שהוא, וינב [סוף] האשכול שרקנו [מענבים ונשאר רק בראשו], ויד המכבד של תמרה ארבעה טפחים, והמכבד הוא העץ האדם שהשרביטין תלוין בו והתמרים דבוקות בשרביטין, וקנה של שבלת שלשה טפחים; ויד כל הנקצרין שלשה טפחים, ושאין דרךן להקצר ידיתן ושרשיהן כל שהן [כמו שהם] - כל אלו מטמאין ומטמאין ולא מצטרפין, מפני שהן ידות אכלין.

כא. ואלו לא מטמאין ולא מטמאין ולא מצטרפין: שאר כל העקצין, ושרשי קלסי הכרוב, וחולפות תרדין [סלק] וחולפות הלפת, והן העקרין שושארין בקרקע כשלקטו הכרוב והלפת וחזרו והחליפו [צמחו שנית], וכל השרשין שדרכן להגוז שנעקרו עם האכל. הפטמה [כעין כפתור בראשו] של רמון מצטרפת, והנץ [שער] שלו אינו מצטרף.

כב. הרמון והאבטיח שנמוק [הרקוב] מקצתו, אין הנשאר חבור לאותו שנמוק; ואין הנשאר מן הקלפה מצטרף, שהרי אין שמירתו מועלת כלום. וכן אם היה שלם מכאן ומכאן, ונמוק מן האמצע - אין הצדדין חבור זה לזה, ואין קלפתו מצטרפת. עלי ירקות ירקין, מצטרפין; וילבנים אין מצטרפין, שהרי אינן כלום.

הלכות טמאת אכלין פרק ו

א. האגוזים והשקדים שנסדקה קלפתן - עדין הוא חבור לאכל, עד שירצץ [ישבר] את הקלפה.

לכל דבר. וכן אתרוג שגפרס, ותחבו כבול [מוט אריגה] או בקיסם [נסר עץ] - אינו חבור [להם].

יג. עסה שלשה במי פרות - הרי זו אינה חבור; שאין לה דבר שמחבר את האכלין, אלא שבעה משקין בלבד. יד. הממעף אכלין זה בזה וקבצן, כגון הדבילה [תאנה יבישה] והתמרים והצמוקין שקבצן ועשאן גוף אחד - אינן חבור; לפיכך, עגול [גוש] של דבילה שנפלו משקין טמאין על מקצתו - הרי זה נוטל ממנו מקום המשקה בלבד, והשאר טהור.

טו. התמרים והגורגרות ששלקן ונעשו אם [גוש], הרי אלו חבור.

טז. הזיתים שעטנן [הניחם בחפירת הקרקע] ונעשו גוש אחד - הרי זה חבור, מפני שמתחלה לא נתנו למעטן אלא על מנת שיינקו [שמון] זה מזה; לפיכך, שרץ שנמצא על אם של זיתים, והם זיתים שנעשו בלן גוף אחד - אפלו נגע בכשעורה - הכל טמא, שהכל גוף אחד. היתה לו אם של זיתים ועתיד להפכה [ולפרק הזיתים] - כיון שתקע בה את היתד [להופכה], אף על פי שיש בה גופין [גושים] הרבה, אינן חבור; ואם משהפכה נעשו [שוב] אם, אינן חבור.

יז. אכל פרוד שהוא פלו מכנס ודבק זה בזה - אף על פי שאינו חבור להטמא, ואינו כגוף אחד כמו שבארנו - הרי הוא מצטרף לכביצה, לטמא אכלים אחרים; ואם לא פנסו, אלא הרי הוא מפרד כמעשה קדרה [- גרעיני תבואה המתבשלים בקדירה] והקטניות - אינו מצטרף, עד שיקבצם ויעשה אותן גוף אחד. הרי גושין הרבה זה בצד זה, ונגע אב הטמאה באחד מהן - הרי הוא ראשון, והגוש שבצדו שני, והגוש שבצד השני שלישי, ושבצד השלישי רביעי. יח. כפר של תרומה שהיתה ראשון לטמאה, והשיף לה אחרות [הצמיד] - בלן ראשון; פרשה - היא ראשון, וכלן שניות. היתה שניה, והשיף לה אחרות - בלן שניות; פרשה - היא שניה, וכלן שלישיות. היתה שלישית, והשיף לה אחרות - היא שלישית, וכלן טהורות; בין שפרשו, בין שלא פרושו.

יט. כפרות של תרומה נושכות [מחבורות קצת] זו בזו - נטמאת אחת מהן בשרץ - בלן ראשון, ואף על פי שפרשו אחר מכאן; נטמאת אחת מהן במשקין טמאין - בלן שניות, אף על שפרשו אחר מכאן; נטמאת אחת מהן בידים - בלן שלישיות, ואף על פי שפרשו; מפני שהיו גוף אחד בשעת טמאתן.

שבת קודש

הלכות טמאת אכלין פרק ז

א. הנצוק [- זרם הקילוח מכלי לכלי] אינו חבור, לא לטמאה ולא לטהרה. כיצד? הנה מערה משקין טהורין לתוך כלי טמא, אפלו על גבי השרץ - הרי העמוד הנצוק טהור; ואם קלט מן המשקין הנגרין מן האויר, הרי זה שקלט טהור. ואין צריך לומר שהמשקין שמערה מהן טהורין.

ב. כמה דברים אמורים? בשערה מצונן לצונן, ומחם לחם, או מחם לצונן. אבל המערה משקין טהורין צונן לתוך משקין טמאין חמין - הרי הנצוק חבור, ונטמאו המשקין הצונן בלן שהוא מערה מהן, ונטמא הכלי שערה ממנו מחמת המשקין שבתוכו, שהרי נטמאו. ומפני מה אמרו, 'המערה מצונן לחמין חבור'? לפי שעצן [אד] החמין עולה כתימרות עשן, ומתערב בנצוק ובמים שבכלי העליון, ומטמא הכל - שהעצן העולה מן החמין, משקין הוא חשוב.

ג. לפיכך, האשה שהיו ידיה טהורות, והגיסה [בחשה בכף] בקדרה טמאה, והזיעו ידיה מהכל הקדרה - נטמאו ידיה, כאלו נגעה במשקין שבקדרה; וכן אם היו ידיה טמאות, והגיסה בקדרה טהורה, והזיעו ידיה - נטמא כל מה שבקדרה, כאלו נגעה במשקה שבקדרה.

ד. דבש הזיפים ודבש הצפחת [שמות מקומות] - הנצוק שלהן חבור, ואפלו הנה מערה מצונן לצונן, מפני שיש להן ריר, והרי זה נמשכין כדבק. לפיכך, כל האכלין - אין הנצוק שלהן חבור, ואפלו היו עבים הרבה, כגון הגריסין והחלב המתוך [סמיר] וכיוצא בהן, לפי שאין להן ריר; וכן שאר כל המשקין - אין הנצוק שלהן חבור, אלא אם בן ערה מצונן לחם, כמו שבארנו.

ה. הנצוק אינו חבור לטהרה. כיצד? שאם ערה מים טמאים מפלי אבן וכיוצא בהן לתוך המקנה - אין אומרים, 'משהגיע קצת הנצוק למקנה, טהרו המים'; אלא הרי הן בטמאתן עד שישק המקנה לבלן מצד אחד, כמו שבארנו. וכן הקטפרס [מקום שיפוע] שיש עליו משקה טופח [- מרטיב את האצבע הנוגעת] - אינן מחברין לשאר המשקין שבמדרון, לא לטמאה ולא לטהרה; אבל המשקין שבאשברן [משקע באדמה], בלן חבור לטמאה ולטהרה.

ו. ערכה שהיא קטפרס [- תחתיתה משופעת] ועליה משקה טופח, ושלש תתיכות אכלין טמאין כביצה מנחין עליה זו למטה מזו - אינן מצטרפות; היו שתיים, הרי אלו מצטרפות. ואם הנה תחתיתה משקה עומד [תחת כל החתיכות], אפלו בעין התרדל - הרי זה מצטרף את בלן. ז. כבר בארנו, שטבול יום [- טמא שטבל ולא העריב שמשו] אינו מטמא חלין כלל, אבל פוסל אכלי תרומה ומשקה תרומה, ועושה הכל שלישי; וכן אם נגע באכלי קדש או משקה קדש, פסלן ועשה אותן רביעי.

ח. יש דברים שאינן חבור בטבול יום, אף על פי שהן חבור בכל הטמאות, אלא אם נגע בהן טבול יום, לא פסל אלא זה שנגע בו; ואילו הנה הנוגע במקום טבול יום אדם אחר [טמא], הנה פוסל הכל. אפלו הנה הנוגע אדם שאכל אכלין טמאין או שתה משקין טמאין, שהיא טמאה קלה - הרי זה פסל הכל, שלא פסלו טבול יום; ואין צריך לומר, שאם הנה הנוגע אב טמאה או ראשון, שהוא מטמא הכל. ומפני מה הקלו בטבול יום? מפני שפכר טהר ואינו מחסר אלא הערב שמש. ועוד הקלו בטבול

קלח [חתיכה] שפגדו [- מול מקום נגיעתו]; ואם היתה כמין כובע [מנופחת], אינה חבור.

ה. חוט של ביצה שקרם על דפנה של לפס [מחבת גדולה], ונגע בו טבול יום - מן השפה ולפנים, חבור [לתבשיל שבמחבת]; נגע מן השפה ולחוץ, אינו חבור. וכן בקטניות [תבשיל קטניות] שקרמו על שפת הקדרה.

ו. חבית שנקבה בין משוליה [תחתיתה] בין מצדיה, וסתם טבול יום הנקב בידו - נפסלה כלה.

ז. המערה מפלי לכלי, ונגע טבול יום בקלות - משערין זה שנגע בו [מדת מה שנגע] באחד ומאה; שתרומה טמאה שנתערבה באחד ומאה בטלה במעוטה, כמו שבארנו בהלכות תרומות.

ח. טבול יום שהיה תורם [מפריש תרומה] את חבור [של יין], ונפלה ממנו חבית של תרומה ושקעה בכור של יין ונגע ביין שבכור - מן השפה [של חבית] ולחוץ, אינו חבור; מן השפה ולפנים [נכנס קצת יין לתוך החבית], חבור. ואם היה חבור פיסט [כלי גדול כבור] - אפלו היה פלי גדול שמחזיק מאה כור, פלו חבור; ואם נגע במקצת היין, פסל התרומה שבחבית שבקרקע הפלי.

ט. הסלת של מנחות, והלבונה [אחד מסמני הקטורת] והקטרת והגחלים [של הקטורת] שנגע טבול יום במקצתן, פסל את כלן. במה דברים אמורים? בגחלים שחותרה במחתה ביום הכפורים, שהמחתה שחותרה בה נכנס להיכל; אבל גחלים שחותרה בכל יום, כשהוא מערה ממחתה של כסף לשל זהב - אם נתפזרו מן הגחלים - אין בהן גזירה, אלא מכבדן לאמה.

י. מקפה [תבשיל סמיר] של חלין או רקיק [מאפה דק] של חלין, ושמן של תרומה צף על גביהן, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן בלבד; אם חבץ [ערבב השמן בהם] - כל מקום שהלף השמן, פסל.

יא. ירק של חלין ששפלו בשמן של תרומה, ונגע בו טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו.

יב. המקפה של תרומה, והשום והשמן של חלין, שנגע טבול יום במקצתן - לא פסל אלא מקום מגעו; אם היה השום מרבה, הולכין אחר הרב. אימתי? בזמן שהוא גוש בקערה. אבל אם היה מפזר במדוכה [מקום כתישתו], ונגע במקצתו - לא פסל אלא מקום מגעו, מפני שהוא רוצה בפזרו. ושאר כל הנדוכין שדרכן לדוכן במשקין, כגון שום בשמן - אם דכן שלא במשקין, וקבצן - אף על פי שהן גוש בקערה ונגע בהן, לא פסל אלא מקום מגעו; שהרי הן כעגול של דבלה [גוש תאנים יבשות] - שאם נטמא מקצתו, לא נטמא כלו.

יד. עסה שקרא שם חלתה בצפונה או בדרומה [ציון בדיבור מקום החלה, אך עדיין היא חלק מהעיסה], וכן קשות [קישואין] שקרא שם תרומתה בצפונה או בדרומה - הרי

יום, שיש אכלין שהם מיוחדין לאדם ומטמאין בכל הטמאות, והן טהורין בטבול יום; ואלו הן: השעורין והפסמין, בזמן שאינן קלופין. אבל בזמן שהן קלופין, והחטה אף על פי שאינה קלופה, והקצח [מין כמון], והשמשמין - נפסלין בטבול יום, ואין צריך לומר שהן מטמאין בכל הטמאות.

ט. כל ידות האכלין [דברים המחוברים אליהם] שהן חבור באב הטמאה, הרי הן חבור בטבול יום; וכן כל אכל שגפרס [נחתך] ומערה [מחובר] במקצת שהוא חבור באב הטמאה, כף הוא חבור בטבול יום. וכל שאינו חבור בטבול יום, הרי הוא חבור בידים [טומאת ידים]; וגם זה חמור בטמאת ידים מטבול יום.

הלכות טמאת אכלין פרק ח

א. חלות או כפרים שפגדו והן נושכות [מחוברות] זו בזו ודעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה פתנור וצדן לא קרמו פניה [לא קשתה], ונגע טבול יום באחת מהן - לא פסל אלא החלה שנגע בה; וכן המים שהרתיחו ונעשה כקבה [בועה], והגריסין [פולים] שהרתיחו רתיחה ראשונה, ויין חדש וארו שהרתיחו, ונגע טבול יום [טמא שטבל ולא העריב שמשו] ברתיתה [בבועות] - אינו חבור, ולא פסל אלא הרתיחה בלבד. ובשאר כל הטמאות, בין קלות בין חמורות - הכל חבור. אבל חלות שהיו נושכות זו בזו ואין דעתו להפרישן, או שאפה חלה על גבי חלה ונשכו [התחבר אלין] וקרמו פתנור [כשהם מחוברים], ורתיחת המים שאינה מחלחלת כקבה [הבועות קטנות], ורתיחת גריסין שניה, ורתיחת יין ישן, ורתיחת השמן בין חדש בין ישן, ורתיחת צדשים - הרי אלו חבור בטבול יום, ואין צריך לומר בכל הטמאות.

ב. בצק שיצא בעת אפיה [על גבי הכיור], ונמצא באמצע הכפר כמו מסמר יוצא, וכן קצת הצק שנמשך ונתרף [נשרף] בעת אפיה, והוא הנקרא 'תרחור' - אם היו פחותין מפאצבע, ונגע טבול יום בהן - פסל כל הכפר; וכן אם נגע בגרגר מלח קטן שבכפר, נפסל כל הכפר. ואין צריך לומר בכל הטמאות. אבל צרור [אבן] שבכפר או תורמוס [מין קטנית] וגרגר מלח גדול, ותרחור יתר מפאצבע, שנגע בהן אפלו אב הטמאה - הכפר טהור; ואין צריך לומר בטבול יום.

ג. רקיק [מאפה דק] שנתרף [נשרף] חציה וחציה קנים, הרי זה אינו חבור; נתרף האמצע והצדדין קימין - אינם חבור זה לזה אפלו באב הטמאה, ואין צריך לומר בטבול יום. בשר קדש שקרם [נקרש] עליו המרק, ונגע טבול יום בקופה [בקרישה] - החתיכות מתרות; נגע בתתיכה, החתיכה וכל העולין עמה [- כשיגביהה] חבור. וכן בתבשיל קטניות שקרם על גבי פרוסות [של לחם]. שמן שהוא צף על גבי יין, ונגע טבול יום בשמן - לא פסל אלא השמן.

ד. ירק של תרומה וביצה טרופה [מעורבת] ונתונה על גביו [- על הירק], ונגע טבול יום בביצה - לא פסל אלא

שהמשקה כמפקד באכל [כנמצא בכלי], וכאלו הוא גוף אחר. היו אותן זיתים וענבים יתר מכביצה, הרי המשקין היוצאין מהן טמאין; שפיון שניצאת טפה ראשונה, נטמאת בכביצה, וטמאה כל המשקין. ואם היה הסוחט זב וזכה וכיוצא בהן - אפלו סחט גרגר יחידי שלא הכשר ולא נגע במשקה, המשקה טמא; שפיון שניצאת טפה הראשונה, נטמאת במשאה הזב - שהזב שנישא אכלין או משקין, טמאן כמו שבארנו. וכן זב שחלב את העז, החלב טמא - שפיון שניצאת הטפה הראשונה, נטמאת במשאה הזב.

ג. קדרה שהיתה מלאה כבשין [- ירקות כבושים] של חלין, ויצא עלה [של ירק] מן הקדרה, ונגע אב הטמאה או ראשון בעלה שחויץ לקדרה במקום הנגוב - אף על פי שיש בו בעלה כביצה, הוא טמא והכל טהור. חזר לקדרה - טמא את המשקין שבה, ונטמאת הקדרה וכל הכבשין. נגע בעלה שחויץ לקדרה, והיה בו משקה - אם יש בעלה כביצה, הכל טמא; שהעלה מטמא משקה שעליו, והמשקה מטמא כל משקין שבקדרה, ומטמא הקדרה. היתה הקדרה מלאה כבשים של תרומה, ונער [עירב] אותה טבול יום, ורצה משקין על ידו - ספק מן הקדרה נתון, ספק שהקלח [חתוכה] נגע בידו - היקף פסול, והקדרה טהורה.

ד. טמא שהיה אוכל ענבים מכשרין [לקבלת טומאה], ונפל ממנו גרגר יחידי לגת [על הענבים המוכנים לדריכה] - אם היה שלם ולא נשטט ממנו עקצו [ראשו], הגת טהורה; ואם נטל עקצו והיו הענבים מוכנים בעביט [כלי לענבים] וכיוצא בו לדרכן, שהרי רוצה במשקין היוצאין מהן - נטמאת הגת בטפת משקה שבראש הגרגר במקום העקץ. נפלו ממנו ענבים, ודרכן במקום מפנה [ללא ענבים] - אם היו כביצה מכון [בדיוק או פחות], הרי המשקין היוצאין מהן טהורין כמו שבארנו; היו יתר מכביצה, היוצא מהן טמא, שפיון שניצאת טפה הראשונה נטמאת בכביצה, ומטמאה את כל המשקה היוצא אחריה. ה. גוש של זיתים טמאין שהיה מקבץ ומחבר, והשליכו לתוך תנור והסק [והוציא שמן] - אם היה כביצה מכון, התנור טהור; שאין האכלין מטמאין בליים, והמשקה היוצא מהן טהור כמו שבארנו. היה גוש יתר מכביצה - נטמא התנור; שפניצאה טפה אחת, נטמאת בכביצה ונטמאה את התנור. לפיכך, אם היו זיתים הטמאין פרודין ואינן גוש, ואפלו הם סאה - התנור טהור.

ו. עצים שנבלעו בהן משקין טמאין, והסיקן - התנור טהור, שהרי בטלו בעצים. ואפלו הוציא העצים שיפלו עליהם גשמים ונפלו לרצונו, והסיקן - התנור טהור, ואין המים שעליהן מטמאין מן המשקין הבלועין בהן. ולא יסיקן אלא בידים טהורות; גזרה שלא יסיקן הטמא, ונמצאו המשקין שעליהן מטמאין את התנור.

ז. שרץ שנמצא ברחים של זיתים, אין טמא אלא מקום מגעו. אם היה משקה מהלך [ונוגע בכל הזיתים] - הכל טמא; שפיון שנטמא מקצת המשקה - נטמא פלו, והשמן

זה חבור; ואם נגע טבול יום במקצת העסה, נפסלה. נטלה חלתה מתוכה, וחזרה לתוכה - אינה חבור.

טו. עסה שנמצאה [נתערב בה תרומה] או שנתחמצה בשאור של תרומה, אינה נפסלת בטבול יום.

טז. עסה שהכשרה [לטומאה] במשקין, ונלושה במי פרות, ונגע בה טבול יום - לא פסל אלא מקום מגעו. יז. מעשר ראשון שהכשר, ונגע בו טבול יום או ידים מסאבות [- טמאות מדברנן] - מפרישין ממנו תרומת מעשר בטרה; מפני שמעשר ראשון כחלין, וטבול יום וידים מסאבות אינן פוסלין את החלין, שהשלישי כחלין טהור, כמו שבארנו. וכן האשה שהיא טבולת יום, לשה את העסה וקוצה לה [- וזוהי חלה], ומפרישה ומניחה בתכלי, ונותנת הפלי עם [- ליד] שאר העסה כאחת, ומקפת [- מקרבת] על הכל כדי לתרם מן המקף [- הסמור], ואחר כך קוראה לה שם ואומרת: 'הרי זו חלה'; ומשתקרא לה שם - לא תגע בה, שלא תפסל אותה. וכך היא עושה, אם לשה בערכה שהיא [העריבה] טבולת יום.

יח. לגין [כד] שהוא טבול יום שמלאהו מחבית מעשר שלא נטלה תרומתו, ואמר: 'הרי זו תרומת מעשר על מה שבחבית אחר שתחשף' - הרי זו תרומה טהורה; לפי שאינה נעשית תרומת מעשר עד שתחשף, כפי תנאו, ואחר שתחשף, יעריב שמשו של לגין ויטהר. נשברה החבית קדם שתחשף, הלגין בטבלו [- מחוייב הפרשה]; נשבר הלגין, החבית בטבלה.

יט. טבול יום מטמאת מת ומבעילת נדה, עושה [עוסק] בבית הבד [- שמו]; וכן שאר הטמאים שטבלו, עושין בטהרות; חוץ מן הזב והזבה בשביעי שלהן - שאף על פי שטבלו, לא יעשו בבית הבד ולא יתעסקו בטהרות, שמה יראו [זוב] ונמצאו טמאים למפרע, שהרי סותרין הכל [- כל ימי טפירתם], כמו שנתבאר.

הלכות טמאת אכליו פרק ט

א. השמן או הדבש שנטמא, ואחר כך קרשו, ואחר כך נמוחו - הרי הן ראשון לטמאה לעולם; מפני שהן במשקין, ואף על פי שקפאו אחר שנטמאו.

ב. הרטב והגריסין והחלב שקרשו - הרי הם כאכלין, וצריכין מחשבה [לאכילה]; ואם נגע בהן אכל ראשון או משקין, נעשו שניים. היה בהן משקה טופח [מרטיב את האצבע הנוגעת בו] - הרי הן במשקין, והן תחלה לטמאה. נטמאו כשהן משקין, וקפאו אחרי כן וקרשו - הרי אלו שניים, כמו אכל שנטמא במשקין טמאין. נטמאו כשהן קפויין, ונמוחו ונעשו משקה - אם היו כביצה מכון [בדיוק, או פחות], הרי המשקה טהור. היה יותר מכביצה - המשקה טמא; שפניצאה טפה ראשונה, נטמאת בכביצה אכל טמא שנמוחה ממנו, ואותה הטפה נטמא כל המשקין שנמוחו אחריה. וכן טמא מת שסחט זיתים וענבים שהכשרו - אם היו כביצה מכון, הרי המשקין היוצאין מהם טהורין, ובלבד שלא יגע במקום המשקה;

של קדש שהיו בהן גמדות, והיו בתוך הגמדות משקין של קדש, ונגע השרץ באחת מהן, ונגעה ראשונה בשניה, ושניה בשלישית, אפלו מאה - כלן ראשון לטמאה, מפני המשקה שבגמדות וחבת הקדש; הרי כלן כמשקין שאין מונין בהם [ראשון שני וכו']. אבל אם היו כפרות של תרומה - הרי הכפר השלישית בלבד פסולה, ומשלישית והלאה טהור. ואם היה משקה טופח על כל הכפרות, אף בתרומה הכל טמאות; וכלן שניות, חוץ מן הראשונה שנגע בה השרץ, שהיא ראשון.

יא. בעבוע [חלל] שנעשה בעבי החבית, והרי הוא כמו כלי אחר בצדה - אם נקב האבוע לצור החבית, ונקב נקב אחר לחוץ זה כנגד זה, או שהיה הנקב הפנימי מלמטן והחיצון מלמעלן, והיה החבית והאבוע מלאים משקין - אם נגע אב הטמאה במשקה שבאבוע, נטמאו כל המשקין שבחבית. היתה החבית מקפת צמיד פתיל [כיסוי מהודק], ונתונה באהל המת - נטמאת מפני הנקב שבאבוע זה, שהרי הוא מפלש [פתוח] לאוירה. וכן אם היה הנקב שבאבוע שבפנים מלמעלן והחיצון מלמטן, הרי זו אינה נצלת בצמיד פתיל; אבל אם נגע אב הטמאה באבוע - לא נטמאו משקין שבחבית, והרי הם כמבדלין ממנה.

מטמא את כל הזיתים. נמצא על גבי העלין למעלה מן הזיתים, ישאלו הפדדין [עובדי בית הבד]: אם אמרו 'לא נגענו' [בשרץ], נאמנין. נמצא על אם [גוש] של זיתים - נטמא כל הגוש, כמו שבארנו. נמצא על גבי זיתים פרודין, והוא נוגע בכביצה - הכל טמא; שהאכל שהוא כביצה מטמא המשקה המערב בו, והמשקה מטמא שאר הזיתים. היו פרודין על גבי פרודין, והמשקה מלמטה - אף על פי שנגע בכביצה, אין טמא אלא מקום מגעו.

ח. עם הארץ שהושיט ידו לגת, ונגע באשכולות - אשכול וכל סביבותיו טמאין, וכל הגת פלה טהורה, מפני שמפסיקין האשכולות שסביבות זה האשכול בינו ובין שאר הגת.

ט. הגפת [פסולת זיתים] והזוגין [פסולת ענבים] שנעשו בטרהרה, והלכו עליהם טמאין, ואחר כך יצאו מהן משקין - הרי אלו טהורין, שמתחלה נעשו בטרהרה. ואם נעשו מתחלה בטמאה, ונמצו מהן משקין - הרי אלו טמאין.

י. הפדדין שהיו נכנסין ויוצאין, ומשקין טמאין בתוך בית הבד - אם יש בין משקין לזיתים [מקום די] כדי שינגבו רגליהם בארץ, הרי הזיתים טהורין; שהנגע במשקין טמאים שלא בידיו - טהור, ואפלו לקדש. כפרות

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום — י"א-י"ז אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

הלכות שגגות פרק ג

א. מי שהעידו עליו עדים שחטא חטא שחביבין עליו חטאת קבועה [רגילה], ולא התרו בו, אלא אמרו: 'אנו ראינוך שעשית מלאכה בשבת או שאכלת חלב', והוא אומר: 'אני יודע בודאי שלא עשיתי דבר זה' - אינו חייב חטאת; הואיל ואם יאמר: 'מזיד הייתי', יפטר מן הקרבן. כשאמר להם 'לא אכלתי ולא עשיתי', נעשה כאומר: 'לא אכלתי בשגגה אלא בודון', שהוא פטור מן הקרבן, ולא הכחיש את העדים.

ב. שתק, ולא הפליג [- לא הכחיש] את העדים - אפלו אמרה לו אשה אחת [- שפסולה לעדות]: 'אכלת חלב', או 'עשית מלאכה בשבת', ושתק - חייב להביא חטאת. אמר לו עד אחד: 'חלב הוא זה', ושתק, וחזר ואכלו בשגגה - מכיא חטאת; ואם התרו בו - לוקה עליו, אף על פי שעקר העדות בעד אחד.

ג. כבד בארנו בהלכות פסולי המקדשין, שהמפריש חטאתו על החלב שאכל - לא יביאנה על השבת שחלל, או על הדם שאכל, שנאמר: "והביא קרבנו שעיר עזים וגו' על חטאתו אשר חטא" - עד שיהיה קרבנו לשם חטאו, לא שיקריבנה מחטא על חטא. ואם הקריב,

פסולה. יתר על זה אמרו: הפריש חטאתו על חלב שאכל אמש - לא יביאנה על חלב שאכל היום; ואם הביא, [לא] כפר. ואין צריך לומר, שאם הפרישה אכיו, ומת, והיה הפן מחייב באותו החטא - שלא יביאנה הפן על חטאו, כמו שנתבאר שם.

ד. המביא חטאת על שני חטאים - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא בדמי חצייה לחטא זה, ובדמי חצייה לחטא השני. וכן שנים שהביאו חטאת אחת על שני חטאים - תרעה עד שיפיל בה מום, ותמכר, ויביא זה חטאתו בדמי חצייה, ויביא זה חטאתו בדמי חצייה.

ה. הביא שתי חטאות על חטא אחד - יקריב איזו שתרעה, והשניה תרעה עד שיפיל בה מום, ויפלו דמיה לנדבה.

ו. הביא שתי חטאות על שני חטאים - זו תשחט לשם החטא האחד, והשניה לשם החטא השני.

ז. כבד בארנו בהלכות מעשה הקרבנות, שהמשמר לעבודה ורה או לחלל שבתות בפרהסיא [ברבים] - אין מקבלין ממנו קרבן כלל; והמשמר לעברה משאר עברות - אין מקבלין ממנו חטאת על אותו החטא. כיצד? משמר לאכל חלב, שאכל חלב בשגגה, והביא חטאתו - אין מקבלין ממנו, עד שיחזר בתשובה. אפלו היה משמר לאכל חלב לתאבון [- לתאוה ולא בשביל להכעיס], ונתחלף לו חלב בשמן, ואכלו, והביא קרבן - אין מקבלין

שֶׁלש חטאות: משום שוחרט קדשים בחוץ, ומשום מחלל שבת, ומשום עובד עבודה זרה - שהרי שלשת האסורין באין באחד. במה דברים אמורים? באומר: 'בגמר זביחה [שחיתה] [ש] הוא עובד אותה' - [לעבודה זרה]. אבל אם לא היתה כונתו לכך - משישחט בה מעט לשם עבודה זרה, תאסר, ואינו חייב משום שוחרט בחוץ עד שישחט שנים [קנה ושוט] או רב שנים; ונמצא, כשגמר השחיטה, שחט בהמה האסורה לקרפון, שאינו חייב עליה משום שוחרט בחוץ, כמו שבארנו במעשה הקרבנות. היתה חטאת העוף, והיה חצי הקנה שלה פגום [שחוט], והוסיף בו כל שהוא בשבת לשם עבודה זרה - חייב שלש חטאות, שהרי שלשת האסורין באים כאחת. וכן העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת - חייב שתי חטאות, מפני ששני האסורין באין כאחת. הבא על אשת אחיו, הקים [החיי], כשהיא נדה - מביא שלש חטאות: משום אשת איש, ומשום אשת אח - והם שני אסורין הבאים כאחת; ומשום נדה - שהוא אסור מוסיף [נוסף], שמתוך שנתוסף בה אסור זה לבעלה, נוסף ליבמה [אח בעלה]. וכן פיוצא בזה. הבא על אביו, חייב שתיים - משום "ערוה אביו... לא תגלה", ומשום "ואת זכר לא תשכב". וכן הבא על אחי אביו חייב שתיים - שנגמרו: "ערוה אחי אביו לא תגלה". הבא על הזכור, והביא זכור עליו, בעלם אחד - אף על פי שהם שני גופין, אינו חייב אלא חטאת אחת, שנגמרו: "ואת זכר לא תשכב" - השוכב והנשכב, שם אחד הוא. וכן הבא על הבהמה, והביא בהמה עליו, בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. עשו השוכב והנשכב בבהמה וזכור, כבעילה אחת.

ב. יש בועל בעילה אחת, וחייב עליה שמונה חטאות. כיצד? יעקב שהיתה לו בת מזלפה ושמה תמנע; ונשא לכן תמנע, והוליד ממנה בת, ושמה סרח, ואין ללכן בת אלא רחל לבדה. נמצאת סרח בת בת יעקב, ואחות אשתו מאביה; והם שני אסורין הבאין כאחת. נשאת סרח לראובן, ונאסרה על שאר בני יעקב; נוסף בה אסור ליעקב, והרי היא פלג. מת ראובן, או גרש, ונשאת סרח זו לאחי יעקב מאמו - מתוך שנגאסרה על שאר אחי יעקב, נוסף ליעקב בה אסור אשת אחיו. מת או גרש, ונשאת סרח זו לישמעאל - מתוך שנגאסרה על שאר אחי ישמעאל, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אחי אביו. מת ישמעאל, ונפלה ליבום לפני יצחק, ועבר יצחק ויבמה, אף על פי שהיא שניה לו - מתוך שנגאסרה על שאר אחיו, נוסף בה אסור ליעקב משום אשת אביו, ומשום אשת איש; ששני האסורין באין באחד. אם שגג יעקב ובא על סרח זו כשהיא נדה, בתי יצחק בעלה ובחיי רחל אשת יעקב - הרי זה חייב עליה שמונה חטאות: משום בת בתו, ומשום אחות אשתו, ומשום פלג, ומשום אשת אחיו, ומשום אשת אחי אביו, ומשום אשת אביו, ומשום אשת איש, ומשום נדה. וכן כל פיוצא בזה.

ממנו; שמשאכל בודון, בין להכעיס בין לתאבון - הרי הוא משמד. הנה משמד לאכל חלב, ושגג ואכל דם - מקבלין ממנו, כמו שבארנו.

ח. מי ששגג והפריש חטאתו, ואחר כך נשתמד וחרז בתשובה, או נשתטה וחרז ונשתפה [נרפא] - אף על פי שנדחה הקרפון בינתיים, הרי חזר ונראה [נחיה ראוי להקרב]; שאין בעלי חיים נדחין, כמו שבארנו בהלכות פסולי המקדשין; לפיכך, יקריבנה עצמה. וכשם שאם נולד בו מום עובר ונתרפא, יחזר לכשרותו - כך אם נדחו הבעלים וחרזו ונראו, יקרב.

ט. חייבי חטאות ואשמות ודאין שעבר עליהן יום הכפורים, חייבין להביא לאחר יום הכפורים; וחייבי אשמות תלוין [שמתפקים האם חטאין] פטורין, שנגמרו: "מכל חטאתיכם לפני ה' תטהרו" - כך למדו מפי השמועה [מסורת ממש רבינו], שכל חטא שאין מפיר בו אלא ה', נתכפר לו. לפיכך, מי שבא על ידו ספק עברה ביום הכפורים, אפלו עם חשכה - פטור מאשם תלוי; שכל היום מכפר. נמצאת למד, שאין מביאין על לא הודע [ספק עבירה] של יום הכפורים אשם תלוי, אלא אם כן לא כפר לו יום הכפורים, כמו שיתבאר.

י. אין יום הכפורים ולא החטאת ולא האשם מכפרין, אלא על השבים המאמינים בכפרתן; אבל המבעט בהם, אינם מכפרין לו. כיצד? היה מבעט, והביא חטאתו או אשמו, והוא אומר או מחשב בלבו, שאין אלו מכפרין - אף על פי שקרבו כמצותן, לא נתכפר לו. וכשיחזר בתשובה מבעיטתו, צריך להביא חטאתו ואשמו. וכן המבעט ביום הכפורים, אין יום הכפורים מכפר עליו. לפיכך, אם נתחייב באשם תלוי, ועבר עליו יום הכפורים, והוא מבעט בו - הרי זה לא נתכפר לו; וכשיחזר בתשובה אחר יום הכפורים, חייב להביא כל אשם תלוי שהיה חייב בו.

יא. כל אשמות שבתורה, מעכבין את הכפרה - חוץ מאשם נזיר. ספק נזיר, וספק מחסרי כפרה, וספק שוטה - פלן מביאין קרבנותיהן אחר יום הכפורים.

יב. מי שהוא מחייב חטאת או אשם, והרי הוא יוצא להרג מבית דין - אם היה זכחו וזבית [שחוט], משהין אותו עד שיזרק הדם, ואחר כך יהרג; ואם עדין לא נשחט הזבח, אין משהין אותו עד שיקריבו עליו.

יום שני

הלכות שגגות פרק ד

א. העושה עברות הרבה בעלם אחד - שלא ידע על איסורם, חייב חטאת על כל אחת ואחת; אפלו עשה השלש וארבעים אלו שמנינו בעלם אחד, מביא שלש וארבעים חטאות. וכן אם עשה מעשה אחד שהוא חייב עליו משום שמונת הרבה - [שכולל כמה איסורים], חייב על כל שם ושם - והוא, שיהיו האסורין פלן באין כאחת, או אסור מוסיף - [יבאר], או אסור כולל. כיצד? השוחרט בהמת קדשים חוץ לעזרה בשבת לעבודה זרה - חייב

ד. האשה שהביאה עליה בהמות הרבה בעלם אחד - חִיבָת חטאת על כל בהמה ובהמה; שהרי הן גופין מחלקין. והרי זו כמי שנבעלה לאנשים הרבה בעלם אחד - שהיא חִיבָת חטאת על כל איש ואיש.

ה. האשה שהלך בעלה למדינת הים [לח"ל], ושמצה שמת, או באו עדים שמת, ונשאת בין על פי עצמה [ע"פ עדות ב' עדים] בין על פי בית דין [ע"פ עד אחד], ונודע שבעלה קנס - חִיבָת קרפן אחד; ואם נשאת לאנשים הרבה, או זנת [זנתה] עם אנשים הרבה - חִיבָת חטאת על כל איש ואיש, מפני שהן גופין מחלקין, ואף על פי שהכל בשגגה אחת. הבא על הנדה בשגגה, וטהרה מנדחה וטבלה, וחזרה וראת דם נדה, ובא עליה פעם שניה באותה שגגה עצמה - חִיב על כל פעם ופעם, אף על פי שהוא בעלם אחד והוא גוף אחד; שזמן נדות זה - חוץ מזמן נדות השני, והרי הן כשתי נשים נדות.

ו. הבא על אשתו שלא בשעת וסתה [לא כשרגילה לראות דם], וראת [ה] דם בעת התשמיש - הרי אלו פטורין מקרפן חטאת, מפני שהן כפגום נדון הוא ואינו שוגג; שהשוגג, היה לו לבדק ולדקדק, ואלו בדיק יפה יפה ודקדק בשאלות, לא היה בא לידי שגגה; ולפי שלא טרח בדרישה ובחקירה ואחר כך יצא, צריך בפרה. אבל זה, מה היה לו לעשות? הרי טהורה היתה, ושלל בשעת וסתה בעל; אין זה אלא אנס. לפיכך, בין שנמצא דם על עד [בגד] שלה, בין שנמצא על עד שלו - פטורין. אבל אם עבר, ובא עליה סמוך לוסתה, ודמה שיבעל ויפרש קדם שתראה דם, וראתה בשעת התשמיש - חִיבין בקרפן; שזו שגגה היא. לפיכך, אם נמצא דם על עד שלו - שניהם טמאים, וחִיבין בקרפן; נמצא דם על עד שלה - אם קנחה עצמה מיד כשפרש הבעל, ולא שהת [ה] - שניהם טמאים, וחִיבין בקרפן. ואם שהת כדי שתושיט ידה לתחת הפר, או לתחת הפסת, ותטל עד לבדק בו, ואחר כך קנחה עצמה - שניהם טמאים בספק, ופטורין מקרפן; ואם שהת כדי שתדיר מן המטה וידיה את פניה, ואחר כך קנחה עצמה ונמצא דם - בעלה טהור.

ז. מי שעבר ובעל סמוך לוסתה, על דעת שתקדם ביאתו לראית הדם, והרגישה האשה שנטמאת בשעת תשמיש, ואמרה לו: 'נטמאתי' - הרי זה לא יפרש כשהוא מתקשה, כמו שבאנו בהלכות אסורי ביאה. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש כשהוא מתקשה - חִיב שתי חטאות: אחת על כניסתו, שהרי בעל נדה, ואחת על יציאתו, שיציאתו הנאה לו כביאתו. במה דברים אמורים? בשדע שאסור לבעל בשעת הווסת, ודמה שתקדם בעליתו לראיתה, ולא ידע שאסור לפרש מיד - שנמצאו לו שתי העלמות בשתי הבעילות. אבל אם לא ידע שאסור לבעל בשעת הווסת, ולא ידע שאסור לפרש מיד מן הטמאה - אף על פי שפרש מיד והוא מתקשה, אינו חִיב אלא חטאת אחת; מפני שכניסתו ויציאתו, שהן כשתי בעילות, בשגגה אחת הן, ובהעלם אחד עשה הכל. והוא הדין

ג. כל אלו שתאסור זו הערוה עליהן באסור מוסף - צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסור עליהן; ומתוך שתאסור עליהן, יתוסף אסור אחר לזה. אבל אם אינם מצויין, אין אומרים: 'הואיל ואלו היה לזה בנים או אחים, היתה נאסרת עליהם, יתוסף בה אסור לזקן' [לזה שהיא אסורה לו כבר באיסור אחר]; שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח. וכן כל כיוצא בזה.

ד. מי שהיה נשוי שלש נשים, ובא על אמה של אחת מהן, שהיא אם אמה של שניה, שהיא אם אביה של שלישית - אף על פי שזקנה זו היא חמותו, ואם חמותו, ואם חמיו, ושלשה שמות הם, ואסור בת אחת היא - אינו חִיב אלא חטאת אחת, לפי שנאמר באשה ובתה ובת בנה ובת בתה: "שאררה הנה, זמה הוא" - הכתוב עשה שלשה גופין כגוף אחד, לפיכך יחשבו השלשה שמות כשם אחד. ה. אבל הבא על אחותו, שהיא אחות אביו, שהיא אחות אמו - חִיב שלש חטאות, שנאמר: "ערוה אחת גלה", לחיב על אחותו בפני עצמה - ואף על פי שהיא אחות אמו ואחות אביו. והיאך תהיה זאת? כגון שבא על אמו, והוליד ממנה שתי בנות, ובעל אחת מבנותיו, והוליד ממנה בן - כשיבוא הממזר הזה על הבת השנית, שהיא אחות אמו הממזרת, שהיא אחותו מאביו, שהיא אחות אביו מאמו - חִיב שלש חטאות. וכן כל כיוצא בזה.

יום שלישי

הלכות שגגות פרק ה

א. הבא על ערוה אחת [אשה שאסורה לו] ביאות הרבה בעלם אחד [כולן - בשגגה רצופה אחת] - אף על פי שהיה בין בעילה ובעילה ימים הרבה - הואיל ולא נודע לו בינתים, והרי הוא גוף אחד, הרי הכל שגגה אחת, ואינו חִיב אלא חטאת אחת. אבל אם שגג בה, ואחר כך נודע לו [האיסור], וחזר ושגג בה עצמה, ובעלה - חִיב על כל בעילה ובעילה; שהדיעות, מחלקות השגגות.

ב. הבא על הערוה ביאות הרבה בעלם אחד, וזו הנבעלת היתה לה ידיעה [על האיסור] בין כל ביאה וביאה [ואח"כ שכחה], שנמצאו הביאות אצלה בהעלמות הרבה - הוא מביא חטאת אחת, והיא מביאה חטאת על כל ביאה וביאה; היו לו הוא ידיעות בינתים, והיא בהעלם אחד - הוא מביא חטאות הרבה, והיא מביאה חטאת אחת.

ג. הבא על ערוה הרבה בעלם אחד - אף על פי שכלן משם [סוג איסור] אחד - הואיל והן גופים מחלקין, חִיב על כל אחת ואחת. כיצד? הרי שבעל חמש נשים נדות, או שבא על חמש אחיותיו, או על חמש בנותיו, בעלם אחד - חִיב על כל גוף וגוף. מכאן אתה למד, שהן שאמרו חכמים: 'הבא על הזכור והביא זכור עליו בעלם אחד - חִיב חטאת אחת', בשניה אותה הזכור עצמו. אבל אם היה זכור אחר - בין שבא על שניהן, בין שבא על זה והביא זה עליו - חִיב על כל גוף וגוף. והוא הדין בבא על הבהמה והביא בהמה עליו.

לכפותכת (כתמר – שיעור האיסור ביום כיפור). ומביא אשם ודאי למעילה, שהרי נהנה מן ההקדש בשגגה.

ה. האוכל ושותה ביום הכפורים בעלם אחד – אינו חייב אלא חטאת אחת; אכילה ושתיה, אחת היא.

ו. העושה מלאכה ביום הכפורים שחל להיות בשבת – חייב שתי חטאות, מפני שהן שני אסורין הבאין באחד.

ז. אכל פחצי וזית חלב, וכחצי וזית דם, בעלם אחד – אינו חייב קרבן; כשם שאין האסורין מצטרפין למלקות, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות – כך אין מצטרפין לקרבן.

ח. אכל פחצי וזית [מאיסור בשוגג], ונודע לו [שאכל], וחרור ושכח [שזה אסור], ואכל פחצי וזית אחר בעלם שני – פטור; שהרי נודע לו בינתים, ויש ידיעה לחצי שעור [– שהיא מחלקת בין שתי האכילות]. וכן אם כתב אות אחת בשבת בשגגה, ונודע לו, וחרור ושכח, וכתב אות שניה סמוכה לה בעלם שני – פטור מקרבן חטאת. וכן כל פיוצא בזה. וכן המעביר [ברשות הרבים] שתי אמות בשוגג, ושתי אמות במזיד, ושתי אמות בשוגג – אם בזריקה, חייב; לא מפני שאין ידיעה לחצי שעור, אלא מפני שאין בידו להחזירה, ולפיכך לא הועילה לו הידיעה שבינתים. ואם בהעברה, פטור – שיש ידיעה לחצי שעור, כמו שבארנו.

ט. האוכל כזית חלב וכזית חלב בעלם אחד, ונודע לו על הראשון, וחרור ונודע לו על השני – מביא שתי חטאות; שהידיעות מחלקות [אפילו שאינם בין האכילות], ואף על פי שעדין לא הפריש הקרבן. אבל אם נודע לו על שניהן כאחת, מביא חטאת אחת. וכן יראה לי שהוא הדין בפעילות.

י. אכל כזית ומחצה בעלם אחד, ונודע לו על כזית, וחרור ואכל חצי וזית בהעלמו של שני – אינו חייב אלא חטאת אחת; שאין חצי וזית האחרון מצטרף לראשון, אף על פי שהוא בהעלמו – שהרי נודע לו על מקצת העלמה ראשונה.

יא. אכל שני זיתי חלב בעלם אחד, ונודע לו על אחד מהן, וחרור ואכל כזית אחר בהעלמו של שני, והביא חטאת על הראשון – ראשון ושני מתפפרין, אבל שלישי לא נתפפר; אלא פשינודע לו עליו, וביא חטאת אחרת. הביא חטאת על השלישי – שלישי ושני מתפפרין, ששניהן בעלם אחד; וראשון לא נתפפר בחטאת זו. הביא חטאת על האמצעי – שלשתן מתפפרין, מפני שהראשון והשלישי בהעלמו של אמצעי; וכשינודע לו על הראשון ועל השלישי, אינו צריך להביא חטאת אחרת.

יב. מי שאכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, וחרור ואכל חתיכה אחרת משתי חתיכות, ונסתפק לו אם חלב אכל או שמן, ואחר כך נודע לו בודאי שחלב אכל בראשונה ובשניה – אינו חייב אלא חטאת אחת; שידיעת ספק היתה לו בינתים – אף על פי שמחלקת לאשמות [ומתחייב בשתי אשם תלוי], אינה מחלקת לחטאות.

בשאר עריות, שאם שגג ויבא על הערוה על דעת שהיא מתרת, ונודע לו שהיא ערוה, והוא בתוך התשמיש – לא יפרש מיד; שציאתו הנאה לו כביאתו. ואם לא ידע שאסור לפרש מיד, ופרש והוא מתקשה – אינו חייב אלא חטאת אחת; שהכל שגגה אחת היא.

יום רביעי

הלכות שגגות פרק ו

א. דין שגגת המאכלות, בדין שגגת הפעילות; לפיכך, אם אכל אכילות הרבה משם [של איסור] אחד בעלם אחד [– הכל בשגגה אחת] – אף על פי שיש ביניהן זמנים רבים, אינו חייב אלא חטאת אחת. כיצד? אכל חלב היום, ואכל חלב למחר, וחלב למחר, בעלם אחד – אף על פי שהן בשלשה תמחויין [קערות], אינו חייב אלא חטאת אחת. אבל אם אכל כזית חלב, ונודע לו, וחרור ואכל כזית חלב, ונודע לו – חייב על כל אכילה ואכילה; שהידיעות מחלקות השגגות [כל שכחה שאחר ידיעה מחייבת]. אבל פחצי וזית חלב, וחרור ואכל פחצי וזית חלב בעלם אחד – אף על פי שהם שני תמחויין, ואף על פי שהפסיק ביניהן – הרי אלו מצטרפין, ומביא חטאת; שאין התמחויין מחלקין. והוא, שלא ישהה ביניהן יותר מכדי [שיעור זמן של] אכילת שלש ביצים, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות; שכשם שמצטרף השעור למזיד למלקות, כך מצטרף השעור לשוגג בקרבן.

ב. אכל נותר [– בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] מחמשה זבחים, כזית מפל זבח, בעלם אחד – אף על פי שאכלן בחמשה תמחויין, אינו חייב אלא חטאת אחת; שכל שם [איסור] אחד הן, והתמחויין אינן מחלקין. וגופי הזבחים אינן מחלקין – שאחד האוכל בשר מזבחים רבים, או מזבח אחד. וכן השוחט חמשה זבחים בחוץ [– חוץ למקדש] בעלם אחד – אינו חייב אלא חטאת אחת; הא למה זה דומה? למשתתף לחמש צורות [של עבודה זרה] בעלם אחד.

ג. הקיז דם לבהמתו, וקבלו בשני כוסות, ושתנן בעלם אחד – אינו מביא אלא חטאת אחת.

ד. האוכל מאכלות הרבה, משמות הרבה [מאיסורים שונים], בעלם אחד – חייב על כל שם ושם. כיצד? כגון שאכל חלב ודם ונותר ופגול [קרבן שנפסל], כזית מפל אחד ואחד, בעלם אחד – מביא ארבע חטאות; וכן כל פיוצא באלו. וכן האוכל כזית אחד שנתקבצו בו שמות הרבה, בעלם אחד – אם נתקבצו באסור מוסיף [שהאיסור הנוסף הרחיק במשהו את תחומי האיסור], או באסור כולל [כגון חלב ביום כיפור], או באסור [שחלו כולם ב] פת אחת – חייב על כל שם ושם. לפיכך, הטמא שאכל כזית חלב, נותר, ביום הכפורים – מביא ארבע חטאות, ואשם: חטאת אחת משום טמא שאכל קדש, ואחת משום אוכל חלב, ואחת משום אוכל נותר; ואחת משום יום הכפורים – והוא שייצטרף אכל אחר עם כזית זה, עד שישלימו

יום חמישי

הלכות שגגות פרק ז

א. המשתחוה לעבודה זרה ונסף וקטר וזבח, בעלם אחד [כולם בשגגה אחת] - חייב ארבע חטאות; וכן אם פער עצמו [עשה צרכיו] לפעור [- שכך עבודתה] וזרק אבן למרקוליס [ע"ז שכך עבודתה], בעלם אחד - חייב שתיים. וכן כל פיוצא בזה, יהא חייב על כל עבודה ועבודה. כמה דברים אמורים? בשהזיד בעבודה זרה, ושגג בעבודות אלו [שלא ידע שהן אסורות]; אבל אם הזיד בעבודות אלו, ושגג בעבודה זרה - אינו חייב אלא חטאת אחת. ביצד? ידע שזו עבודה זרה, ושאסור לעבדה, אבל לא ידע שהשתחוה והנסוף עבודה, והשתחוה ונסף - חייב שתיים; ידע שאסור עבודות הן, ואסור לעבד בהן לאל אחר, ולא ידע שזו עבודה זרה, לפי שלא היתה של כסף וזהב, ועלה על דעתו שאין קרויה עבודה זרה אלא של כסף וזהב, ועבדה בכל העבודות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ב. כלל גדול אמרו בשבת: כל השוכח עקר [- את המושג] שבת, ושכח שנגטו ישראל על השבת, או שנשפה והוא קטן לבין הגוים, או נתגיר קטן והוא בין הגוים - אף על פי שעשה מלאכות הרבה בשבתות הרבה - אינו חייב אלא חטאת אחת, שהכל שגגה אחת היא. וכן חייב חטאת אחת על כל חלב שאכל, וחייב חטאת אחת על כל דם שאכל; וכן כל פיוצא בעבירות אלו. וכל היודע עקר שבת, אבל שכח שהיום שבת, ודמה שהוא חל - אף על פי שעשה בו מלאכות הרבה, חייב חטאת אחת על כל היום כלו; וכן חטאת, על כל שבת ושבת ששגג בו.

ג. וכל היודע שהיום שבת, ושגג במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות, או שינדע שהן אסורות ולא ידע שחייבין עליהן כרת, ועשה מלאכות הרבה - חייב חטאת על כל אב מלאכה ומלאכה; ואפלו עשה הארבעים חסר אחת בעלם אחד, מביא תשע ושלישים חטאות.

ד. שכח שהיום שבת, ושגג אף במלאכות ולא ידע שמלאכות אלו אסורות - אינו חייב אלא חטאת אחת.

ה. העושה אב [- מלאכה] ותולדותיו [מלאכה שדומה לה] בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת; ואין צריך לומר, העושה תולדות הרבה של אב אחד, שאינו חייב אלא חטאת אחת.

ו. עשה תולדה של אב זה, ותולדה של אב זה, בעלם אחד - יראה לי שהוא חייב שתי חטאות.

ז. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, כגון שזרע ונטע והבריק [כסף ענף המחובר לעץ והשחילו בקרקע והוציא ראשו לחוץ] והרביב [חיבר ענף עץ בעץ אחר], בעלם אחד - אינו חייב אלא חטאת אחת. וכבר נתבאר בהלכות שבת, האבות והתולדות והמלאכות שהן מעין האבות.

ח. עשה מלאכות הרבה מעין מלאכה אחת, בשבתות הרבה - בין בודון שבת ושגגת מלאכות, בין בשגגת שבת ובודון מלאכות - חייב על כל מלאכה ומלאכה. ביצד? ידע

שהיום שבת, וזרע בו מפני שלא ידע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שניה ידע שהוא שבת, ונטע בה מפני שלא ידע שהנטיעה אסורה משום מלאכה, וכן בשבת שלישית הבריק מפני שלא ידע שההברקה מלאכה - חייב על כל אחת ואחת, אף על פי שהיא מעין מלאכה אחת; מפני שהשבתות, כגופין מחלקין [- כדון הבא על כמה עריות בשגגה אחת].

ט. שגג שהיום שבת, וזרע בו, והוא יודע שהזריעה מלאכה, וכן בשבת שניה שכח שהוא שבת, ונטע בו, והוא יודע שהנטיעה מלאכה, וכן בשלישית שכח שהוא שבת, והבריק, אף על פי שיודע שההברקה מלאכה - הרי זה חייב על כל אחת ואחת; שהימים שפני שבת לשבת, הרי הם בידיעה לחלק [- בין השגגות ולחייב עליהם בנפרד].

י. מי שקצר וטחן כגרוגרת [- שיעור כתאנה] בשגגת שבת ובודון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וחזר וקצר וטחן כגרוגרת בודון שבת ושגגת מלאכות, שהוא חייב על כל מלאכה ומלאכה, ונודע לו על קצירה של שגגת שבת ובודון מלאכות - קצירה [של שגגת שבת ובודון מלאכות] גוררת קצירה [של שגגת מלאכות ובודון שבת], וטחינה גוררת טחינה, וכאלו עשה ארבעתן בשגגת שבת ובודון מלאכות, שאינו חייב אלא חטאת אחת, וכיון שהקריב חטאת זו - נתכפר לו על הכל; וכשידעם אחר כן, אינו צריך להביא חטאת אחרת. אבל אם נודע לו תחלה על קצירה של ודון שבת ושגגת מלאכות, והקריב חטאת - נתכפר לו על זו הקצירה שנודע לו עליה, ועל הקצירה והטחינה של שגגת שבת ובודון מלאכות, מפני ששתייהן במלאכה אחת, ונגררה קצירה וטחינה עם הקצירה. ותשאר הטחינה של ודון שבת עד שיודע לו עליה, ויביא חטאת שניה. קצר כחצי גרוגרת בשגגת שבת ובודון מלאכות, וחזר וקצר כחצי גרוגרת בודון שבת ושגגת מלאכות - הרי אלו מצטרפין; קצירה גוררת קצירה. וכן כל פיוצא בזה בשאר מלאכות.

יא. המתכבן לחתך את התלוש [מן הקרקע], וחתך את המתכב - אף על פי שנתכבן לחתיכה - הואיל ולא עשה מחשבתו, פטור מן החטאת; שזה כמתעסק [כאילו לא נתכוון לעשות כלל], ולא אסרה תורה אלא מלאכת מחשבת, כמו שבארנו כמה פעמים.

יב. החותה גחלים בשבת, שהוא מכבה את העליונות ומדליק את התחתונות - אם נתכבן לכפות ולהכעיר, חייב שתיים. חתה גחלים להתחמם מהן, והכערו מאליהן - חייב שתיים; מפני שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, כמו שבארנו בהלכות שבת. וכשם שחייב על ודונה כרת, כך חייב על שגגתה קרבן חטאת.

יום שישי

הלכות שגגות פרק ח

א. כל חטא שחייבין על שגגתו חטאת קבועה [רגילה], חייבין על לא הודע שלו אשם תלוי. ומה הוא לא הודע? ידע

יודע עצמו של [- מין ה:] חטא כמו שבארנו, ואינו מביא
אשם תלוי, שהרי ידע בודאי שחטא.

ו. כל דבר שחייבין על ודאו חטאת קבועה אחת, חייבין
על לא הודע שלו אשם תלוי אחד; וכל דבר שחייבין על
ודאו חטאות הרבה, חייבין על לא הודע שלו אשמות
תלויות הרבה, כמנין החטאות. כיצד? כשם שאם אכל
חלב ודם ונותר ופגול [קרבן פסול] בעלם אחד [בשגגה
אחת], חייב ארבע חטאות - כך אם נסתפק לו אם אכל,
או לא אכל אלא חתיכות של הטר שהיו עמהן - מביא
ארבעה אשמות תלויות. וכן אם נסתפק לו אם האשה שבא
עליה אשתו, או פלוגית הערוה שהיתה עמה שחייב עליה
שמונה חטאות - הרי זה מביא שמונה אשמות תלויות.

ז. האוכל חתיכה משתי חתיכות, ונסתפק לו אם של חלב
אכל או של שמן אכל, ואחר שנולד לו הספק, אכל
חתיכה משתי חתיכות אחרות, ונסתפק לו אם של חלב
אכל או של שמן - הרי זה מביא שני אשמות תלויות.

ח. כשם שידיעת ודאי בינתיים [כגון שאכל שתי חתיכות
חלב ונודע לו על כל אחת בנפרד] מחלקת לחטאות [וחייב
שתיים], כך ידיעת ספק בינתיים מחלקת לאשמות. לפיכך,
אם אכל חמשה זיתי חלב בעלם אחד, ונודע לו ידיעת
ספק על אחד מהן, וחרו ונודע לו ידיעת ספק אחרת על
השני, וכן על כל אחד ואחד - חייב אשם תלוי על כל
אחד ואחד.

ט. חתיכה של שמן וחתיכה של חלב, אכל אחת מהן
ואין ידוע איזו היא, והביא אשם תלוי, וחרו ואכל את
השניה - מביא חטאת. וכן אם אכל אחר את השניה -
מביא האחר אשם תלוי, כמו שבארנו.

י. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב נותר [- שבה שני
איסורים], אכל את אחת מהן ואין ידוע איזו היא - מביא
חטאת על החלב, ואשם תלוי משום נותר. אכל את השניה
בעלם שני - מביא שלש חטאות; ואם היה בה שנה
פרוסה, מביא אשם ודאי משום מעילה. אכל אחד את
אחת משתיהן, ובא אחר ואכל את השניה - זה מביא
חטאת ואשם תלוי, וזה מביא חטאת ואשם תלוי; וכן כל
פיוצא בזה.

שבת קודש

הלכות שגגות פרק ט

א. על חמש עבירות מביאין קרבן אשם, והוא הנקרא
'אשם ודאי', שהרי אינו בא משום ספק; ואלו הן: על
שפחה חרופה [נחיה שפחה ונחיה בת חורין], ועל הגזל,
ועל המעילה, ועל טמאת נזיר, ועל הצרעת כשיטתה
ממנה. על שפחה חרופה כיצד? הבא על שפחה חרופה,
בין בנזון בין בשגגה - מביא אשם. והוא שתהיה השפחה
גדולה, ומזידה, ובכרצונה, ותהיה בעולה - כדי שתלקה,
שנאמר: "בקרית תהיה... והביא את אשמו", היא לוקה
והוא מביא קרבן.

ב. ומפי השמועה [מסורת ממש רבינו] למדו, שבנזון

אם נסתפק לו אם שגג בדבר זה או לא שגג - הרי זה
מצוה להקריב אשם, שנאמר: "ולא ידע ואשם, ונשא
עונו. והביא איל תמים מן הצאן, בערקה לאשם". וזה הוא
הנקרא 'אשם תלוי' - מפני שהוא מכפר על הספק, ותולה
לו, עד שיודע לו בודאי שחטא בשגגה, ויקריב חטאת.

ב. אינו חייב באשם תלוי, עד שיהיה שם אסור קבוע
[ברור מוכר ומזוהה, והספק הוא בפעולה]. כיצד? אכל חלב,
וספק אם היה כזית או פחות מכזית, או שהיתה לפניו
חתיכת חלב וחתיכת שמן, ואכל אחת מהן ואין ידוע איזה
מהן אכל, אשתו ואחותו עמו בבית, בעל אחת מהן ואין
ידוע איזו מהן בעל, שבת ויום חל, ועשה מלאכה באחד
מהן ואין ידוע באיזה מהן עשה, או שעשה מעשה בשבת,
ולא ידע מעין איזו מלאכה עשה - הרי זה מביא אשם
תלוי. וכן כל פיוצא בזה. אכל אם היתה לפניו חתיכה
אחת, ספק שהיא חלב ספק שהיא אליה, ואכלה - פטור,
שהרי אין כאן אסור קבוע. וכן האוכל חלב הכוי [- שהוא
ספק חיה או בהמה, וחיה חלבה מותר] - פטור מאשם תלוי,
שאין כאן אסור קבוע. וכן הבא על אשה שהיא ספק נדה,
או ספק ערוה של קרוב בשר [קירבה משפחתית] - פטור
מאשם תלוי. לפיכך, האשה שנמצא דם על עד [מסלית]
שלה לאחר זמן, והנושא יבמתו בתוך שלשה חדשים
[מפסירת בעלה], וילדה, ואין ידוע [מיהו אביו] אם בן
תשעה [חודשי עיבור] - לראשון [וא"כ לא היתה צריכה יבום
- ואסורה עליו] או בן שבועה לאחרון - הרי אלו פטורין
מן הקרבן. וכן כל פיוצא באלו, שהרי אין שם אסור קבוע.
ג. האוכל חתיכה, ועד אחד אומר לו: 'זה שאכלת, חלב
היה', ועד אחד אומר: 'לא אכלת חלב', אשה אומרת
'אכל', ואשה אומרת 'לא אכל' - הואיל ונקבע האסור,
והוא אינו ידוע אם חטא או לא חטא - הרי זה מביא אשם
תלוי. וכן כל הבא על אשת איש, שעד אחד אומר 'מת
בעלה', ואחד אומר 'לא מת' - חייבין באשם תלוי. והוא
הדין לספק מגרשת, שהרי נקבע האסור; אכל ספק
מקדשת, לא נקבע האסור.

ד. מי שהיו לפניו שתי חתיכות, אחת של חלב ואחת של
שמן, ואכל אחת מהן, ובא גוי או קלב ואכל את השניה,
או שאכל גוי או קלב את הראשונה, ובא ישראל ואכל
את השניה, או שאכל ראשונה בנזון ושניה בשגגה, או
שאכל ראשונה בשגגה ושניה בנזון - הרי זה חייב באשם
תלוי, הואיל והיה שם אסור קבוע. אכל שתיהן בנזון,
פטור מקרבן; אכל שתיהן בשגגה, מביא חטאת; אכל את
הראשונה בשגגה, ובא אחר ואכל את השניה בשגגה -
שניהם חייבין באשם תלוי. וכן כל פיוצא בזה.

ה. חלב ונותר [- בשר קרבן לאחר זמן אכילתו] לפניו, אכל
אחת מהן ואין ידוע איזו מהן אכל, אשתו נדה ואחותו
עמו בבית, ושגג באחת מהן ואין ידוע איזו מהן בעל,
שבת ויום הכפורים, ועשה מלאכה בין השמשות שביניהן
- הרי זה פטור מקרבן, ואינו מביא חטאת, שהרי אינו

איזו דרך יתחייב אשמות רבות כמנין חיוב השבועות, ועל איזו דרך לא יהיה חייב אלא אשם אחד.

ח. על המעילה כיצד? כל הנהגה בשנה פרוטה מן הקדש בשגגה - מחזיר מה שנהגה, ויוסיף חמש; ויקריב אשם, ויתכפר לו. וכבר בארנו בהלכות מעילה, שהקרבן והקרבן מעכבין הכפרה, ואין החמש מעכב.

ט. האוכל מדבר שמועלין בו, בחמשה תמחויין [תבשילים] בעלם אחד - אף על פי שהוא מזבח אחד - אם יש בכל אכילה ואכילה שנה פרוטה, חייב אשם על כל אחד ואחד; שהתמחויין מחלקין במעילה, והרי הם כמינין הרבה - אף על פי שאין מחלקין בחיוב הכרתות. חמרה יתרה יש במעילה - שהרי עשה בה המהנה כנהנה [נתן לחבירו הנותן מעל], ומצטרפת לזמן מרבה [- חצי שיעור לעוד חצי לאחר זמן רב], ושלח שששה שליחותיו [ובכר מעל] חייב המשלח; מה שאין דברים אלו בשאר האסורין.

י. כל המחייב אשם ודאי - צריך שיודע לו חטאו תחלה, ואחר כך יקריב אשמו; אבל אם הקריבו קדם שיודע לו, נודע לו אחר שהקריב - אינו עולה לו. וכל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אחד המלה, או כהן משיח [כהן גדול], או שאר עם הארץ - שוין בו.

יא. כל חטא שחייבין עליו אשם ודאי - אם נסתפק לו אם עשהו או לא עשהו, פטור מכלום; לפיכך, הבא על ידו ספק מעילה - אינו חייב כלום, כמו שבארנו במעילה. יב. היתה לפניו חתיכה של חלין וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן, ואין ידוע איזו היא - פטור. חזר ואכל את השניה, מביא אשם על מעילתו; אבל אחר את השניה, שניהן פטורין.

יג. חתיכה של חלב וחתיכה של הקדש, אכל אחת מהן - מביא אשם תלוי משום חלב. אכל את השניה - מביא חטאת על החלב, ואשם ודאי של מעילה על ההקדש; בא אחר ואכל את השניה, אף השני מביא אשם תלוי. חתיכה של חלב וחתיכה של חלב הקדש, אכל אחת מהן - מביא חטאת. אכל את השניה אחר שנודע לו על הראשונה - מביא שתי חטאות, ואשם ודאי על מעילתו; בא אחר ואכל את השניה - זה מביא חטאת וזה מביא חטאת, בלבד. כבר בארנו בהלכות מאכלות אסורות, מאיזה טעם נוסף אסור הקדש על אסור חלב; וכן כל פיצא באלו האסורין.

שהיא חייבת מלקות, הוא חייב בקרבן; ובזמן שהיא פטורה מן המלקות, הוא פטור מן הקרבן.

ג. בן תשע ויום אחד שפך על שפחה חרופה - היא לוקה, והוא מביא קרבן; ונראה לי, שאינו מביא, עד שיגדיל ויהיה בן דעת.

ד. כבר בארנו בהלכות ביאות אסורות, מה היא השפחה החרופה האמורה בתורה, ושאין חייבין עד שיכעל בדרבה ויגמר. לפיכך, אם אמרו לו שנים: 'בעלת שפחה חרופה', והוא אומר: 'לא בעלתי' - נאמן, ואינו מביא קרבן על פיהם; שהרי הוא יודע אם גמר ביאתו, או לא גמר; וזה שאמר 'לא בעלתי', כלומר: 'לא גמרתי'.

ה. הבא על השפחה ביאות הרבה, אינו חייב אלא אשם אחד. כיצד? הבא על השפחה ביאות הרבה בזדון, או שפך עליה בשגגה, ונודע לו, וחזר וכא עליה בשגגה, ונודע לו, אפלו מאה פעמים במאה העלמות - מקריב אשם אחד, ומתכפר לו על הכל: על הזדונות שבה, ועל השגגות. במה דברים אמורים? בשפחה אחת; אבל הבא על שפחות הרבה, אפלו בעלם אחד - חייב אשם על כל שפחה ושפחה. בעל שפחה והפריש אשמו, וחזר ובעלה אחר שהפריש אשמו - חייב על כל אחת ואחת; שההפרישה מחלקת, ונמצא כמי שהקריב ואחר כך בעל. ו. וכן אם בעל חמש בעילות בעלם אחד בשפחה אחת, ונודע לו על אחת מהן, והפריש אשמו, ואחר כך נודע על השניה - מפריש אשם אחר; אף על פי שבעלם אחד היה בלן, הואיל ולא נודע לו אלא אחר שהפריש, נמצא כבועל אחר שהפריש, שדין השוגג והמזיד בשפחה - אחד הוא.

ז. על הגזל כיצד? כל מי שיש בידו משנה פרוטה ומעלה מממון ישראל, בין שגזלו, בין שגנבו, בין שהפקידו אצלו, או הלואה, או משום שתפוח, או משאר דרכים, וכפר בו [הכחיש שקיבל] ונשבע על שקר, בין בזדון בין בשגגה - הרי זה מביא אשם על חטאתו; וזה הוא הנקרא 'אשם גזלות'. ומפרש בתורה, שאין מתכפר לו באשם זה, עד שישביח הממון שבידו לבזעליו; אבל החמש [מהקדש, שבנוסף לקדש], אינו מעכב הכפרה. כבר בארנו בהלכות שבועות, אימתי יהיה חייב בשבועה זו שמקריב עליה אשם זה, ואימתי יהיה פטור ממנה, ועל

שיעורי רמב"ם ספר המצוות — י"א-י"ז אדר א' ה'תשס"ח

יום ראשון

מצות עשה צז.

הַמִּצְוָה הַצ"ז — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהִיטֵּת שְׂמוֹנָה מֵיָנִים מִן הַשָּׂרָצִים מְטֻמְאִין. וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת טְמֵאָת שָׂרָץ וְדִינִיָּה.

יום שני, יום שלישי

מצות עשה קה.

הַמִּצְוָה הַק"ה — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְהִיטֵּת שְׂכַבְת זָרַע מְטֻמְאָה, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־דִּינֵי שְׂכַבְת זָרַע.

יום רביעי, יום חמישי

יום שישי, שבת קודש

מצות עשה צח.

הַמִּצְוָה הַצ"ח — הַצּוּרִי שֶׁנֶּצְטוּיֵנוּ לְדוֹן בְּטֻמְאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין כְּדִינֵי הָאֲמֹרִים בָּהֶם, וּמִצְוָה זוֹ כּוֹלֶלֶת כָּל־תּוֹרַת טְמֵאָת אֲכָלִין וּמִשְׁקִין כָּלָם.

אגרות קודש

ב"ה, י"א אדר, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מיום הרביעי, ולפלא מה שכותב בתוך דבריו אודות רוחו הנדכאה, אף שהשגחה העליונה העמידתו על חלק היפה לעודד רוח נדכאים, שבמדתו של הקב"ה שהיא מדה כנגד מדה אלא שכמה פעמים ככה, בודאי מעודדים אותו מלמעלה בכמה ענינים ואופנים שגם מלכתחלה לא יבוא למצב כזה ח"ו, וע"ד מ"ש לא אשים עליך כי אני ה' רופאך, שזהו אופן רפואה של בורא עולם ומנהיגו שמלכתחלה לא ישנו מצב בלתי רצוי.

משא"כ ברפואה לאחר שחל המצב שעכ"פ נשאר איזה רושם, וכמרוז"ל יומא פי"ו ע"א.

ויה"ר שמכאן ולהבא עוד יותר יודגש אצל כת"ר המאמר עבדו את ה' בשמחה, שכ"כ השתדל בהפצת עבודה זו כ"ק מורנו הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי תלמידיו נשיאי החסידות, ובפרט ע"פ פסק הרמב"ם ע"ד הכרח אופן עבודה באופן זה דוקא, עיין דבריו בהלכות לולב. דברי נפלאים מורים דרך לנבוכים בזה, ובפרט בתקופתנו הדורשת כחות נוספים אצל כאו"א להלחם נגד הכחות הבלתי רצויים, והרי ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, אשר חיל היוצא למלחמה מנגן בשעת מעשה שיר נצחון שמח, וזה גופא מאפשר וגם מקרב את הנצחון, וק"ל.

ומסוגלים ימים אלו להוספה בכל האמור וכפסק רז"ל משנכנס אדר מרבין בשמחה, ובשנה זו הרי נתוספו שלשים יום בקיום זה, ופשוט שהכונה היא להמשיך השמחה על כל השנה כולה.

בכבוד ובברכה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

ד וכל זה בשלא קצץ, אבל אם קצץ - מתר לשלחו* אפילו לעיר שאין שם בי דאר, ואפילו היא דרך רחוקה מאד, ואפילו יוצא מביתו* ערב שבת עם השקפה:

ה ויש אומרים שאפילו לא קצץ אין אסור לשלחו אלא בערב שבת, דכיון שמשלחו סמוך לשבת הרי נראה כאלו אומר לו לילך בשבת, לפיכך צריך שיהא שהות ביום שיוכל להגיע מבעוד יום לבית הסמוך לחומה שבאותה העיר אם קבוע שם בי דאר, ואם לא קבוע שם בי דאר אסור לשלחו בערב שבת אלא אם כן קצץ. אבל בשמשלחו ב' ד' או קדם לכן, כיון שהוא מפלג לפני השבת, אין נראה כאומר לו לילך בשבת, ולפיכך אע"פ שלא קצץ מתר לשלחו אפילו לדרך רחוקה מאד* אע"פ שאין בי דאר קבוע באותה העיר. ויש לסמוך על דבריהם אם צריכים לכך*. ו אין חלוק בין שקבוע בי דאר באותה העיר לשאינו קבוע, אלא באגרת שהיא כתב יד ישראל*, שנפר לכל שהיא של ישראל, וכשהנכרי מוליכה בשבת אחר האיש שמשלחה אליו, יש קצת מראית העין שיאמרו שבשבת נתנה לו הישראל להוליכה, ואע"כ בשמשלחו מפלג לפני השבת לא החמירו כל כך* לחוש למראית העין כזה לפי סברא האחרונה שנתפאר, וכשקצץ לא החמירו לדברי הכל*.

אבל אם היא כתב יד נכרי, והוא הדין שאר חפצים שאינם נפרים לכל שהם של ישראל - מתר לשלחם אפילו בערב שבת לדברי הכל, כל שיש שהות ביום שיוכל להגיע מבעוד יום²³ לבית הסמוך לחומה שבאותה העיר

ביאורים

אפילו לדרך רחוקה מאד - ואפילו יודע ודאי שיעשה בשבת, כיון שלא רואהו¹⁸.
אם צריכים לכך - אבל במלאכה אחרת סומכים על לכתחילה על דיעה זו, והחילוק ביניהם: שכששלחו בדרך עם אגרת שיוליכנה למחוז חפצו - נראה כאלו אומר לו לילך בכל יום אפילו בשבת עד שיגיע למחוז חפצו, ולפיכך צריך שיהיה יכול להגיע לשם קודם השבת - אף על פי שמשלחו הרבה ימים קודם השבת. שלא כבמלאכה אחרת בה אין נראה כאילו משלחו בכל יום¹⁹.
אם צריכים לכך - ובמהדורא בתרא הוסיף רבינו שיש לסמוך לכתחילה על סברא זו אף שלא קצץ, ועל אף שלא קבוע הדואר - כל שמשלחו ביום מופלג מן השבת²⁰.
כתב יד ישראל - היינו שכתובה בלשון הקודש²¹.
לא החמירו כל כך - כמבואר בסוף הסעיף הקודם, שיש להקל בשעת הצורך.
לא החמירו לדברי הכל - אפילו שלחו בערב שבת.
שיוכל להגיע מבעוד יום - במהדורא בתרא הוסיף רבינו שיש להתיר אפילו אינו יכול להגיע מבעוד יום - כל עוד שנתנו לנכרי ברביעי או חמישי²².

אם קצץ מותר לשלחו - שליחת מכתב בזמנינו שנותנים 'בול' או 'חותמת' על המכתב ומניחים אותו במקום שממנו אוספים המכתבים לשלחם ליעדם, דינו כקצץ לו שכר שמותר גם למקום רחוק ואפילו בערב שבת¹².
מותר לשלחו - מכתב מיוחד 'אקספרס' וכיו"ב ששירות הדואר מתחייב לשולחו במהירות האפשרית, נחשב לכאורה כאילו הורה לעשות בשבת¹³, ואין להתיר כי אם במקום צורך גדול¹⁴.
מותר לשלחו - מקומות בהם נהוג שכשיש למישהו אגרות לשלוח, הוא נותנו בתיבת דואר הפרטי שלו שלפני הבית, ויש בצד דגל אדום ואם יש בתיבה דואר לשלוח הוא מרים את הדגל וזהו סימן להבי דואר לעצור וליקח את הדואר ע"מ לשלחו למקום היעד. מותר ליתן אגרות בהתיבת דואר הפרטי שלו ולהרים את הדגל בערב שבת לפני השקיעה, ואין חשש מראית עין שנתן המכתבים בשבת, כיון שהרים הדגל קודם השבת.
ואפילו יוצא מביתו - אבל לא יתן לו אפילו מבעוד יום, אם יוצא מביתו לאחר חשיכה¹⁷.
רחוקה מאד - אפילו דרך מהלך שבוע שלם.

מקורות

- (20) כיון שישנה דיעה המתירה אפילו בערב שבת.
- (21) שרק אז ניכר לכל שהיא של ישראל.
- (22) כיון שדעת המתירים באינו ניכר שהוא של ישראל היא להוסיף ולהתיר אפילו בערב שבת, אפילו כשלא קצץ, אלא שאין לסמוך על זה להקל בערב שבת - שאסור לב' השיטות שבסעיפים הקודמים, אבל ברביעי וחמישי שישנה דיעה (בסעיף הקודם) המקילה אפילו ניכר שהוא של ישראל, יש להקל אפילו אין שהות ביד הנכרי לעשות שליחותו (מהדו"ב סי' רמג ד"ה ומכל מקום וד"ה והשתא).
- (23) וכן הוא להלן סי' רנב ס"ו לגבי שאר מלאכות.

- (12) וראה באות הבאה לענין דואר מהיר.
- (13) שנאסר לעיל סעיף א.
- (14) שו"ת מנח"י ח"ו סי"ח.
- (15) דיני קבלת דואר בשבת נתבארו בסי' שז סכ"ז.
- (16) הערות וביאורים - אהלי תורה גליון תכח, מהר"ג אבערלאנדער.
- (17) לעיל סעיף א.
- (18) קו"א סי' רנב ס"ק ז, ושם השאיר בצ"ע אם כן הוא גם כשנמצא הנכרי קרוב לביתו והוי כאילו רואהו ממש.
- (19) להלן סי' רנב סעיף ו.

ששולחם לשם, שאף אם לא ימצא האיש בביתו ויצטרך לילך אחריו בשבת אין בכך פלוג, כיון שבשעה שהישראל משלחו אין הדבר ידוע לו שלא ימצא בביתו, והרי משלחו בשליחות שאפשר לגמרה מבעוד יום, וכשהולך אח"כ גם בשבת אינו נראה בשלוחו של ישראל, כיון שבשעה ששלחו לא היה ידוע שיצטרך לילך בשבת:

ו אם שָׁכְרוּ לַיָּמִים דָּבָר קָצוּב לְכָל יוֹם בְּהִלְכָתוֹ וְחִזְרָתוֹ, אֵלֶּא שְׂאִינוּ מְקַפִּיד עִמּוֹ מִתִּי יֵלֵךְ - אֲסוּר לְשַׁכְרוֹ וְלִתֵּן הָאֲגֵרָת לִידוֹ בְּעֶרֶב שַׁבָּת, דְּשָׂמָא יֵצֵא בְּשַׁבָּת וְיֵהָא נִרְאָה בְּאֵלּוּ צִוְּהוּ לִילָךְ בְּשַׁבָּת, כִּיּוֹן שְׂשַׁכְרוּ לַיָּמִים וּשְׂכָרוֹ סְמוּךְ לְשַׁבָּת. אֲבָל בְּד' וְה' מִתֵּר לְשַׁכְרוֹ לַיָּמִים וְלִתֵּן לוֹ אֶזְ הָאֲגֵרָת; הוּאִיל וְאִינוּ מְקַפִּיד עִמּוֹ בְּאִיזָה יוֹם יֵלֵךְ, כְּשִׁילָךְ בְּשַׁבָּת אִינוּ נִרְאָה בְּשִׁלּוּחוֹ. וְאִף שְׂשַׁכְרוּ לַיָּמִים, אִינוּ דּוֹמָה לְשַׁכִּיר יוֹם; הוּאִיל וְקָבֵל עָלָיו כָּל מְלָאכָת הוֹלָכָת הָאֲגֵרָת, הֲרִי זֶה דּוֹמָה לְקַבְּלָן* (עין סי' רמ"ג ורמ"ד):

ח אם אָמַר לְהַנְכִּיר שִׁיתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ, אַע"פ שֶׁלֹּא פָּרַשׁ בְּמָה יִתֵּן לוֹ, הֲרִי זֶה בְּאֵלּוּ קִצְצִין וְקָצֵב לוֹ; שְׂדַעַת הַנְּכָרִי סְמוּכָה שְׁבֻדָּאִי יִתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ כְּפִי מַה שִׁיתַּפְּשֵׁר עִמּוֹ אַח"כ, וּבְשִׁבְלִי טוֹבָת עֲצָמוֹ הוּא מוֹרֵחַ. אֲבָל אִם לֹא אָמַר לוֹ בְּפִרוּשׁ שִׁיתֵּן לוֹ שְׁכָרוֹ, אֵלֶּא שֶׁהַנְּכָרִי מַעְצָמוֹ יוֹדֵעַ שִׁישְׁלֵם לוֹ - אִין זֶה כְּלוּם*, שְׂאִין דַּעַת הַנְּכָרִי סְמוּכָה בְּוֹדָאִי עַל הַשְּׁכָר הַהוּא, שִׁישׁ סָפֵק בְּלָבוֹ שְׂמָא לֹא יִתֵּן לוֹ, וּבְשִׁבְלִי הַיִּשְׂרָאֵל הוּא מוֹרֵחַ:

ביאורים

להשלים מלאכתו כדי לקבל שכרו.. ואינו דומה לשכיר יום שהשכיר יום. . אין כוונתו בעבודתו כדי להשלים המלאכה שהרי לא עליו המלאכה לגמור ואין לו תועלת כלל בהגמרה אלא כוונתו לעבוד את הישראל כל היום כדי שיתן לו שכרו לפיכך הרי זה כעושה שליחות הישראל אבל הקבלן. . כוונתו בעבודתו היא להשלים המלאכה כדי ליטול שכרו, ואינו כשלוחו של ישראל. אין זה כלום – אבל דבר שקצבתו ידוע כגון שליחת מכתב כשהנמען משלם את דמי הדואר (כפי שנפוץ במוסדות וחברות גדולות), מותר ליתן לו אפילו סמוך לחשכה בסתם בלא קציצה דאטו בכל פעם ופעם יקצוץ עמו²⁶.

דומה לקבלן – שקיבל עליו לעשות כל המלאכה, ובודאי לא יחזור באמצע הדרך²⁴. עיין סימן רמ"ג – סעיף ד (לענין שכיר יום): שהנכרי שמתעסק בשבת מתעסק הוא מחמת השכירות ששכרו הישראל לאיזה ימים והרי בדעתו היום שהוא שכיר של ישראל היום והוא עושה שליחות הישראל לפיכך אף שעושה בשביל טובת עצמו אין זה מועיל כלום²⁵. ורמ"ד – סעיף א: שכיר יום. . שאמר לו בעד כל יום ויום שתעבוד לי אתן לך כך וכך. . אבל. . תורת קבלנות הוא שקיבל עליו לעשות כך וכך בעד שכר כך וכך. . שהנכרי אינו עושה בשביל טובת הישראל אלא בשביל עצמו למהר

מקורות

שקבלן שכרו אינו מחושב לפי הימים, נצטרך לפרש דברי רבינו בסעיף זה שהוא רק דומה לקבלן בכך שהותר בשבת, אבל אינו קבלן ממש לענין כל החזון בו ידו על התחנותה. (25) וראה שם סעיף ו ואילך להתיר שכיר שנה, אריסות והשכרה, וראה הערה 24 ביאור החילוק בין שכיר יום לקבלן, מדברי רבינו בקו"א סי' רמג ס"ק א. (26) להלן סי' רנב ס"ו הובאו הלכות אלו לגבי מלאכות אחרות כגון כלים לכובס, ולכאורה כן הוא בשליחת אגרת.

סימן רמז, דין נכרים המביאים כתבים בשבת סעיפים ז-ח

(24) שהחילוק בין שכיר יום לקבלן הוא אם יכול לחזור בו באמצע המלאכה, כמבואר בקו"א סי' רמג ס"ק א ד"ה ולפי, אמנם במהדור"ב שם ביאר החילוק שבשכיר יום מתחשב כל יום בפני עצמו, שלא כקבלנות, ולפי זה צ"ע האם בנדון דידן נחשב כשכיר יום מחמת ששכרו מתחשב לפי הימים, אבל מאידך הוא מקבל שכרו על ולפי המלאכה שעושה, ולא על היום, אמנם מבואר מדברי הצמח צדק בשו"ת או"ח סי' כט אות ו, שדברי רבינו בסעיף זה מתפרשים לכאן ולכאן, וגם אם נאמר

שולחן ערוך – הלכות תפילין

ס עור הבתים – מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָן שָׁחַר כְּמוֹ הַרְצוּעוֹת. וְאִף עַל פִּי שְׁבָרָצוּעוֹת הוּא הַלְכָה לְמִשְׁה מְסִינִי, וְלֹא בָתִּים, מִקְּל מְקוֹם מִצְוֹת תְּפִלִּין הוּא שִׁיחִיָּה הַכֹּל שָׁחַר:

סא חֲרִיץ שְׁבִין בֵּית לְבִית – צָרִיף שִׁיגִיעַ עַד מְקוֹם הַתְּפִיר. וְאִם לֹא הִגִּיעַ – כְּשֶׁרָה, וְהוּא שִׁיחִיָּה נִכְר הַחֲרִיץ לְמַעְלָה, כְּדִי שִׁיחִיָּה אֲרָבֵעָה רָאשֵׁיהָ נִרְאוֹת לִכָּל.

במה דברים אמורים? כְּשֶׁעָשָׂה מִחְצוֹת הַבָּתִּים מִבְּפָנִים גַּם בֵּין בֵּית לְבֵית מְלֻמְעָלָה עַד סוֹף רֹחַב הַפֶּרֶשָׁה מֵעוֹר אֶחָד עִם מִחְצוֹת הַחִיצוֹנִים, אֲבָל אִם לֹא עָשָׂה כֵּן, אוֹ שֶׁעָשָׂה כֵּן וְנִקְרַע אַחֲרָיָהּ

הַעוֹר שְׁבִין פֶּרֶשָׁה לְפֶרֶשָׁה – פְּסוּל, כְּמוֹ שִׁיתַּבָּאָר סִימָן לָג: **סב** גְּבֵה הַבָּתִּים אֵין לָהֶם שְׁעוֹר, וְיִכּוֹל לַעֲשׂוֹתָן גְּדוּלִּים אוֹ קִטְנִים כְּמוֹ שִׁיחִיָּה. וְהַמְנַהֵג שֶׁל הַחֲכָמִים וְאֲבוֹת בְּתֵי דִינִים לַעֲשׂוֹתָן שֶׁל רֹאשׁ גְּבוּהִים יוֹתֵר מִשְׁלֹשׁ אֲצָבָעוֹת, כִּיּוֹן שֶׁמְנִיחִין אוֹתָן בְּגָלוּי, וְיֵשׁ שִׁבְחָה בְּגָלוּי, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר סִימָן כו.

אֲבָל הַחֲכָמִים וְהַתְּלָמִידִים, וְהַתְּלָמִיד בְּפָנֵי רַבּוֹ שְׂאִין דֶּרֶךְ אֲרָץ לְגָלוּת תְּפִלִּין בְּפָנָיו – מְנִיחִין תְּפִלִּין קִטְנוֹת כְּאֲצָבָע וּמִחְצָה תַּחַת הַמְּצָנֶפֶת, מִפְּנֵי דֶרֶךְ אֲרָץ שֶׁלֹּא יִשּׁוּ אֶת עַצְמָם לְרִבּוּתִיהֶן בְּפָנֵיהֶם, וְנִרְאִין כְּעוֹזֵת פָּנִים, מִפְּנֵי שֶׁהַתְּפִלִּין הֵם דֶּרֶךְ כְּבוֹד

שהשי"ן ה'בולטות בדפוס דוחקות העור וחוקקות בו צורתה, ויהי זה חקיקת גוף האותיות ולא תוכה, מכל מקום העור שהוא רך נדחק גם סביבת בליטת השי"ן שבדפוס, על ידי דפוס השני שגוף השי"ן שוקע בו ותוכותיה בולטין בו ודוחקין תוכות השי"ן בעור, ויהי זה חק תוכות.

ויש אומרים שאין לחוש בשי"ן זו לחק תוכות, שלא פסלו חק תוכות אלא בפרשיות של תפלין ומזוזות, וכן בספר תורה ובגט, שנאמר בהן כתיבה בתורה, כתיבה — ולא חקיקה, אבל בשי"ן זו לא נאמר בהלכה למשה מסיני כתיבה בה. וכן המנהג פשוט לעשותה בדפוס. ואף-על-פי-כן טוב לחוש לסבא הראשונה:

סו תתורא של תפלין — הלכה למשה מסיני, בין בשל יד בין בשל ראש, תתורא הוא גשר בלשון ארמי, דהיינו שישים עור למטה לכסות פי הכתמים, ונראה כעין דף של גשר.

וכן מעברתא של תפלין — הלכה למשה מסיני, בין בשל יד בין בשל ראש, דהיינו ששעור התתורא יהיה ארוך ובלוט מצד אחד, והבליטה תהיה כפולה לעבר הרצועה בתוכה, ועל כן נקרא בליטה זו מעברתא.

ולפי שהלכה למשה מסיני שמקום מושב התפלין דהיינו התתורא יהיה מרבע ממש, לפיכך צריך לחתך המעברתא משני צדדין (במקום שמסתים רבוע התתורא), שלא תהא המעברתא רחבה (שם) כמו רחב התתורא, כדי שיהיה נכר רבוע התתורא:

חלק א' סימן לב דין כתיבת התפלין טעפים ס-טו

וגדלה, כמו שכתוב: "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מפך", וירשו רז"ל: "אלו תפלין שבראש":

סג וכן ארוך ורחב הכתמים — אין לו שעור. אבל ארוך ורחב התתורא — יש לה שעור, שיהיה לכתחלה יותר מכאצבע לכל הפחות, שהרי אמרו חכמים: "מקום יש בראש להניח שני תפלין", ואם היו פשרים בכאצבע — היה מקום להניח שלשה תפלין.

והגאונים אמרו שהכתמים של ראש צריכים להיות אצבעים על אצבעים לכתחלה, ואם פחת — לא פסל. ובתים של יד אצבע על אצבע לכתחלה. וכל אצבע סתם היא גודל. ויש לחוש לדבריהם, אף שלא נהגו כן:

סד שי"ן של תפלין — הלכה למשה מסיני, שיעשה בעור הכתמים של ראש כמין שי"ן בולטת מקמטי העור, אחד מימנו ואחד משמאלו. וקבלו הגאונים שהשי"ן של ימין המניח תהיה של שלשה ראשים, ושל שמאל המניח של ארבעה ראשים, ואם הפך — לא פסל. והיו"ד של השי"ן, בין בשל שלשה ראשים בין בשל ארבעה ראשים — צריכים לגע למטה בשולי השי"ן. וחדן של שולי השי"ן — צריך שישגוע עד מקום התפר לכתחלה, ולא ימשיך השי"ן הרבה, אלא שגם חדן של שוליהן יהיה נראה על התפר לכתחלה:

סה יש אומרים שהשי"ן צריכים להיות מקמטי העור, ואם עשאן בדפוס — לא יצא, מפני שהוא כחק תוכות, שאף

תורה אור

תוכן הפרק: הפירוש הפנימי במאמר חז"ל "כפה עליהם הר כגיגית"

להבנת פרק זה יש להקדים הקדמה קצרה, והיא בענין מהותו וענינו של מתן תורה (שזו היתה אחת השאלות בתחילת המאמר "מהו ענין מתן תורה").

דהנה הנקודה העיקרית שנתבארה עד כאן במאמר היא, שתורה ענינה "משל הקדמוני", היינו שעל ידה אפשר לאדם לזכות לגילוי "קדמונו של עולם", דעל ידי שהאדם לומד ומשיג את חכמת התורה הרי באפשרותו לתפוס את הקב"ה בכבודו ובעצמו - כמו שע"י משל אפשר להשיג את הנמשל.

וזהו גם עיקר ענינו של "מתן תורה": אין זה רק שאז הודיע הקב"ה לישראל מה הן תרי"ג מצות התורה והלכותיהן (וכן שאר חלקי התורה) - שהרי קיימו האבות את כל התורה כולה עד שלא ניתנה ומעולם לא פרשה ישיבה מאבותינו ואפילו במצרים, וא"כ עצם לימוד דברי תורה הי' קיים גם קודם נתינת התורה על הר סיני; אלא עיקרו של מתן תורה הוא בענין גילוי "קדמונו של עולם", ד"בעת קבלת התורה קיבלו ישראל השגת אור אין סוף

בחכמה שבתורה [באופן גלוי] פנים בפנים", כי אז ירד השם על הר סיני ובני ישראל זכו לראות את השכינה במו עיניהם וכמ"ש אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלקים, שראו זאת ב"ראי' חושיית".

באמת זהו אחד מהחידושים דמעמד הר סיני. דהנה בלימוד התורה, אע"פ שהתורה היא "משל הקדמוני", ובתוך חכמת התורה הנלמדת ע"י האדם מלובש "הקב"ה בכבודו ובעצמו", דהתורה היא לבוש של המלך, מכל מקום אפשר לאדם ללמוד את התורה מבלי להרגיש את דביקותו ב"מלך" בשעת מעשה, דאף דהעדר הרגשתו את הדבר אינו מגרע מהמציאות, שכשהוא לומד תורה "הרי זה כמחבק את המלך" - מכל מקום מובן, דכשאינו מרגיש זאת, חסר בפעולת לימוד התורה על נפש האדם.

ונמצא, שהתורה ניתנה לנו באופן כזה, שהאדם יכול להפריד ח"ו בין חכמת התורה ל"נותן התורה", והרגשת האלקות שבתורה אינה תוצאה בדרך ממילא מעצם הלימוד, אלא דרושה לכך עבודה ויגיעה מיוחדת, להרגיש בעת לימוד התורה את המטרה הסופית של מצוה זו, להתדבק עם "קדמונו של עולם".

וזהו בחינת עבודה, ואותו תעבדו, שהעבד אין לו דעה בפני עצמו, רק את אשר יאמר רבו עושה.

ביטול זה הוא הנקרא "עבודה", דעבודה הוא לשון עבדות, שכן, הביטול דהקדמת נעשה לנשמע (שאין לאדם רצון בפני עצמו ומוכן לעשות כל מה שהוא רצון העליון), הוא כביטול העבד לרבו, שהוא משועבד לאדונו, ורק את מה שיאמר לו רבו הוא עושה.

וע"י שהקדימו בחינת נעשה, שהוא בטול זה, יוכל להיות ונשמע, דהיינו לקבל הגלוי והאור מאין סוף ברוך הוא.

ולפי זה, אמירת "נעשה ונשמע" כוללת תוכן עמוק יותר - שע"י "נעשה" יכול להיות אח"כ "נשמע", פירוש: אמירת "נעשה" הוא הביטול מכל וכל לרצון העליון ב"ה, ורק לאחר ועל ידי ביטול זה יכול להיות "נשמע" - מלשון קבלת דברים - היינו להיעשות כלי לקבל הגלוי והאור מאין סוף ברוך הוא.

אך כדי שיבאו לבחינת בטול זה דהקדמת נעשה לנשמע, שהרי ביציאת מצרים היו עדיין בבחינת קטנות, ואיך יבאו לבחינת בטול גדול כזה.

אך הנה ידוע שביציאת מצרים היו ישראל עדיין בבחינת קטנות בעבודת השם (למרות הזיכרון ע"י היסורים שבגלות מצרים), וכמבואר בכ"מ שבמצרים היו ישראל מושקעים במ"ט שערי טומאה, ובעת יציאתם ממצרים וגאולתם מטומאת מצרים היו רק בשליכות הראשונות של עבודת השם, הנק' בכתבי האריז"ל בשם "קטנות", ואיך הגיעו בזמן קצר כזה למדרגה כה גבוהה בעבודת השם, ביטול מוחלט לרצון העליון ב"ה עד שהקדימו נעשה לנשמע?

הנה לזה היה ענין שכפה עליהם חר כגיגית, שהוא בחינת וימינו תחבקני, דהיינו התגלות אהבה העליונה מלמעלה על ישראל, כמ"ש אהבתי אתכם אמר ה'.

ע"פ פנימיות הענינים אין הפירוש ד"כפה עליהם חר כגיגית", שהיתה כאן כפי' במובן הפשוט, אלא הכוונה, שהקב"ה גילה לבני ישראל את אהבתו יתברך אליהם, שהיא אהבה עצומה וכמ"ש אהבתי אתכם אמר ה', ועל גילוי אהבה עליונה זו לישראל נאמר "וימינו תחבקני", שימינו של הקב"ה (דימין מורה על חסד ואהבה) מחבקת את כנסת ישראל.

שאהבה זו תחבקני לכנסת ישראל ומקפת אותו

אולם בעת מתן תורה, לא הי' שום מקום לפירוד כזה בין הדבקים, שכן, במעמד הר סיני נגלה אלינו אלקים ואמר "אנכי ה' אלקיך", ושמענו את הדברות מפי הגבורה.

והנה כדי להרגיש את האלקות שבתורה, קדמונו של עולם, זקוקים להכנה מיוחדת מצד האדם, והוא ענין ה"ביטול", ובלשון התניא שאין הקב"ה שורה אלא על דבר שבטל אצלו יתברך. כי לית מחשבה תפיסא ב' ואין שום כח באדם נברא ומוגבל שעל ידו יוכל לתפוס את הבורא שהוא בלתי בעל גבול, אלא רק ע"י הביטול והעדר הרגשת עצמו שזהו כלי לגילוי שכינה. וכמו שנאמר "מרום וקדוש אשכון, ואת דכא ושפל רוח", דהוא יתברך מרום וקדוש ומובדל מנבראים, ואיפה אפשר לו "לשכון"? רק ב"דכא ושפל רוח", שאין לו שום הרגש של גאווה והגבהת הרוח, רק שבירת הלב וביטול. וכן אמרו רז"ל אין אני והוא [בעל גאווה] יכולין לדור יחד.

וזהו שממשיך לבאר - הביטול אליו הגיעו בני ישראל קודם מתן תורה, שעל ידי ביטול זה נעשו כלים ראויים להתגלות האלקית - "קדמונו של עולם" - בעת מתן תורה:

והנה ישראל זכו למתן תורה על ידי יסורים דגלות מצרים בחומר ובלבנים.

כדי לזכות להתגלות אלקית זו בעת מתן תורה הוצרכו בני ישראל לעבור תחילה את היסורים דגלות מצרים, בחומר ובלבנים, כי יסורים מבטלים את ישות האדם ושוברים את רוחו, וביטול זה הוא הכלי לגילוי אין סוף ב"ה.

והקדימו נעשה לנשמע, כי אי אפשר להיות גילוי והמשכה מאור אין סוף ב"ה אלא במקום שיש בחינת בטול דוקא.

אולם, מלבד ההכנה הכללית דגלות מצרים, הנה גם בשעת מתן תורה גופא הוצרכו בני ישראל להיות בבחינת ביטול אליו יתברך. כי אי אפשר שיהי' גילוי אור אין סוף ב"ה אלא במקום שיש בחינת ביטול דוקא.

וזהו ענין הקדמת נעשה לנשמע שהוא בחינת הבטול שמבטל רצונו מכל וכל, כאלו אין לו רצון בפני עצמו, רק שירצה כל מה שהוא רצון העליון ב"ה.

זה שבנ"י קיבלו על עצמם לקיים ("נעשה") כל מה שיצווה עליהם, ללא כל נפק"מ מה יהי' הציווי (שהרי טרם שמעו וידעו מה הם הציוויים), הרי זה מורה על ביטול מוחלט אליו ית', דכל רצונו של האדם אינו אלא מה שהוא רצון העליון ב"ה.

שיחזקאל ראה את הקב"ה במראה נבואתו בצורת אדם ("מראה אדם").

שהוא בחינת רמ"ח מצות עשה דאינון רמ"ח אברים דמלכא, ושם"ה לא תעשה הם שם"ה גידים. ומהי "צורת" אדם העליון? והרי אין לו דמות הגוף ח"ו.

אלא "מראה אדם העליון" הוא ענין רמ"ח מצוות עשה הנקראות בזהר הקדוש בשם "רמ"ח אברים דמלכא", וכן שם"ה מצוות לא תעשה שהם כנגד שם"ה גידים, הרי שתרי"ג מצוותיו של הקב"ה נמשלו לצורת אדם, אברים וגידים.

אל האדם, היינו בחינת אדם שנבריא יצירה עש"י, כמ"ש ודמות פניהם פני אדם.

ו"אל האדם" - קאי על האדם הנברא ("אדם התחתון"), שיש בחינת אדם בכל עולם ועולם משלשת העולמות בריאה יצירה עש"י, שכולם הם בגדר "נברא" [ד"אדם העליון] הוא בחינת אדם של עולם האצילות, שהוא העולם שאינו בבחינת בריאה אלא עולם אלקי, וכל ענינו הוא רק התפשטות וגילוי כוחותיו יתברך, דרך מעולם הבריאה ולמטה מתחיל גדר של נברא].

וראי' שיש בחינת "אדם" רוחני בעולמות עליונים - ממה שנאמר "ודמות פניהם פני אדם", שיש מלאכים במרכבה העליונה שפניהם כפני אדם. הרי שמלבד האדם שלמטה, יש עוד נבראים רוחניים בעולמות עליונים שנקראים בשם "אדם" - ועל כולם קאי מ"ש "אל האדם".

הנה הוא כמים הפנים לפנים, דהיינו שע"י התגלות אור האהבה מלמעלה בחינת אהבתי אתכם, על ידי זה מתעורר גם כן האהבה מלמטה למעלה.

גם על היחס והקשר שבין לב האדם העליון אל האדם התחתון נאמר "כמים הפנים לפנים גו'", שעל ידי גילוי אור האהבה של אדם העליון (הקב"ה), "אהבתי אתכם אמר ה'", הנה על ידי זה מתעוררת בדרך ממילא ובאופן טבעי האהבה "מלמטה למעלה", כלומר אהבה של אדם התחתון אל הקב"ה.

והוא העלאת כנסת ישראל בכלות הנפש אליו ית'. אהבה זו של כנסת ישראל אל הקב"ה היא בחינת "העלאה", מה שנשמות ישראל נמשכות ועולות ונכללות בכלות הנפש אליו יתברך.

ולכן נק' כנסת ישראל [בשם] "כלה", על שם כלות

מכל צד, אפילו לבחינת אחוריים, עד שאינו מניחו לפנות ממנו ומוכרח להיות עומד עמו פנים בפנים.

ודיוק הלשון "תחבקני" - דכמו בחיבוק גשמי יד האדם החובק מקיפה את חברו מכל צד אפילו לבחינת אחוריים, שהאדם נתפס כולו בחיבוק זה, עד שאינו יכול לפנות לצד אחר ומוכרח לעמוד עמו פנים בפנים, כך בנמשל, שגילוי האהבה העליונה חובק את כנסת ישראל מכל צד, עד שמוכרחים לעמוד לפניו יתברך פנים בפנים.

ונמצא שגילוי אהבת הקב"ה לבנ"י "כפה" את בנ"י לומר "נעשה ונשמע", להתבטל אליו ית'.

דהיינו שע"י אהבה עליונה זו נתעורר ג"כ האהבה בנשמות ישראל, עד שבאו למעלה ומדרגה שהקדימו נעשה בו'.

במלים פשוטות יותר: גילוי האהבה העליונה לכנסת ישראל עורר בנשמות ישראל את אהבתם להקב"ה, ומחמת אהבה זו להקב"ה שבערה בלבם באותה שעה (כתוצאה מגילוי האהבה העליונה) הגיעו למדרגה כזו שהקדימו נעשה לנשמע (על דרך שמצינו באדם למטה, דבשעה שאדם מתעורר ברגשי אהבה עצומה לחבירו, הנה באותה שעה יעשה כל מה שחבירו יבקש ממנו מחמת אהבתו).

[ליתר ביאור:

האהבה העליונה שנתגלתה לבנ"י היתה בחינת "אהבה רבה" דלמעלה, שלמעלה מן הדעת, ועי"ז נתעוררה בלב ישראל ג"כ בחינת "אהבה רבה בכלות הנפש למעלה מן הטעם והדעת", ולכן באה אהבה זו לידי ביטוי בהקדמת נעשה לנשמע, שהוא ביטול מוחלט להקב"ה שלמעלה מן השכל].

וכמ"ש כמים הפנים לפנים כן לב האדם אל האדם. וזהו גם הפירוש הפנימי בכתוב "כמים הפנים לפנים כן לב האדם לאדם".

דהפירוש הפשוט הוא, דקאי על בני אדם, דכמו שכשאדם מביט במים נראים פניו במים, כך הוא יחס לב האדם אל האדם, דכשאדם מגלה את אהבתו לחבירו, מתמלא גם לב חברו, בדרך ממילא, באהבה אליו.

פירוש, לב האדם העליון הוא מ"ש ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם.

אמנם, הפירוש הפנימי בכתוב זה הוא, ד"כן לב האדם" קאי על "אדם העליון", הוא הקב"ה שנקרא אדם כמ"ש "ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם",

כי זה שאמרו רז"ל "מכאן מודעה רבה לאורייתא", אין הכוונה ע"פ חסידות שהיו אנוסים כפשוטו לקבל על עצמם את התורה (שאז יוקשה דגם הקבלה והתשובה בימי אחשוורוש היתה מצד גזירת המן, כנ"ל), אלא איירי כאן בענין הביטול שהרגישו בני ישראל בשעת מתן תורה, באופן של "פרחה נשמתן" ומסירת נפש (שביטול זה עשה אותם כלים ראויים להתגלות האלקית ד"וירד ה' על הר סיני") - דביטול זה לא נולד בהם מחמת עבודתם ויגיעתם, אלא על ידי גילוי אהבת הקב"ה אליהם, אהבתי אתכם אמר ה', שבדרך ממילא נתעוררו גם הם באהבה עזה להקב"ה ומצד אהבה זו שבערה בלבם הקדימו נעשה לנשמע.

ואע"פ כן הדר וקבלוה ברצון גמור בימי אחשוורוש, שהיה מסירת נפש בכל ישראל מעצמם.

לפי פנימיות הענינים, גם "קבלת התורה" בימי אחשוורוש ("הדר קבלוה"), אין פירושה במובן הפשוט, אלא משמעה מדריגת הביטול הנצרכת כדי להיות כלים ראויים לקבלת התורה (היינו גילוי אור אין סוף ב"ה), וענין הביטול בימי אחשוורוש בא לידי ביטוי בכך שבנ"י הגיעו אז לבחינת מסירת נפש.

שלא ע"י התעוררות מלמעלה בתחלה על דרך גלוי בחינת וימינו תחבקני, דהא אז היה בחינת הסתר פנים (ע"ד ועת לרחק מחבק), וכמאדו"ל אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום החוא.

אולם מסירת נפש זו בימי אחשוורוש לא נולדה בלבם של ישראל ע"י גילוי אהבת ה' מלמעלה, שהרי אדרבה, בימי אחשוורוש הי' זמן של הסתר פנים - "היפך ממש מבחינת גילוי הארת פנים בפנים שבמתן תורה", והיפך "וימינו תחבקני" (וע"ד מ"ש ועת לרחק מחבק), וכנרמז במאמר חז"ל "אסתר מן התורה מנין דכתיב ואנכי הסתר אסתיר פני ביום ההוא", שאסתר הוא מלשון הסתר, כי "בימי אסתר יהא הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות".

ואם כן היה בחינת אתערותא דלתתא מצד עצמם. אלא התעוררות הביטול והמסירות נפש בלב ישראל היתה מצד עצמם.

וזהו הדר וקבלוה ברצון גמור:

וזהו פירוש מרז"ל "הדר וקבלוה בימי אחשוורוש" ברצון גמור - שביטול זה לאלקות נפעל בבנ"י ע"י עבודת עצמם (ולא מצד הגילוי מלמעלה).

הנפש, וכמ"ש אחותי כלה מה טובו דדיך מיין כו'. על שם "העלאה" וכלות הנפש זו נקראת כנסת ישראל בשם "כלה", וכמ"ש "אחותי כלה מה טובו דודיך [אהבתך וחבתך] מיין", מלשון כלות הנפש.

וזהו ענין על כל דבור פרחת נשמתן, שע"י הדבור והגילוי מלמעלה פרחת נשמתן, בבחינת בטול לאור אין סוף ב"ה.

וזהו גם תוכן מאמר רז"ל שבשעת מתן תורה על כל דיבור ודיבור פרחת נשמתן, שע"פ חסידות אין הכוונה שמתו מרוב פחד, אלא "פרחת נשמתן" מורה על בחינת "ביטול במציאות" לאלקות. והוא ענין אהבה רבה לה' בבחינת "כלות הנפש" שנתעוררה בבני ישראל על ידי גילוי אור אהבתו של הקב"ה לבני ישראל.

שזהו פירוש "על כל דיבור ודיבור", שדיבורו של הקב"ה ענינו (לא דיבור גשמי ח"ו, אלא) "גילוי", פירוש, דכמו שע"י הדיבור מגלה האדם לחבירו מה שצפון ונעלם במחשבתו, כך דיבורו של הקב"ה ענינו גילוי אורו ויתברך הסתום, וע"י גילוי זה נתעוררו בני ישראל בכלות הנפש אליו יתברך, שזהו מה שפרחת נשמתן שהוא ענין הביטול לאור אין סוף ב"ה.

וזהו ענין שכפה עליהם הר, הוא בחינת אהבה עליונה שנק' הר.

מה שנתבאר לעיל, שהכוונה בכפה עליהם הר כגיגית הוא גילוי אהבה עליונה, נרמז בלשון "כפה עליהם הר", כי אהבה עליונה נקראת "הר", וכנרמז במאמר חז"ל שאברהם (שמדתו מדת החסד והאהבה) קראו הר.

כגיגית, שהוא בחינת דבר המקיף סחור כל עלמין, שע"י נתעורר בהם האהבה.

החיבוק העליון, "וימינו תחבקני" (כנ"ל), נרמז בלשון "כגיגית", כי גיגית הוא דבר עיגולי, וכך החיבוק מקיף את הנחבק סביב מכל צד כנ"ל - ועי"ז נתעוררה בבני ישראל האהבה להשם.

וזהו פירוש מה שאמרו רז"ל מכאן מודעא רבא לאורייתא, דהיינו, שהתעוררות זו בלבם לקבלת התורה בבחינת מסירת נפש ובטול עד שהקדימו נעשה לנשמע, לא הי' זה מצדם בבחירה ורצון אשר מעצמם לבד, אלא שעל ידי הגילוי מלמעלה דבחינת אהבתי אתכם על ידי זה דוקא נתעורר בהם הרצון והאהבה כו'.

עפ"י מתורצת השאלה דלעיל - במה נשתנתה הכפי' בעת מ"ת לגבי הכפי' בימי אחשוורוש (גזירת המן כו')?

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

מאמרים קונטרסים

ואח"כ אתן לך רפואות, שאין נפק"מ אם יתן [לו] רפואות רבים או מעט, עכ"פ צריך לזוהר בכל האזהרות שצוה הרופא, שאם יעבור אפילו על דבר א' דמו בראשו ולא יועילו הרפואות שיתן לו להחיות גופו. ואפ"ה עיקר הרפואה היא מן הרפואות, אך שזה בלא זה א"א. וכ"ה ממש ב[ענין] תרי"ג מצות שממשיכים אא"ס בעולמות, ואף כי שכן [מצוה] בהאי עלמא ליכא [כמ"ש] היום לעשותם ולמחר כו', כ"א מי שטרם בע"ש יאכל בשבת ביום שכולו שבת דייקא לע"ל שיגלה כבוד ה' כמ"ש ביום ההוא יהי הוי' אחד ושמו אחד ואמרז"ל אטו האידנא לאו אחד, אלא דלע"ל יהי גילוי כמו אחד, היינו שיומשך שם כבוד מלכותו ית' כמ"ש אז אהפך אל העמים שפה ברורה כי יתגלה בעולמות וכמ"ש ונגלה כבוד ה' כו' בשוב ה' את שיבת ציון כו' כמ"ש ומלאה הארץ דעה ולא ילמדו עוד כו'.

ד"ה להבין ענין לקיחת אנשי חז"ל

ולהבין לשון החזיר ראשו, דמשמע שנסתלקו גם הפ"ז מצות אך שהחזירם כמקדם, הל"ל הניח דמתי נסתלקו. אך הענין הוא דבאמת ב[אותו] זמן שנחרכ הבית הי' הסתלקות כל רצונו ית' אפי' הפ"ז מצות הנוהגות גם עכשיו שהם בחי' ראשו, כי היו אז כל ישראל אבלים, ואבל פטור מכל המצות. וז"ש בזו"ח פ' בלק דבעת החורבן חשבו כל חילא שמיא דכל עלמא תתהפך, והיינו מפני שנסתלק כל רצונו ואפילו הפ"ז מצות, וכת"י אם לא בריתי כו' חוקות שמים וארץ כו' [וזה לא ידעו שעתיד השי"ת להחזיר הפ"ז מצות בחי' ראשו וד"ל]. אך אח"כ החזיר בחי' ראשו שהו"ע הפ"ז מצות שהם עיקר קיום העולם, ו[ה]מל"ת לא נתבטלו כלל, כי אינם יכולים להתבטל לעולם כ"ז שיש מ"ע אפי' במקצתם, ולמשל רופא שאמר לחולה אל תאכל ואל תשתה זה וזה, ושומר עצמן מן הצינה וכדומה שהמה דברים המזיקים לבריאותך

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר הצמח צדק

דרך מצותיך

וצורה גוף ונפש הנפש נמשכת מצד החיות דשם הוי' המאיר בשם אלקים והגוף מש' אלקים המעלים ומלביש לש' הוי' ולכן גם הגוף מלביש את הנפש ומעלים ומסתיר עליו כנודע, ולזאת הזהירנתו התורה בכמה מקומות וידעת כו' כי הוי' הוא האלקים (דברים ד' ל"ט) דהיינו שבחי' הריבוי הנעשה ע"י ש' אלקים שאינו נפרד כלל וכלל מבחי' האח"פ דשם הוי' כי באמת כולא חד* וגם לאחר שנעשה בבחי' הריבוי ע"י שם אלקים ה"ז עומד בבחי' היחוד האמיתי דשם הוי' ממש כמו שהי' קודם שנברא העולם ואין כאן בחי' ריבוי ופירוד כלל באמת***, ויובן עד"מ כשרוצים למלאות מחבית גדולה מליאה מים כלים רבים מאד קטנים ביותר שעושים צינורות הרבה מאד וכל צנור מצומצם כפי מדת הכלי לבד ע"כ ממילא יחולק השפע לרובי כלים קטנים ביותר מה שלא הי' באפשרי לעשות כן מהחבית עצמה אלא הי' שוטף בבת אחת, והנה באמת הגם שהצנור גרם צמצום המים מ"מ אינו אלא כלי לעבור בו המים עצמן אותן שבחבית ועדיין לא נפרדו ממקורם כי הקילוח מחברן ולא שהצנור מהווה מים מצומצמים אחרים וזה פשוט, וכמ"כ הנמשל שבחי' שם

(ב) **והטעם** לכל זה מה שא"א לו לקבל חיות כ"א ע"י השירה, הנה יובן עפ"י מ"ש (תלים קל"ו ב') הודו לאלקי האלקים כל"ח, כי הנה אלקים הוא ל' רבים כמ"ש אלקים קדושים (יהושע כ"ד י"ט) אשר נגלו אליו האלקים (בראשית ל"ה ז') וגם אלקים ל' כח ומקור המחיה ומשפיע כמו יש לאל ידי (בראשית ל"א כ"ט) וכן אילי הארץ (יחזקאל י"ז י"ג) וא"כ אלקים ל' רבים היינו ריבוי כחות האלהות המשפיעים ומהוים נמצאים רבים ועצומים דדצח"מ וגבוהים עליהם וכולם נמשכים מאחדותו הפשוטה ית' וידוע קושיות הפלסופים איך יסתעף הריבוי מן האחדות הפשוט ונלאו בזה למצוא טעם ודעת אך הענין באמת שזהו ע"י צמצום שצמצם אורו ית' הפשוט הבבע"ת ובלתי בע"ג להאיר הארה מצומצמת וגם היא תתצמצם ותתחלק לריבוי השפעות שונות ובחי' צמצום ודין זה הוא ענין שם אלקים כדכתיב שמש ומגן הוי' אלקים (תלים פ"ד י"ב) כמ"ש בלק"א ח"ב (פ"ד) שהוא כמו בחי' מגן ונרתק ולבוש המעלים ומסתיר בתוכו החיות הנמשך מאתו ית' שכללות השפעה זו נק' בש' הוי' מל' התהוות ועי"ז יכול להיות התהוות נבראים בע"ג מחומר

כמ"ש בלק"א ח"א פכ"ב וז"ס הוי' הוא האלקים: וז"ש הודו לאלקי האלקים פי' שם הוי' עצמו הוא מקור הצמצומים דש' אלקים ונק' לכך אלקי האלקים ולכן כל"ח שבאמת הצמצומים הנ"ל הם חסד גמור כדי שיוכלו המקבלים בע"ג לקבל השפע ולכן נאמר כ"ו פעמים כל"ח שהן ניצוצי החסדים דש' הוי' גימ' כ"ו שבוקעים ומאירים ע"י שם אלקים להיות לעולם חסדו וכמשנת"ל שהאותיות דשם אלקים הן רק כלים וכמ"כ הוא ענין ל"ב ויאמר דאלקים שהן בחי' התחלקות השפע לל"ב נתיבות ממקור הראשון מאמר דבראשית הכולל כולם והוא בחי' חכמה שע"ז נאמר במאמר א' יכול להבראות (אבות פ"ה מ"א) כנודע: ונמצא מובן מכ"ז שהכלים הן רק הגורמים הגעת השפע למקבלים ומ"מ העיקר הוא האור המאיר בתוכן שהוא עיקר המחי' כנ"ל ולזאת יובן ג"כ בענין השמש הנ"ל שבשעת סיבובו דוקא פועל פעולתו בנמצאים המקבלים ממנו לפי שאז דוקא מקבל חיות ושפע ע"י הביטול כי הרי עיקר הפעולה הוא ע"י הנפש שהיא האור וחיות שבתוכה ששרשה משם הוי' כנ"ל רק שהמקבלים אינן יכולים לקבל אלא ע"י הכלי דייקא המסתרת ומעלמת בתוכה הנפש ומאירה למקבלים כיכולתן ולזאת בשעת השירה בבחי' ביטול בגופו ונפשו מחמת כי הוי' הוא האלקים שבאמת גם הכלי בטל כנ"ל אז מאיר ההארה בכלי להיות פועלת פעולתה בתחתונים, ולזה נאמר אשר בדברו מעריב ערבים ומסדר את הכוכבים גולל אור כי כולם הם בידו והוא הפועל על ידם באמת כגרון ביד החוצב בו:

ספר המצוות – מצות מילה

אלקים שהוא מדת הדין והגבורה הגורם צמצום שפע מימי החסדים שיתחלקו לחלקים רבים כמ"ש פלג אלקים מלא מים (תלים ס"ה י') ר"ל ששם אלקים גורם ההתחלקות והיינו ע"י ה"ג כמ"ש מי ברא אלה (ישעי' מ' כ"ו) מ"י דאלקים גורם להיות בחי' אלה דאלקים המורה על הריבוי והפירוד וזהו פלג אלקים ששם אלקים נפלג ומתחלק והוא ע"י צינורות שהן בחי' צירופי אותיות המלבישים ומעלימים להשפעת אור א"ס שבשם הוי' היה הוה ויהי' הבלתי מוגבל בעצם כי אין לו תחלה ותכלה, שיבא להיות נשפע בגבול ומדה להחיות נבראים בעלי גבול מלאך מיכאל מהלך ת"ק שנה וכיוצא, הנה מ"מ הרי צירופי אותיות אלו אינן רק בחי' כלים שתעבור על ידם עצם השפע דש' הוי' וגם אחר שנתלבשה בהם לא נפרדה ממקורו וכולא חד, וגם באמת הרי גם גוף הכלים והאותיות עצמן המעלימים אינו נק' העלם כלל באמת אצלו ית' שהרי הם נמשכים ונתהווים ממנו ית' וזוהי מדת גבורתו שאין לה סוף כמו שא"ס למדת חסדו ולזאת נאמר ולגדודיו אין מספר (גמרא חגיגה י"ג ב') שגורם התחלקו' לא"ס מחמת שהיא בחי' כח בבע"ג ובבע"ת בעצמותו, וההעלם הוא רק לעינינו המקבלים, וא"כ הרי מובן היטב שגם לאחר התהוות הפירוד והריבוי דהתהוות שם אלקים הכל עומד ביחוד האמיתי באחדותו ית' ואדרבה אחדותו ית' הפשוט הוא העושה הריבוי לא"ס ע"י צמצום הנ"ל והצמצום וההסתרה אינו רק אלא לפנינו אבל קמ"י ית' הכל בטל כמו שהי' קודם בריאת העולם כי הוא כזיו השמש בשמש

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל

וסד"א שבחי' חסד ואהבה שלמעלה בספירות⁶⁸ היא מעין וסוג מדת אהבה רבה של אאע"ה רק שהיא גדולה ונפלאה ממנה למעלה מעלה עד אין קץ ותכלית, כנודע ממדות עליונות שאין להם סוף ותכלית מצד עצמן כי וא"ס ב"ה מאיר ומתלבש בתוכן ממש ואיהו וגרמוהי חד, משא"כ בנשמת האדם המלוּבש בחומר⁶⁹ שיש למדותיה קץ וגבול, אבל מ"מ סד"א שמדותיה הם מעין וסוג מדות עליונות, ולזה אמר ואנכי עפר ואפר דכמו שהאפר הוא מהות עצמותו של העץ הנשרף שהוא מורכב מד"י ארמ"ע, וג"י

[[מד]] וביאור הענין הוא כמשנת"ל שבכדי שיתהווה בחי' בריאה יש מאין, עד"מ מחנה מיכאל דבריאה באהבה מבחי' החסד דאצי', א"א כ"א ע"י ממוצע ביניהם מחמת ריחוק הערך שביניהם, וכמ"ש באברהם ואנכי עפר ואפר ונת' מזה באגה"ק סי' ט"ו מה ששמע ממורו⁶⁶ ע"פ ואנכי עפר ואפר שאמר אברהם אבינו ע"ה על הארת נשמתו המאירה בגופו מאור חסד עליון, והיא מדתו מדת אהבה רבה של אאע"ה שהי' אוהב להקב"ה⁶⁷ אהבה גדולה ועליונה כ"כ עד שנעשה מרכבה להקב"ה,

67) אוהב להקב"ה: באגה"ק דפוס וילנא תר"ס ואילך: אוהב את הקב"ה.

68) בספירות: באגה"ק שם: בספירות העליונות.

69) המלוּבש בחומר: באגה"ק שם: המלוּבש בחומר.

66) באגה"ק סי' ט"ו מה ששמע ממורו: דף קכא, סע"א ואילך. והבא לקמן (עד התיבות: במשל ומליצה) הוא לשון האגה"ק שם בשינויים. וראה בכ"ז סה"מ תר"ל ע' נו-ז. וראה גם ליקוט פירושים ומ"מ (להר"א שי' חיטריק) לאגה"ק שם.

שהוא נברא ובע"ג מבחי' חיצוני' הכלים. ולכן כדי שיהי' התהוות המלאכי' ואפי' נשמות זהו ע"י בחי' ממוצע והוא בחי' מל' דאצי'.

וענין הממוצע הוא שההשפעה מתעלמת בו תחלה ואח"כ בא להמקבל, וכענין המתורגמן⁷⁰ שהי' שומע הדרשה מפי הרב שמתעלם בו ואח"כ משמיע קולו לרבים, או משה קיבל תורה מסיני, וב' בחי' שבממוצע הי' משה ואהרן⁷¹ ביציאת מצרים. וכמו בדצח"מ יש ממוצע בין כל מין⁷², שהממוצע בין דומם לצומח הוא עצי אלמוגים שהם בעצם אבן ועכ"ז הם צומחין, וכן בין צומח לחי ממוצע שיש עוף שצומח מן האילן כמבואר בש"ע⁷³, וכן בין חי למדבר יש ממוצע והוא הקוף, או י"ל אדני השדה, שהרי ר' יוסי סובר שמתמא כאדם בפ"ח דכלאים מ"ה. ובין כלליות דצח"מ שבעשי' ליצי' הממוצע הוא בחי' כתר דעשי', ולכן נק' הג"ע תחלת מעשיך כמ"ש בלק"ת בד"ה ביום השמע"צ⁷⁴, והמל' דאצי' היא ממוצע בין בי"ע לאצי'. וכמו"כ אצי' הוא ממוצע בין אוא"ס המאציל לבי"ע⁷⁵ שכדי להיות התהוות בי"ע בחי' בע"ג מאוא"ס הבלתי בע"ג צ"ל ממוצע, והממוצע הוא אצי' בכלל, וב' בחי' שבממוצע זהו בחי' י"ה ובחי' ו"ה, שזהו מ"ש הנסתרות להוי' אלקינו שזהו בחי' העליונה שבממוצע, כי השראת אוא"ס ב"ה הוא בחי' ונק' ים החכמה והוא בחי' ים הקדמוני⁷⁶, והיינו שבו שורה ומתלבש בחי' קדמוני כו', והנגלות לנו ולבנינו זהו בחי' ו"ה שרש ומקור לבי"ע כי אמרתי עולם חסד יבנה, וכת' זכור רחמין וחסדיך כי מעולם המה כו' וכמש"נ לעיל בענין ההפרש בין מוחין למדות⁷⁷ בענין המשלי' דארי' הנ"ל.

ד"ה כל הנחלים הולכים אל הים

אמ"ר חלפו וכלו בעשן המתהווה מהרכבתן כנודע, ויסוד הד' שהי' בעץ שהוא העפר שבו היורד למטה ואין האש שולטת בו הוא הנשאר קיים והוא האפר, והנה כל מהות העץ וממשו וחומריו וצורתו באורך ורוחב ועובי שהי' נראה לעין קודם שנשרף, עיקרו הי' מיסוד העפר שבו רק שאמ"ר כלולים בו, כי העפר הוא חומרי יותר מכולם ויש לו אורך ורוחב ועובי, משא"כ באש ורוח ומים הם מעט מזעיר בעץ, וכל ארכו ורחבו ועוביו הכל הי' מן העפר והכל שב אל העפר שהוא האפר הנשאר אחרי שנפרדו ממנו אמ"ר ועובי. והנה כמו שהאפר אין לו דמיון וערך אל מהות העץ הגדול באורך ורוחב ועובי קודם שנשרף לא בכמותו ולא באיכותו אף שהוא מהותו ועצמותו וממנו נתהווה, כך אמר אברהם אע"ה על מדתו מדת החסד והאהבה המאירה בו ומלובשת בגופו דאף שהיא היא מדת אהבה וחסד עליון שבאצי' המאיר בנשמתו שהיתה מרכבה עליונה, אעפ"כ בירידתה למטה להתלבש בגופו ע"י השתלשלו' העולמות ממדירגה למדרגה ע"י צמצומי' רבים אין דמיון וערך מהות אור האהבה המאיר בו אל מהות אור אהבה וחסד עליון שבאצי' אלא כערך ודמיון מהות העפר הנעשה אפר אל מהותו ואיכותו כשהי' עץ נחמד למראה וטוב למאכל עד"מ, ויותר מזה להבדיל באלפים הבדלות רק שדיברה תורה כלשון בני אדם במשל ומליצה. והנה נודע שהנשמות גבוהים מהמלאכי' (וכ"ש האבות שהיו נשמות דאצי'), שהנשמות הם מבחי' פנימיות הכלים והמלאכים מחיצוניות הכלים, ומה לנשמת אברהם אמר על עצמו שהוא בחי' עפר ואפר כ"ש על מיכאל דבריא

70) וענין הממוצע. וכענין המתורגמן: בהבא לקמן ראה בארוכה סה"מ תרנ"ט ע' קצ ואילך.
71) וב' בחי' שבממוצע הי' משה ואהרן: ראה ביאורה"ז לאדהאמ"צ קמב, ג. ולהצ"צ (כרך א) ע' תמא.
72) בדצח"מ יש ממוצע בין כל מין: ראה גם סה"מ תרנ"ט שם.
73) כמבואר בש"ע: בסה"מ תרל"ב (ובעוד מקומות שננסמנו לעיל בתחילת המאמר) מציין ע"ז: כמבואר ביו"ד סי' פ"ד סט"ו.
74) בלק"ת בד"ה ביום השמע"צ: דרושים לשמע"צ פד, ד.
75) אצי'. ממוצע בין אוא"ס המאציל לבי"ע: ראה תו"א מג"א

צג, א. ועוד.
76) ים הקדמוני. בחי' החכ'. וים סוף. בחי' המל': בשולי הגליון נרשם בגוכ"ק: ים סוף מל' סופא דכל דרגין, ים הקדמוני חכ', ים סתם סובל שניהם, לכן נאמר הים סתם. שהנחלים הם מלמעלמ"ט לים דמל', ומלמטלמ"ע בים דחכ', אשר בזה יתורץ שלכן נאמר נחל כי לגבי החכ' נחל הם ולא נהר.
77) וכמש"נ לעיל בענין ההפרש בין מוחין למדות: ד"ה ואתה הרם את מטך, וש"נ.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס ומעין

מאמר המשנה במילי דאבות (פרק ג) תן לו משלו שאתה ושלך שלו, וכמו שאנו אומרים אתה חונן לאדם דעת, שנה גיתן מלמעלה, ואם מפני התקדמת למודו יכול להיות שטבעו פך מפני טבע המרה שחורה, ואפילו אם זהו על ידי עבודה הרי הוא יתברך הוא הנותן לך כח לעשות חיל,

והנה הגורם את הירידה הגדולה של הין תורה והעוסק בעבודה שבלב בזה שמתגאה או אף גם שמתחזק טובה לעצמו הוא השטות, פי כל ענין הגאות הוא שטות נפלא וקמאמר כל גיא שטות, פי על מה ולמה יתגאה, אם מפני הבנת השכל הרי אין זה משלו כלל, וזה נכלל בכלל

האדם הוא בשביל התורה, וכמו שכתוב (קהלת יב. יג) סוף דבר הכל נשמע את האלקים ירא ואת מצותיו שמור כי זה כל האדם, ואם בן כשעושה הדבר שבשביל כך נברא אין לו להחזיק טובה לעצמו, וכמו בן בעבודתו כשכא ליד אהבה ודבקות אין לו להחזיק טובה לעצמו, אחרי שזה תכלית בריאתו בעולם, שזהו תכליתו שיתעלה על ידי התורה והעבודה פנ"ל וכמו שנתפאר (מאמר א פרק ג-ד) בענין תכלית כל בריאה, ואדרבא מזה שמחזיק טובה לעצמו שניכר מזה שלא פעל בעבודתו להיות בבחינת ביטול, הרי לא הגיע אל התכלית הנרצח, צריך להתמקד בנפשו על זה מאחר שלא בא לתכלית פונת בריאתו אם בן בשביל מה נברא בעולם ומה מעשהו, ובפרט אם אינו נזהר באיזה דברים, אפילו דברים קלים שלפי מעלתו גדולים המה פנ"ל (מאמר טו פרק ה), וכל שכן אם יש בהם חלול השם חס ושלום הרי טוב לו שלא נברא, ואם לא היה עוסק בתורה ובעבודה היה יותר טוב שלא היה חלול השם על כל פנים, וכל זה הוא מפני עבודתו שאינה אמיתית, שאם היתה אמיתית אז היה פועל הביטול בנפשו שלא היה מחזיק טובה לעצמו כלל וכלל, וכל שכן שהיה נזהר בכל הפרטים בתכלית.

והנה זהו כשהרוח שטות מסיתו שיתגאה מלימודו או מחזיק טובה לעצמו.

קיצור. הגיאיות היא שטות, דההשפלה וההכנה בלימוד התורה והפח בעבודת ה' הוא מאתו יתברך ובשביל זה היתה בריאתו, ובנה שמחזיק טובה לעצמו ניכר שלא הגיע אל התכלית האמיתית, והמתגאה מחלל שם שמים.

תאמר טז פרק א

וכן בעבודה שכלב באהבה ודבקות הרי נותנים לו הפח על זה מלמעלה, ולמה האדם השפל אישים יתגאה בדבר שאינו שלו כלל, וזהו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (אבות פרק ב) אם למדת תורה הרבה אל תחזק טובה לעצמך, והגם ששם אמרו כי לכך נוצרת זהו טעם שני, והיינו כי טעם הראשון אינו מספיק כל כך, כי האדם הוא פעל בחירה ועם היות שניתן לו הפח להבין ולהשפיל ולעבוד את ה' מפל מקום יכול לבחור שלא ללמוד ולא תפיל בכוננת הלב, ולזה אמר כי לכך נוצרת שתחלת יצירת האדם הוא בשביל זה, וכמו שכתוב בראשית ברא ואמרו רבותינו זכרונם לברכה בשביל התורה שנקראת ראשית ובשביל ישראל שנקראו ראשית, והיינו שיתעלו על ידי התורה שהיא חכמתו ורצונו יתברך, וכדאיתא בזהר תלת קשרין מתקשרין דא ברא ישראל מתקשרין באורייתא ואורייתא בקודשא בריך הוא, שעל ידי אמצעיות התורה מתקשרין נשמות ישראל לאלקות, וכמאמר רבותינו זכרונם לברכה (זהר חלק ג יא. ב) על פסוק עשרה עשרה הפך שעשרת הדברות מכונים נגד עשרה מאמרות ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (שבת פח. א) שתנאי התנה הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית אם יקיימו ישראל את תורתו מוטב וכאם לא יחזור את העולם לתהו ובהו ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (שמות רבה פרשה מ"ח) על פסוק אלה תולדות השמים והארץ בהבראם אלה בזכות מי נבראו ובזכות מי עומדין, בזכות אלה שמות בני ישראל, ואלה בזכות מי הם עומדין בזכות אלה העדות והחקים והמשפטים, ולכן אמרו כי לכך נוצרת, כי עיקר בריאת

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

מאמרים תרצ"ב

הרי התהוותם הוא ע"י ספי' המל'⁷⁶, דבחי' מל' הוא מקור לעולמות בע"ג ושם הוא שייך הזמן דמלך מלך ימלך, ומ"מ הנה להיותו בחי' מקור לבד ואינו מתלבש בהעולמות בפנימיותם, דזהו מה שמל' דאצי' נעשה בחי' כתר ועתיק לבריא⁷⁷ שהוא בחי' כתר ועתיק לבד, לכן הוא למעלה מבחי' זמן, דהיינו שהזמן הוא נצחי, וכמ"ש⁷⁸ ד' ימלך לע"ו וכמ"ס⁷⁹ שנא' נצח סלה ועד אין לו הפסק⁸⁰.

(79) עירובין נד, א.

(80) בד"ה ויאמר ג' מי שם פה תרכ"ו שבהערה 1 מוסיף כאן: וע' בד"ה ואברהם בס' בראשית [נאוה"ת בראשית ח"ד תשפג, ב. ספר המאמרים תרכ"ז ס"ע לו ואילך] בענין סדר זמנים, ובענין שהזמן הוא נברא ומחודש ואעפ"כ ברצות הבורא יכול שיהי' נמשך זמן בלי גבול, יעו"ש.

(75) תהלים קמה, יג.

(76) תניא אגה"ק סימן כ (קל, ב ואילך).

(77) עץ חיים שער ו (שער עקודים) פ"ב. שער מב (שער דרושי אבי"צ) פ"ב.

(78) בשלח טו, יח.

מחכ' נפקת⁸⁸, דבחק' שורה בחי' גילוי התענוג, וכמו שאנו רואין במוחש בטבעי בנ"א דכאשר האדם ממציא ומשכיל איזה דבר השכלה וחכ' הרי מתמלא חדוה ותענוג, ואורייתא דמחכ' נפקת מלובש בה אור התענוג האלקי, וכמ"ש⁸⁹ ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן, דעדן הוא בחי' מקוה"ת⁹⁰, ונהר יוצא מעדן להשקות את הגן היינו ג"ן סדרים דאורייתא⁹¹. וזהו דע"י תומ"צ תוכל הנשמה לקבל הארת התענוג דבחי' שמו הגדול. דכ"ז הוא בהנשמה כמו שהיא למעלה קודם ירידתה למטה להתלבש בגוף, הנה בכדי שתוכל לקבל הארת ענג העליון הוא ע"י הכלי דתורה והלבושים דמצות, ובפרט כאשר הנשמה יורדת למטה ונתלבשה בגוף ונה"ב ונעשה בה תערוכות טו"ר, דהלא בירידה זאת ובהתלבשות זו הרי הנה"א מלובש בהכחות דנה"ב, ולא מיבעי שהתענוג' הגשמים של הנה"ב פועלים לרעה על הנה"א, אלא אף גם המחדו"מ דדברים המותרים המלובשים בשכל האנושי הם מעבים (פארגרעבין) ומגשמי את הנה"א, וכש"כ מחדו"מ האסורים שהם פוגמים את הנפש במאד. ולזאת הנה בכדי לטהר את הנפש לנקותו מכל סיג ופסולת הוא ע"י הגלות ושעבוד שנק' כור ברזל⁹², וכמו המצרף לכסף שהפסולת והסיגים נשרפים תוך הכור ונשאר הכסף נקי מכל סיג, כך כדי שתוכל הנפש לקבל אור ענג העליון להיות נהנים מזיו השכינה לעוה"ב ובכדי לפעול הביורר בעניני עולם ולעשות אותם כלים לאלקות הוא ע"י ההתחזקות בקיום התומ"צ בזמן הגלות דוקא.

ד"ה ואברהם זקן בא בימים

וזהו עדי עד שהוא בחי' נצחי, דבשרש הראשון הנה שמו הגדול הוא בחי' מל' דא"ס שהוא בחי' מקור לעולמות, והוא בחי' סובב ומקיף שסובב כל העולמות בהשואה, וזהו עדי עד שמו הגדול בחי' מל' דא"ס שהוא בחי' נצחי וכלי גבול, וכמו"כ בחי' מלכותך מלכות כ"ע, דגם בחי' מל' דאצי' הוא בל"ג, ובחינה זו מאיר בג"ע, ולכן ההשגות דג"ע הם בחי' תענוג נפלא עד אין קץ, דהיינו בחי' בל"ג. וכן יש ריבוי מדריגות פרטי השגות בג"ע ופרטי עליות עד אין קץ ואין שיעור, וכמא"י⁸¹ צדיקים אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנא' ⁸² ילכו מחיל אל חיל, והיינו ריבוי עליות בריבוי פרטי מדריגות השגות עד אין שיעור, דכ"ז הוא לפי שבחי' מל' דאצי' מאיר בג"ע שהוא בחי' נצחי ובל"ג. ושרש ההמשכה הוא מבחי' מל' דא"ס בחי' מקור התענוגים שהוא בל"ג. וכדי שיהי' המשכת וגילוי תענוג זה משמו הגדול הוא ע"י המצות, וכמ"ש⁸³ ויניחו בג"ע לעבדה ולשמרה, לעבדה זו רמ"ח מ"ע ולשמרה זו שס"ה ל"ת⁸⁴, דע"י רמ"ח מ"ע ושס"ה ל"ת ממשיכים תוס' אור בג"ע, וזהו שעל המצות אנו מברכים אשר קדשנו במצותיו, אשר הוא בחי' תענוג⁸⁵, והיינו דע"י המצות ממשיכים מבחי' התענוג דשמו הגדול, אמנם בכדי שהנשמה תוכל לקבל הענג העליון, דהנשמה היא נבראה ובעלת גבול, ונפש בע"ג הרי א"א לו לקבל הארת תענוג העליון שהוא בלי גבול בחי' עדי עד אלא ע"י התלבשותו של אור התענוג בכלי ולבוש. וזהו דכתי"ב⁸⁶ עוטה אור כשלמה, שהוא אור התורה⁸⁷, דאורייתא

אור) לתהלים עה"פ (ע' שצח). ספר המאמרים תרפ"ט ע' 138. ה'ש"ת ע' 67.

(88) זח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קכב, א. רסא, א.

(89) בראשית ב, י.

(90) = מקור התענוגים. - בתו"א שמות שם בהגהה מציין ע"ז (הועתק בד"ה ויאמר גו' מי שם פה תרכ"ז ותרג"ח שבהערה 1): כמ"ש בפרדס בערכי הכינויים ערך עדן בשם התיקוני וזהו [בהקדמה יא, א. תנ"ה (פה, א)] עדן עילאה הוא בחינת כתר עליון ולכן נאמר על בחי' עדן [ישעי' סד, ג] עין לא ראתה כו'.

(91) ראה זהר ח"א קד, ב (במהנ"ע). ח"ב רז, ב. תקו"ז תי"ג (כט,

ריש ע"ב). ובכ"מ.

(92) ואתחנן ד, כ. מלכים"א ח, נא. ירמי' יא, ד. ראה תו"א יתרו

עד, סע"א ואילך. ובכ"מ.

(81) ברכות ומו"ק בסופן (כהגירסא שהובאה בשל"ה בהקדמה יז), א. עמק המלך שער יא (שער הדיקנא) פ"ח (סא, ג) צ נתבאר בלקו"ש חיד"ד ע' 179 ואילך. חט"ו ע' 137 ואילך).

(82) תהלים פד, ח.

(83) בראשית ב, טו.

(84) ראה תיב"ע עה"פ. זח"א כז, א. ח"ב קסה, ב. תקו"ז תכ"א (סב, א). תנ"ה (פה, ב). יל"ר עה"פ. לקוטי הש"ס להאריז"ל אבות פ"א מ"ב. שער מאמרי רז"ל להאריז"ל אבות פ"ו, א. לקו"ת שה"ש מח, ד. ספר המאמרים תרצ"ז ע' 214. ובכ"מ.

(85) ראה תו"א תולדות יח, ב. תצוה פא, א. ספר המאמרים תרפ"ט

ע' 270. תרצ"ו ע' 261.

(86) תהלים קד, ב.

(87) ראה לקו"ת שלח לט, א. שמע"צ פו, א. צא, ב. אוה"ת (יהל

לקוטי דיבורים

ט. בעל הבית התהלך טרוד והמום מבלי לדעת את הנעשה אתו.

כל האנשים שישבו אתו והשתכרו יחד לפני בואו של הרב מברדיצ'וב וראו כל אשר אירע, החלו להסית את בעל הגוף, שבגלל היהודונים שהגיעו לכאן נגרם לו נזק כזה באיבוד כלבו הטוב ביותר, ובגלל כך עליו לנקום ביהודים.

בעל הגוף היה עדיין מבולבל מאד, מבלי יכולת לחזור אל עצמו. כשנרגע קצת אמר שבראותו פניו של הצדיק נפל עליו פחד כזה של דרך ארץ כאילו ראה את הקיסר הגרמני, הדבר הרעיד אותו כל כך שהאקדח נטה ממקומו וירה מעצמו.

בהיותו בעבר אחד מחיילי משמרו של הקיסר הגרמני, הרי כשנזכר על הקיסר החל לספר ולתאר עמידתו על המשמר ליד דלת חדרו של הקיסר, והמורא והפחד שנפל על שרי המלוכה כשהיו צריכים להיכנס אל הקיסר.

האנשים, חבריו השיכורים, לא ידעו ולא שמעו אף פעם מהו הסדר כשצריכים להיכנס אל הקיסר, ובקשוהו לספר להם על כך.

יוד. ובעל הגוף החל לספר ולהסביר להם:

כשעל שר המאה להיכנס אל שר האלף - נופל עליו פחד. וכשעל שר האלף להיכנס אל שר המחנה, שר על עשרים אלף אנשי חיל, נופל עליו פחד ומורא יותר גדולים, וכשעל שר המחנה להיכנס אל שר המחנות - שתחת הנהגתו עשר מחנות של עשרים אלף - נופל עליו פחד ומורא עוד יותר גדולים, וכשעל שר המחנות להיכנס אל שר הצבא - הממונה הראשי על כל שרי הצבא - נופל עליו פחד ומורא עוד יותר גדולים. וכשעל שר הצבא להיכנס אל שר המלחמה - המורא והפחד עוד יותר גדולים. וכשעל שר המלחמה להיכנס אל הקיסר - נופלים עליו האימה והפחד הגדולים ביותר.

בעל הגוף סיפר על כך ברצינות כזו, שראו שהוא "חי" את כל התהליך. הוא מרגיש בתוכו את כל אשר הוא מספר, כאילו הוא עצמו הולך משר אחד למשנהו, והוא חי מחדש את המוראים והפחדים הגדולים כפי שפירט אותם.

כעת - אומר בעל הגוף לחבריו השיכורים - תארו לעצמכם, כשחיל פשוט צריך ללכת בשליחות משר המאה אל שר האלף, משר האלף אל שר המחנה, משר המחנה אל שר המחנות, משר המחנות אל שר הצבא, משר הצבא אל שר המלחמה, ושר המלחמה מצוה על אותו חיל פשוט להיכנס אל הקיסר - אין בכוחכם לתאר לעצמכם מידת האימה והפחד הנופלת על אותו חיל פשוט.

ובסיימו את התיאור האמור - נפל מתעלף. חבריו של בעל הגוף התבלבלו, הם הכירו היטב את חברים כאחד בריא בעל לב חזק, ופתאום שיארע לו דבר כזה, שיתעלף. הם עוררוהו מהתעלפותו ובהתאוששותו אמר כשתיאר את החיל הפשוט שהוטל עליו להיכנס אל הקיסר - הוא "חי" את הדבר כאילו הוא עצמו הוא אותו חיל פשוט ועליו נופלים אותם אימה ופחד, דבר שלא היה בכוחו לשאת.

יא. המאורע עם הכלב נודע מיד באחוזה, כולם נבהלו ממה שאירע, הנחמה היחידה היתה שבעל הגוף בעצמו ירה בכלבו.

מנהל האחוזה בעל הגוף היה נודע כאדם תקיף מאד, על כל דבר פעוט היה מעניש קשות. גם כשהבחין שאחד המשרתים צחק בקול היה מצוה להלקותו.

כולם ידעו שהכלב היה יקר לו במאד. הוא העמיד משרת מיוחד להאכיל את הכלב, לשמור על זמני שתיית חלב, אכילת בשר, רחיצה וניקוי.

אנשי האחוזה יכולים לספר שגראף גדול אחד רצה לקנות את הכלב בדמים מרובים, ובעל הגוף מיאן אף לשמוע על כך.

הוא היה רגיל לומר תמיד, שמאז רכש את הכלב הוא מצליח בכל. בכל מקום בואו היה לוקח אתו את הכלב. ופתאום אירוע כזה, שהוא עצמו ירה שלא בכוונה בכלבו האהוב.

הסיפור על כל פרטיו, נודע מיד בכל הסביבה, איך שמנהל האחוזה רצה לירות פעמיים בעגלה, בה ישב הצדיק הרב מברדיצ'וב ותלמידיו, והאקדח לא ירה, ושלא בכוונה ירה בכלבו האהוב.

במרחק חצי קילומטר מהאחוזה, היה כפר גדול בו חיו שלש משפחות יהודיות. בשמעם שהרב מברדיצ'וב עובר בסביבה ונמצא בביתו של מנהל האחוזה, הצטערו מאד על שהרב לא התעכב בבתייהם.

בינתיים ירד היום, השעה שש-שבע בערב, ואותם יהודים עדיין הסתפקו אם ללכת לאחוזה לראות את הרב או לא. הם פחדו להיכנס לאחוזה. אך כיוון שלא ידעו להיכן נוסע הרב, ואפשר הדבר שעוד מעט קט יסע לדרך הראשית הרחבה, ואז לא יעבור דרך הכפר שלהם - החליטו לגשת לאחוזה. הם לבשו בגדי שבת, הילדים הגדולים יותר נילוו אליהם, ואת הילדים הקטנים נשאו על ידיהם. וכך יצאו כולם לדרך לעבר האחוזה, אל הרב מברדיצ'וב.

יב. שלש המשפחות מנו למעלה משלשים נפשות, אנשים נשים וטף. הילוכם לעבר האחוזה עורר תמהון רב בתושבים הגויים של הכפר. הם לא הבינו להיכן הולכים היהודים לבושים בגדי חג. אך מיד נודע להם

בינתיים התחילה השמש לשקוע והתחיל להחשיך. היהודים ניגשו לבית בו שהה הרב מברדיצ'וב, ובראות התלמידים את היהודים, יצאו אליהם, והיהודים בקשו אותם לפעול אצל הרב לקבל אותם ב"יחידות". בעל הבית בראותו את היהודים, התמלא שמחה, והורה לכבד אותם במשקה, בבירה, דגים מלוחים ופירות.

וכך הגיע זמן תפלת ערבית והרב מברדיצ'וב אמר שצריכים להתפלל מעריב והוא עצמו התפלל בתור שליח ציבור.

לפני שהתחיל לומר והוא רחום יכפר כו', נכנס לדביקות חזקה וניגן ניגון. בתחילה בעצבות עמוקה ובתחנונים, כמי שבוכה ומבקש רחמים מעומק הלב, דבר שחדר ללב כולם, ולאחר מכן בשמחה גדולה ובהתלהבות עד לכלות הנפש ממש. אחרי הניגון אמר המלים והוא רחום יכפר עון ולא ישחית והרבה להשיב אפו ולא יעיר כל חמתו בחלק הראשון של הניגון, בעצבות עמוקה ובתחנונים, דבר שעורר לבבות כל הנוכחים, והמלים ה' הושיעה המלך יענונו ביום קראנו - עם החלק השני של הניגון, בשמחה גדולה ובהתלהבות.

טו. י"ט כסלו תרס"ג, הורה אבי לנגן ניגונו הידוע של הרבי, הוא החל לנגן וכולם הצטרפו אליו. כשסיימו לנגן הסביר אבי ארבעת הבהבות של הניגון שהן כנגד ארבעת העולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה, ואמר שניגון יש ללמוד ולהתעמק בו.

נחוץ להבין היטב את הענין, להבין היטב פירושו שהבהבה מביאה לידי רגש, שמרגישים את הענין - אפסיק כאן את הסיפור ואסביר את הענין, כשהחל הרב מברדיצ'וב לנגן, התרגשו כולם מהקול הנעים ומרגש הצער והרחמנות, שאחד לא ראה מה עושה השני.

כל אחד היה עסוק בעצמו, כל אחד כאילו חי באותו רגע בעולם אטום ונעלה יותר, עולם של יחיד. הרי זה רשות היחיד ולא רשות הרבים, עולם של מחשבה, לא שומעים איש ולא רואים איש, כאילו האדם הוא יחידי החי באויר ודואג ובוכה על חייו בעבר.

בכל תנועה מהניגון שניגן הרב מברדיצ'וב בעמדו לפני העמוד, לפני שהתחיל לומר והוא רחום וכו' נשקעים יותר במרירות בשל החיים הלא טובים, עד התנועה בחלק ניגון זה בקול דממה דקה של שברים, גנוחי גנח וילולי ליל, אנהה לבבית עמוקה שקטה עם בכיה פנימית עמוקה, כאחד העומד לפני כלות הנפש. התנועה של הניגון מבטאת בבירור שהכוחות הולכים וכלים, הנשמה בוכה על הגוף והגוף מילל על הנשמה, ושניהם יחד כאילו מתעלפים מגודל המרירות.

שניהם - הנשמה והגוף - רוצים עוד להיות ביחד, שניהם רוצים לחיות, אבל שניהם מרגישים וחשים שהרגעים ספורים, עוד רגע ועוד רגע מוכרחים להיפרד

שהצדיק הגדול מברדיצ'וב נמצא בסביבה ומתעכב בביתו של מנהל האחוזה.

שמו הקדוש של הרב מברדיצ'וב היה כל כך ידוע ומכובד בכל הסביבה, שרבים מהגויים הלכו גם הם לראות את הצדיק.

היהודים לקחו אתם מי מקל ומי שוט, כי פחדו מ"הקליפה השחורה", כפי שקראו היהודים לכלבו של המנהל, שהרבה פעמים חטפו ממנו נשיכה אמיתית.

כל כלבי החווה היו כעסנים ורגזנים, ולא הרשו לאף אחד לעבור את החווה בלי מלווה. ואילו לכלב השחור היה טבע מיוחד, בגוי לא היה מתגרה, היה מסתפק בכמה נביחות בלבד, ואילו על יהודי היה מתנפל ונושך. כל כלבי החווה לא היו יוצאים משטח החווה, ואילו הכלב השחור היה יוצא גם משטח החווה, מתנפל על האנשים ונושך, עד שאנשי הבית היו מרחמים ומריצים אותו הביתה. משום כך הכתירוהו היהודים בשם "הקליפה השחורה".

בהילוכם לעבר החווה, ומתוך פחדם מ"הקליפה השחורה", השגיחו שהילדים לא ילכו ברגלים יחפות, ושכלל אחד יהיה משהו ביד.

יג. הרב מברדיצ'וב מתפלל מנחה, ובעל הבית מתהלך מבולבל. ניכר עליו שהוא חי מחדש חוויה מיוחדת ואינו מוצא מקום לעצמו.

ניכר שהנזק עם הכלב לא איכפת לו כלל, שכן הוא הורה לאחד המשרתים להעביר את הנבלה ליער ולקברה שם, דבר שהתמיה את הכל.

תפלת המנחה של הרב מברדיצ'וב (בודאי עם הכוונות הגורמות להעלאת זכרונות - כסיפור הידוע מהוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר מוהר"ש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע -) גרם למהפכה בבעל הבית.

אחרי זמן מסויים שהתהלך טרוד ביותר, ניגש אל התלמידים והתעניין בהתנהגותו של הרב מברדיצ'וב.

בהילוכם לעבר החווה, פגשו היהודים במספר גויים מהכפר שעבדו בחווה והם סיפרו להם שעובר כאן צדיק אחד שהיה צריך להתפלל, עצר ליד ביתו של מנהל האחוזה וביקש רשות להתפלל שם, המנהל התרגז מאד, תפס באקדחו כדי לירות בצדיק, אך האקדח לא ירה, ובלי כוונה ירה בעצמו בכלב והרגו.

יד. בשמעם שהם נפטרו מ"הקליפה השחורה", הבינו שאין זה דבר פשוט כל כך, שהרב מברדיצ'וב רצה להתפלל מנחה דוקא בביתו של הצורר שלא הרשה ליהודי לעבור על סף ביתו וחווהו.

כולם הבינו שמהו נעלם יארע כאן, והמשיכו דרכם ביתר שמחה. בבואם לחווה נפגשו במשרתים והם סיפרו להם עוד הפעם כל אשר אירע ביתר פרטים, הם גם סיפרו להם שהמנהל הביע רצונו שהצדיק ילון בביתו.

- עונש על התנהגותם הלא טובה.

בתוך כך משתתק הרב מברדיצ'וב, חלק מהנוכחים התעלף, חלק אחר סתם מבולבל, וההתרגשות שאפפה את כולם אי אפשר לתאר.

פתאום נשמע קול אדיר, הרב מברדיצ'וב החל בחלק השני של הניגון, המתחיל בתנועה של קול מבשר.

קול גבוה וחזק הנושא בתוכו זיק של תקוה, איתנות של חיי נשמה, תוקף ובטחון.

הניגון השמח, הנעים ורחב הלב, אפף את כולם, ריענן ועורר את כולם, וכל אחד חש בחיות חדשה, וברגש נעלה ופנימי בלתי מודע.

טז. אי אפשר לספר ולתאר את הרושם שעשה הניגון על התלמידים. כולם שמעו והרגישו את המשל בלבד, הניגון החדיר אותם עד לנקודת הלב, והעלה אותם לעולם בלתי מוכר להם.

ברם, לא היתה להם שום אחיזה בהבנת הענין, מכל שכן בנמשל של ירידת הנשמה בגוף שתיאר הרב מברדיצ'וב בניגונו.

ואילו התלמידים שידעו והרגישו בכל תנועה את הנמשל, חיו אז מחדש את כל פרשת ירידת הנשמה בגוף. ניגונו של הרב מברדיצ'וב היה לגבם כסיפור דברים,

כאילו דיבר איתם וסיפר להם. לאמיתו של דבר, ניגון - למי שמבין מה שהוא שומע - יש בו יותר מאשר סיפור דברים.

התלמידים שמעו מה שהניגון סיפר על אירוע ירידת הנשמה הנמצאת בעולמות השמימיים הנעלים ביותר ויורדת מעולם לעולם, עד שהיא מתלבשת בגופו של אדם.

חלקו הראשון של הניגון מביע את הרגש הפנימי של הנשמה. בשעה שהיא מקבלת את הידיעה הראשונה שעליה לרדת ולהתלבש בגוף, היא הולכת ונפרדת ממקומה באוצר הנשמות, מהאורות והגילויים העליונים, מנשמות חבריה, מהרבי המלמד אותה.

וכשהנשמה נפרדת מכל אלה, ומתחילה ללכת בדרכה, לבצע השליחות שהטיל עליה הבורא ברוך הוא להחיות גוף - היא מתמלאת יאוש מר על שאין היא יודעת להיכן היא הולכת.

שהרי, נשמות בהיותן באוצר הנשמות, אין להן שום ידיעה מהו העולם הזה ומהו גוף גשמי. הידיעה הכללית שעליה לרדת בעולם הזה ולהתלבש להחיות גוף גשמי, מביאה אותה לרגש של יאוש ולחרדה גדולה.

חג השבועות תרצ"ד

אגרות קודש

בי"ה, א' כ"א שבט, תרפ"א

רוסטוב-דאן

ידידי, תלמידינו הנעלה, ווי"ח אי"א מוה"ר אלי ש' עבצר

שלום וברכה.

הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע, הכ"מ, דורש מאתנו, תלמידיו, עבודה ופועל מעין מלאכתו, אשר הי' עושה בקרב הארץ, להחיות נפשות באמרי קדש תורת החסידות, ואותה הוא דורש מאתנו ומזהיר אותנו על ככה, ללמוד, ולחזור ברבים, דברים כהויות ונכתינות.

מאד איוותה נפשי לדעת משלום תלמידינו היקרים, ד' עליהם יחיו, הנמצאים והחונים בעיר נעיל, והסביבה. מה מעשיהם ואורחות חייהם בגו"ר, אשר יואיל נא לפרוס בשלום כל אחד ואחד ביחוד ובבירור, ואשר כל אחד יועיל לכתוב לי מהנעשה אתו עמו לטובה ולברכה.

ויקהיל נא את האברכים התמימים יחיו, וימסור להם, דבריי אלה, כי מבלי נודע לי האדרעס של כל אחד ביחוד,

ובהיותו נבחר למשפיע מטעם הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק, הכ"מ, על כן על ידו אדברה אליהם.

תלמידי התמימים, ואתם עמם, מקושרי כ"ק אבותינו רבותינו הקדושים, חסידי ואהובי הוד כ"ק אמו"ר הרה"ק זצוקללה"ה נב"מ זי"ע הכ"מ. התיצבו שמעו וראו דרישת ופקודת מאור נפשינו ורוח אפינו, אבינו מורינו, הכ"מ, בטרם עלותו מאתנו, פקדנו, לכל אחד ואחד, ביחוד. הלוך בדרך הטובה אשר סלל לפנינו, ויצונו, קבוע עתים לתורה. ובהתעוררות הלב בעבודה שבלב היא התפלה, ובעבודה בפועל בבירור וזיכוך המדות, ובדבוק חברים. ויעד לנו ברכת אל עליון, בזמני ונצחי, ובכל אשר נפנה לטובה ולברכה, האלקים יחי' בעזרינו.

ואנכי צותי ביחוד, נוסף על המצוה הכללית האמורה, התענין בטובת כל אחד מתלמידי, ולעמוד על המשמר, מלאות בעזרתו יתברך, בכל המצטרך, למען קיים פקודתו האמורה, והיות בעזרם, ותועלתם ככל אשר יעזרנו הוי'.

והנה עוד מעט, ויתמלאו אחד עשר חדש, לעלות אבינו רבינו, השמימה. מה מפקודותיו וציוניו באו בפועל. ומה עוד

ובד"כ לראות לקרב הלבבות, ולאחד כולם למטרה אחת, קביעות עתים לתורה, בכל מקום כפי ענינו, בהתעוררות העבודה, ובדבוק חברים.

כל דבריי אלה אמורים באם שבריאותו מסכים לזה. שהנני חושב אשר נסיעה כזו דורשת זמן כששה שבועות בערך, וגוף ועצם הזמן מה שיסע ממקומו, אין זה ענין לעומת גודל ההכרח והנחיצות, ומה שהוא מצד בריאותו, באם שיקבד עליו ח"ו הנני מניח הדבר על חוות דעתו. אנכי הורגלתי עפ"י ציווי מבלי הבט על בריאותי. והוא מבין גודל הענין, וישקול בעצמו. אך אקווה כי השי"ת יזכהו שלא יהי לו שום מניעה ועיכוב, מלעשות רצון צדיק, וזכותו יגן עליו ועלינו. ונזכה כי יאיר בנו, תלמידינו, בכל אחד ואחד, אור החסידות והעבודה האלקית.

מוסגר פה הנני שולח לו כמה מכתבים. כללי וגם מכתבים פרטים. ורשימת אנ"ש יחיו, מהידועים לי אשר אתם יוכל לדבר בהענינים. כן הנני שולח העתקת מכתבי הראשונים, מקיף העבר.

בתקוותי בקרב הימים אי"ה לשלוח שלשה מתלמידינו האחד לסמאלענסק, והשני לויטעבסק, והשלישי לארשע, בתור משפיעים זמנים. והאל הרחמן יהי בעזר לקיים רצון הקדש. ואין זה סותר לנסיעתו, ואדרבא תתן כח ועוז. אבקשו בהיותו ברודניא, יסע על יום א' ללויבאוויטש, ויהי על אהלי הקדש, ויודיע מקודם להרב והשו"ב יחיה כמו בכל מקום ויחזור שמה דא"ח ברבים.

ואחכה לקבל ממנו ידיעות פרטיות מכל תלמידים שיי כפי האמור בתחלת מכתבי מהיושבי אהל, והבעלי עסקים, כולם יעזרום האלקים. כן מפרטיות מקומי נסיעתו צלחה. ואלקי אבותינו יעזרהו.

והי' ברכה ושלוש, ויצליח במלאכתו, כי יהי הוי' אלקינו עם פיו, ובלבבו, ותהי' מלאכתו אמונה, כאוות נפשו ונפש בן מורו ורבו המשתוקק לאור זיו הוד הדרת קדש אבות העולם,

יוסף יצחק שניאורסאהן

[אג"ק מוהרי"צ, כרך א', עמ' קל]

צריך לבוא. דעו כי מורכם ורבכם, היושב עתה בסתר עליון, גם עתה דואג בעד צאן מרעיתו. אשר הניח אחריו, לשאת רינה ותפלה בעדם, ובעד ביתם, לפני אל רם ונשא.

התעוררו קיים פקודתו ואזהרתו האמורה, כי בנפשכם ונפש ביתכם וזרעכם לטובה ולברכה, היא. התחזקו, והחזיקו איש את רעהו, באהבה וריעות, ואז יקויים בכם היעוד, אשר יעד, בטוב עולמים.

עלי לעשות כפי שנצטויתי מבלי התחשב עם מהלך נפשי הפרטי, עבד אדוני אבי הייתי, ועבד רצוני הקדוש אהי, בליני ובעזרתו יתברך, בכל לבי נפשי ומאודי, אך אחת אבקש מהאל הטוב, כי יעזריני לקיים פקודת הוד תפארתו, מעוז נפשינו, כ"ק אאמו"ר הרה"ק, זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הכ"מ, בכל הענינים בתורה ועבודה, בתום ובלב שלם.

היו ברוכים ומאושרים בכל מנפש ועד בשר.

עתה אשובה אל הפרט בהנוגע אליו, והוא זה, רצוני כי יקח עליו עשות נסיעה, לעת עתה בעיירות האלה האראדאק, ויטעבסק, ליאזניא, רודניא, סמאלענסק. ארשע. לעודד רוח ידידיו החפצים לשמוע דברי אלקים חיים, וליסד קופת רבינו. כאמור במכתבי המיוחדים לזה, ולעורר דבר קופת רבינו מאיר, וקופת תומכי-תמימים. אשר בשלשה אלה יזכו ידידיו אנ"ש יחיו.

בכל מקום בואו יודיע מקודם הזמן בדיוק, ואשר נוסע הוא במלאכות פקודת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, הכ"מ, אשר פקד עלי להשתדל, כי התלמידים יחיו, ובפרט המשפיעים ישתדלו לעשות נסיעות להסביבה הקרובה אליהם, נוסף על עבודתם המקומי.

בכל מקום היותו כמובן ישתדל לסדר ועד כאמור (ובהם אפשר ימצא ועד כבר עשוי עפ"י מכתבים מפה, או מהועד המרכזי דעיר מאסקווא יצ"ו אשר שמה שלחתי את אחד תלמידנו מר י"ל ש" קאראסיק, ועליו העמסתי עבודה רבה על אתר, ובשאר המקומות) תהיו נבחרים מהחרוצים ביותר,

יא ומליל יי עם משה למימר:
 יב ארי תקבל ית חשבון בני
 ישראל למגנייהון ויתנון גבר
 פרקן נפשה קדם יי כד תמני
 יתהון ולא יהי בהון מותא כד
 תמני יתהון: יג דין יתנון כל
 דעבר על מגניא פלגות סלעא
 בסלעי קודשא עסרין מעין סלעא
 פלגות סלעא אפרשותא קדם יי:
 יד כל דעבר על מגניא מבר
 עסרין שנין ולעלא יתן
 אפרשותא קדם יי: טו דעתיר
 לא יסגי ודמספן לא יזער
 מפלגות סלעא למתן ית
 אפרשותא קדם יי לכפרא על

יא וידבר יהוה אל-משה לאמר: יב כי תשא
 את-ראש בני-ישראל לפקדיהם ונתנו איש
 כפר נפשו ליהוה בפקד אתם ולא-יהיה בהם
 נגף בפקד אתם כס"י: יג זה י ותנו כל-העבר
 על-הפקדים מחצית השקל בשקל הקדש
 עשרים גרה השקל מחצית השקל תרומה
 ליהוה כס"י: יד כל העבר על-הפקדים מן
 עשרים שנה ומעלה יתן תרומת יהוה כס"י:
 טו העשיר לא-ירבה והדל לא ימעיט
 ממחצית השקל לתת את-תרומת יהוה

רש"י

לה: (יד) מן עשרים שנה ומעלה. למדך כאן
 שאין פחות מן עשרים יוצא לצבא ונמנה בכלל
 אנשים: (טו) לכפר על-נפשתיכם. שלא תנגפו
 על ידי מגין. דבר אחר: לכפר על נפשתיכם, לפי
 שרמז להם כאן ג' תרומות, שנכתב כאן תרומת ה'
 ג' פעמים: אחת, תרומת אדנים, שמנאן
 כשהתחילו בנדבת המשכן, ונתנו כל אחד ואחד
 מחצית השקל ועלה למאת הכפר שנאמר (לקמן
 לח): "וכסף פקודי העדה מאת כפר", ומהם נעשו
 האדנים, שנאמר "ויהי מאת כפר הכסף וגו'".
 והשנית אף היא על ידי מגין, שמנאן משהוקם
 המשכן, הוא המגין האמור בתחלת חמש הפקודים
 (במדבר א): "באחד לחדש השני בשנה השנית",
 ונתנו כל אחד מחצית השקל, והן לקנות מהן
 קרבת צבור של כל שנה ושנה, והשוו בהם עניים
 ועשירים, ועל אותה תרומה נאמר: "לכפר על
 נפשתיכם", שהקרבתות לכפרה הם באים.
 והשלישית, היא תרומת המשכן, כמו שנאמר
 (לקמן לה): "כל מרים תרומת כסף ונחשת" ולא
 היתה יד כלם שוה בה, אלא איש איש מה שנדבו

(יב) כי תשא. לשון קבלה, כתרגומו, כשתתפץ
 לקבל סכום מגנים לדעת כמה הם, אל תמנם
 לגלגלת, אלא יתנו כל אחד מחצית השקל, ותמנה
 את השקלים ותדע מגנים: ולא-יהיה בהם נגף.
 שהמגין שולט בו עין הרע, והדבר בא עליהם, כמו
 שמצינו בימי דוד: (יג) זה יתנו. (שמות רבה)
 הראה לו כמין מטבע של אש ומשקלה מחצית
 השקל, ואמר לו: כזה יתנו: העבר על-הפקדים.
 דרך המונין מעבירין את הנמנין זה אחר זה, וכן
 (ויקרא כז): "כל אשר יעבר תחת השקבט", וכן
 (ירמיה לג): "תעברנה הצאן על ידי מונה": מחצית
 השקל בשקל הקדש. כמשקל השקל שקצבתי לך
 לשקל בו שקלי הקדש, כגון שקלים האמורין
 בפרשת ערכין ויודה אחזה: עשרים גרה השקל.
 עכשו פרש לך כמה הוא: גרה. לשון מעה, וכן
 (שמואל א ב): "יבוא להשתחות לו לאגורת כסף
 וכפר-לחם": עשרים גרה השקל. שהשקל השלם
 ד' זוזים, והזוז מתחלתו חמש מעות, אלא באו
 והוסיפו עליו שתות, והעלוהו לשש מעה כסף,
 ומחצית השקל הזה שאמרתי לך, יתנו תרומה

לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם רַשׁ"י: טז וְלִקְחַתְּ אֶת־כֶּסֶף
הַכֹּפָרִים מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְנָתַתְּ אֹתוֹ עַל־
עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְזָכְרוֹן
לִפְנֵי יְהוָה לְכַפֵּר עַל־נַפְשֵׁיכֶם רַשׁ"י: פ (ישראל)
י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: יח וַעֲשִׂיתָ כִּי־וֹר
נִחֲשֶׁת וּכְנוֹ נִחֲשֶׁת לְרַחֲצָהּ וְנָתַתְּ אֹתוֹ בֵּין־
אֹהֶל מוֹעֵד וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ וְנָתַתְּ שָׁמָּה מִים רַשׁ"י:
יט וְרַחֲצוּ אֶהָרָן וּבָנָיו מִמֶּנּוּ אֶת־יְדֵיהֶם וְאֶת־

נַפְשֵׁיכֶם: טז ותסב ית כסף
כפורים מן בני ישראל ותתן יתה
על פלחן משכן זמנא ויהי לבני
ישראל לדכרנא קדם יי לכפרא
על נפשתיכון: יח ומליל יי עם
משה למימר: יח ותעבד כפורא
דנחשא ובסיסה נחשא לקדוש
ותתן יתה בין משכן זמנא ובין
מדבחה ותתן תמן מיא:
יט ויקדשון אהרן ובניה מנה ית
ידיהון וית רגליהון:

רש"י

בשנה אחת נמנו, אבל למנן יציאת מצרים היו
שתי שנים, לפי שלציאת מצרים מונין מניסן, כמו
ששנינו במסכת ראש השנה, ונבנה המשכן
בראשונה והוקם בשניה שנתחדשה שנה באחד
בניסן, אבל שנות האנשים מנויין למנן שנות
עולם המתחילין מתשרי, נמצאו שני המנינים
בשנה אחת, המנן הראשון היה בתשרי, לאחר יום
הכפורים שנתרצה המקום לישראל לסלח להם,
ונצטוו על המשכן, והשני באחד באיר: על־עבדת
אהל מועד. הן אדנים שנעשו בו: (יח) כפור.
כמין דוד גדולה ולה ידיים המריקים בפיהם מים:
וכנו. פתרגומו: ובסיסה, מושב מתקן לכיור:
לרחצה. מוסב על הכיור: ובין המזבח. מזבח
העלה, שכתוב בו שהוא לפני פתח משכן אהל
מועד, והיה הכיור משוף קמץא ועומד כנגד אור
שבין המזבח והמשכן, ואינו מפסיק כלל ביניהם,
משום שנאמר (לקמן מ): "ואת מזבח העולה שם
פתח משכן אהל־מועד", כלומר מזבח לפני אהל
מועד, ואין כיור לפני אהל מועד, הא כיצד? משוף
קמץא כלפי הדרום, כך שנויה בזבחים: (יט) את־
ידיהם ואת־רגליהם. בבת אחת היה מקדש ידיו
ורגליו, וכך שנינו בזבחים: כיצד קדוש ידים
ורגלים? מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית,
וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית, ומקדשן:

לבו: (טז) ונתת אותו על־עבדת אהל מועד.
שנצטוו למנותם בתחלת נדבת המשכן אחר
מעשה העגל, מפני שנכנס בהם מגפה, כמו
שנאמר (לקמן לב): "ויגף ה' את העם", משל לצאן
החביכה על בעליה, שנפל בה דבר, ומשפסק, אמר
לו לרועה: בבקשה ממך, מנה את צאני, ודע כמה
נותרו בהם, להודיע שהיא חביכה עליו, ואי אפשר
לומר שהמנן הזה הוא האמור בחמש הפקודים,
שהרי נאמר בו (במדבר א): "באחד לחדש השני",
והמשכן הוקם באחד לחדש הראשון, שנאמר
(לקמן מ): "ביום החדש הראשון באחד לחדש
תקים וגו'", ומהמנן הזה נעשו האדנים, משקלים
שלו, שנאמר (לקמן לח): "ויהי מאת כפר הכסף
לצקת וגו'", הא למדת, ששתיים היו: אחת בתחלת
נדבתן אחר יום הכפורים בשנה הראשונה, ואחת
בשנה שניה באיר, משהוקם המשכן. ואם תאמר:
וכי אפשר שבשניהם היו ישראל שוים שש מאות
אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים, שהרי
בכסף פקודי העדה נאמר כן, ובחמש הפקודים אף
בו נאמר כן (במדבר א): "ויהיו כל הפקודים שש
מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות וחמשים".
והלא בשתי שנים היו, ואי אפשר שלא היו בשעת
מנן הראשון בני י"ט שנה שלא נמנו, ובשניה
נעשו בני כ? תשובה לדבר, אצל שנות האנשים

רְגִלֵיהֶם כִּסִּי: כ בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד יִרְחֲצוּ־
מִים וְלֹא יָמְתוּ אוֹ בְּגֶשֶׁתָם אֶל־הַמִּזְבֵּחַ לְשִׁירֹת
לְהִקְטִיר אִשָּׁה לַיהוָה כִּסִּי: כא וִירְחֲצוּ יְדֵיהֶם
וְרִגְלֵיהֶם וְלֹא יָמְתוּ וְהִיתָה לָהֶם חֻק־עוֹלָם לֹא
וּלְזָרְעוֹ לְדֹרֹתָם כִּסִּי: פ (ע"ב בחול) כב וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כג וְאַתָּה קַח־לָךְ בְּשָׂמִים
רֹאשׁ מֶרְדְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם
מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם חֲמִשִּׁים
וּמֵאוֹתִים כִּסִּי: כד וְקִדָּה חֲמֵשׁ מֵאוֹת בְּשָׂקֶל
הַקֹּדֶשׁ וְשֶׁמֶן זֵית הֵינן כִּסִּי: כה וַעֲשִׂיתָ אֹתוֹ שֶׁמֶן
מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת מַעֲשֵׂה רֶקֶחַ שֶׁמֶן
מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה כִּסִּי: כו וּמִשְׁחַתָּה בֹּא אֶת־

כ כְּמִיעֲלֵהוּן לְמִשְׁפַּן זִמְנָא
יְקַדְשׁוּן מִיָּא וְלֹא יָמוּתוּן אוֹ
בְּמִקְרָבָהוּן לְמִדְבָּחָא לְשִׁמְשָׁא
לְאַסְקָא קְרַבְנָא קְדָם יי:
כא וַיְקַדְשׁוּן יְדֵיהוּן וְרִגְלֵיהוּן
וְלֹא יָמוּתוּן וְתִהְיִי לָהוּן קִנְיָם עָלֵם
לָה וּלְכִנְיָהִי לְדִרְיָהוּן: כב וּמִלִּיל
יי עָם מִשָּׁה לְמִימָר: כג וְאַתָּה סָב
לָךְ בּוֹסָמִין רִישָׁא מִיָּא דְכִיָּא
מִתְקַל חֲמֵשׁ מֵאָה וְקִנְמָן בֶּשֶׂם
פְּלִגְוִתָּה מִתְקַל מֵאוֹתָן וְחִמְשִׁין
וְקִנְיָה בּוֹסָמָא מִתְקַל מֵאוֹתָן
וְחִמְשִׁין: כד וְקַצִּיעֲתָא מִתְקַל
חֲמֵשׁ מֵאָה בְּסַלְעֵי קוּדְשָׁא וּמִשָּׁח
זֵיתָא מֵלֹא הֵינָא: כה וְתַעֲבֹד יְתָה
מִשָּׁח רַבּוּת קוּדְשָׁא בְּסָם מְבָסָם
עוֹבֵד בּוֹסָמָנוּ מִשָּׁח רַבּוּת קוּדְשָׁא
יְהָא: כו וְתִרְבִּי בֵּה יֵת מִשְׁפַּן

רש"י

בְּכַרִּיתוֹת (דף ה'): וְקִנְיָה־בֶּשֶׂם. קִנְיָה שֶׁל בֶּשֶׂם, לְפִי
שֵׁי שֶׁקִּנְיָן שָׂאִינָן שֶׁל בֶּשֶׂם, הֲצַרְךָ לֹאמֹר בֶּשֶׂם:
חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים. סֹף מִשְׁקָל כֵּלֹ: (כד) וְקִדָּה.
שֵׁם שֶׁרֶשׁ עֲשָׂב, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים: קַצִּיעָה: הֵינן. י"ב
לֹוֹגִין, וְנִחְלְקוּ בּוֹ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל, רַבִּי מֵאִיר אֹמֵר:
בּוֹ שָׁלְקוּ אֶת הָעֵקָרִין. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: וְהִלָּא
לְסוּף אֶת הָעֵקָרִין אֵינוֹ סֵפֶק? אֵלֹא שֶׁרָאוּם בְּמִים
שֶׁלֹּא יִכְלְעוּ אֶת הַשֶּׁמֶן, וְאַחֵר כִּן הֲצִיף עֲלֵיהֶם
הַשֶּׁמֶן עַד שֶׁקָּלַט הָרִית, וְקִפְחוּ לְשֶׁמֶן מֵעַל
הָעֵקָרִין: (כה) רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת. רֶקֶחַ, שֵׁם דָּבָר הוּא,
וְהַטַּעַם מוֹכִיחַ, שֶׁהוּא לְמַעַלָּה וְהָרִי הוּא כְּמוֹ רֶקַע,
רָגַע, וְאֵינוֹ כְּמוֹ (יִשְׁעִיָּה נֹא): "רָגַע הָיִם", וְכִמוֹ (שם
מב): "רֶקַע הָאָרֶץ", שֶׁהַטַּעַם לְמַטָּה. וְכָל דָּבָר
הַמְעַרֵב בְּחִבְרוֹ עַד שֶׁזָּה קוֹפֵת מִזָּה, אוֹ רִית, אוֹ
טַעַם, קְרוֹי מְרֻקָּחַת: רֶקֶחַ מְרֻקָּחַת. רֶקֶחַ הָעֲשׂוֹי עַל
יְדֵי אֲמָנוּת וְתַעֲרוּבוֹת: מַעֲשֵׂה רֶקֶחַ. שֵׁם הָאָמֶן
בְּדָבָר: (כו) וּמִשְׁחַתָּה בּוֹ. כָּל הַמְשִׁיחוֹת כְּמִין כ"ף
יְנִיתָ, חוּץ מִשָּׁל מְלָכִים, שֶׁהֵן כְּמִין גִּזְרִי:

(כ) בְּבֹאֵם אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. (תּוֹרַת כַּהֲנִים, פֶּרֶשֶׁת
שְׁמִינִי, זִכְחִים יט): לְהִקְטִיר שְׁחִירֵת וּבִין הָעֲרֻפִּים
קִטְרֵת, אוֹ לְהִזֹּת מִדָּם פֶּר כֹּהֵן הַמְּשִׁיחַ וְשִׁעִירֵי
עֲבוּדַת אֱלִילִים: וְלֹא יָמְתוּ. הָא אִם לֹא יִרְחֲצוּ,
יָמוּתוּ, שְׁפִתּוֹרָה נֶאֱמָרוּ כָּלֹלוֹת, וּמִכָּלֵל לֹאֻ אֶתָּה
שׁוֹמֵעַ הֵן: אֶל־הַמִּזְבֵּחַ. הַחִיצוֹן, שָׂאִין כָּאֵן בִּיאַת
אֹהֶל מוֹעֵד, אֵלֹא בְּחֶצֶר: (כא) וְלֹא יָמְתוּ. לְחִיב
מִיתָה עַל הַמְשַׁמֵּשׁ בְּמִזְבֵּחַ וְאֵינוֹ רְחוּץ יְדָיִם
וְרִגְלָיִם, שֶׁמִּיתָה הָרֵאשׁוֹנָה לֹא שִׁמְעָנוּ אֵלֹא עַל
הַנִּכְסֵי לְהִיכָל: (כג) בְּשָׂמִים רֹאשׁ. חֲשׁוּבִים:
וְקִנְמָן־בֶּשֶׂם. לְפִי שֶׁהַקִּנְמָן קִלְפַת עֵץ הוּא, יֵשׁ
שֶׁהוּא טוֹב וְיֵשׁ בּוֹ רִיחַ טוֹב וְטַעַם, וְיֵשׁ שָׂאִינוֹ אֵלֹא
כְּעֵץ, לְכָךְ הֲצַרְךָ לֹאמֹר "קִנְמָן־בֶּשֶׂם", מִן הַטּוֹב:
מִחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים. מִחֲצִית הַבָּאָתוֹ תִּהְיֶה
חֲמִשִּׁים וּמֵאוֹתִים, נִמְצָא כֵּלֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת, כְּמוֹ
שֶׁעוֹר מֶרְדְּרוֹר. אִם כֵּן, לָמָּה נֶאֱמַר בּוֹ חֲצָאִין?
גִּזְרַת הַכְּתוּב הִיא לְהַבְיֹאוֹ לְחֲצָאִין, לְהַרְבּוֹת בּוֹ ב'י
הַכְּרָעוֹת, שָׂאִין שׁוֹקֵלִין עֵין כְּעֵין, וְכֹךְ שְׁנוּנָה

אֶהְיֶה מוֹעֵד וְאֵת אֲרוֹן הָעֵדֻת כִּשְׁמִי: כו וְאֵת־
הַשְּׁלֶחֶן וְאֵת־כָּל־כֵּלָיו וְאֵת־הַמִּנְחָה וְאֵת־
כִּלְיָהּ וְאֵת מִזְבַּח הַקְטֹרֶת: כח וְאֵת־מִזְבַּח
הָעֹלָה וְאֵת־כָּל־כֵּלָיו וְאֵת־הַכִּיֹּר וְאֵת־כַּנּוֹ:
כט וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם וְהָיוּ קֹדֶשׁ קֳדָשִׁים כָּל־הַנּוֹגֵעַ
בָּהֶם יִקְדָּשׁ כִּשְׁמִי: לו וְאֵת־אֹהֶרֶן וְאֵת־בָּנָיו
תְּמַשְׁח וְקִדַּשְׁתָּ אֹתָם לְכַהֵן לִי: לא וְאֶל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר שֶׁמֶן מִשְׁחַת־קֹדֶשׁ יִהְיֶה
זֶה לִי לְדֹרֹתֵיכֶם כִּשְׁמִי: לב עַל־בֶּשֶׂר אָדָם לֹא
יִיסָךְ וּבְמַתְכֶנָּתוֹ לֹא תַעֲשׂוּ כָמוֹהוּ קֹדֶשׁ הוּא
קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כִּשְׁמִי: לג אִישׁ אֲשֶׁר יִרְקַח כָּמוֹהוּ
וְאֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל־זֶרַע וְנִכְרַת מַעֲמֹו כִּשְׁמִי: ד
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה קַח־לָךְ סָפִים נָטָף |

רש"י

לשון לא יפעל, כמו (דברים ו): 'למען ייטב לך':
על־בֶּשֶׂר אָדָם לא ייסך. מן השמן הזה עצמו:
ובמתכנתו לא תעשו כמותו. (כריתות ה) בסכום
סממניו, לא תעשו אחר כמוהו במשקל סממניו
הללו, לפי מדת הין שמן, אבל אם פחת או רבה
סממניו לפי מדת הין שמן – מפר, ואף העשוי
במתכנתו של זה, אין הסף ממנו חייב, אלא
הרוקחו: ובמתכנתו. לשון חשבון, כמו (לעיל ה):
"מתכנת הלבנים", וכן "במתכנתה" של קטרת:
(לג) ואשר יתן ממנו. מאותו של משה: על זר.
שאינו צריך כהנה ומלכות: (לד) נטף. הוא צרי,
ועל שאינו אלא שרף הנוטף מעצי הקטף, קרוי
נטף, ובלע"ז גומ"י, והצרי קורין לו טריאק"ה:
ושחלת. שרש בשם חלק ומצהיר בצפרן, ובלשון
המשנה קרוי 'צפרן', וזהו שתרגם אונקלוס:
'וטופרא': וחלבנה. בשם שריחו רע וקורין לו
גלבנ"א, ומנאה הפתוב בין סממני הקטרת,

זמנא וית ארונא דסהדותא:
כו וית פתורא וית כל מנוהי וית
מנרתא וית מנחא וית מדבחא
דקטרת בוסמאי: כח וית מדבח
דעלתא וית כל מנוהי וית פתורא
וית בסיסה: כט ותקדש יתהון
ויהון קדש קודשא כל דיקרב
בהון יתקדש: ל וית אהרן וית
בנוהי תרבי ותקדש יתהון
לשמשא קדמי: לא ועם בני
ישראל תמלל למימר משח רבות
קודשא יהי דין קדמי לדריכון:
לב על בסרא דאנשא לא יתנסף
ובדמותה לא תעבדון כותה
קודשא הוא קודשא יהי לכון:
לג גבר די יבסם דכותה ודי יתן
מנה על חלוני וישתצי מעמה:
לד ואמר יי למשה סב לך
בוסמין נטופא וטופרא וחלבנתא

(כט) וקדשת אתם. משיחה זו מקדשתם להיות
קדש קדשים, ומה היא קדשתם? "כל הנוגע וגו",
כל הראוי לכלי שרת, משונכנס לתוכו, קדוש קדשת
הגוף להפסל ביוצא, ולינה וטבול-יום ואינו נפדה
לצאת לחלין, אבל דבר שאינו ראוי להם – אין
מקדשין, ושנויה היא משנה שלמה אצל מזבח,
מתוך שנאמר (לעיל כט): "כל הנוגע במזבח
יקדש", שומע אני בין ראוי בין שאינו ראוי?
תלמוד לומר: "כבשים", מה כבשים ראויים, אף
כל ראוי. כל משיחת משכן וכהנים ומלכים מתרגם
לשון 'רבו', לפי שאין צריך משיחתן אלא לגדלה,
"פי כן יסד המלך" שנה חנוף גדלתו, ושאר
משיחות כגון: ריקקין מושתין, (עמוס ו) "וראשית
שמינים ימשחו", לשון ארמית בהן כלשון עברית:
(לא) לדורתיכם. (הוריות יא) מכאן למדו רבותינו
לומר שכלו קים לעתיד לבא: זה. בגימטריא
תריסר לוגין הוו: (לב) לא ייסך. בשני יודיין

בוסמין ולבונתא דכיתא מתקל
במתקל יהי: לה ותעבד יתה
קטרת בוסמין בסם עובד בוסמנו
מערכ דכי קודשא: לו ותשחוק
מנה ותדיק ותתן מנה קדם
סהדותא במשכן זמנא די אמן
מימרי לך תמן קדש קודשין תהי
לכון: לו וקטרת בוסמין די
תעבד בדמותה לא תעבדון לכון
קודשא תהי לך קדם יי: לח גבר
דיעבד דכותה לארחא בה
וישחוק מעמה: א ומליל יי עם
משה למימר: ב חזי דרביתי
בשום בצלאל בר אורי בר חור
לשכטא דיהודה: ג ואשלמית
עמה רוח מן קדם יי בחכמתא
ובסוכלתנו ובמדע ובכל עבידא:

וּשְׁחַלְתָּ וְחִלְבֵנָה סָמִים וְלִבְנָה זָכָה בְּבֹד
יְהִיָּה כִסִּי: לה וְעָשִׂיתָ אֹתָהּ קְטֹרֶת רֶקַח מְעֻשָּׂה
רוֹקַח מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ כִּסִּי: לו וְשִׁחֲקִיתָ מִמֶּנָּה
הִדֵּךְ וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה לִפְנֵי הָעֵדֻת בְּאֹהֶל מוֹעֵד
אֲשֶׁר אֹנֶעַד לְךָ שָׁמָּה קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים תִּהְיֶה
לָכֶם כִּסִּי: לו וְהַקְטַרְתָּ אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה בְּמִתְכַנְתָּהּ
לֹא תַעֲשִׂוּ לָכֶם קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ לַיהוָה כִּסִּי:
לח אִישׁ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה כְמוֹהָ לְהָרִיחַ בָּהּ וְנִכְרַת
מֵעַמּוֹ כִּסִּי: ס לא אֶ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
לֵאמֹר: ב רֹאֵה קִרְאֹתִי בְשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן־אוּרִי
בֶּן־חֹר לְמִשֶּׁה יְהוּדָה כִּסִּי: ג וְאַמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ
אֱלֹהִים בְּחָכְמָה וּבְתִבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל־

רש"י

(לה) מִמֶּלֶח. פתרגומו: 'מערכ', שיערב שחיקתן
יפה יפה זה עם זה, ואומר אני, שדומה לו (יונה
א): "וייראו המלכים", (יחזקאל כז) "מלחין
וחבלין", על שם שמהפכין את המים במשטות
כשמהיגים את הספינה, כאדם המהפך בכף
ביצים טרופות לערבן עם המים, וכל דבר שהאדם
רוצה לערב יפה יפה מהפכו באצבע, או בכף:
מִמֶּלֶח טָהוֹר קֹדֶשׁ. מִמֶּלֶח יְהִיָּה, וְטָהוֹר יְהִיָּה,
וְקֹדֶשׁ יְהִיָּה: (לו) וְנִתְתָּה מִמֶּנָּה וְגו'. היא קטרת
שבכל יום ויום, שעל המזבח הפנימי שהוא באהל
מועד: אֲשֶׁר אֹנֶעַד לְךָ שָׁמָּה. כל מועדי דבור
שאקבע לך, אני קובעם לאותו מקום:
(לז) בְּמִתְכַנְתָּהּ. במנזן סממניה: קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לְךָ
לה. שלא תעשנה אלא לשמי: (לח) לְהָרִיחַ בָּהּ.
אכל עושה אותה במתכנתה משלך, כדי למסרה
לצבור: (ב) קִרְאֹתִי בְשֵׁם. לעשות מלאכתי, את
בצלאל: (ג) בְּחָכְמָה. מה שאדם שומע דברים

ללמדנו, שלא יקל בעינינו לצרף עמנו באגדת
תעניותינו ותפלותינו את פושעי ישראל שיהיו
נמנין עמנו: סָמִים. אחרים: וְלִבְנָה זָכָה. (כריתות
ו) מכאן למדו רבותינו: י"א סממנין נאמרו לו
למשה בסני: מעוט "סמים", שנים. נטף ושחלת
וחלבנה ג', הרי ה'. "סמים", לרבות עוד כמו אלו,
הרי עשר. ולבנה, הרי י"א, ואלו הן: הצרי
והצפרן, החלבנה והלבונה, מור וקציצה, שבלת-
גרד וכרפס, הרי ח', שהשבלת וגרד אחד, שהגרד
דומה לשבלת. הקושט והקלופה, והקנמון, הרי
י"א. בורית פרשינה אינו נקטר, אלא בו שפין את
הצפרן ללבנה, שתהא נאה: בֹּד בְּבֹד יְהִיָּה. אלו
הארבעה הנזכרים כאן יהיו שוין משקל במשקל,
כמשקלו של זה כף משקלו של זה, וכן שנינו:
הצרי והצפרן, החלבנה והלבונה, משקל שבעים
שבעים מנה, ולשון 'בד' נראה בעיני שהוא לשון
יחיד, אחד באחד יְהִיָּה, זה כמו זה:

ד לֹא־לָפָא אוּמְנוֹן לְמַעַבְד
בְּדִהְבָּא וּבְכִסְפָּא וּבְנִחְשָׁא:
ה וּבְאִמְנוּת אֶבְרָם טָבָא לֹא־שָׁלְמָא
וּבְנִגְרוּת אַעֲזָא לְמַעַבְד בְּכָל
עֲבִידָא: ו וְאַנָּה הָא יְהִיבִית עֲמָה
יֵת אֶהְלִיאֵב בֶּר אַחִיסָמָךְ לְשִׁבְטָא
דְּדָן וּבְלָבָא כָּל חֲכִימֵי לְבָא
יְהִיבִית חֲכָמְתָּא וְיַעֲבִדוּן יֵת כָּל דִּי
פְקֻדְתָּךְ: ז יֵת מִשְׁפָּן זִמְנָא וְיֵת
אַרְוֵנָא לְסִהְדוּתָא וְיֵת פְּפֻרְתָּא דִּי
עֲלוּהִי וְיֵת כָּל מְגִי מִשְׁכָּנָא:
ח וְיֵת פְּתוּרָא וְיֵת מְנוּהִי וְיֵת
מְנֻרְתָּא דְכִיתָא וְיֵת כָּל מְנֵהָא וְיֵת
מִדְּבַחָא דְקִטּוּרֵת בּוֹסְמִיָּא: ט וְיֵת
מִדְּבַחָא דְעֻלְתָּא וְיֵת כָּל מְנוּהִי
וְיֵת כִּיּוּרָא וְיֵת בְּסִיסָה: י וְיֵת
לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא וְיֵת לְבוּשֵׁי
קוּדְשָׁא לְאַהֲרֹן כְּהֵנָּה וְיֵת לְבוּשֵׁי
בְנוֹהִי לְשִׁמְשָׁא: יא וְיֵת מִשְׁחָא
דְּרִבּוּתָא וְיֵת קִטְרֵת בּוֹסְמִיָּא
לְקוּדְשָׁא כָּל דִּי פְקֻדְתָּךְ יַעֲבִדוּן:

מִלֹּאכָה כִּסִּי: ד לַחֲשֹׁב מַחֲשַׁבְת לַעֲשׂוֹת בְּזֵהָב
וּבְכֶסֶף וּבְנִחְשֵׁת כִּסִּי: ה וּבְחִרְשֵׁת אֶבֶן לְמִלֹּאֶת
וּבְחִרְשֵׁת עֵץ לַעֲשׂוֹת בְּכָל־מִלֹּאכָה כִּסִּי: ו וְאֲנִי
הִנֵּה נֹתְתִי אִתּוֹ אֶת אֶהְלִיאֵב בֶּן־אַחִיסָמָךְ
לְמִטָּה־דָּן וּבְלָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב נֹתְתִי חֲכָמָה
וְעָשׂוּ אֶת כָּל־אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ כִּסִּי: ז אֶת אֶהְלִי
מוֹעֵד וְאֶת־הָאֹרֶן לַעֲדוֹת וְאֶת־הַכֹּפֶרֶת אֲשֶׁר
עָלָיו וְאֶת כָּל־כְּלֵי הָאֹהֶל כִּסִּי: ח וְאֶת־הַשְּׁלֹחַן
וְאֶת־כְּלָיו וְאֶת־הַמִּנְגֶּה הַטְּהֵרָה וְאֶת־כָּל־
כְּלֵיהָ וְאֶת מִזְבֵּחַ הַקְּטֹרֶת כִּסִּי: ט וְאֶת־מִזְבֵּחַ
הָעֹלָה וְאֶת־כָּל־כְּלָיו וְאֶת־הַכִּיּוֹר וְאֶת־כַּנּוֹ:
י וְאֶת בִּגְדֵי הַשָּׂרָד וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן
הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי בָנָיו לְכַהֵן כִּסִּי: יא וְאֶת שֶׁמֶן
הַמִּשְׁחָה וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים לְקֹדֶשׁ כָּל־

רש"י

בָּנָיו לְכַהֵן", אֵלָּא אֵלּוּ בִּגְדֵי הַשָּׂרָד, הֵם בִּגְדֵי
הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, הָאִמּוּרִים בְּפִרְשֵׁת
מִסְעוֹת (במדבר ד): "וְנִתְּנוּ עָלָיו בִּגְד תְּכֵלֶת", וְנִתְּנוּ
עָלָיו בִּגְד אֲרָגָמָן, "וְנִתְּנוּ עָלֵיהֶם בִּגְד תוֹלַעַת
שָׁנִי". וְנִרְאִין דְּבָרֵי, שֶׁנֶּאֱמַר (לקמן לט): "וּמִן
הַתְּכֵלֶת וְהָאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי עָשׂוּ בִּגְדֵי שָׂרָד
לְשֵׁרֶת בְּקֹדֶשׁ", וְלֹא הִזְכֵּר שֶׁשׁ עֲמָהֶם. וְאִם בְּבִגְדֵי
כְּהֵנָּה מְדַבֵּר, לֹא מְצִינוּ בְּאֶחָד מֵהֶם אֲרָגָמָן, אוֹ
תוֹלַעַת שָׁנִי בְּלֹא שֶׁשׁ: בִּגְדֵי הַשָּׂרָד. יֵשׁ מְפָרְשִׁים
לְשׁוֹן עֲבוּדָה וְשֵׁרוּת, כְּתַרְגּוּמוֹ לְבוּשֵׁי שְׂמוּשָׂא,
וְאִין לוֹ דְּמִיּוֹן בְּמִקְרָא, וְאִנִּי אוֹמֵר שֶׁהוּא לְשׁוֹן
אַרְמִי כְּתַרְגּוּם שֶׁל "קָלְעִים" וְתַרְגּוּם שֶׁל "מִכְבָּר",
שֶׁהֵיוּ אַרְוֵגִים בְּמַחֲט, עֲשׂוּיִים נִקְבִּים וְנִקְבִּים,
לְצִידִי"ן בְּלַע"ז: (יא) וְאֶת־קִטְרֵת הַסַּמִּים
לְקֹדֶשׁ. לְצַרְף הַקְּטֹרֶת הַיֵּחֵל שֶׁהוּא קֹדֶשׁ:

מֵאַחֲרִים וְלִמָּד: וּבְתִבּוּנָה. מִבֵּין דְּבָר מַלְבוֹ, מִתּוֹךְ
דְּבָרִים שְׁלֵמָד: וּבְדַעַת. רוּחַ הַקֹּדֶשׁ: (ד) לַחֲשֹׁב
מַחֲשַׁבְת. אֲרִיגָת מַעֲשֵׂה חוֹשֵׁב: (ה) וּבְחִרְשֵׁת.
לְשׁוֹן אִמְנוּת, כְּמוֹ (ישעיה מ): "תִּרְשׁ חֲכָם",
וְאוּנְקִלוֹס פִּרֵּשׁ וְשִׁנָּה בְּפִרּוּשׁוֹן, שֶׁאֵמֶן אֲבָנִים קְרוּי
אֶמֶן, וְחִרֵּשׁ עֵץ קְרוּי נִגֵּר: לְמִלֹּאֶת. לְהוֹשִׁיבָהּ
בְּמִשְׁבָּצַת שְׁלֵה בְּמִלּוּאָה לַעֲשׂוֹת הַמִּשְׁבָּצַת לְמִדַּת
מוֹשֵׁב הָאֶבֶן וְעִבְיָה: (ו) וּבְלָב כָּל־חֲכָמֵי־לֵב וּגּוֹ'.
וְעוֹד שְׂאָר חֲכָמֵי לֵב שֶׁבְּכֶם וְכָל אֲשֶׁר נֹתְתִי בּוֹ
חֲכָמָה, "וְעָשׂוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ": (ז) וְאֶת
הָאֹרֶן לַעֲדוֹת. לְצַרְף לוחות הַעֲדוּת: (ח) הַטְּהֵרָה.
עַל שֵׁם זֶהָב טְהוֹר (מנחות כט): (י) וְאֶת בִּגְדֵי
הַשָּׂרָד. אוֹמֵר אֲנִי לְפִי פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, שְׂאִי
אֶפְשָׁר לומר שֶׁבְּבִגְדֵי כְּהֵנָּה מְדַבֵּר, לְפִי שֶׁנֶּאֱמַר
אֲצִלָּם: "וְאֶת־בִּגְדֵי הַקֹּדֶשׁ לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְאֶת־בִּגְדֵי

יב ואמר יי למשה למימר:
 יג ואת מלל עם בני ישראל
 למימר ביום ית יומי שבאי די לי
 תטרון ארי את היא בין מימרי
 ובניכון לדריכון למדע ארי אנא
 יי מקדשכון: יד ותטרון ית
 שבתא ארי קודשא היא לכון
 מחללה אתקטלא יתקטל ארי
 כל דינעבד ביה עבידא וישתצי
 אנשא ההוא מגו עמה: טו שתא
 יומין יתעבד עבידא וביומא
 שביעאה שבת שבתא קודשא
 קדם יי כל דינעבד עבדתא ביומא
 דשבתא אתקטלא יתקטל:
 טז ויטרון בני ישראל ית שבתא
 למעבד ית שבתא לדריהון קים
 עלם: יז בין מימרי ובין בני
 ישראל את היא לעלם ארי שתא
 יומין עבד יי ית שמאי וית ארעא
 וביומא שביעאה שבת ונח:
 יח ויהב למשה פד שיצי למללא
 עמה בטורא דסיני תרין לוחי
 שני שני לחת העדת לחת

אשר צויתך יעשו כפי: פ יב ויאמר יהוה אל-
 משה לאמר: יג ואתה דבר אל-בני ישראל
 לאמר אך את-שבתתי תשמרו כי אות הוא
 ביני וביניכם לדורותיכם לדעת כי אני יהוה
 מקדשכם כפי: יד ושמרתם את-השבת כי
 קדש הוא לכם מחלליה מות יומת כי
 כל-העשה בה מלאכה ונכרתה הנפש ההוא
 מקרב עמיה כפי: טו ששת ימים יעשה מלאכה
 וביום השביעי שבת שבתון קדש ליהוה
 כל-העשה מלאכה ביום השבת מות
 יומת כפי: טז ושמרו בני-ישראל את-השבת
 לעשות את-השבת לדורתם ברית עולם:
 יז ביני ובין בני ישראל אות הוא לעלם
 כי-ששת ימים עשה יהוה את-השמים ואת-
 הארץ וביום השביעי שבת וינפש כפי: ס שני
 ויתן אל-משה בכלתו לדבר אתו בהר סיני

כפי

כפלו הכתוב, לומר שאסור בכל מלאכה, אפלו
 אכל נפש, וכן יום הכפורים, שנאמר בו: (ויקרא
 כג): "שבת שבתון היא לכם", אסור בכל מלאכה,
 אכל יום טוב לא נאמר בו כי אם: "ביום הראשון
 שבתון וביום השמיני שבתון" (שם), אסורים בכל
 מלאכת עבודה, ומתרים במלאכת אכל נפש):
 קדש לה'. שמירת קדשתה לשמי ובמצותי:
 (יז) וינפש. פתרגומו 'ונח', וכל לשון נופש הוא
 לשון נפש, שמשיב נפשו ונשימתו בהרגיעו מטרח
 המלאכה, ומי שכתוב בו (ישעיה מ): "לא ייעף ולא
 יגע" וכל פעלו במאמר, הכתיב מנוחה לעצמו,
 לשבר האון מה שהיא יכלה לשמע: (יח) ויתן
 אל משה וגו'. אין מקדם ומאחר בתורה, מעשה

(יג) ואתה דבר אל-בני ישראל. ואתה, אף על
 פי שהפקדתיך לצוותם על מלאכת המשכן, אל
 יקל בעיניך לדחות את השבת מפני אותה מלאכה:
 אך את שבתתי תשמרו. אף על פי שתהיו רדופין
 וזרזין בזרזות המלאכה, שבת אל תדחה מפניה.
 כל אכין ורקין מעוטין, למעט שבת ממלאכת
 המשכן: כי אות הוא ביני וביניכם. אות גדולה
 היא בינינו, שפחרתי בכם בהנחילי לכם את יום
 מנוחתי למנוחה: לדעת. האמות בה, "כי אני ה'
 מקדשכם": (יד) מות יומת. אם יש עדים
 והתראה: ונכרתה. בלא התראה: מחלליה. הנוהג
 בה חול בקדשתה: (טו) שבת שבתון. מנוחת
 מרגוע, ולא מנוחת עראי: (שבת שבתון. לקך

אֲבָן כְּתָבִים בְּאַצְבַּע אֱלֹהִים כס"י: **לב** א וַיֵּרָא
הָעָם כִּי בָשָׁשׁ מֹשֶׁה לָרֶדֶת מִן־הָהָר וַיִּקְהַל
הָעָם עַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו קוּם | עֲשֵׂה־לָנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יֵלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה הָאִישׁ
אֲשֶׁר הֶעֱלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יִדְעֵנוּ מָה־
הָיָה לוֹ כס"י: ב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֶהְיֶה פָּרְקוּ נִזְמוֹ
הַזֶּה אֲשֶׁר בָּאֲזִינִי נְשִׁיכֶם בְּגִיכֶם וּבְנִתֵיכֶם
וְהָבִיאוּ אֵלַי כס"י: ג וַיִּתְּפְּרוּ קוֹל כָּל־הָעָם אֶת־נִזְמוֹ

רש"י

העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל פסדר, וצווי הקדוש ברוך הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש ברוך הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש ברוך הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב־רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב־רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין): ככלתו. ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכל ללמד כלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים": לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתיקה שוות: (א) כי בשש משה. כתרגומו, לשון אחור, וכן:

העגל קודם לצווי מלאכת המשכן ימים רבים היה, שהרי ב"ז בתמוז נשתברו הלוחות, וביום הכפורים נתרצה הקדוש ברוך הוא לישראל, ולמחרת התחילו בנדבת המשכן והוקם באחד בניסן. (צריך עיון טובא, דלמא הכל פסדר, וצווי הקדוש ברוך הוא למשה היה בארבעים ימים הראשונים, טרם עשותם העגל, וקדם רדתו מההר עשו את העגל, ומשה לא הגיד לישראל צווי המשכן עד למחרת יום הכפורים, שהיו ישראל מרצים להקדוש ברוך הוא, וכן הוא בהדיא ב'זהר' "ויקהל". אשר על כן, בצווי הקדוש ברוך הוא כתיב: "מאת כל איש", דהינו גם ערב־רב, כמו שדרשו רבותינו זכרונם לברכה: "איש איש", מלמד וכו'. ומשה בצווי אמר לישראל "קחו מאתכם" דיקא, ולא מערב־רב, לפי שהם גרמו בנזקין, וקל להבין): ככלתו. ככלתו כתיב חסר, שנמסרה לו תורה במתנה ככלה לחתן, שלא היה יכל ללמד כלה בזמן מועט כזה. דבר אחר: מה כלה מתקשטת בכ"ד קשוטין, הן האמורים בספר ישעיה, אף תלמיד חכם צריך להיות בקי בכ"ד ספרים: לדבר אתו. החקים והמשפטים שב"ואלה המשפטים": לדבר אתו. מלמד שהיה משה שומע מפי הגבורה, וחוזרין ושונין את ההלכה שניהם יחד: לחת. לחת כתיב, שהיו שתיקה שוות: (א) כי בשש משה. כתרגומו, לשון אחור, וכן:

הַזֶּהֱבָ אֲשֶׁר בְּאַזְנוֹתֵיהֶם וַיָּבִיאוּ אֶל-אַהֲרֹן כִּסִּי׃
 וַיִּקַּח מִיָּדָם וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט וַיַּעֲשֵׂהוּ עֲגֹל
 מִסֶּכָּה וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
 הֵעֲלִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם כִּסִּי׃ ה וַיֵּרָא אֶהֱרֹן וַיִּבֶן
 מִזְבֵּחַ לִפְנָיו וַיִּקְרָא אֶהֱרֹן וַיֹּאמֶר חַג לַיהוָה
 מִחֵר כִּסִּי׃ וַיִּשְׁכְּבוּ מִמַּחֲרָת וַיַּעֲלוּ עֹלֹת וַיִּגְשׁוּ
 שְׁלָמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל וְשָׂתוּ וַיִּקְמוּ
 לְצַחֵק כִּסִּי׃ פ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל-מֹשֶׁה לֵּךְ-רֹד
 בִּי שְׁחַת עַמֶּךָ אֲשֶׁר הֵעֲלִיתָ מֵאֶרֶץ

רש"י

הם שִׁנְקָהְלוּ על אֶהֱרֹן וְהֵם שֶׁעָשְׂאוּהוּ, וְאַחַר כֵּן
 הִטְעוּ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרָיו: (ה) וַיֵּרָא אֶהֱרֹן. שְׁהִיָּה
 בּוֹ רוּחַ חַיִּים, שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קו): "בְּתִבְנִית שׁוֹר
 אוֹכֵל עֵשֶׂב", וְרָאָה שֶׁהֶעֱלִית מַעֲשֵׂה שָׁטָן, וְלֹא הָיָה
 לוֹ פֶה לְדַחוּתָם לְגַמְרִי: וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ. לְדַחוּתָם:
 וַיֹּאמֶר חַג לַה' מִחֵר. וְלֹא הָיוּ, שָׁמָּה יָבֹא מֹשֶׁה
 קֹדֶם שֶׁיַּעֲבֹדוּהוּ, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ בְּוִיקְרָא
 רַבָּה: דְּבָרִים הִרְבֵּה רָאָה אֶהֱרֹן, רָאָה חוֹר בֶּן אֲחֻתּוֹ
 שְׁהִיָּה מוֹכִיחֵם וְהִגְדוּהוּ, וְזֶהוּ "וַיִּבֶן" (לשון בינה)
 מִזְבֵּחַ לִפְנָיו, וַיִּבֶן מִזְבֵּחַ לִפְנָיו, וְעוֹד רָאָה וַאֲמַר,
 מוֹטֵב שֶׁיִּתְּלָה בִּי הַסֶּרְחוֹן וְלֹא בָהֶם, וְעוֹד רָאָה
 וַאֲמַר, אִם הֵם בּוֹנִים אֶת הַמִּזְבֵּחַ, זֶה מִבִּיא צָרוֹר
 וְזֶה מִבִּיא אָכָן, וְנִמְצְאָת מְלֹאכְתָן עֲשׂוּיָה בְּבֵת
 אֲחִתּוֹ. מִתּוֹךְ שֶׁאֲנִי בּוֹנֶה אוֹתוֹ וּמִתְעַצֵּל בְּמִלֹּאכְתִּי,
 בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף מֹשֶׁה בָּא: חַג לַה'. בְּלִבּוֹ הָיָה
 לְשָׁמַיִם, בְּטוֹחַ הָיָה שֶׁיָּבֹא מֹשֶׁה וַיַּעֲבֹדוּ אֶת
 הַמָּקוֹם: (ו) וַיִּשְׁכְּבוּ. הַשָּׁטָן וְזָרִם, כְּדִי שֶׁיִּחְטְאוּ:
 לְצַחֵק. יֵשׁ בְּמִשְׁמַע הַזֶּה גְּלוּי עֲרִיזוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 (בראשית לט): "לְצַחֵק בִּי", וּשְׁפִיכוֹת דָּמִים, כְּמוֹ
 שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב ב): "יָקוּמוּ נָא הַנְּעָרִים וַיִּשְׁחָקוּ
 לִפְנֵינוּ", אֵפֹה פֶּאֶן נִהְרַג חוֹר: (ז) וַיִּדְבֹּר. לְשׁוֹן
 קָשִׁי הוּא, כְּמוֹ (בראשית מב): "וַיִּדְבֹּר אֶתָּם קִשּׁוֹת":
 לֵךְ-רֹד. (ברכות לב) רֹד מַגְדֵּלְתָּךְ, לֹא נִתְּתִי לָךְ גְּדֻלָּה

מִנְזָמֵיהֶם, דִּישְׁקָרִי"ר בְּלַע"ז: אֶת נִזְמִי. כְּמוֹ
 מִנְזָמִי, כְּמוֹ (לעיל ט): "כְּצֹאתִי אֶת הָעִיר", מִן
 הָעִיר: (ד) וַיַּצַּר אֹתוֹ בַּחֶרֶט. יֵשׁ לְתַרְגָּמוֹ בְּשָׁנֵי
 פָּנִים, הָאֶחָד: וַיַּצַּר לְשׁוֹן קִשְׁיָה, בַּחֶרֶט - לְשׁוֹן
 סוֹדֵר, כְּמוֹ (ישעיה ג): "וְהַמְטָפְחוֹת וְהַחֲרִיטִים",
 (מלכים ב ה): "וַיַּצַּר כְּפָרִים כֶּסֶף בְּשָׁנֵי חֲרִטִּים",
 וְהַשְּׁנִי: וַיַּצַּר, לְשׁוֹן צוּרָה. בַּחֶרֶט - כְּלִי אֲמָנוֹת
 הַצּוּרָפִין שֶׁחֹרְצִין וְחוֹרְטִין בּוֹ צוּרוֹת בְּזָהָב, כְּעֵט
 סוֹפֵר הַחוֹרֵט אוֹתִיּוֹת בְּלוּחוֹת וּפְנִקְסִין, כְּמוֹ (ישעיה
 ח): "וַיִּכְתֹּב עָלָיו בַּחֶרֶט אֲנוּשׁ", וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם
 אֲוִנְקְלוֹס: וַיַּצַּר יְתָה בְּזִיפָא, לְשׁוֹן זִיוָף, הוּא כְּלִי
 אֲמָנוֹת שֶׁחֹרְצִין בּוֹ בְּזָהָב אוֹתִיּוֹת וּשְׁקָדִים, שְׁקוֹרִין
 בְּלַע"ז נִי"ל (גראבשטיכל), וּמְזִיפִין עַל יָדוֹ
 חוֹתְמוֹת: עֲגֹל מִסֶּכָּה. בֵּינוֹן שֶׁהִשְׁלִיכוֹ לְאוֹר בַּכּוֹר,
 בָּאוּ מְכַשְׁפֵּי עַרְב־רַב שֶׁעָלוּ עִמָּהֶם מִמִּצְרַיִם
 וַעֲשִׂאוּהוּ בְּכַשְׁפִּים. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים מִיכָּה הָיָה שֵׁם
 שֶׁיֵּצֵא מִתּוֹךְ דִּמוּסִי בִּנְיָן שְׁנִתְמַעֵף בּוֹ בְּמִצְרַיִם,
 וְהָיָה בְּיָדוֹ שֵׁם וְטָס שֶׁכָּתֵב בּוֹ מֹשֶׁה: "עֲלֵה שׁוֹר!
 עֲלֵה שׁוֹר!" לְהַעֲלוֹת אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף מִתּוֹךְ גִּילּוֹס
 וְהִשְׁלִיכוֹ לְתוֹךְ הַכּוֹר, וַיֵּצֵא הָעֲגֹל (סנהדרין קא):
 מִסֶּכָּה. לְשׁוֹן מִתְכַּת. דְּבַר אַחֵר: קכ"ה קְנִטְרִין זָהָב
 הָיוּ בּוֹ בְּגִימְטְרִיָּא שֶׁל מִסֶּכָּה: אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ. וְלֹא
 נֶאֱמַר 'אֱלֹהֵינוּ', מִכָּאן שֶׁעַרְב־רַב שֶׁעָלוּ מִמִּצְרַיִם,

דְּמַצְרִים: ח סָטוּ בְּפָרִיעַ מִן
אוֹרְחָא דִּי פְקֻדְתָּנוּן עֲבָדוּ לְהוֹן
עֵגֶל מִתְכָּא וּסְגִידוּ לֵהּ וַיִּבְחֹוּ לֵהּ
וַאֲמָרוּ אֵלֶּיךָ דִּחְלַתָּ יִשְׂרָאֵל דִּי
אֶסְקוּךָ מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם:
ט וַאֲמַר יְיָ לְמֹשֶׁה גְּלִי קְדָמִי
עֲמָא הָדִין וְהָא עֲמָא קָשִׁי קְדָל
הוּא: י וּכְעַן הִנֵּחַ בְּעוֹתָךְ מִן
קְדָמִי וַיִּתְקַף רוּגְזִי בְּהוֹן
וַאֲשִׁיצִנּוֹן וַאֲעַבְד יִתְּךָ לְעַם סְגִי:
יא וְצִלִּי מִשֶּׁה קְדָם יְיָ אֱלֹהֵהּ
וַאֲמַר לְמָא יְיָ יִתְקַף רוּגְזָךְ בְּעַמְּךָ
דִּי אֶפְקֵתָא מֵאַרְעָא דְּמַצְרַיִם
בְּחִיל רַב וּבִידָא תְּקִיפָא: יב לְמָא
יִמְרוֹן מַצְרָאִי לְמִימַר בְּבִישְׁתָּא
אֶפְקִתָּנוּן לְקַטְלָא יִתְּהוֹן בִּינִי
טוֹרִיא וּלְשִׁיצִיּוֹתָהוֹן מַעַל אִפִּי
אַרְעָא תוֹב מִתְקוּף רוּגְזָךְ וְאַתִּיב
מִן בִּישְׁתָּא דְּמַלְלָתָא לְמַעַבְד
לְעַמְּךָ: יג אֲדַבֵּר לְאַבְרָהָם
לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ דִּי
קִימְתָּא לְהוֹן בְּמִימְרָךְ וּמַלְלָתָא

מַצְרַיִם: ח סָרוּ מִיָּהָר מִן־הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתָם
עֲשׂוּ לָהֶם עֵגֶל מִסִּכָּה וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ־לוֹ וַיִּבְחֹוּ־לוֹ
וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּהָ אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֶעֱלֹךְ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם: ט וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה
רְאִיתִי אֶת־הָעַם הַזֶּה וְהִנֵּה עִם־קִשָּׁה־עֹרֶף
הוּא: י וְעַתָּה הִנֵּיחָה לִּי וַיַּחֲרֹאֲפִי בָהֶם
וְאֶכְלָם וַאֲעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל: יא וַיַּחֲלֵ
מֹשֶׁה אֶת־פָּנָיו יְהוָה אֱלֹהָיו וַיֹּאמֶר לְמָה יְהוָה
יַחֲרֶה אִפְךָ בְּעַמְּךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם בְּכַח גָּדוֹל וּבִיד חֲזָקָה: יב לְמָה
יֹאמְרוּ מִצְרַיִם לֵאמֹר בָּרַעַה הוֹצִיאָם לַהֲרֹג
אֹתָם בַּהָרִים וּלְכַלֵּתָם מֵעַל פְּנֵי הָאָדָמָה שׁוֹב
מִחֲרוֹן אִפְךָ וְהִנָּחָם עַל־הָרָעָה לְעַמְּךָ: יג
זָכֹר לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל עַבְדֶּיךָ אֲשֶׁר
נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ וּתְדַבֵּר אֱלֹהִים אֲרֻבָּה

רש"י

הַדְּבָרוֹת, אַבְרָהָם אֲבִיהֶם נִתְּנָסָה בְּעֶשֶׂר נְסִינֹת
וְעָדִין לֹא קָבַל שְׂכָרוֹ. תְּנִיחוּ לוֹ, וַיֵּצְאוּ עֶשֶׂר בְּעֶשֶׂר:
לְאַבְרָהָם לִיצְחָק וּלְיִשְׂרָאֵל. (שְׁמוֹת רַבָּה) אִם
לְשׁוֹרָפָה הֵם, זָכֹר לְאַבְרָהָם שְׁמִסֵּר עֲצָמוֹ לְהַשְׂרֵף
עָלָיִךְ בְּאוֹר בְּשָׂדִים. אִם לְהַרְגָּהּ, זָכֹר לִיצְחָק שְׁפִשְׁט
צִוְּאוֹ לְעַקְדָּה. אִם לְגָלוּת, זָכֹר לִיעֲקֹב שְׁגָלָה לְחָרֵן.
וְאִם אֵינֶן נִצּוּלִין בְּזִכְרוֹתָן, מָה אַתָּה אוֹמֵר לִי
"וַאֲעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוֹי גָּדוֹל"? וְאִם כִּסָּא שֶׁל ג' רַגְלִים
אֵינוֹ עוֹמֵד לְפָנֶיךָ בְּשַׁעַת פְּעֻסָּךְ, קַל וַחֲמֹר לְכִסָּא
שֶׁל רַגַל אֶחָד (בְּרֻכּוֹת לֵב): אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ.
לֹא נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּדָבָר שֶׁהוּא כְּלָה, לֹא בְּשָׁמַיִם וְלֹא
בְּאֶרֶץ, לֹא בְּהָרִים וְלֹא בְּגִבְעוֹת, אֲלֵא בְךָ, שְׁאֵתָה
קִיָּם וּשְׁבוּעָתְךָ קִיָּמָה לְעוֹלָם, שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית כב
טז): "כִּי נִשְׁבַּעְתִּי נֶאֱמַר ה'", וּלִיצְחָק נֵאמַר (שֵׁם כו

אֲלֵא בְּשָׁבִילָם. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, נִתְּנָה מִשֶּׁה מִפִּי בֵּית
דִּין שֶׁל מַעֲלָה: שַׁחַת עַמְּךָ. שַׁחַת הָעַם לֹא נֵאמַר,
אֲלֵא עַמְּךָ, עֶרְב־רַב שֶׁקְּבַלְתָּ מֵעַמְּךָ וּגְיָרְתָם וְלֹא
נִמְלַכְתָּ בִּי וְאַמְרַתָּ טוֹב שִׁידְבְּקוּ גֵרִים בְּשִׁכְנִינָה, הֵם
שַׁחַתוּ וְהִשְׁחִיתוּ: (ט) קִשָּׁה־עֹרֶף. מַחְזִירִין קָשִׁי
עָרְפָם לְגִגֵּד מוֹכִיחִיהֶם וּמִמָּאֲנִים לְשִׁמְעַ:
(י) הִנֵּיחָה לִּי. עָדִין לֹא שִׁמְעֵנוּ שֶׁהִתְפַּלֵּל מֹשֶׁה
עֲלֵיהֶם וְהוּא אוֹמֵר: "הִנֵּיחָה לִּי"? אֲלֵא כָּאֵן פִּתַּח
לוֹ פִּתַּח וְהוֹדִיעֵנו שֶׁהִדְבֵּר תְּלוּי בּוֹ שְׁאֵם יִתְפַּלֵּל
עֲלֵיהֶם לֹא יָכֹלם (שְׁמוֹת רַבָּה): (יא) לְמָה ה' וְגו'.
כְּלוּם מִתְקַנָּא אֲלֵא חָכָם בְּחָכָם, גְּבוּר בְּגְבוּר:
(יב) וְהִנָּחָם. הִתְעַשְׂתָּ מִחֲשָׁבָה אַחֲרֵת לְהַטִּיב
לָהֶם: עַל־הָרָעָה. אֲשֶׁר חֲשַׁבְתָּ לָהֶם: (יג) זָכֹר
לְאַבְרָהָם. (שְׁמוֹת רַבָּה): 'אִם עֲבָדוּ עַל עֲשֻׁרֵת

אֶת־זַרְעֲכֶם בְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָל־הָאָרֶץ
 הַזֹּאת אֲשֶׁר אִמַּרְתִּי אֵתֶן לְזַרְעֲכֶם וְנִחְלוּ
 לְעַלְמָם כִּשְׁׁׁי: יד וַיִּנָּחֶם יְהוָה עַל־הָרָעָה אֲשֶׁר
 דִּבֶּר לַעֲשׂוֹת לְעַמּוֹ: פ טו וַיִּפֶּן וַיֵּרֶד מִשָּׁה
 מִן־הָהָר וּשְׁנֵי לַחַת הָעֵדֻת בְּיָדוֹ לַחַת בְּתָבִים
 מִשְׁנֵי עֲבִרְיָהֶם מִזֶּה וּמִזֶּה הֵם בְּתָבִים כִּשְׁׁי:
 טז וְהִלָּחַת מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה וְהַמִּכְתָּב
 מִכְתָּב אֱלֹהִים הוּא חֲרוּת עַל־הַלָּחַת כִּשְׁׁי:
 יז וַיִּשְׁמַע יְהוֹשֻׁעַ אֶת־קוֹל הָעָם בִּרְעָה וַיֹּאמֶר
 אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בַּמַּחֲנֶה כִּשְׁׁי: יח וַיֹּאמֶר
 אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חֲלוּשָׁה
 קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שָׁמַע כִּשְׁׁי: יט וַיְהִי כַּאֲשֶׁר קָרַב
 אֶל־הַמַּחֲנֶה וַיֵּרָא אֶת־הָעֵגֹל וּמַחֲלַת וַיַּחֲרֹאֲף
 מֹשֶׁה וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת־הַלָּחַת וַיִּשְׁבֵּר אֹתָם
 תַּחַת הָהָר כִּשְׁׁי: כ וַיִּקַּח אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשׂוֹ
 וַיִּשְׂרֹף בָּאֵשׁ וַיִּטְחֵן עַד אֲשֶׁר־דָּק וַיִּזֹּל עַל־פְּנֵי

רש"י

קול עֲנוֹת גְּבוּרִים הַצּוֹעֲקִים נִצְחוֹן, וְלֹא קוֹל חֲלָשִׁים
 שְׁצוֹעֲקִים וַי, או נִסָּה: קוֹל עֲנוֹת. קוֹל חֲרוּפִין
 וְגִדּוּפִין הַמַּעֲנִין אֶת נֶפֶשׁ שׁוֹמְעֵן כְּשֶׁנֶּאֱמָרִין לוֹ:
 (יט) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ וְגו'. (שבת פז) 'אָמַר: מַה פָּסַח
 שֶׁהוּא אֶחָד מִן הַמַּצּוֹת, אִמְרָה תוֹרָה: "כֹּל־בֶּן־נָכָר
 לֹא־יֵאכַל בּוֹ", הַתּוֹרָה כֻּלָּה כָּאֵן וְכָל יִשְׂרָאֵל
 מוֹמְרִים, וְאַתְּנִנָּה לָהֶם? תַּחַת הָהָר. לְרַגְלֵי הָהָר:
 (כ) וַיִּזֶּר. לְשׁוֹן נְפוּץ, וְכֵן: (איוב יא) "יִזְרָה עַל
 גִּוְהוֹ גִּפְרִית", וְכֵן (משלי א): "כִּי חָנַם מִזְרָה
 הָרָשָׁת", שְׂזוּרִין בָּהּ דָּגָן וְקִטְנוֹת: וַיִּשְׁקֵן אֶת־בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל. (יומא סז) נִתְּפוּן לְבָדָקִים כְּסוּטוֹת. שְׁלֹשׁ
 מִיתוֹת נִדּוּנוֹ שֵׁם, אִם יֵשׁ עֲדִים וְהִתְרָאָה, בְּסִיף,

ג): "וַיִּקְרַעְתִּי אֶת־הַשְּׁבוּעָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתִּי לְאַבְרָהָם
 אָבִיד", וַיִּלְעֻקְבִּי נֶאֱמַר (שם לה יא): "אֲנִי אֶל שְׂדֵי
 פָּרָה וְרֹבֶה", נִשְׁבַּע לוֹ בְּאֵל שְׂדֵי: (טו) מִשְׁנֵי
 עֲבִרְיָהֶם. הָיוּ הָאוֹתִיּוֹת נִקְרְאוֹת, וּמַעֲשֵׂה נִסִּים הָיָה
 (שבת קד): (טז) מַעֲשֵׂה אֱלֹהִים הֵמָּה. כְּמִשְׁמַעוֹ,
 הוּא בְּכֹבֶדוֹ עֲשָׂאָן. דִּבֶּר אַחֵר: כְּאֵדָם הָאוֹמֵר
 לַחֲבֵרוֹ: 'כָּל עֲסָקִיו שֶׁל פִּלּוּנִי בְּמִלְאָכָה פִּלּוּנִית', כֵּן
 כָּל שֶׁשְׁשׁוּעִיו שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַּתּוֹרָה: חֲרוּת.
 לְשׁוֹן חֲרָת וְחֲרָט אֶחָד הוּא, שְׁנִיָּהֶם לְשׁוֹן חֲקוּק,
 אֲנִטְלִי"ר בְּלַע"ז (אֵינִישְׁנִידֵעֵן): (יז) בִּרְעָה.
 בְּהִרְעִעוֹ, שֶׁהָיוּ מְרִיעִים, וּשְׁמִחִים וְצוֹחֲקִים:
 (יח) אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה. אֵין קוֹל הִזָּה נִרְאָה

וַאֲשָׁקִי יְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כא וַאֲמַר
מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן מָה עָבַד לָךְ עֲמָא
הַדִּין אָרִי אִיתִיתָא עֲלוּהִי חֻבָּא
רַבָּא: כב וַאֲמַר אַהֲרֹן לֹא יִתְקַף
רוּגְזָא דְרַבּוּנִי אִתְּ יִדְעַת יְת עֲמָא
אָרִי בְּבִישׁ הוּא: כג וַאֲמָרוּ לִי
עֲבִיד לְנָא דִּחְלָן דִּי יִהְיוּ קְדָמְנָא
אָרִי דִּין מֹשֶׁה גִּבְרָא דִּי אֶסְקֵנָא
מֵאַרְעָא דְמַצְרַיִם לֹא יִדְעָנָא מָה
הָיָה לָהּ: כד וַאֲמַרִּית לְהוֹן לְמִן
דִּתְבָּא פְּרִיקוּ וִיִּהְיוּ לִי וּרְמִיתָה
בְּנוּרָא וּנְפִק עֲגָלָא הַדִּין:
כה וַחֲזָא מֹשֶׁה יְת עֲמָא אָרִי
בְּטִיל הוּא אָרִי בְּטִילָנוּן אַהֲרֹן
לְאַסְבוּתָהוֹן שׁוּם בִּישׁ לְדִרְיָהוֹן:
כו וְקָם מֹשֶׁה בְּתַרְע מִשְׁרִיתָא
וַאֲמַר מִן דִּחְלִיא דִּי יִיתוֹן לְוִתִּי
וְאִתְכַּנְשׁוּ לְוִתָּה כָּל בְּנֵי לִוִּי:
כז וַאֲמַר לְהוֹן כְּדָנָן אָמַר יי
אַלְהָא דִּישְׂרָאֵל שׁוּו גִּבְר חֲרַבָּה
עַל יִרְכָּה עֲבָרוּ וְתוּבּוּ מִתַּרְע
לְתַרְע בְּמִשְׁרִיתָא וְקִטּוּלוּ גִבְר יְת
אַחוּהִי וְגִבְר יְת חֲבֵרָה וְאַנְשׁ יְת
קִרְיָבָה: כח וַעֲבָדוּ בְּנֵי לִוִּי
כְּפִתְגָמָא דְּמֹשֶׁה וּנְפַל מִן עֲמָא
בְּיוֹמָא הַהוּא כְּתִלְתָּא אֲלַפִּין
גִּבְרָא: כט וַאֲמַר מֹשֶׁה קִרְיָבוּ
יִדְכוּן קִרְבָּנָא יוֹמָא דִּין קָדָם יי

הַיּוֹם וַיִּשָּׁק אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כָּס"י: כא וַיֹּאמֶר
מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה
כִּי־הִבֵּאתָ עָלֵינוּ חַטָּאת גְּדוֹלָה כָּס"י: כב וַיֹּאמֶר
אַהֲרֹן אֶל־יַחֲרֹף אִפֹּי אֲדֹנִי אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־הָעָם
כִּי בָרַע הוּא כָּס"י: כג וַיֹּאמְרוּ לִי עָשֵׂה־לָּנוּ
אֱלֹהִים אֲשֶׁר יִלְכוּ לִפְנֵינוּ כִּי־זֶה | מֹשֶׁה
הָאִישׁ אֲשֶׁר הָעֵלָנוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לֹא יָדַעְנוּ
מַה־הָיָה לוֹ: כד וַאֲמַר לָהֶם לְמִי זֶהב הִתְפָּרְקוּ
וַיִּתְּנוּ־לִי וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ וַיֵּצֵא הָעֶגְלָה הַזֶּה כָּס"י:
כה וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת־הָעָם כִּי פָרַע הוּא כִּי־
פָּרַעַה אַהֲרֹן לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם כָּס"י: כו וַיַּעֲמֵד
מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לִיהוָה אֵלֵי
וַיֵּאסְפוּ אֵלָיו כָּל־בְּנֵי לִוִּי כָּס"י: כז וַיֹּאמֶר לָהֶם
כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל שִׁימוּ אִישׁ־
חֲרָבוֹ עַל־יָרְכוֹ עֲבָרוּ וּשְׁבוּ מִשַּׁעַר לְשַׁעַר
בַּמַּחֲנֶה וְהִרְגוּ אִישׁ־אֶת־אָחִיו וְאִישׁ אֶת־רֵעֵהוּ
וְאִישׁ אֶת־קָרְבוֹ כָּס"י: כח וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי־לִוִּי כַּדְבָר
מֹשֶׁה וַיַּפֵּל מִן־הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשֶׁת
אַלְפֵי אִישׁ: כט וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה מָלְאוּ יָדְכֶם הַיּוֹם

רש"י

וַיִּתְּנוּ לִי: וַאֲשַׁלְכֵהוּ בָאֵשׁ. וְלֹא יָדַעְתִּי שֶׁיֵּצֵא הָעֶגְלָה
הַזֶּה, וַיֵּצֵא: (כה) פָּרַע. מַגְלָה, נִתְגַּלָּה שֶׁמִּצְוֹ
וְקִלּוֹנוֹ, כְּמוֹ (במדבר ה): "וּפָרַע אֶת רֹאשׁ הָאִשָּׁה":
לְשִׁמְצָה בְּקַמְיָהֶם. לַהֲיוֹת לָהֶם הַדָּבָר הַזֶּה לְגִנוּת
כְּפִי כָּל הַקָּמִים עֲלֵיהֶם: (כו) מִי לָהּ אֵלֵי. יָבֹא
אֵלֵי: כָּל בְּנֵי לִוִּי. (יומא סו) מִכָּאן שֶׁכָּל הַשִּׁבְטֹת
כָּשֶׁר: (כז) כֹּה אָמַר וְגו'. וְהִכֵּן אָמַר? (לעיל כב):
"זָבַח לְאֱלֹהִים יְחִרָם", כִּף שְׁנוּיָה בְּמַכִּילְתָּא: אָחִיו.

כְּמִשְׁפֵּט אֲנָשֵׁי עִיר הַנִּדְחָת שֶׁהֵן מְרַבִּים. עֲדִים בְּלֹא
הַתְרָאָה, בְּמַגְפָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּגַּף ה' אֶת הָעָם". לֹא
עֲדִים וְלֹא הַתְרָאָה, בְּהַדְרֹקָן, שֶׁבְּדֻקּוֹם הַיָּמִים וְצָבּוּ
בְּטִנְיָהֶם: (כא) מַה־עָשָׂה לָךְ הָעָם הַזֶּה. כְּמָה
יִסּוּרִים סְבִלְתָּ שִׁיסְרוּךְ, עַד שֶׁלֹּא תָבִיא עֲלֵיהֶם חֲטָא
זֶה: (כב) כִּי בָרַע הוּא. בְּדֶרֶךְ רַע הֵם הוֹלְכִין
תָּמִיד וּבְנִסְיוֹנוֹת לִפְנֵי הַמָּקוֹם: (כד) וַאֲמַר לָהֶם.
דָּבָר אֶחָד: 'לְמִי זֶהב' לְבַד, וְהֵם מִהָרִי וְהַתְפָּרְקוּ

ארי גבר בכרה ובאחיו ולתת עליכם
 ולאיתאחא עליכון יומא דין ברין:
 ל ויהוה ביומא דבתרוהי ואמר
 משה לעמא אתון חבתון חובא
 רבא וכען אסק קדם יי מאים
 אכפר על חוביכון: לא ותב
 משה לקדם יי ואמר בכעו חב
 עמא הדין חובא רבא ועבדו
 להון דחלן דדקב: לב וכען אם
 שבקת לחוביהון ואם לא מחני
 כען מספרך די כתבתא:
 לג ואמר יי למשה מן די חב
 קדמי אמתנה מספרי: לד וכען
 אזיל דבר ית עמא לאתר די
 מללית לך הא מלאכי יהוה קדמך
 וביום אסערותי ואסער עליהון
 חוביהון: לה ומחא יי ית עמא
 על די אשתעבדו לעגלא די עבד
 אהרן: א ומליל יי עם משה
 אזיל סק מכא את ועמא
 דאסקתא מארעא דמצרים

לִיהוָה כִּי אִישׁ בָּבְנוּ וּבָאֲחָיו וּלְתַת עֲלֵיכֶם
 הַיּוֹם בְּרָכָה כִּסִּי: ל וַיְהִי מִמָּחָרֶת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־הָעָם אַתֶּם חֲטֵאתֶם חֲטֵאתָה גְדֹלָה וְעַתָּה
 אֵעֲלֶה אֶל־יְהוָה אוֹלִי אֲכַפְּרָה בְּעַד
 חֲטֹאתֵיכֶם כִּסִּי: לא וַיֵּשֶׁב מֹשֶׁה אֶל־יְהוָה וַיֹּאמֶר
 אֲנִי חֲטָא הָעָם הַזֶּה חֲטֵאתָה גְדֹלָה וַיַּעֲשׂוּ
 לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב כִּסִּי: לב וְעַתָּה אִם־תִּשָּׂא
 חֲטֹאתֶם וְאִם־אֵין מַחְנִי זֶה מִסְפָּרְךָ אֲשֶׁר
 כָּתַבְתָּ כִּסִּי: לג וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה מִי אֲשֶׁר
 חֲטָא־לִי אֶמְחֶנּוּ מִסְפָּרִי: לד וְעַתָּה לֵךְ | נַחֲה
 אֶת־הָעָם אֶל אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ הִנֵּה מְלֹאכֵי
 יְלָךְ לִפְנֶיךָ וּבְיוֹם פְּקֹדִי וּפְקֹדֹתִי עֲלֵהֶם
 חֲטֹאתֶם כִּסִּי: לה וַיִּגַּף יְהוָה אֶת־הָעָם עַל אֲשֶׁר
 עָשׂוּ אֶת־הָעֵגֹל אֲשֶׁר עָשָׂה אֶהְרֹן כִּסִּי: ׀
 לג ׀ וַיִּדְבֹּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵךְ עֲלֶה מִזֶּה

אתה והעם אשר העלית מארץ מצרים אל־הארץ אשר נשבעתי

רש"י

אין, מחני! וזה מקרא קצר, וכן הרבה: מספרך.
 (ברכות לב): מכל התורה כלה, שלא יאמרו עלי
 שלא הייתי כדאי לבקש עליהם רחמים: (לד) אל
 אשר דברתי לך. יש כאן 'לך' אצל דבור במקום
 'אליך', וכן (מלכים א ב): "לדבר לו על אדניו":
 הנה מלאכי. ולא אני: וביום פקדי וגו'. עתה
 שמעתי אליך מלכותם יחד, ותמיד תמיד,
 כשאפקד עליהם עונותיהם, "ופקדתי עליהם" מעט
 מן העון הזה עם שאר העונות. ואין פרענות באה
 על ישראל, שאין בה קצת מפרעון עון העגל:
 (לה) ויגף ה' את העם. מיתה בידי שמים לעדים
 בלא התראה: (א) לך עלה מזה. ארץ ישראל

מאמו, והוא ישראל: (כט) מלאו ידכם. אתם
 ההורגים אותם, בדבר זה תתחנכו להיות כהנים
 למקום (זבחים קטו): כי איש. מכאן ימלא ידו בבנו
 ובאחיו: (ל) אכפרה בעד חטאתכם. אשים כפר
 וקנות וסתימה לנגד חטאתכם, להבדיל ביניכם
 ובין החטא: (לא) אלהי זהב. (ברכות לב; יומא
 פו): 'אתה הוא שגרמת להם, שהשפעת להם זהב
 וכל חפצם, מה יעשו שלא יחטאו? משל למלך
 שהיה מאכיל ומשקה את בנו ומקשטו ותולה לו
 פיס בצוארו, ומעמידו בפתח בית זונות. מה יעשה
 הבן שלא יחטא?': (לב) ועתה אם־תשא
 חטאתם. הרי טוב: 'איני אומר לך מחני! ואם

לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לֵאמֹר לְזֶרְעֶךָ
 אֶתְנַנָּה כִּשׁ"י: ב וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָן וְגֵרְשָׁתִי
 אֶת־הַכְּנַעֲנִי הָאֹמְרִי וְהַחֲתִי וְהַפְּרִזִּי הַחֲתִי
 וְהַיְבוּסִי כִּשׁ"י: ג אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ כִּי
 לֹא אֵעָלָה בְּקֶרְבְּךָ כִּי עִם־קִשָּׁה־עֶרְף אֲתָה
 פֹּן־אֲכַלְךָ בְּדֶרֶךְ כִּשׁ"י: ד וַיִּשְׁמַע הָעָם אֶת־הַדְּבָר
 הָרַע הַזֶּה וַיִּתְּאֶפְלוּ וְלֹא־שָׁתוּ אִישׁ עֲדִיו
 עָלָיו כִּשׁ"י: ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה אָמַר אֶל־
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אַתֶּם עִם־קִשָּׁה־עֶרְף רַגַע אֶחָד
 אֵעָלָה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ וְעֵתָה הוֹרֵד עֲדִיךָ
 מֵעֲלֶיךָ וְאִדְעָה מָה אַעֲשֶׂה־לָּךְ כִּשׁ"י: ו וַיִּתְּנֻצְלוּ
 בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־עֲדֵימָה מֵהָר חוֹרֵב כִּשׁ"י: ז וּמֹשֶׁה
 יָקַח אֶת־הָאֹהֶל וְנָטָה־לוֹ ׀ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה
 הָרֶחֶק מִן־הַמַּחֲנֶה וְקָרָא לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד וְהָיָה

לְאַרְעָא דִּי קִימִית לְאַבְרָהָם
 לְיִצְחָק וּלְיַעֲקֹב לְמִימַר לְבָנֶיךָ
 אֶתְנַנָּה: ב וְאַשְׁלַח קְדָמְךָ
 מִלֶּאֱדָא וְאַתְרֹךְ יֵת פְּנַעֲנַי
 אֹמְרֵי וְחַתָּאִי וּפְרִזָּאִי חַוָּאִי
 וַיְבוּסָאִי: ג לְאַרְעָא עֲבָדָא חֶלֶב
 וּדְבַשׁ אֲרִי לֹא אֶסְלַק שְׂכֻנָּתִי
 מִפְּנֵיךְ אֲרִי עִם קָשִׁי קָדִל אֶת
 דִּילְמָא אֲשִׁיצְנָךְ בְּאַרְחָא:
 ד וַשְׁמַע עָמָא יֵת פִּתְגָמָא בִּישָׁא
 הָרִין וְאַתְאֶפְלוּ וְלֹא שָׁוִיו גְּבַר
 תְּקוּן זִינָה עֲלוּהִי: ה וַאֲמַר יְיָ
 לְמֹשֶׁה אֵימַר לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל אַתֶּן
 עִם קָשִׁי קָדִל שָׁעָה חֲדָא אֶסְלַק
 שְׂכֻנָּתִי מִפְּנֵיךְ וְאַשְׁצִנָךְ וּכְעַן
 אַעֲדִי תְקוּן זִינָה מִנָּךְ גְּלִי קְדָמִי
 מָה אַעֲבֹד לָךְ: ו וְאַעֲדִיאוּ בְנֵי
 יִשְׂרָאֵל יֵת תְּקוּן זִינָהוֹן מִטּוֹרָא
 דְּחוֹרֵב: ז וּמֹשֶׁה נָסִיב יֵת
 מִשְׁכְּנָא וּפְרָסָה לֵה מִבְּרָא
 לְמִשְׁרִיתָא אֶרְחִיק מִן מִשְׁרִיתָא

רש"י

אחד, שהוא שְׁעוֹר וְעָמִי, שְׁנָאֹמֶר (ישעיה כו): "חֲבִי
 כְּמַעֲט רַגַע עַד יַעֲבֹר וְעַם", וְאֶכְלָה אֶתְכֶם. לְפִיכָךְ,
 טוֹב לָכֶם שְׁאֲשַׁלַּח מִלֶּאֱדָן: וְעַתָּה. פְּרַעְנוֹת זֹאת תִּלְקוּ
 מִיָּד, שֶׁתּוֹרִידוּ עֲדִיכֶם מֵעֲלֵיכֶם: וְאִדְעָה מָה
 אַעֲשֶׂה־לָּךְ. בְּפִקְדַת שְׂאֵר הָעוֹן, אֲנִי יוֹדֵעַ מָה
 שְׁבִלְכִי לַעֲשׂוֹת לָךְ: (ו) אֶת־עֲדִימָה מֵהָר חוֹרֵב.
 אֵת הָעֲדִי שֶׁהָיָה בְּיָדָם מֵהָר חוֹרֵב: (ז) וּמֹשֶׁה.
 מֵאוֹתוֹ עוֹן וְהִלָּאָה: יָקַח אֶת־הָאֹהֶל. לְשׁוֹן הוּא
 הוּא, לֹקַח אֹהֶל וְנוֹטָהוּ מַחוּץ לַמַּחֲנֶה. אָמַר:
 מִנְּדָה לְרֹב, מִנְּדָה לְתַלְמִיד: הֶרְחַק. אֲלֵפִים אֲמָה,
 כְּעֶנְיָן שְׁנָאֹמֶר (יהושע ג): "אֵף רְחוֹק יִהְיֶה בֵּינֵיכֶם
 וּבֵינוּ כְּאַלְפִים אֲמָה בַּמֶּדָּה": וְקָרָא לוֹ. וְהָיָה קוֹרָא
 לוֹ אֹהֶל מוֹעֵד, הוּא בֵּית וְעַד לְמִבְקָשֵׁי תוֹרָה:
 כָּל־מִבְקָשׁ ה'. מִכָּאן לְמִבְקָשׁ פָּנִי זָקֵן, כְּמִקְבֵּל פָּנֵי
 שְׂכִינָה: יֵצֵא אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד. כְּמוֹ יוֹצֵא. דָּבָר

גְּבֻהָה מִכָּל הָאֲרָצוֹת, לָכֵךְ נֹאמַר: "עֲלֵה!". דָּבָר
 אַחֵר: כָּל־פִּי שְׁאֹמֵר לוֹ בְּשַׁעַת הַכַּעַס: "לִךְ־רֵד!"
 אָמַר לוֹ בְּשַׁעַת רָצוֹן: "לֵךְ עֲלֵה!": אַתָּה וְהָעָם.
 כָּאֵן לֹא אָמַר: 'וְעַמְךָ': (ב) וְגֵרְשָׁתִי אֶת הַכְּנַעֲנִי
 וְגו'. שֶׁשָּׂה אֲמוֹת הֵן, וְהַגְרָגְשִׁי עֲמֵד וּפְנָה מִפְּנֵיהֶם
 מֵאֲלֵיוֹ: (ג) אֶל אֶרֶץ זֶבֶת חֶלֶב וּדְבַשׁ. אֲנִי אוֹמֵר
 לָךְ לְהַעֲלוֹתָם: כִּי לֹא אֵעָלָה בְּקֶרְבְּךָ. לָכֵךְ אֲנִי
 אוֹמֵר לָךְ: "וְשִׁלַּחְתִּי לְפָנֶיךָ מִלֶּאֱדָן": כִּי עִם־קִשָּׁה־
 עֶרְף אַתָּה. וְכִשְׁשִׁכְנִיתִי בְּקֶרְבְּכֶם וְאַתֶּם מִמָּרִים כִּי,
 מִרְבָּה אֲנִי עֲלֵיכֶם וְעַם: אֲכַלְךָ. לְשׁוֹן כְּלִיּוֹן:
 (ד) הַדְּבָר הָרַע. שְׂאִין הַשְׂכִּינָה שׁוֹרָה וּמִהֲלַכַת
 עִמָּם: אִישׁ עֲדִיו. (שְׁבַת פח) כְּתָרִים שֶׁנִּתְּנוּ לָהֶם
 בְּחוֹרֵב כְּשֶׁאָמְרוּ: 'נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע': (ה) רַגַע אֶחָד
 אֵעָלָה בְּקֶרְבְּךָ וְכִלְיֹתֶיךָ. אִם אֵעָלָה בְּקֶרְבְּךָ וְאַתֶּם
 מִמָּרִים כִּי בְּקִשְׁיוֹת עֶרְפְּכֶם, אֲזַעֵם עֲלֵיכֶם רַגַע

וְקָרִי לָהּ מִשְׁכָּן בֵּית אוֹלֶפְנָא וַיְהִי
כָּל דְּתַבַּע אוֹלֶפֶן מִן קָדָם יִי נִפְק
לְמִשְׁכָּן בֵּית אוֹלֶפְנָא מִבְּרָא
לְמִשְׁרִיתָא: ח וַהֲוָה כַּד נִפְק
מֹשֶׁה לְמִשְׁכָּנָא קִימִין כָּל עָמָא
וּמִתְעַתְּדִין גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא
וּמִסְתַּכְּלִין אַחֲוֵי מֹשֶׁה עַד דְּעָלִיל
לְמִשְׁכָּנָא: ט וַהֲוָה כַּד עָלִיל מֹשֶׁה
לְמִשְׁכָּנָא נְחִית עֲמוּדָא דְּעֻנָּא
וְקָאם בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא וּמִתְמַלֵּל עִם
מֹשֶׁה: י וַחֲזֹן כָּל עָמָא יָת
עֲמוּדָא דְּעֻנָּא קָאם בְּתַרְע
מִשְׁכָּנָא וְקִימִין כָּל עָמָא וְסִגְדִין
גְּבַר בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא: יא וּמִתְמַלֵּל
יִי עִם מֹשֶׁה מִמְּלַל עִם מִמְּלַל
כְּמָא דְּמִמְּלַל גְּבַר עִם חֲבֵרָה

כָּל־מִבְקֶשׁ יְהוָה יֵצֵא אֶל־אַהֲל מוֹעֵד אֲשֶׁר
מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: כ"י: ח וַיְהִי כִּצְאֹת מֹשֶׁה אֶל־
הָאֹהֶל יָקוּמוּ כָּל־הָעָם וְנִצְבּוּ אִישׁ פֶּתַח אֹהֶלוֹ
וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה עַד־בָּאוּ הָאֹהֶלָה: כ"י:
ט וַיְהִי כִּבְּא מֹשֶׁה הָאֹהֶלָה יֵרֵד עֲמוּד הָעֻנֹּן
וְעָמַד פֶּתַח הָאֹהֶל וְדִבֵּר עִם־מֹשֶׁה: כ"י:
י וַרְאֵה כָּל־הָעָם אֶת־עֲמוּד הָעֻנֹּן עֹמֵד פֶּתַח
הָאֹהֶל וְקָם כָּל־הָעָם וַהֲשִׁתְחוּוּ אִישׁ פֶּתַח
אֹהֶלוֹ: כ"י: יא וְדִבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־
פָּנִים כַּאֲשֶׁר יְדַבֵּר אִישׁ אֶל־רֵעֵהוּ וְשָׁב אֶל־
הַמִּחֲנֶה וּמִשְׁרָתוֹ יְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נוּן נֹעַר לֹא יֵמִישׁ

רש"י

בְּתַמּוּז נִשְׁתַּכְּרוּ הַלּוּחֹת (תענית כח), וּבִי"ח שָׁרַף
אֶת הָעֵגֶל וְדָן אֶת הַחוּטָאִים, וּבִי"ט עָלָה, שְׁנֵאמַר
(לעיל לב): "וַיְהִי מִמִּחְרַת וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם
וְגו'", וְעָשָׂה שָׁם אַרְבָּעִים יוֹם וַיִּבְקֶשׁ רַחֲמִים,
שְׁנֵאמַר (דברים ט): "וְאֵתְנַפֵּל לִפְנֵי ה' וְגו'", וּבִרְאֵשׁ
חֹדֶשׁ אֱלוּל נֹאמַר לוֹ: "וְעָלִית בִּבְקָר אֶל הַר סִינַי"
לְקַבֵּל לוחֹת הָאֲחֵרוֹנוֹת, וְעָשָׂה שָׁם מ' יוֹם, שְׁנֵאמַר
בָּהֶם (שם י): "וְאֵנֹכִי עֹמְדָתִי בְּהָר פִּימִים הָרֵאשׁוֹנִים
וְגו'", מָה הָרֵאשׁוֹנִים בְּרָצוֹן, אִף הָאֲחֵרוֹנִים בְּרָצוֹן.
אָמַר מִעֲתָה, אֲמַצְעִיִּים הָיוּ בְּכַעַס. בִּי בְּתִשְׁרִי
נִתְרַצָּה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּשִׁמְחָה וּבְלֵב
שָׁלֵם, וְאָמַר לוֹ לְמֹשֶׁה: "סִלַּחְתִּי בְּדִבְרְךָ" וּמָסַר לוֹ
לוחֹת אֲחֵרוֹנוֹת, וַיֵּרֵד וַהֲתַחֲלִיל לְצִוּוֹתוֹ עַל מְלָאכֶת
הַמִּשְׁכָּן, וְעֲשֹׂאוֹהוּ עַד אֶחָד בְּנִיסָן, וּמִשְׁהוּקָם לֹא
נִדְּבַר עִמּוֹ עוֹד, אֲלָא מֵאֹהֶל מוֹעֵד: וְשָׁב אֶל
הַמִּחֲנֶה. תַּרְגוּמוֹ: וְתָב לְמִשְׁרִיתָא, לְפִי שֶׁהוּא
לְשׁוֹן הָוָה, וְכֵן כָּל הָעֻנִּין. "וַרְאֵה כָּל הָעָם", וַחֲזֹן,
"וְנִצְבּוּ", וְקִימִין, "וַהֲבִיטוּ", וּמִסְתַּכְּלִין.
"וַהֲשִׁתְחוּוּ", וְסִגְדִין. וּמִדְּרָשׁוֹ: "וְדִבֵּר ה' אֶל
מֹשֶׁה", שֶׁיָּשׁוּב אֶל הַמִּחֲנֶה. אָמַר לוֹ: 'אֲנִי בְּכַעַס

אֲחֵר: "וַיְהִי כָּל־מִבְקֶשׁ ה'", אֲפִלּוּ מִלֵּאכֵי הַשְּׁרָת,
כְּשֶׁהָיוּ שׁוֹאֲלִים מְקוֹם שְׂכִינָה, חֲבָרִיהֶם אוֹמְרִים
לָהֶם: הָרִי הוּא בְּאֹהֶלוֹ שֶׁל מֹשֶׁה: (ח) וַיְהִי.
לְשׁוֹן הָוָה: כִּצְאֹת מֹשֶׁה. מִן הַמִּחֲנֶה, לְלָכֶת אֶל
הָאֹהֶל: יָקוּמוּ כָּל־הָעָם. עוֹמְדִים מִפְּנֵי וְאִין
יוֹשְׁבִין עַד שֶׁנִּתְכַּפְּסָה מֵהֶם: וַהֲבִיטוּ אַחֲרֵי מֹשֶׁה.
לְשִׁבַח: אֲשֶׁרִי יְלוּד אִשָּׁה שְׁכָף מְבֻטָּח, שֶׁהַשְׂכִּינָה
תִּכְנַס אַחֲרָיו לְפֶתַח אֹהֶלוֹ: (ט) וְדִבֵּר עִם־מֹשֶׁה.
כְּמוֹ 'וּמִדְּבַר עִם מֹשֶׁה'. תַּרְגוּמוֹ: 'וּמִתְמַלֵּל עִם
מֹשֶׁה', שֶׁהוּא כְּבוֹד שְׂכִינָה, כְּמוֹ (במדבר ז): "וַיִּשְׁמַע
אֶת הַקּוֹל מִדְּבַר אֱלֹהֵי", וְאִינוּ קוֹרָא 'מִדְּבַר' (בְּשׁוּא)
אֱלֹהֵי, כְּשֶׁהוּא קוֹרָא 'מִדְּבַר' (בְּחִירִיק), פִּתְרוּנוֹ
הַקּוֹל 'מִדְּבַר' בֵּינוּ לְבִין עֲצָמוֹ וַהֲהִדְיוּט שׁוּמַע
מֵאֱלֹהֵי, וְכִשְׁהוּא קוֹרָא 'מִדְּבַר' מִשְׁמַע שֶׁהַמְּלֶךְ
מִדְּבַר עִם הַהִדְיוּט: (י) וַהֲשִׁתְחוּוּ. לְשִׁכְנָה:
(יא) וְדִבֵּר ה' אֶל־מֹשֶׁה פָּנִים אֶל־פָּנִים.
וּמִתְמַלֵּל עִם מֹשֶׁה: וְשָׁב אֶל־הַמִּחֲנֶה. לְאַחֵר
שְׁנִידְבַר עִמּוֹ, הִנֵּה מֹשֶׁה שָׁב אֶל הַמִּחֲנֶה וּמִלְמַד
לְזַנְגִּים מָה שֶׁלָּמַד. וְהַדְּבַר הַזֶּה נִהְגַּ מֹשֶׁה מִיּוֹם
הַכַּפּוּרִים עַד שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן וְלֹא יוֹתֵר, שֶׁהָרִי בִּי"ז

מִתּוֹךְ הָאֹהֶל כִּסִּי: פ שלישי יב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה
 אֶל־יְהוָה רְאֵה אֶתְּהָ אֹמֵר אֵלַי הֲעַל אֶת־הָעַם
 הַזֶּה וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי אֵת אֲשֶׁר־תִּשְׁלַח
 עִמִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם וְגַם־מִצָּאתָ
 חֵן בְּעֵינַי כִּסִּי: י וְעַתָּה אִם־נָא מִצָּאתִי חֵן
 בְּעֵינֶיךָ הוֹדַעְנִי נָא אֶת־דֶּרֶכְךָ וְאַדְעֶךָ לְמַעַן
 אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ וּרְאֵה כִּי עֲמָךְ הִגּוּי
 הַזֶּה כִּסִּי: יד וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ וְהִנַּחְתִּי לְךָ כִּסִּי:
 טו וַיֹּאמֶר אֵלָיו אִם־אֵין פָּנֶיךָ הַלְכִים אֶל־
 תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה כִּסִּי: טז וּבִבְמָה | יוֹדַע אֲפֹא כִּי־
 מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֲנִי וְעַמָּךְ הִלּוּא בְּלִכְתָּךְ
 עִמָּנוּ וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ מִכָּל־הָעָם אֲשֶׁר
 עַל־פָּנֶי הָאָדָמָה כִּסִּי: פ רביעי יז וַיֹּאמֶר יְהוָה
 אֶל־מֹשֶׁה גַם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ

וְתֵאבֹב לְמִשְׁרִיתָא וּמִשׁוּמִּשְׁנָה
 יְהוֹשֻׁעַ בַּר נֹון עוֹלִימָא לֹא עָדִי
 מִגּוּ מִשְׁפָּנָא: יב וַאֲמַר מֹשֶׁה
 קָדָם יי חֲזִי דָאֵת אֲמַר לִי אֲסִיק
 ית עֲמָא דְרִין וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי
 ית דִּי תִשְׁלַח עִמִּי וְאַתָּה אֲמַרְתָּ
 רִבִּיתִךָ בְּשׁוּם וְאַף אֲשַׁבְּחָתָא
 רַחֲמִין קָדְמִי: יג וְכַעַן אִם כַּעַן
 אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קָדְמִךָ הוֹדַעְנִי
 כַּעַן ית אֹרֶחַ טוֹבָךָ וְאַדַּע רַחֲמִיךָ
 בְּדִיל דְּאֲשַׁבַּח רַחֲמִין קָדְמִיךָ וְגַלִּי
 קָדְמִיךָ אֲרִי עַמָּךְ עֲמָא דְרִין:
 יד וַאֲמַר שְׁכֻנְתִּי תִהְיֶה וְאֵנִיחַ לְךָ:
 טו וַאֲמַר קָדְמוּהִי אִם לִית
 שְׁכֻנְתָּךְ מִהֲלָכָא בִּינְנָא לֹא
 תִסְקִינְנָא מִפָּא: טז וּבִבְמָה יִתִּידַע
 הָכָא אֲרִי אֲשַׁבְּחִית רַחֲמִין קָדְמִיךָ
 אֲנָא וְעַמָּךְ הִלּוּא בְּמַהֲךָ שְׁכֻנְתָּךְ
 עִמָּנָא וְיִתְעַבְדֹן לָנָא פְּרִישֹׁן לִי
 וְלַעֲמָךְ מִשְׁנֵי מִכָּל עֲמָא דִּי עַל
 אֲפִי אֲרַעָא: יז וַאֲמַר יי לְמֹשֶׁה

רש"י

וְאַתָּה בְּכַעַס, אִם כֵּן מִי יִקְרַב־? (יב) רָאָה אֶתְּהָ
 אֹמֵר אֵלַי. רָאָה, תֵּן עֵינֶיךָ וְלִבְךָ עַל דְּבָרֶיךָ: "אֶתְּהָ
 אֹמֵר אֵלַי וְגו'" וְאַתָּה לֹא הוֹדַעְתָּנִי וְגו'". וְאַשֶׁר
 אֲמַרְתָּ לִי (לַעֲלִיל כג): "הִנֵּה אֲנֹכִי שׁוֹלַח מִלֶּאֲךָ", אֵין
 זֹו הוֹדַעָה, שְׁאִין אֲנִי חִפֵּץ בָּהּ: וְאַתָּה אֲמַרְתָּ
 יִדְעִיתִיךָ בְּשֵׁם. הַפְּתִיתִיךָ מִשָּׂאֵר בְּנֵי אָדָם בְּשֵׁם
 חֲשִׁיבוֹת, שֶׁהָרִי אֲמַרְתָּ לִי (לַעֲלִיל יט): "הִנֵּה אֲנֹכִי בָּא
 אֵלֶיךָ בְּעֵב הַעֲנֵן וְגו'" וְגַם בֶּךָ יֵאֱמִינוּ לַעֲוִלָם:
 (יג) וְעַתָּה. אִם אֲמַת שְׁמִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ,
 "הוֹדַעְנִי־נָא אֵת דֶּרֶכְךָ", מַה שְׂכָר אֶתְּהָ נֹותֵן
 לְמוֹצָאֵי חֵן בְּעֵינֶיךָ? וְאַדְעֶךָ לְמַעַן אֶמְצָא־חֵן
 בְּעֵינֶיךָ. וְאַדַּע בְּזֹו מִדַּת תִּגְמוּלָּךְ, מַה הִיא מִצִּיאַת
 חֵן שְׁמִצָּאתִי בְּעֵינֶיךָ. וּפְתָרוֹן "לְמַעַן אֶמְצָא חֵן",
 לְמַעַן אֲכִיר בְּמָה שְׂכָר מִצִּיאַת חֵן: וּרְאֵה כִּי עַמָּךְ
 הִגּוּי הַזֶּה. שְׁלֹא תֹאמַר "וְאַעֲשֶׂה אוֹתָךְ לְגוּי גְדוֹל"

וְאַתָּה אֵלֶּה תַּעֲזֹוב, רָאָה כִּי עַמָּךְ הֵם מִקְדָּם, וְאִם בָּהֶם
 תִּמָּאֵס, אֵינִי סוֹמֵךְ עַל הַיּוֹצֵאִים מִחֻלָּצֵי שְׁתִּיקִימוֹ,
 וְאַתָּה תִּשְׁלוּם הַשְּׂכָר שְׁלִי בְּעַם הַזֶּה תוֹדִיעִנִי.
 וְרַבּוּתֵינוּ דְּרָשׁוּהוּ בְּמִסְכַּת בְּרֻכּוֹת (דף ז), וְאֲנִי לְנִשְׁב
 הַמִּקְרָאוֹת עַל אֲפֻנֵיהֶם וְעַל סִדְרָם בְּאֵתִי:
 (יד) וַיֹּאמֶר פָּנֶי יִלְכוּ. כְּתַרְגוּמוֹ, לֹא אֲשַׁלַּח עוֹד
 מִלֶּאֲךָ, אֲנִי בְּעַצְמִי אֵלֶּךְ, כְּמוֹ: (שְׁמוּאֵל ב יז) "וּפָנֶיךָ
 הוֹלְכִים בְּקֶרֶב": (טו) וַיֹּאמֶר אֵלָיו. בְּזֹו אֲנִי חִפֵּץ,
 כִּי עַל יְדֵי מִלֶּאֲךָ אֵל תַּעֲלֵנוּ מִזֶּה: (טז) וּבִבְמָה
 יוֹדַע אֲפֹא. יוֹדַע מִצִּיאוֹת חֵן, "הִלּוּא בְּלִכְתָּךְ
 עִמָּנוּ", וְעוֹד דְּבָר אַחֵר אֲנִי שׁוֹאֵל מִמֶּךָ, שְׁלֹא
 תִשְׁרָה שְׁכִינְתָּךְ עוֹד עַל אַמּוֹת עוֹבְדֵי אֱלִילִים:
 וְנִפְלִינוּ אֲנִי וְעַמָּךְ. וְהִנֵּה מְבַדְּלִים בְּדָבָר הַזֶּה מִכָּל
 הָעָם, כְּמוֹ (לַעֲלִיל ט): "וְהִפְלָה ה' בֵּין מִקְנֶה יִשְׂרָאֵל
 וְגו'": (יז) גַּם אֶת־הַדְּבָר הַזֶּה. שְׁלֹא תִשְׁרָה

אף ית פתגמא הדין די מללפא
 אעבר ארי אשפחתא רחמין
 קדמי ורביתך בשום: יח ואמר
 אחזיני כען ית יקרך: יט ואמר
 אנא אעבר כל טובי על אפיך
 ואקרי בשמא דיי קדמך ואחון
 למן דאחון וארחם על מן
 דארחם: כ ואמר לא תיכול
 למחזי ית אפי שכנתי ארי לא
 יחזיני אנשא ויתקים: כא ואמר
 יי הא אתר מתקן קדמי ותתעתד
 על טגרא: כב ויהי במעבר יקרי
 ואשוינך במערת טגרא ואגין
 במימרי עלך עד דאעבר:
 כג ואעדי ית דברת יקרי ותחזי

אעשה כִּי־מצאת חן בְּעֵינַי וְאִדְעָךָ בְּשֵׁם רַשִׁי:
 יח וַיֹּאמֶר הֲרָאִנִי נָא אֶת־כְּבוֹדְךָ רַשִׁי: יט וַיֹּאמֶר
 אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל־טוֹבִי עַל־פְּנֶיךָ וְקִרְאתִי בְּשֵׁם
 יְהוָה לְפָנֶיךָ וַחֲנַתִּי אֶת־אֲשֶׁר אֲחֹן וְרַחֲמֹתִי
 אֶת־אֲשֶׁר אֲרַחֵם רַשִׁי: כ וַיֹּאמֶר לֹא תוּכַל
 לִרְאֹת אֶת־פָּנַי כִּי לֹא־יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחִי רַשִׁי:
 כא וַיֹּאמֶר יְהוָה הִנֵּה מָקוֹם אֲתִי וְנִצַּבְתָּ עַל־
 הַצּוּר רַשִׁי: כב וְהָיָה בְּעֶבֶר כְּבוֹדִי וְשִׁמְתִּיךָ
 בְּנִקְרַת הַצּוּר וְשִׁכְתִּי כְּפִי עָלֶיךָ עַד־עֲבָרִי רַשִׁי:
 כג וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי וְרָאִיתָ אֶת־אַחֲרִי וּפָנַי לֹא

רש"י

אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר
 לו: "הנה אנכי פורת ברית", הבטיחו שאינן
 חוזרות ריקם (ראש השנה שם): (כ) וַיֹּאמֶר לֹא
 תוכל וגו'. אף בשאעביר כל טובי על פניך, איני
 נותן לך רשות לראות את פני: (כא) הִנֵּה מָקוֹם
 אֲתִי. בָּהֶר אֲשֶׁר אֲנִי מְדַבֵּר עִמָּךְ, תִּמְדֵּי יֵשׁ מָקוֹם,
 מוֹכֵן לִי לְצִרְפָּךְ, שְׁאֵטְמִינְךָ שֵׁם שְׁלֹא תוֹזֵק, וּמִשֵּׁם
 תִּרְאֶה מֵה שֶׁתִּרְאֶה, זֶהוּ פְּשׁוּטוֹ. וּמִדְּרָשׁוֹ, עַל מָקוֹם
 שֶׁהִשְׁכִּינָה שֵׁם מְדַבֵּר, וְאָמַר: הַמָּקוֹם אֲתִי, וְאִינוֹ
 אוֹמֵר אֲנִי בַּמָּקוֹם, שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקוֹמוֹ שֶׁל
 עוֹלָם, וְאֵין עוֹלָמוֹ מְקוֹמוֹ: (כב) בְּעֶבֶר כְּבוֹדִי.
 כְּשֶׁאֶעְבֵּר לְפָנֶיךָ: בְּנִקְרַת הַצּוּר. כְּמוֹ (במדבר טז):
 "הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקְרוּ", (משלי ל): "יִקְרוּהָ
 עוֹרְבֵי נַחֲלִי", (ישעיה לו): "אֲנִי קִרְתִּי וְשִׁתִּיתִי מֵיִם",
 גִּזְרָה אַחַת לָהֶם. נִקְרַת הַצּוּר, כְּרִית הַצּוּר: וְשִׁכְתִּי
 כְּפִי. (תורת כהנים, פרשת ויקרא): מִכָּאֵן שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת
 לְמַחֲבָלִים לַחֲבֵל, וְתִרְגּוּמוֹ: 'אֲגִין בְּמִימְרִי', כְּנוֹי
 הוּא לְדִרְךָ כְּבוֹד שֶׁל מַעֲלָה, שְׁאִינוֹ צָרִיךְ לְסוּכָךְ
 עָלָיו בְּכַף מִמֶּשׁ: (כג) וְהִסְרֹתִי אֶת־כְּפִי. וְאֶעְדִּי
 ית דברת יקרי, כְּשֶׁתִּסְתַּלַּק הַנְּהֻגָת כְּבוֹדִי מִכְּנֻד

שְׁכִינָתִי עוֹד עַל עוֹבְדֵי אֱלִילִים, אַעֲשֶׂה, וְאֵין דְּכָרִיו
 שֶׁל בִּלְעָם הִרְשָׁע עַל יְדֵי שְׂרִית שְׁכִינָה, אֱלֹא:
 "נוֹפֵל וּגְלוֹי עֵינַיִם" כְּגוֹן (איוב ד): "וְאֵלֵי דְבַר
 יִגְנַב", שׁוֹמְעִין עַל יְדֵי שְׁלִיחַ: (יח) וַיֹּאמֶר הֲרָאִנִי
 נָא וְגו'. רָאֵה מִשֶּׁה שֶׁהִיָּה עַת רָצוֹן וּדְכָרִיו
 מְקַבְּלִים, וְהוֹסִיף לִשְׁאֹל לְהִרְאֹתוֹ מִרְאִית כְּבוֹדוֹ:
 (יט) וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶעְבִּיר וְגו'. הַגִּיעָה שְׁעָה
 שֶׁתִּרְאֶה בְּכּוֹדִי מֵה שְׁאֲרָשָׁה אוֹתָךְ לְרֹאוֹת, לְפִי
 שְׁאֵנִי רוֹצֶה וְצָרִיךְ לְלַמְּדֶךָ סֵדֵר תְּפִלָּה, שְׁכִשְׁנוֹצְרָכָה
 לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, הַזְכַּרְתָּ לִי זְכוֹת אָבוֹת,
 כְּסִבּוֹר אֲתָה שְׂאֵם תְּמָה זְכוֹת אָבוֹת, אֵין עוֹד
 תִּקְוָה? אֲנִי אֶעְבִּיר כָּל מֵדַת טוֹבִי לְפָנֶיךָ עַל הַצּוּר
 וְאֲתָה צָפוֹן בְּמַעְרָה: וְקִרְאתִי בְּשֵׁם ה' לְפָנֶיךָ.
 לְלַמְּדֶךָ סֵדֵר בִּקְשׁוֹת רַחֲמִים, אֵף אִם תִּכְלָה זְכוֹת
 אָבוֹת (ראש השנה יז), וּכְסִדֵּר זֶה שְׁאֲתָה רוֹאֶה אוֹתִי
 מַעֲטָף וְקוֹרָא י"ג מִדּוֹת, הֵנּוּ מְלַמֵּד אֶת יִשְׂרָאֵל
 לַעֲשׂוֹת כֵּן, וְעַל יְדֵי שִׁזְכִּירוֹ לְפָנַי רַחֲמוֹם וְחַנוּן,
 יִהְיֶה נִעְנִין, כִּי רַחֲמֵי לֹא פְלִים: וַחֲנַתִּי אֶת אֲשֶׁר
 אֲחֹן. אוֹתָן פְּעָמִים שְׁאֲרָצָה לְחוֹן: וְרַחֲמֹתִי. עַת
 שְׁאֲחַפֵּץ לְרַחֵם. עַד כָּאֵן לֹא הִבְטִיחוֹ אֱלֹא עֵתִים

ית דבתרי ודקדמי לא יתחזון:
 א ואמר יי למשה פסל לך תרין
 לוחי אבניא פקדמאי ואכתוב על
 לוחיא ית פתגמאי די הוו על
 לוחיא קדמאי די תברתא:
 ב והוי זמין לצפרא ותסק
 בצפרא לטורא דסיני ותתעתד
 קדמי תמן על ריש טורא:
 ג ואנש לא יסק עמך ואף אנש
 לא יתחזי בכל טורא אף ענא
 ותורא לא ירעון לקבל טורא
 ההוא: ד ופסל תרין לוחי אבניא
 פקדמאי ואקדם משה בצפרא
 וסלק לטורא דסיני כמא דפקד יי
 יתה ונסב בידה תרין לוחי
 אבניא: ה ואתגלי יי בענא
 ואתעתד עמה תמן וקרא בשמא
 דיי: ו ואעבר יי שכתתה על
 אפוחי וקרא יי אללה רחמנא
 וחננא מרחיק רגז ומסגי למעבד

יראו כס"י: פ חמישי לד א ויאמר יהוה אל-
 משה פסל-לך שני-לחת אבנים כראשנים
 וכתבתי על-הלחת את-הדברים אשר היו
 על-הלחת הראשנים אשר שברת כס"י: ב והיה
 נכון לבקר ועלית בבקר אל-הר סיני ונצבת
 לי שם על-ראש ההר כס"י: ג ואיש לא-יעלה
 עמך וגם-איש אל-ירא בכל-ההר גם-הצאן
 והבקר אל-ירעו אל-מול ההר ההוא כס"י:
 ד ויפסל שני-לחת אבנים כראשנים וישלם
 משה בבקר ויעל אל-הר סיני כאשר צוה
 יהוה אתו ויקח בידו שני לחת אבנים: ה וירד
 יהוה בענן ויתיצב עמו שם ויקרא בשם
 יהוה כס"י: ו ויעבר יהוה | על-פניו ויקרא
 יהוה | יהוה אל רחום וחנון ארך אפים

רש"י

השפחות, אלו ערב-רב, והשושבין, זה משה,
 ארוסתו של הקדוש ברוך הוא, אלו ישראל. לך
 נאמר: "פסל לך": (ב) נכון. מזמן: (ג) ואיש
 לא-יעלה עמך. הראשונות על ידי שהיו בתשואות
 וקולות וקהלות, שלטה בהן עין רעה. אין לך יפה
 מן הצניעות: (ה) ויקרא בשם ה'. מתרגמין:
 'וקרא בשמא דה': (ו) ה' ה'. (ראש-השנה יז):
 מדת רחמים היא, אחת קדם שיחטא, ואחת לאחר
 שיחטא וישוב: אל. אף זו מדת רחמים, וכן הוא
 אומר (תהלים כב): "אלי, אלי, למה עזבתני". ואין
 לומר למדת הדין 'למה עזבתני', כף מצאתי
 במכילתא: ארך אפים. (סנהדרין קיא): מאריך אפו
 ואינו ממהר להפרע, שמא יעשה תשובה: ורב-
 חסד. לצריכים חסד, שאין להם זכויות כל כף

פניו ללכת משם ולהלן: וראית את-אחרי. הראהו
 קשר של תפלין: (א) פסל-לך. הראהו מחצב
 סנפירינן מתוך אהלו ואמר לו: הפסלת יהיה
 שלך, ומשם נתעשר משה הרבה: פסל-לך. אתה
 שברת הראשונות, אתה פסל לך אחרות. משל
 למלך שהלך למדינת הים והניח ארוסתו עם
 השפחות. מתוך קלקול השפחות יצא עליה שם
 רע, עמד שושבינה וקרע כתבתה. אמר: "אם יאמר
 המלך להרגה, אמר לו 'עדין אינה אשתך'". בדק
 המלך ומצא שלא היה הקלקול אלא מן השפחות,
 נתרצה לה. אמר לו שושבינה: "כתב לה כתבה
 אחרת, שנקרעה הראשונה", אמר לו המלך: "אתה
 קרעת אותה, אתה קנה לך גיר אחר, ואני אכתב
 לה בכתב ידי". כף, המלך, זה הקדוש ברוך הוא,

טבון וקשוט: ז נטר טיבו
לאלפי דרין שבק לעונן ולמרוד
ולחובין סלח לדתיבין לאורייתא
ולדלא תיבין לא מזפי מסער
חובי אבהן על בנין ועל בני בנין
מרדין על דר תליתי ועל דר
רביעי: ח ואוחי משה וכרע על
ארעא וסגיד: ט ואמר אם פען
אשפחית רחמין גדמך יי תהיף
פען שכתא דיי פיננא ארי עם
קשי קדל הוא ותשבוק לחוכנא
ולחטאנא ותחסננא: י ואמר הא
אנא גזר קים קדם כל עמך אעבד
פרישן די לא אתבריאו בכל
ארעא ובכל עממא ויחזי כל
עמא די את פיניהון ית עובדא
דיי ארי דחל הוא די אנא עבד
עמך: יא טר לך ית די אנא
מפקדך יומא דין הא אנא מתרף
מן גדמך ית אמוראי וכנענאי
וחתאי ופרזאי וחוזאי ויבוסאי:
יב אסתמר לך דילמא תגזר קים

ורב־חסד ואמת כס"י: ז נצר חסד לאלפים נשא
עון ופשע וחטאה ונקה לא ינקה פקד ו עון
אבות על־בנים ועל־בני בנים על־שלישים
ועל־רבעים כס"י: ח וימהר משה ויקד ארצה
וישתחו כס"י: ט ויאמר אם־נא מצאתי חן
בעיניך אדני ילך־נא אדני בקרבנו כי עם־
קשה־ערה הוא וסלחת לעוננו ולחטאתנו
ונחלתנו כס"י: ששי י ואמר הנה אנכי ברת
ברית נגד כל־עמך אעשה נפלאות אשר
לא־נבראו בכל־הארץ ובכל־הגוים וראה
כל־העם אשר־אתה בקרבך את־מעשה יהוה
כי־נורא הוא אשר אני עשה עמך כס"י:
יא שמר־לך את אשר אנכי מצוך היום הנני
גרש מפניך את־האמרי והכנעני והחתי
והפרזי והחזי והיבוסים כס"י: יב השמר לך פן־

רש"י

פשרא משה שכינה עוברת ושמע קול הקריאה,
מיד: "וישתחו": (ט) ילך־נא ה' בקרבנו. כמו
שהבטחתנו, מאחר שאתה נושא עון, ואם "עם
קשה־ערה הוא" וימרו בך, ואמרת על זאת: "פן
אכלך בדרך", אתה תסלח לעוננו וגו', יש 'כי'
במקום 'אם': ונחלתנו. ותתנו לך לנחלה (ספרים
אחרים: שתתן לנו נחלה) מיחדת, זו היא בקשת:
"ונפלינו אני ועמך", שלא תשרה שכינתך על
האמות עובדי אלילים: (י) ברת ברית. על זאת:
אעשה נפלאות. לשון ונפלינו, שתהיו מבודלים בזו
מכל האמות עובדי אלילים, שלא תשרה שכינתי
עליהם: (יא) את האמרי וגו'. ו' אמות יש כאן,
כי הגרגשי עמד ופנה מפניהם:

(ראש־השנה יז): ואמת. לשלם שכר טוב לעושי
רצונו: (ז) נצר חסד. שהאדם עושה לפניו:
לאלפים. לשני אלפים דורות: עונות. אלו
העונות. פשעים, אלו המרדים שאדם עושה
להכעיס: ונקה לא ינקה. לפי פשוטו משמע
שאנו מותר על העון לגמרי, אלא נפרע ממנו
מעט מעט, ורבותינו דרשו: מנקה הוא לשבים,
ולא ינקה לשאינן שבים (יומא פו): פקד עון אבות
על־בנים. כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם,
שכבר פרש במקרא אחר, לשונאי: ועל רבעים.
דור רביעי. נמצאת מדה טובה מרבה על מדת
פרענות אחת לחמש מאות, שבמדה טובה הוא
אומר: "נצר חסד לאלפים": (ח) וימהר משה.

תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֶתָּה בָּא
עָלֶיךָ פֶּן־יִהְיֶה לְמוֹקֵשׁ בְּקִרְבְּךָ: יג כִּי אֶת־
מִזְבְּחֹתָם תִּתְּצוּן וְאֶת־מִצְבֹּתָם תִּשְׁפֹּרוּן וְאֶת־
אֲשֵׁרֵי תִכְרֹתוֹן כס"י: יד כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל
אֲחֵר כִּי יִהְיֶה קִנְאָה שְׁמוֹ אֵל קִנְאָה הוּא כס"י:
טו פֶּן־תִּכְרֹת בְּרִית לְיוֹשֵׁב הָאָרֶץ וְזָנוּ | אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶם וְזָבְחוּ לְאֱלֹהֵיהֶם וְקָרָא לָךְ וְאָכַלְתָּ
מִזִּבְחֹךָ כס"י: טז וְלָקַחְתָּ מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ וְזָנוּ
בְּנֹתָיו אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶן וְהִזְנוּ אֶת־בָּנֶיךָ אַחֲרֵי
אֱלֹהֵיהֶן: יז אֱלֹהֵי מִסְכָּה לֹא תַעֲשֶׂה־לָּךְ:
יח אֶת־חֹג הַמִּצּוֹת תִּשְׁמֹר שְׁבַעַת יָמִים תֹּאכַל
מִצּוֹת אֲשֶׁר צִוִּיתְךָ לְמוֹעֵד חֹדֶשׁ הָאָבִיב כִּי
בְּחֹדֶשׁ הָאָבִיב יֵצֵאתָ מִמִּצְרָיִם כס"י: יט כָּל־פֶּטֶר
רָחֵם לִי וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר פֶּטֶר שׁוֹר וְשֶׂה כס"י:
כ וּפֶטֶר חֲמוֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׂה וְאִם־לֹא תִפְדֶּה

לִיתֵב אֲרַעָא דִּי אֶתְעַלְל עֲלֵה
דִּילְמָא יְהִי לְתַקְלָא בִּינְךָ: יג אַרְי
יֵת אַגוּרִיהוֹן תִּתְרַעוּן וְיֵת קִמְתַּהוֹן
תִּתְבַּרוּן וְיֵת אֲשִׁרִיהוֹן תִּקְצָצוּן:
יד אַרְי לֹא תִסְגֹּד לְטַעוֹת עַמְמֵיָא
אַרְי יֵי קִנְאָה שְׁמָה אֵל קִנְאָה הוּא:
טו דִּילְמָא תַּגְזֹר קִנְס לִיתֵב אֲרַעָא
וְיִטְעוּן בְּתַר טַעוֹתָהוֹן וְיִדְבַּחוּן
לְטַעוֹתָהוֹן וְיִקְרוּן לָךְ וְתִיכּוּל
מִדְּבַחִיהוֹן: טז וְתִסַּב מִבְּנֵי תַּחֲוִי
לְבָנֶיךָ וְיִטְעוּן בְּנֵי תַּחֲוִי בְּתַר
טַעוֹתָהוֹן וְיִטְעוּן יֵת בְּנֵיךָ בְּתַר
טַעוֹתָהוֹן: יז דִּחְלֹן דְּמִתְכָּא לֹא
תַעֲבֹד לָךְ: יח יֵת חֲגָא דְּפִטְרֵיָא
תַטֵּר שְׁבַעָא יוֹמִין תִּיכּוּל פִּטְרָא
כְּמָא דִּי פִקְדָתָךְ לְזִמְן יִרְחָא
דְּאִבִּיבָא אַרְי בִּירְחָא דְּאִבִּיבָא
נִפְקָתָא מִמִּצְרַיִם: יט כָּל פֶּתַח
וּלְדָא דִּילִי וְכָל בְּעִירָךְ דְּכִרִין
תִּקְדֵּשׁ בְּכוֹר תּוֹר וְאִימֵר:
כ וּבּוֹכְרָא דְּחִמְרָא תִּפְרוֹק
בְּאִימְרָא וְאִם לֹא תִפְרוֹק וְתִנְקַפֵּה

רש"י

בַּהֲמָה טִמְאָה: תִּפְדֶּה בְּשֶׂה. נֹתֵן שֶׂה לַפֶּהַן וְהוּא
חֲלִין בֵּיד כֶּהֱן, וּפֶטֶר חֲמוֹר מִתַּר בַּעֲבֹדָה לְבַעֲלִים:
וְעִרְפָתוֹ. עוֹרְפוֹ בְּקוֹפִיץ. הוּא הַפְּסִיד מִמּוֹן כֶּהֱן,
לְפִיכָךְ יִפְסַד מִמּוֹנוֹ: כָּל בְּכוֹר בְּנֶיךָ תִּפְדֶּה. חֲמִשָּׁה
סְלָעִים פְּדִיוֹנוֹ קָצוּב, שְׁנָאֵמַר (בַּמִּדְבָּר יח): "וּפְדִיוֹ
מִבֶּן חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה": וְלֹא־יִרְאוּ פָנֶי רִיקָם. לְפִי
פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא, דָּבָר בְּפָנֶי עַצְמוֹ הוּא וְאִינוּ
מוֹסֵב עַל הַבְּכוֹר, שְׂאִין בְּמִצְוֹת בְּכוֹר רֹאֵית פָּנִים,
אֵלָּא אֲזַהְרָה אַחֲרֵת הִיא, וּכְשֶׁתַּעֲלוּ לְרֹגֶל לְרֹאשׁוֹת,
לֹא־יִרְאוּ פָנֶי רִיקָם, מִצְוָה עֲלֵיכֶם לְהִבְיֵא עֹלֹת רֹאֵית
פָּנִים. וּלְפִי מִדְּרַשׁ בְּרִיתָא, מִקְרָא יֵתֵר הוּא וּמִפְּנֵה
לְגִזְרָה שְׁוֵה, לְלַמֵּד עַל הַעֲנֻקָתוֹ שֶׁל עֶבֶד עֲבָרִי,
שֶׁהוּא חֲמִשָּׁה סְלָעִים מִכָּל מִין וּמִין כְּפִדְיוֹן בְּכוֹר.

(יג) אֲשִׁרֵּיו. (עֲבוּדָה זֹרָה מִד) הוּא אֵילָן שְׁעוֹבָדִים
אוֹתוֹ: (יד) קִנְאָה שְׁמוֹ. מִקְנָא לְהַפְרַע וְאִינוּ מוֹתַר,
וְזֶהוּ כָּל לְשׁוֹן קִנְאָה, אוֹחֵז בְּנִצְחוֹנוֹ וּפּוֹרַע
מִעוֹזְבֵּיו: (טו) וְאָכַלְתָּ מִזִּבְחֹךָ. כְּסִבּוֹר אֶתָּה שְׂאִין
עָנֵשׁ בְּאֲכִילָתוֹ, וְאִנִּי מַעֲלָה עָלֶיךָ כְּמוֹדָה בַּעֲבֹדָתוֹ,
שְׁמִיתוֹךָ כֹּף אֶתָּה בָּא וְלוֹקַח מִבְּנֹתָיו לְבָנֶיךָ (שם ה):
(יח) חֹדֶשׁ הָאָבִיב. חֹדֶשׁ הַבְּכוֹר, שֶׁהִתְבּוֹאָה
מִתְבַּכֶּרֶת בְּכַשׁוּלָּה: (יט) כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לִי.
בְּאֵדָם: וְכָל־מִקְנֶךָ תִּזְכֹּר וְגו'. וְכָל מִקְנֶךָ אֲשֶׁר
תִּזְכֹּר בְּפֶטֶר שׁוֹר וְשֶׂה, אֲשֶׁר יִפְטֹר זָכַר אֶת רַחֲמָה:
פֶּטֶר. לְשׁוֹן פְּתִיחָה, וְכֵן (מִשְׁלִי יז): "פּוֹטֵר מִים
רֹאשִׁית מְדוּן". תִּי"ו שֶׁל תִּזְכֹּר, לְשׁוֹן נִקְבָּה הִיא,
מוֹסֵב עַל הַיּוֹלָדָת: (כ) וּפֶטֶר חֲמוֹר. וְלֹא שְׂאֵר

כל בוכרא דבניך תפרוק ולא
יתחזון קדמי ריקנין: כא שתא
יומין תפלה וביומא שביעאה
תניח בזרעא ובחצרא תנוח:
כב וחגא דשבויעא תעבד לך
בכורי חצר חטין וחגא דכנשא
במפקא דשתא: כג תלת זמנין
בשתא יתחזון כל דכוריה קדם
רבון עלמא יי אלהא דישראל:
כד ארי אתרד עממין מן קדמך
ואפתי ית תחומך ולא יחמד אנש
ית ארעך במסקנך לאתחזאה קדם
יי אלהך תלת זמנין בשתא:
כה לא תכוס על חמיצ דם פסחי

תשחט על חמין דם זבחי ולא ילין לבקר
חג הפסח כס"י:

וערפתו כל בכור בניך תפדה ולא יראו פני
ריקם כס"י: כא ששית ימים תעבד וביום
השביעי תשבת בחריש ובקציר תשבת כס"י:
כב וחג שבעת תעשה לך בכורי קציר חטים
וחג האסיף תקופת השנה כס"י: כג שלש
פעמים בשנה יראה כל זכורך את פני
האדן | יהוה אלהי ישראל כס"י: כד כי אוריש
גוים מפניך והרחבתי את גבולך ולא יחמד
איש את ארצך בעלתך לראות את פני יהוה
אלהיך שלש פעמים בשנה כס"י: כה לא
תשחט על חמין דם זבחי ולא ילין לבקר

רש"י

בתבואתך מן השדה לבית. אסיפה זו לשון הכנסה
לבית, כמו (דברים כב): "ואספתו אל תוך ביתך":
תקופת השנה. שהיא בחזרת השנה, בתחלת
השנה הבאה: תקופת. לשון מסבה והקפה:
(כג) כל זכורך. כל הזכרים שבה. הרבה מצוות
בתורה נאמרו ונכפלו, ויש מהם שלש פעמים
וארבע, לחיב ולעגש על מנן לאוין שבהם, ועל
מנן עשה שבהם: (כד) אוריש. בתרגומו אתרד,
וכן (דברים ב): "החל רש", וכן (במדבר לב): "וירש
את האמורי", לשון גרושין: והרחבתי את גבולך.
ואתה רחוק מבית הבחירה ואינך יכול לראות לפני
תמיד. לך אני קובע לך שלשה וגלים הללו:
(כה) לא תשחט וגו'. לא תשחט את הפסח
ועדין חמין קים, אזהרה לשוחט, או לזרק או
לאחד מבני חבורה (פסחים סג): ולא ילין.
בתרגומו. אין לינה מועלת בראש המזבח, ואין
לינה אלא בעמוד השחר: זבח חג הפסח. אמוריו,
ומכאן אתה למד לכל הקטר חלבים ואברים:

במסכת קדושין (דף יז): (כא) בחריש ובקציר
תשבת. למה נזכר חריש וקציר? יש מרבותינו
אומרים על חריש של ערב שביעית הנכנס
לשביעית, וקציר של שביעית היוצא למוצאי
שביעית, ללמדך, שמוסיפין מחל על הקדש (ראש-
השנה ט), וכך משמעו: "ששית ימים תעבד וביום
השביעי תשבת", ועבודת ו' הימים שהתרת לך,
יש שנה שהחריש והקציר אסור, ואין צריך לומר
חריש וקציר של שביעית, שהרי כבר נאמר (ויקרא
כה): "שדך לא תזרע וגו'". ויש אומרים שאינו
מדבר אלא בשבת, וחריש וקציר שהזכר בו, לומר
לך, מה חריש, רשות, אף קציר, רשות, יצא קציר
העמר שהוא מצוה ודוחה את השבת:
(כב) בכורי קציר חטים. שאתה מביא בו שתי
הלחם מן החטים (ראש השנה כא): בכורי. שהיא
מנחה ראשונה הבאה מן החדש של חטים
למקדש, כי מנחת העמר הבאה בפסח, מן
השעורים היא: וחג האסיף. בזמן שאתה אוסף

כו רֹאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית יְהוָה
 אֱלֹהֶיךָ לֹא־תִבְשֹׁל גְּדִי בַחֲלָב אָמֹר כִּי שְׂבִיעִי
 כז וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה כְּתַב־לְךָ אֶת־
 הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה כִּי עַל־פִּי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 כח כָּרַתִּי אִתְּךָ בְּרִית וְאֶת־יִשְׂרָאֵל כִּכ וַיְהִי־
 שֵׁם עִם־יְהוָה אַרְבָּעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה
 לֶחֶם לֹא אָכַל וּמַיִם לֹא שָׁתָה וַיִּכְתֹּב עַל־
 הלחת אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית עֲשֹׂרֶת הַדְּבָרִים:
 כט וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה מִהָר סִינַי וּשְׁנֵי לַחַת
 העדת בִּיד־מֹשֶׁה בְּרֹדֶתוֹ מִן־הָהָר וּמֹשֶׁה
 לא־יָדַע כִּי קָרַן עוֹר פָּנָיו בַּדְּבָרֹת אֵתֹר כִּכ:
 ל וַיֵּרָא אֶהְרֹן וְכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה וְהִנֵּה
 קָרַן עוֹר פָּנָיו וַיֵּירָאוּ מִגִּשְׁתֹּת אֵלָיו כִּכ:
 לא וַיִּקְרָא אֱלֹהִים מֹשֶׁה וַיֵּשְׁבוּ אֵלָיו אֶהְרֹן וְכָל־הַנְּשָׂאִים
 בעדה וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם כִּכ: לב וְאַחֲרֵי־כֵן

ולא יבתון לצפרא בר ממדבחה
 תרבי נכסת חגא דפסחא:
 כו ריש בכורי ארעך תיתי לבית
 מקדשא דני אלהך לא תיכלון
 בשר בחלב: כז ואמר יי למשה
 כתב לך ית פתגמא האלין ארי
 על מימר פתגמא האלין גזרית
 עמך קים ועם ישראל: כח והיה
 תמן קדם יי ארבעין יממין
 וארבעין לילון לחמא לא אכל
 ומיא לא שתי וכתב על לוחיא ית
 פתגמי קימא עשרא פתגמין:
 כט והנה פד נחת משה מטורא
 דסיני ותרין לוחי סהדותא בידי
 דמשה במחתה מן טורא ומשה
 לא ידע ארי סגי זיו יקרא
 דאפוהי במללותה עמה: ל וחזא
 אהרן וכל בני ישראל ית משה
 והא סגי זיו יקרא דאפוהי
 ודחילו מלאתקרבא לותה:
 לא וקרא להון משה ותבו לותה
 אהרן וכל וברביא בכנשתא
 ומלל משה עמהון: לב ובתר כן

רש"י

ומהיכן זכה משה לקרני הוד? רבותינו אמרו: מן
 המערה, שנתן הקדוש ברוך הוא ידו על פניו,
 שנאמר (לעיל לג): "ושפתי כפיי" (ל) וייראו
 מגשת אליו. בא וראה כמה גדולה כחה של
 עברה, שעד שלא פשטו ידיהם בעברה מהו אומר
 (לעיל כד): "ומראה כבוד ה' כאש אכלת בראש
 ההר לעיני בני ישראל" ולא יראים ולא מזדעזעים,
 ומשעשו את העגל, אף מקרני הודו של משה היו
 מרתיעים ומזדעזעים: (לא) הנשאים בעדה. כמו
 נשיאי העדה: וידבר משה אליהם. שליחותו של
 מקום, ולשון הנה הוא כל הענין הזה:
 (לב) ואחרי־כן נגשו. אחר שלמד לזקנים, חוזר
 ומלמד הפרשה או ההלכה לישראל: 'תנו רבנן:
 כיצד סדר המשנה? משה היה לומד מפי הגבורה,

(כו) ראשית בכורי אדמתך. משבעת המינין
 האמורים בשבח ארץך (דברים ח): "ארץ חטה
 ושעורה וגפן וגו'". ודבש, הוא דבש תמרים:
 לא־תִבְשֹׁל גְדִי. אזהרה לבשר בחלב, ושלש
 פעמים כתוב בתורה: אחד לאכילה, ואחד להנאה
 ואחד לאסור בשול (חולין קטו): גְדִי. כל ולד רך
 במשמע, ואף עגל וכבש, ממה שהצריך לפרש
 בכמה מקומות "גדי עזים" למדת, שגדי סתם כל
 יונקים במשמע: בחלב אמו. פרט לעוף, שאין לו
 חלב, שאין אסורו מן התורה אלא מדברי סופרים:
 (כז) אֶת־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. ולא אתה רשאי לכתב
 תורה שבעל פה: (כט) וַיְהִי בְּרֹדֶת מֹשֶׁה.
 כשהביא לוחות אחרונות, ביום הכפורים: כִּי קָרַן.
 לשון קרנים, שהאור מבהיק ובולט כמין קרן.

אתקריבו כל בני ישראל ופקדונן
 ית כל די מלל יי עמה בטורא
 דסיני: לג ושיצי משה למללא
 עמהון ויהב על אפיה בית אפי:
 לד וכד עלל משה לקדם יי
 למללא עמה אעדי ית בית אפיה
 עד מפקה ונפק וממלל עם בני
 ישראל ית די מתפקד: לה וחזן
 בני ישראל ית אפי משה ארי סגי
 זיו וקרא דאפי משה ואתב משה
 ית בית אפי על אפיה עד דעלל
 למללא עמה: ס ס ס

נָגְשׁוּ כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּצְּוּם אֶת כָּל־אִשֶּׁר דִּבֶּר
 יְהוָה אֹתוֹ בְּהָר סִינַי: מפסיר לג ויכל משה
 מדבר אתם ויתן על־פניו מסוה כס"י: לד ובבא
 משה לפני יהוה לדבר אתו יסיר את־המסוה
 עד־צאתו ויצא ודבר אל־בני ישראל את
 אשר יצוה כס"י: לה וראו בני־ישראל את־פני
 משה כי קרן עור פני משה והשיב משה
 את־המסוה על־פניו עד־באו לדבר אתו: כס"י:

ססס

קל"ט פסוקים, חננאל סימן.

רע"י

ועוד בכתבות: 'הוה קא מסוה לאפיה', לשון הפטה,
 ה'ה מסתפל בה. אף כאן, מסוה, בגד הנתן כנגד
 הפרצוף ובית העינים, ולכבוד קרני ההוד, שלא
 יזונו הכל מהם, ה'ה נותן המסוה כנגדן ונוטלו
 בשעה שהיה מדבר עם ישראל ובשעה שהמקום
 נדבר עמו עד צאתו ובצאתו יצא בלא מסוה:
 (לד) ודבר אל־בני ישראל. וראו קרני ההוד
 בפניו, וכשהוא מסתלק מהם: (לה) והשיב משה
 את־המסוה על־פניו עד־באו לדבר אתו. וכשבא
 לדבר אתו, נוטלו מעל פניו: חסלת פרשת כי תשא

נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן וישב
 לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה
 פרקם, נסתלקו הם, ישב אלעזר לימין משה
 ואיתמר לשמאל אהרן, נכנסו זקנים, שנה להם
 משה פרקם, נסתלקו זקנים, ישבו לצדדין, נכנסו
 כל העם, שנה להם משה פרקם. נמצא, ביד כל
 העם א', ביד הזקנים ב', ביד בני אהרן שלשה, ביד
 אהרן ארבעה וכו', כדאיתא בערובין (נד):
 (לג) ויתן על־פניו מסוה. כתרגומו: בית אפי,
 לשון ארמי הוא בגמרא (כתובות סב): 'סוי לבא',

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
 שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
 ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
 מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עין־חיים היא למחזיקים בה, ותמכה מאשר. דרכיה דרכי־נעם, וכל־נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה
 עשר וכבוד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדויקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת
 שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמִּשְׁנָה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

הפטרה כי תשא במלכים א יח

יח כ וַיִּשְׁלַח אַחֲאָב בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּקְבֹּץ אֶת־הַנְּבִיאִים אֶל־הָרֶהֱרֵם הַכְּרָמֶל: כא וַיֵּצֵא אֱלֹהֵהוּ
אֶל־כָּל־הָעָם וַיֹּאמֶר עַד־מָתַי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל־שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם־יְהוָה הָאֱלֹהִים לָכֹו
אַחֲרָיו וְאִם־הַפֶּעַל לָכֹו אַחֲרָיו וְלֹא־עָנּוּ הָעָם אֹתוֹ דָּבָר: כב וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ אֶל־הָעָם אֲנִי
נֹתַרְתִּי נָבִיא לַיהוָה לְבָדִי וּנְבִיאֵי הַפֶּעַל אֲרַבַּע־מֵאוֹת וַחֲמִשִּׁים אִישׁ: כג וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שְׁנַיִם
פָּרִים וַיִּבְחָרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד וַיִּנְתְּחוּהוּ וַיִּשְׁימוּ עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא יִשְׁימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה |
אֶת־הַפָּר הָאֶחָד וַנְּתַתִּי עַל־הָעֵצִים וְאֵשׁ לֹא אֲשִׁים: כד וַקְרָאתֶם בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא
בְּשֵׁם־יְהוָה וַהֲיָה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר־יַעֲנֶנּוּ כֹאֵשׁ הוּא הָאֱלֹהִים וַיַּעַן כָּל־הָעָם וַיֹּאמְרוּ טוֹב
הַדָּבָר: כה וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ לְנָבִיאֵי הַפֶּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד וַעֲשׂוּ רֹאשָׁנָה כִּי אַתֶּם
הָרִבִּים וַקְרָאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֵשׁ לֹא תִשְׁימוּ: כו וַיִּקְחוּ אֶת־הַפָּר אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם וַיַּעֲשׂוּ
וַיִּקְרָאוּ בְּשֵׁם־הַפֶּעַל מִהַבְּקָר וְעַד־הַצִּהָרִים לֵאמֹר הַפֶּעַל עָנָנוּ וְאִין קוֹל וְאִין עֲנָה וַיִּפְסְחוּ
עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עָשָׂה: כז וַיְהִי בַצִּהָרִים וַיִּהְיֶה בָהֶם אֵלֹהֵהוּ וַיֹּאמֶר קְרָאוּ בְּקוֹל־גָּדוֹל
כִּי־אֱלֹהִים הוּא כִּי־שִׁיחַ וְכִי־שִׁיג לוֹ וְכִי־דָרָךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא וַיִּקְץ: כח וַיִּקְרָאוּ בְּקוֹל גָּדוֹל
וַיִּתְּגַדְּדוּ כַּמִּשְׁפָּטָם בַּחֲרָבוֹת וּבְרִמָּחִים עַד־שִׁפְךָ־דָם עֲלֵיהֶם: כט וַיְהִי כַּעֲבַר הַצִּהָרִים
וַיִּתְּנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאִין־קוֹל וְאִין־עֲנָה וְאִין קָשָׁב: ל וַיֹּאמֶר אֱלֹהֵהוּ לְכָל־הָעָם גִּשּׁוּ
אֵלַי וַיִּגֹּשּׁוּ כָל־הָעָם אֵלָיו וַיִּרְפָּא אֶת־מִזְבֵּחַ יְהוָה הַהִרוֹם: לא וַיִּקַּח אֱלֹהֵהוּ שְׁתֵּים עָשָׂרָה
אַבְנִים כַּמִּסְפָּר שִׁבְטֵי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הָיָה דְּבַר־יְהוָה אֵלָיו לֵאמֹר יִשְׂרָאֵל יְהִי שִׁמּוֹךְ:
לב וַיִּבְנֶה אֶת־הָאֲבָנִים מִזְבֵּחַ בְּשֵׁם יְהוָה וַיַּעַשׂ תַּעֲלָה בְּבֵית סַאתִים וָרַע סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ:
לג וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיִּנְתַּח אֶת־הַפָּר וַיִּשֶׂם עַל־הָעֵצִים: לד וַיֹּאמֶר מִלָּאוּ אֲרַבְּעָה כַּדִּים
מֵיִם וַיִּצְקוּ עַל־הַתַּעֲלָה וְעַל־הָעֵצִים וַיֹּאמֶר שָׁנוּ וַיִּשְׁנוּ וַיֹּאמֶר שִׁלְשׁוּ וַיִּשְׁלְשׁוּ: לה וַיִּלְכוּ הַכֹּהֲנִים
סָבִיב לַמִּזְבֵּחַ וְגַם אֶת־הַתַּעֲלָה מִלֵּא־מֵיִם: לו וַיְהִי | בַּעֲלוֹת הַמִּנְחָה וַיֵּצֵא אֱלֹהֵהוּ הַנְּבִיא
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֱלֹהֵי אַבְרָהָם יִצְחָק וַיִּשְׂרָאֵל הַיּוֹם יוֹדַע כִּי־אַתָּה אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל וְאֲנִי עֹבֶדְךָ
וּבְדַבְּרְךָ עָשִׂיתִי אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה: לו עָנְנִי יְהוָה עָנְנִי וַיִּדְעוּ הָעָם הִזָּה כִּי־אַתָּה יְהוָה

הָאֱלֹהִים וְאַתָּה הַסַּכֵּת אֶת־לִבָּם אַחֲרֵנִית: לֹא וְתִפֹּל אֲשֶׁי־יְהוָה וְתֹאכַל אֶת־הָעֹלָה
וְאֶת־הָעֵצִים וְאֶת־הָאֲבָנִים וְאֶת־הָעֶפֶר וְאֶת־הַמָּיִם אֲשֶׁר־בַּתְּעֹלָה לַחֲכָה: לֹא וַיֵּרָא כָּל־הָעָם
וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,
הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שֶׁכֵּל דִּבְרָיו אֵמֶת
וְצֶדֶק: נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דִּבְרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדִּבְרֶיךָ
אֲחֵר לֹא יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל
הַנָּאֵמָן בְּכָל דִּבְרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפֶּשׁ תוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחֲנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֲךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנָּחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בָשָׂם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שֶׁלֹּא יִכָּבֵה גֵרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ
יי אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁהּ וְלִמְנוּחָהּ, לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ
אֲנַחְנוּ מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם
וָעֶד: בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תשא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שישי

כל הזמנים הם על פי השעון הרגיל, במדינות בהם נהוג "שעון קיץ" (גם בישראל), צריך להוסיף שעה בתאריכים בהם נהוג שעון הקיץ.

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א	ו	א		
אוסטריה וינה	7:00	6:51	8:37	8:33	9:35	9:30	10:26	10:23	17:19	17:27	17:51	17:58	17:09	18:14
אוסטרליה מלבורן	5:51	5:57	8:19	8:23	9:13	9:15	10:20	10:21	19:16	19:10	19:44	19:37	18:52	19:50
אוקראינה אודסה	7:00	6:52	8:41	8:37	9:36	9:32	10:28	10:25	17:26	17:33	17:56	18:03	17:15	18:18
אוק. דניפרופטרובסק	6:45	6:36	8:22	8:18	9:20	9:15	10:11	10:08	17:04	17:12	17:35	17:43	16:54	17:59
אוקראינה ז'יטומיר	7:14	7:05	8:47	8:42	9:47	9:42	10:37	10:34	17:25	17:34	17:58	18:06	17:16	18:23
אוקראינה קייב	7:08	6:58	8:40	8:35	9:40	9:35	10:30	10:27	17:18	17:27	17:51	18:00	17:09	18:16
איטליה מילאנו	7:23	7:15	9:06	9:02	10:00	9:56	10:52	10:49	17:52	17:59	18:22	18:29	17:41	18:43
ארגנטינה ב. איירס	6:29	6:33	8:58	9:01	9:48	9:50	10:54	10:55	19:46	19:40	20:12	20:06	19:22	20:19
ארה"ב בולטימור	6:56	6:50	8:49	8:46	9:38	9:35	10:32	10:30	17:45	17:50	18:12	18:17	17:32	18:30
ארה"ב ברוקלין נ.י.	6:49	6:42	8:39	8:36	9:30	9:26	10:23	10:20	17:32	17:38	18:00	18:05	17:20	18:19
ארה"ב לוס אנג'לס	6:36	6:31	8:36	8:33	9:22	9:19	10:17	10:15	17:38	17:43	18:03	18:08	17:25	18:20
ארה"ב מיאמי	6:55	6:51	9:03	9:01	9:45	9:43	10:41	10:40	18:15	18:18	18:38	18:41	18:00	18:53
ארה"ב משיגן	7:28	7:20	9:15	9:12	10:07	10:03	11:00	10:57	18:06	18:12	18:34	18:40	17:54	18:54
ארה"ב ניו ג'רסי	6:49	6:42	8:40	8:37	9:30	9:26	10:23	10:20	17:34	17:40	18:01	18:07	17:22	18:20
ארה"ב ניו הייבן	6:45	6:38	8:35	8:31	9:26	9:22	10:19	10:16	17:28	17:34	17:56	18:01	17:16	18:15
ארה"ב שיקאגו	6:44	6:37	8:33	8:29	9:24	9:20	10:17	10:14	17:25	17:31	17:53	17:59	17:13	18:13
ברזיל ס. פאולו	5:55	5:58	8:24	8:26	9:08	9:09	10:12	10:12	18:46	18:42	19:09	19:05	18:24	19:16
ברזיל ריו דה ז'נרו	5:42	5:45	8:11	8:12	8:54	8:55	9:58	9:58	18:32	18:28	18:54	18:51	18:10	19:02
בריטניה לונדון	7:12	7:02	8:41	8:37	9:43	9:38	10:33	10:30	17:17	17:26	17:51	18:00	17:08	18:17
בריטניה מנצ'סטר	7:25	7:14	8:50	8:45	9:54	9:49	10:43	10:40	17:22	17:32	17:58	18:07	17:14	18:24
גרמניה פרנקפורט	7:34	7:24	9:07	9:02	10:07	10:02	10:58	10:54	17:46	17:54	18:19	18:27	17:36	18:43
ישראל באר שבע	6:21	6:16	8:23	8:21	9:08	9:06	10:03	10:02	17:29	17:33	17:54	17:58	17:15	18:10
ישראל חיפה	6:22	6:17	8:23	8:20	9:08	9:05	10:03	10:01	17:27	17:31	17:51	17:56	17:01	18:08
ישראל ירושלים	6:20	6:15	8:21	8:19	9:07	9:04	10:02	10:00	17:27	17:31	17:51	17:55	16:51	18:07
ישראל תל אביב	6:22	6:17	8:24	8:21	9:09	9:06	10:04	10:02	17:28	17:32	17:53	17:57	17:12	18:09
מולדובה קישינב	7:07	6:59	8:47	8:43	9:43	9:39	10:35	10:32	17:31	17:39	18:02	18:09	17:21	18:24
מקסיקו מקסיקו	7:04	7:01	9:16	9:15	9:57	9:55	10:54	10:53	18:37	18:39	18:59	19:01	18:21	19:12
סינגפור סינגפור	7:16	7:16	9:39	9:38	10:18	10:17	11:18	11:17	19:21	19:21	19:42	19:41	19:03	19:52
פולין ורשא	6:49	6:39	8:17	8:12	9:20	9:14	10:10	10:05	16:52	17:01	17:26	17:35	16:43	17:52
צרפת ליאון	7:41	7:33	9:23	9:19	10:18	10:14	11:10	11:07	18:09	18:16	18:39	18:46	17:58	19:01
צרפת פריז	7:57	7:48	9:33	9:29	10:31	10:27	11:22	11:19	18:14	18:22	18:46	18:54	18:04	19:09
קנדה טורונטו	7:15	7:07	9:00	8:57	9:53	9:49	10:45	10:43	17:49	17:56	18:18	18:24	17:38	18:39
קנדה מונטריאול	6:55	6:47	8:37	8:33	9:32	9:27	10:24	10:20	17:23	17:30	17:53	18:00	17:12	18:14
רוסיה מוסקבה	7:51	7:39	9:09	9:03	10:17	10:11	11:05	11:01	17:37	17:47	18:14	18:25	17:29	18:43
רוסיה רוסטוב (דנון)	7:25	7:16	9:04	9:00	10:01	9:56	10:52	10:49	17:48	17:56	18:19	18:26	17:38	18:41
שווייץ ציריך	7:29	7:21	9:08	9:04	10:05	10:00	10:56	10:53	17:51	17:59	18:22	18:30	17:41	18:45

1. הזמנים המצוינים בלוח הזמנים הם על פי החישובים שנערכו בספר "זמנים כהלכה" מאת הרב יהודה לוי.

2. זמן שקיעת החמה הוא לפי חישוב השקיעה הנראית.

3. זמן צאת הכוכבים הוא על פי שיטת אדמו"ר הזקן.

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מבפח כל־אויב ואורב ולסטים וחיות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

בחסות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: OrHachasidus@DvarMalchus.Org * USA@DvarMalchus.Org

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס

Dvar Malchus
Issue # 00100
17/02/2008